

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
НАРОДЕН ПРАВОБРАНИТЕЛ

ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ

**ЗА СТЕПЕНОТ НА ОБЕЗБЕДУВАЊЕТО
ПОЧИТУВАЊЕ, УНАПРЕДУВАЊЕ И ЗАШТИТА
НА ЧОВЕКОВИТЕ СЛОБОДИ И ПРАВА**

2014

Скопје, март 2015

СОДРЖИНА

НАРОДНИОТ ПРАВОБРАНИТЕЛ НАЦИОНАЛНА ИНСТИТУЦИЈА ЗА ЗАШТИТА НА ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА

7

СТЕПЕН НА ОСТВАРУВАЊЕ И ЗАШТИТА НА ЧОВЕКОВИТЕ СЛОБОДИ И ПРАВА ПО ОБЛАСТИ

9

ОД РАБОТАТА ВО 2014	10
ЗАШТИТА НА ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА ПО ОБЛАСТИ	22
Социјална сигурност и заштита	22
Пензиско и инвалидско осигурување	24
Здравствено осигурување и заштита	27
Права на детето	30
- Воведни напомени	30
- Права на детето во семејството	30
- Семејно и друг вид насилство врз децата и насилство помеѓу децата	31
- Права на децата припадници на ранливи и маргинализирани групи	32
- Здравствена заштита на децата	33
- Образованието на децата во основните и средните училиште	33
- Права на лица/деца со посебни потреби	34
- Соработка на органите и организациите со Народниот правобранител во областа на правата на детето	36
Права од високото образование	37
Работни односи	38
Имотно-правни односи	43
Урбанизам и градба	46
Станбени односи	48
Животна средина	51
Финансии и царина	54
Потрошувачки права	57
Полициски овластувања	63
Граѓански состојби и други внатрешни работи	65
Казнено – поправни и воспитно – поправни установи	68
Правосудство	72
Избирачки права	76
Недискриминација	80
Соодветна и правична застапеност	84
Други права	90
Локална самоуправа	91
- Урбанизам и градба	91
- Образование	95
- Социјална заштита	97
- Работен однос	99
- Животна средина	101
- Финансии	103
- Потрошувачки права	104
ПРИМЕРИ ОД ПРАКТИКАТА	108

**ПРОМОЦИЈА НА
ЧОВЕКОВИТЕ
СЛОБОДИ И ПРАВА**

123

**ПРЕВЕНЦИЈА ОД ТОРТУРА
И ДРУГ ВИД НА СУРОВО,
НЕЧОВЕЧНО ИЛИ
ПОНИЖУВАЧКО
ПОСТАПУВАЊЕ
ИЛИ КАЗНУВАЊЕ**

127

**ВОНПРЕДМЕТНО
РАБОТЕЊЕ И ДРУГИ
АКТИВНОСТИ**

131

**ИСТРАЖУВАЊА,
ИНИЦИЈАТИВИ, МИСЛЕЊА
И ПРЕПОРАКИ**

132

**КОМУНИКАЦИЈА И
СОРАБОТКА НА НАРОДНИОТ
ПРАВОБРАНИТЕЛ СО
МЕЃУНАРОДНИТЕ ТЕЛА
И АСОЦИЈАЦИИ**

137

**МЕЃУНАРОДНА КОМУНИКАЦИЈА И
СОРАБОТКА**

138

**СОРАБОТКА НА ЕВРОПСКО
НИВО**

138

СОРАБОТКАТА ВО РЕГИОНОТ

139

СТАТИСТИЧКИ ПОДАТОЦИ

141

Податоци по области	145
Постапување	148
Констатирани повреди и преземени мерки	150

ЗА ИНСТИТУЦИЈАТА

153

Организација и начин на работа	154
Кадровска (не)екипираност	154
Средства за работа	155

Вовед

Почитувањето на слободите и правата на граѓаните е императив за секое општество, како што за Народниот правобранител е нивната промоција и заштита. Поради тоа општеството мора да овозможи предуслови за воспоставување и функционирање на силен и независен механизам за промоција и заштита на слободите и правата на граѓаните. Постоенето на националната институција за промоција и заштита на човековите слободи и права, не само што промовира, штити и детектира слабости, туку таа влева сигурност кај граѓаните. Токму затоа, од голема важност е државата во континуитет да овозможува непречено, законско и кадровско зајакнување на институцијата.

Впрочем, Народниот правобранител и преку постојана промоција на човековите права и залагањето за потребата од нивно почитување, има за цел да ја постигне неговата единствена задача, да им помогне на сите граѓани во општеството, на секое ниво да можат без никакви пречки да си ги остварат своите загарантирани права. Неговата улога не се состои само во разрешување на индивидуалните проблеми на граѓаните, туку во исто време и во генерално мониторирање на општите состојби на човековите права, како и во насока на подигање на свеста кај администрацијата за потребата од почитување на човековите слободи и права и владеењето на правото во целина.

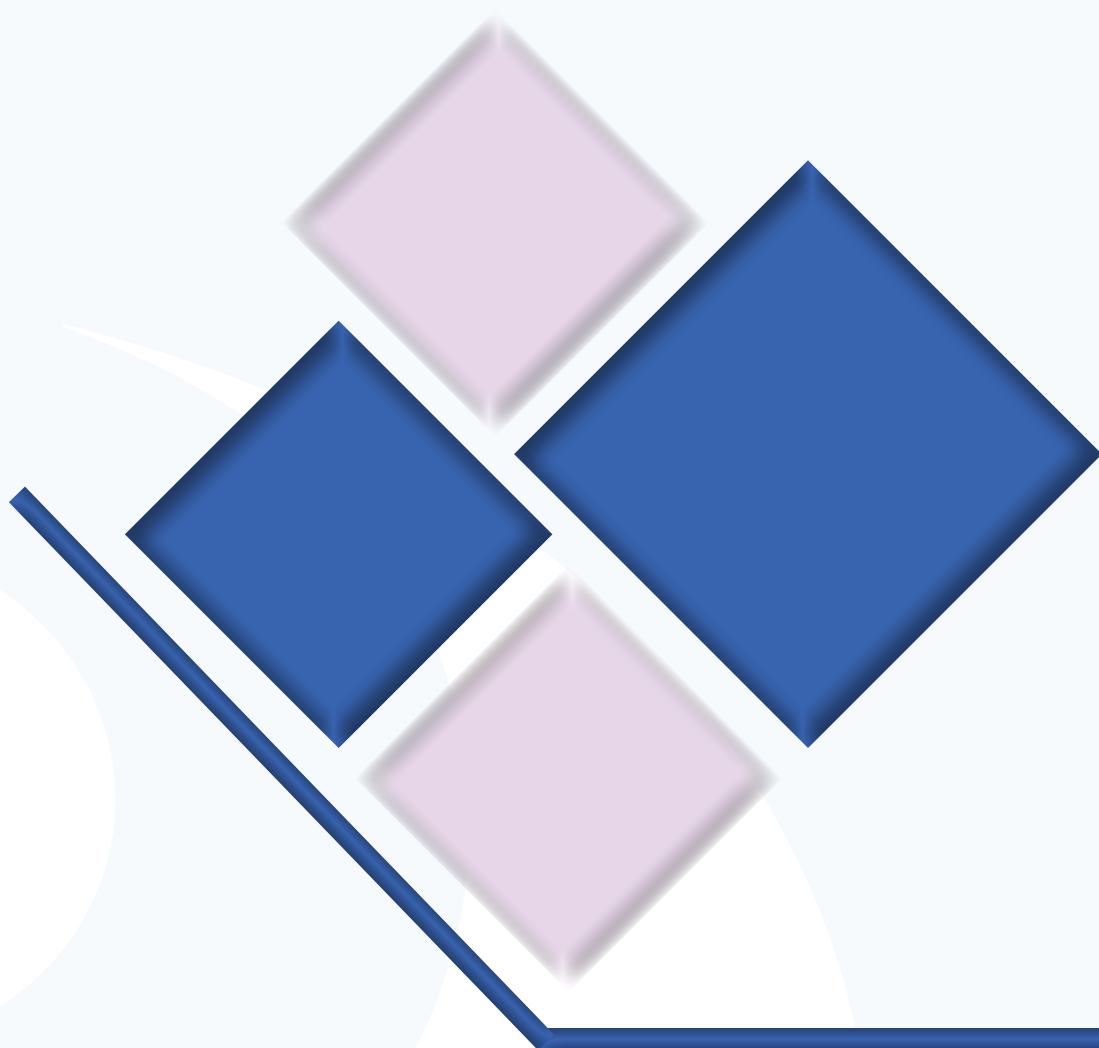
Годишниот извештај за степенот на обезбедувањето почитување, унапредување и заштита на човековите слободи и права ја прикажува состојбата со човековите права во Република Македонија. Извештајот е показател колку државата има капацитет на граѓаните да им ги гарантира сите со Устав и закон загарантирани права, како и за тоа колку ги почитува препораките на институцијата Народен правобранител. Тој е одраз на тоа како работи администрацијата, како и колку се спроведуваат и почитуваат законите. Воедно, Годишниот извештај ги отсликува слабостите во системот и упатува на начините за нивно отстранување.

Кога Народниот правобранител во континуитет дава препораки за подобрување на одредени состојби во едни исти области или, пак, констатира дека и натаму има органи кои ја попречуваат неговата работа, тогаш тоа е сигнал дека не можеме да зборуваме за унапредување на промоцијата и заштитата на човековите права во земјата. Таквата состојба е показател дека Собранието на Република Македонија, по разгледување на Годишните извештаи не ги задолжува институциите на кои се однесуваат препораките, со цел истите да преземат дејствија и мерки. Со тоа, од една страна институциите пропуштаат важна можност за надградување на системот и подобрување на состојбите, а од друга страна Собранието да има увид во работата на органите на државната управа.

Народниот правобранител и понатаму ќе продолжи да детектира, истражува и да ги следи секојдневните појави кои претставуваат закана за човековите права. Тој мора да биде прифатен од органите, а неговите препораки доследно да се почитуваат бидејќи се поголемото почитување на неговите индивидуални и општи препораки гарантира напредок и придонесува за подигнување на нивото на демократијата во општеството.

Иџет Мемети

A stylized handwritten signature in blue ink, consisting of several loops and a long horizontal stroke at the end.

**НАРОДЕН ПРАВОБРАНИТЕЛ –
НАЦИОНАЛНА ИНСТИТУЦИЈА ЗА
ЗАШТИТА НА ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА**

Народниот правобранител од 2011 година има статус Б на Национална институција за човекови права. При евалуацијата од страна на Меѓународниот координативен комитет беше оценето дека Народниот правобранител делумно ги исполнува Париските принципи. Париските принципи истакнуваат дека Националните институции за човекови права треба да се овластат да ги промовираат и да ги штитат човековите права, врз основа на овластувања утврдени во уставен или законски текст, но и активно да учествуваат во едукацијата за човековите права и да преземаат активности за зголемување на јавната свест за потребата од почитување и спроведување на слободите и правата на граѓаните.

Народниот правобранител, во насока на исполнување на препораките од Меѓународниот координативен комитет, но и другите меѓународни тела за човекови права, презеде активности со цел исполнување на Париските принципи и за да се здобие со статус А на Национална институција за човекови права. Во моментот институцијата има статус Б, а во евалуацијата Поткомитетот за акредитација утврди дека Народниот правобранител има широк мандат за заштита, но не и за промоција на човековите права. Од страна на Поткомитетот за акредитација беше побарано и воведување на плуралистички пристап во изборот на раководните функции, како и зајакнување на независноста и јавната доверба на институцијата.

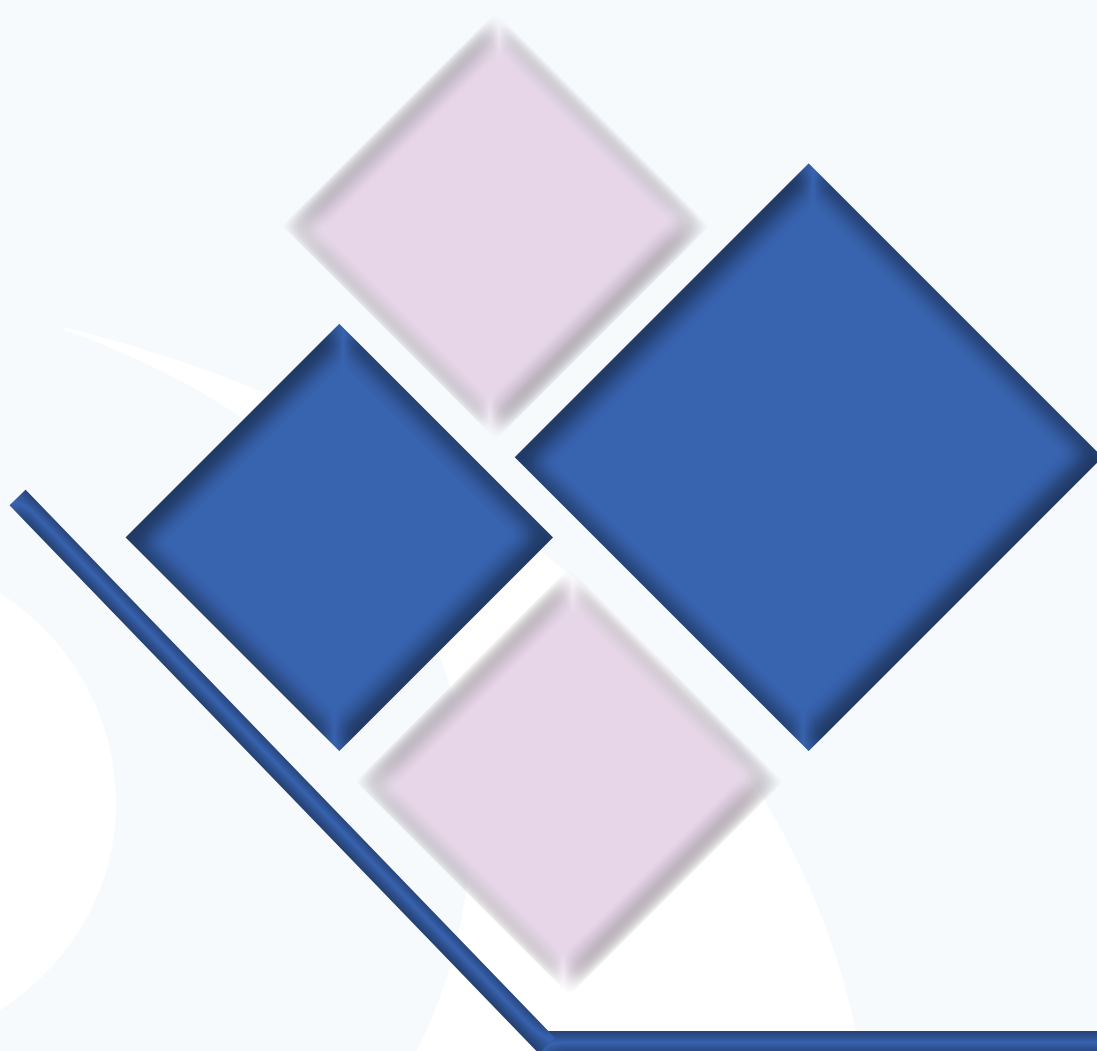
Во извештајната година, Народниот правобранител учествуваше во работната група при Министерството за правда, која беше формирана за подготовка на Нацрт-закон за изменување и дополнување на Законот за народниот правобранител. Потребата од целосно исполнување на поставените критериуми беше наведена и во Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2014 година, а е дадена и како препорака при Универзалниот периодичен преглед на Обединетите Нации за Република Македонија.

Иако Народниот правобранител активно учествуваше во работната група за подготвување на Нацрт-закон за изменување и дополнување на Законот за народниот правобранител, сепак не беа прифатени сите укажувања и предлози. Предлог законскиот текст кој се наоѓа во собраниска процедура и натаму не го решава прашањето на плурализмот во изборот на раководни функции, иако Народниот правобранител укажа и предложи во изборот на заменици да се вклучат повеќе профили, односно лица со општествено-хуманистички науки. Сегашниот предлог кој се наоѓа во собраниска процедура го ограничува плуралистичкиот пристап и предвидува само избор на заменици кои се дипломирани правници.

Укажувањата на Поткомитетот за акредитација се дека ограничувањето на разновидноста и плуралитетот на составот на раководното тело и персоналот на Националната институција, како што е условот за припадност на одредена професија, може да го ограничи капацитетот на Националната институција ефективно да ги исполнува сите нејзини мандатни активности.

Со предложените законски измени, наместо задолжителното постапување по укажувањата и препораките дадени до установите во кои слободата на движење е ограничена, се воведува должност установите во кои лицата се лишуваат од слобода да ги испитаат дадените укажувања и препораки на Народниот правобранител – Национален превентивен механизам и да го известат за можни мерки на примена. Воедно, иако законскиот текст го уредува прашањето на промоција, односно вклучувањето на промоцијата во мандатот на Народниот правобранител, истовремено се ограничува неговата уставна надлежност, односно во предложениот текст е изоставено Одделението за заштита од дискриминација и следење на принципот на соодветна и правична застапеност.

Оттука, може да се заклучи дека Народниот правобранител како Национална институција за човекови права беше вклучен во процесот на подготвување на законските измени, но не беа прифатени сите предлози кои се неопходен предуслов за исполнувањето на Париските принципи.

СТЕПЕН НА ОСТВАРУВАЊЕ И ЗАШТИТА НА ЧОВЕКОВИТЕ СЛОБОДИ И ПРАВА ПО ОБЛАСТИ

ОД РАБОТАТА ВО 2014

МИНИСТЕРСТВОТО ЗА ВНАТРЕШНИ РАБОТИ НЕ ПОСТАПУВА ПО ОДЛУКИТЕ НА УСТАВНИОТ СУД

По интервенција на Народниот правобранител избришана е забраната и вратени им се патните исправи и личните карти на граѓани, кои Министерството за внатрешни работи ги одзело согласно укинатата одредба од Законот за патните исправи.

Имено, од Министерството за внатрешни работи, подолг временски период конкретната одлука на Уставниот суд не е почитувана, поради што се повредувани уставните и законските права на односните граѓани.

Едно од општите правни начела дека извршувањето на правосилните поединечни акти донесени врз основа на закон, пропис или друг општ акт што со одлука на Уставниот суд е укината не може да се дозволи, ниту да се спроведе, а ако извршувањето е започнато ќе се запре, во ваквите случаи важи и практично се применува само декларативно.

СОПСТВЕНОСТА Е НЕПРИКОСНОВЕНА ОСВЕН АКО АГЕНЦИЈАТА ЗА КАТАСТАР НЕ ОДЛУЧИ ПОИНАКУ

Агенцијата за катастар на недвижности во постапките за воспоставување катастар на недвижности на целата територија на Република Македонија преку системско запишување на правата на недвижностите или конверзија на податоците од катастар на земјиште во катастар на недвижности, голем број на граѓани од непознати причини ги има избришано како сопственици во катастарската евиденција или претходната состојба која била неспорна меѓу странките ја има изменето.

Со оваа постапка одредени граѓани останале без правото на сопственост, а кај други парцелите им се зголемени, односно намалени, а постои и непоклопување на катастарските - граничните линии од самото место и плановите од катастарските парцели.

Иако за овие состојби и за ваквите административни пропусти граѓаните воопшто не се виновни, од катастарот по службена должност не се преземаат дејства за утврдување одговорност и за усогласување на фактичката состојба, дури ни по интервенциите на Народниот правобранител.

Неприфатлив е ставот на Агенцијата, граѓаните сами да си ги платат трошоците за повторно запишување во катастарот, односно за грешките предизвикани од неговото непрофесионално, неажурно и неквалитетно работење.

ПОДНЕСЕНО БАРАЊЕ ЗА ПОКРЕНУВАЊЕ ПОСТАПКА ЗАРАДИ УТВРДУВАЊЕ КАЗНЕНА ОДГОВОРНОСТ ПРОТИВ ЛИЦЕ ОД СЕКТОРОТ ЗА ОБЕЗБЕДУВАЊЕ НА ВОСПИТНО-ПОПРАВЕН ДОМ

Народниот правобранител по добиените сознанија за сторено насилство и сексуална злоупотреба врз штитеник на Воспитно-поправен дом Тетово лоциран во Велес, од страна на други штитеници, покренува постапка по сопствена иницијатива и изврши непосреден увид во Домот. По преземените мерки констатира дека случајот само бил евидентиран во Книгата за дневни настани, но истиот не бил пријавен до надлежните органи, ниту биле преземени мерки за соодветна заштита и третман на детето - жртва на насилство.

По барање и укажување на Народниот правобранител, Управата за извршување на санкциите изврши надзор во Домот и меѓу другото констатира дека постоело обид за прикривање на делото од страна на службените лица, поради што од директорот на Воспитно-поправниот дом Тетово побарано е покренување постапка за утврдување дисциплинска одговорност на службените лица, кои не презеле никакви мерки за заштита на детето во конкретниот случај.

Народниот правобранител достави целосна Информација за случајот до Основното јавно обвинителство во Велес, со барање за покренување постапка заради утврдување на казнена одговорност на службените лица, по што Основното јавно обвинителство поднесе Обвинителен предлог до надлежниот суд против раководителот на Секторот за обезбедување, за кривично дело „несовесно вршење на службата“.

ИЗВРШИТЕЛИТЕ НЕ ГИ ПОЧИТУВААТ ОДРЕДБИТЕ ЗА ИЗЗЕМАЊЕ И ОГРАНИЧУВАЊЕ ПРИ НАПЛАТА НА ДОЛГОВИТЕ

Народниот правобранител констатира дека извршителите не ги почитуваат законските одредби во кои е предвидено изземање од извршување на средствата остварени по основ на социјална помош, законска издршка или привремена невработеност и ограничувањата, извршувањето да се спроведува најмногу до 1/3 од месечните примања по основ на плата или пензија на должникот.

Имено, извршителите издаваат налози со кои ги блокираат сметките на должниците и вршат зафаќања од средствата кои според Законот за извршување се изземени. Исто така, евидентни се случаите кога спрема ист должник во приближно ист временски период, повеќе извршители издале повеќе налози за извршување со задршка од една третина од платата или пензијата, така што на должниците им се вршеше задршка над законски пропишаниот максимум.

Според оценка на Народниот правобранител, ваквата состојба е резултат на фактот што извршителите избираат средства на извршување без да извршат претходна проверка на статусот и материјалната состојба на должниците, како и потеклото на средствата што се префрлаат на нивните трансакциски сметки. Притоа, извршителите го оправдуваат ваквото постапување со образложението дека немаат законска обврска и начин да го проверат потеклото на паричните средства, ниту пак имаат база на податоци од која ќе се информираат дали спрема некој од должниците, друг извршител има покренато постапка за извршување и дали врз основа на друг налог за извршување, на должникот веќе му се запира дел од пензијата или платата.

Народниот правобранител смета дека за да се избегнат овие неправилности во постапките на извршување, потребни се итни измени и дополнување на законската регулатива.

ЧЕСТОТО МЕНУВАЊЕ НА ЗАКОНИТЕ СОЗДАВА ПРАВНА НЕСИГУРНОСТ

Народниот правобранител смета дека има потреба од надградба на правниот систем, но истовремено изразува загриженост поради фактот што одредени закони за само една година, без неопходна стручна и јавна расправа претрпеа бројни измени, а често се менуваа закони кои се уште не беа влезени во сила, односно не почнале да се применуваат. Одредени закони се носеа во скратена постапка и избрзано, што во крајна линија го доведе во прашање нивниот квалитет и применливост.

Новата регулатива предвидува формирање нови органи, често радикално ги менува начините и постапките за поднесување барања и вложувања правни средства, па така, наместо создавање предуслови за побрз и поефикасен начин на остварување на правата на граѓаните, се постигнува усложнување на постапките и бирократизација на органите на државната управа. Притоа, граѓаните многу тешко можат да добијат информации пред кој орган или институција може да остварат некое законско загарантирано право. Правниот систем наместо да е поблизок и поприфатлив на граѓаните, тој е се посложен и понедостапен.

Народниот правобранител констатира дека честите измени на законите со кои се воведуваат нови правила и обврски за граѓаните и за правните лица, создаваат правна несигурност на само кај граѓаните, туку и кај оние кои непосредно ги применуваат законите.

НА РОМИТЕ И НА АЛБАНЦИТЕ МИНИСТЕРСТВОТО ЗА ВНАТРЕШНИ РАБОТИ ИМ ГО ОГРАНИЧУВА ПРАВОТО НА СЛОБОДА НА ДВИЖЕЊЕ НАДВОР ОД РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

И оваа година продолжи трендот на поднесувањето претставки за дискриминација по етничка основа од припадници на ромската и на албанската заедница, поради недозволувањето на преминување на границата.

Народниот правобранител од Министерството за внатрешни работи бараше детални информации за секој случај поединечно, укажувајќи на задолжителните домашни и меѓународни стандарди за заштита од дискриминација.

Министерство за внатрешни работи, во ниту еден случај не потврди дека се работи за неосновано враќање на граѓаните, но не го убеди Народниот правобранител дека со ваквото постапување не врши дискриминација.

Напротив, и заменичката на народниот правобранител се соочи со истиот проблем при службено патување, кога од страна на пасошката контрола на Аеродром „Александар Велики“ Скопје, беше испрашувана за причините за патување надвор од Република Македонија, што, пак не беше случај со нејзината соработничка на која непречено и беше дозволен излез од Република Македонија.

Со тоа што и се случи на заменичката на народниот правобранител, не само што се оправда ставот на Народниот правобранител дека постапувањето спрема припадниците на ромската и на албанската заедница и ограничувањето на правото на слободно движење има елементи на дискриминација, туку се потврди дека Министерството за внатрешни работи им го ограничува правото на слобода на движење на граѓаните, поради тоа што припаѓаат на ромската и на албанската заедница, односно ги дискриминира.

Поради зголемувањето на бројот на претставки по овој основ, а во насока на подобрување на состојбата и обезбедување на сеопфатна правна процедура, Народниот правобранител смета дека е потребно да се надгради правната рамка и да се обезбеди поголема правна сигурност на граѓаните во правото на слободно движење со добивање на писмени одлуки за недозволеност на премин на границата заради што достави Информација до министерката за внатрешни работи и до Владата на Република Македонија.

ЕКСТЕРНОТО ОЦЕНУВАЊЕ ПОВТОРНО СО НИЗА ПРОПУСТИ, НЕЗАДОВОЛНИ И УЧЕНИЦИТЕ И НАСТАВНИЦИТЕ

Народниот правобранител постапувајќи по претставки и од ученици и од наставници во врска со спроведувањето на екстерното оценување, констатира дека за успешно и ефективно спроведување на оваа новина не се создадени сите предуслови, се уште прашањата коишто се предмет на оценување не се јасни и концизни, ниту се целосно заштитени од „пробивање“, а институциите надлежни за спроведување на екстерното тестирање не се до крај обучени и подготвени.

Имено, учениците реагираа на начинот на кој им се вреднувани одговорите и на пишувањето незадоволителна оценка во свидетелството, а наставниците заради тоа што беа парично казнети поради најголеми отстапувања во оценувањето на учениците.

Народниот правобранител смета дека вака поставеното и реализирано екстерно оценување е на штета на учениците. Истовремено, со овој вид оценување се негира и целокупниот труд и работа на наставникот во текот на годината, инструментите и начините на тековното оценување, развојот на процесот на учење и подучување, како и системот на усвоени знаења и вештини кај учениците, со што се повредува слободата на креирањето, организирањето и реализацијата на воспитно-образовниот процес, а се урива и системот на континуираното вреднување и оценување.

Народниот правобранител и оваа година достави Информација до министерот за образование и наука и препорача да се преземат конкретни и соодветни мерки за изнаоѓање на соодветен модел и начини на екстерното оценување, со кое нема да се повреди правото на образование на децата и нема да се деградираат успехите и придонесите на наставниците во текот на учебната година, односно истите ќе се мотивираат да постигнат поголеми успеси и да го подобрат квалитетот на образованието.

ОУ „ЃОРЃИ СУГАРЕВ“- БИТОЛА, ОУ „ДОБРЕ ЈОВАНОВСКИ“ – ПРИЛЕП, ОУ „АВРАМ ПИСЕВСКИ“ С. БАРДОВЦИ - СКОПЈЕ и ОУ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП ПРИМЕРИ ЗА СЕГРЕГИРАНИ УЧИЛИШТА

Имајќи го предвид најдобриот интерес на детето и правото на непречено образование и согласно Конвенцијата за правата на детето и Законот за основното и Законот за средното образование, Народниот правобранител во 2014 година спроведе активност за следење на уписите на децата во прво одделение во основно образование, со цел да се утврди дали и колку се почитува одлуката за реонизација при уписите во основните училишта во Македонија, како и составот на паралелките во училиштата каде учат деца со различна етничка припадност. Исто така, оваа активност имаше за цел да ја утврди состојбата во училиштата со мешан етнички состав, дали при формирање на паралелките во секое одделение се застапени ученици од различен етнички состав или пак, станува збор за етнички чисти одделенија/ класови.

Истражувањето на Народниот правобранител, потврди дека одлуката за реонизација при упис на првачиња не се почитува подеднакво во сите основни училишта и отсуствува поголема ажурност од надлежните органи на локалната самоуправа за превенирање и надминување на сегрегацијата во училиштата на нивна територија.

Само заради тоа што родителите одбиваат да ги запишаат своите деца во училишта каде има поголем број на деца припадници на ромската етничка заедница се појавува состојба на сегрегација, како што е примерот со горенаведените училишта кои го потврдија изнесеното.

Во средните училишта опфатени со истражувањето забележана е појава на формирање на чисто етнички паралелки, како резултат на јазикот на којшто се изведува наставата.

ДАЛИ НАЧИНОТ НА ПРИМЕНА НА НОВИТЕ СРЕДСТВА ЗА ПРИСИЛБА ЌЕ ГАРАНТИРА БЕЗБЕДНОСТ ПО ЗДРАВЈЕТО НА ГРАЃАНИТЕ?

Со Предлог измените на Законот за полиција во делот на средствата за присилба се предвидува воведување на користење на електричен парализатор, како и гумени куршуми со цел воспоставување на нарушен јавен ред и мир во поголем обем.

Воведувањето на новите средства за присилба во законската рамка, загрижуваат од аспект дека предложените измени не ја дефинираат материјата на каков начин ќе се користат, ниту пак потребата од здравствена заштита врз лицата на кои ќе се применат. Доколку ова прашање остане неуредено во поглед на самата примена, односно утврдувањето на постапката околу бројот, траењето и интензитетот на електричното празнење кое треба да биде ограничено на безбедно ниво, во тој случај може да дојде до злоупотреба на средствата за присилба за што предупредува и Комитетот за спречување на тортура при Советот на Европа.

Од друга страна, овие нови средства за присилба може да бидат и штетни по здравјето на лицата, односно да предизвикаат акутна болка и затоа стандардите налагаат ова прашање да се уреди само и исклучиво кога постои реална и непосредна закана по животот или постои ризик од настанување на тешки повреди. Користењето на вакво оружје само заради придржување на редот се смета за неприфатливо.

Дополнително, доколку во законот не се предвиди и медицинска помош за лицата врз кои се употребени средствата за присилба, како и обука за прва помош на службените лица, употребата на овие средства може да биде небезбедна и да доведе до сериозни повреди по здравјето и животот на лицата.

СМЕСТУВАЊЕТО НА ИЛЕГАЛНИТЕ МИГРАНТИ ВО ПРИФАТНИОТ ЦЕНТАР ЗА СТРАНЦИ – НАДВОР ОД МЕЃУНАРОДНИТЕ И ДОМАШНИТЕ СТАНДАРДИ

Во Центарот за странци нема соодветни услови за сместување на илегалните мигранти особено на ранливите групи илегални мигранти – жените и децата. Овој Центар се соочува со преполнетост, долг престој и ограничување на правата на илегалните мигранти, а посебно загрижува самото затворање на жените и децата во услови кои се под минималните меѓународни стандарди.

Во овој центар нема континуирана медицинска грижа, не се обезбедени кревети за сите лица, па некои од нив спијат на земја, лицата не добиваат облека и обувки согласно временските услови, иако престојуваат во Центарот подолг временски период. Воедно истите не може да одат на прошетка на отворено два пати во текот на денот од по еден час, од причина што самиот објект не е безбедносно заграден и нема доволен простор за остварување на ова право за сите лица сместени во Центарот.

Поплаките од лицата сместени во Центарот во најголем дел се однесуваат за долгиот престој во Центарот, ограниченото комуницирање со семејствата, односно неможноста да се остваруваат посети од членови на семејствата, како и од бранителите на лицата сместени во Центарот. Особено загрижува што дел од сместените лица не може да поднесат барање за азил, се додека не завршат постапките што се водат пред истражните и судските органи.

ВО КАЗНЕНО-ПОПРАВНИТЕ УСТАНОВИ И ПОНАТАМУ СЕ ПОВРЕДУВААТ ПРАВТА НА ЛИЦАТА ЛИШЕНИ ОД СЛОБОДА

Состојбите во казнено-поправните установи и натаму не задоволуваат. Иако се најавуваа одредени инвестициски активности и други реформски зафати, неспорно е дека се уште е присутен проблемот со пренатрупаноста, особено во КПД Идризово, несоодветна здравствена заштита, некавалитетна исхрана на осудените и притворените лица и други недостатоци, поради што се наметнува констатацијата дека пенитенцијарниот систем во Република Македонија не функционира во согласност со Законот за извршување на санкциите и меѓународните стандарди.

Во казнено-поправните установи не функционираат приемните одделенија и во нив се сместуваат различни групи на осудени лица што влијае на ширењето на криминогената инфекција. Во КПД Идризово во приемното одделение осудените лица немаат кревети, а во поголем дел од просториите се сместуваат и повеќе од 40 лица. Сместувањето во несоодветни услови, без обезбедени средства за ноќевање и над дозволеният број за сместување во една просторија, претставува нехумано и понижувачко постапување утврдено со праксата на Европскиот суд за човековите права. Во приемните одделенија се сместуваат лица подолго од 3 месеци, а со уредна класификација, што воедно е спротивно на Законот за извршување на санкциите. И во останатите одделенија во Казнено-поправните установи и Воспитно-поправните установи не се исполнети меѓународните стандарди за сместување.

Здравствената заштита не е целосно преземена од Министерството за здравство, па во дел од затворите нема надлежен лекар кој ќе ја спроведува здравствената грижа за приведените и осудените лица, односно јавните здравствени установи немаат изготвено измени на актите за внатрешна организација и систематизација на работните места.

Системот на ресоцијализација не функционира и во најголемиот дел на установи нема опремени работилници во кои би можеле работно да се ангажираат притворените и осудените лица. Образовниот процес не се спроведува во овие установи што резултира со појавата на повратништво, односно рецидивизам.

Третманот на ранливите групи е несоодветен и најчесто истите се дискриминирани и без потребната помош од установите каде лицата се лишени од слобода.

НА ГРАЃАНИТЕ ИМ СЕ ПОВРЕДУВА ИЗБИРАЧКОТО ПРАВО ПОРАДИ НЕПРАВИЛНОСТ И ПРОПУСТ ВО РАБОТЕЊЕТО НА ДРЖАВНАТА ИЗБОРНА КОМИСИЈА

Поради неспорен пропуст на Државната изборна комисија (ДИК), особено ако се има предвид нејзината законска обврска навремено и целосно граѓаните да ги информира за начинот за гласање и континуирано да презема дејства за запишување, дополнување и бришење во избирачкиот список, меѓу другото и со непосредно проверување одредени лица не можеа во целост да го остварат своето избирачко право.

Имено, голем број граѓани се судрија со проблемот да ги има на избирачкиот список, но да ги нема во неговиот извод на самото избирачко место или да ги има само на еден од избирачките списоци, оној за претседателските избори, а не и за парламентарните избори, односно на претседателските избори се на едно избирачко место, а за парламентарните, се на сосема друго избирачко место.

ЛОШАТА КОМУНИКАЦИЈА ПРЕЧКА ЗА ЕФИКАСНО ОСТВАРУВАЊЕ НА ПРАВАТА НА СТРАНКИТЕ ВО УПРАВНАТА ПОСТАПКА

За голем број предмети постапката по жалба се одолжува, не се почитуваат законски определните рокови за донесување одлуки и се повредуваат правата на странките во постапката поради некоординираност на органите и отсуство на навремено преземање службени дејства.

Посебен проблем претставува лошата комуникација на релација Државна Комисија - Управен суд, особено кога се утврдува фактот дали одредена пресуда на овој суд е правосилна или не.

Ваквата постапка трае долг временски период, при што Државната комисија не одлучува дури и ако странката или Народниот правобранител и достават примероци од предметните одлуки на Управниот суд, се разбира, со потврда за нивна правосилност.

Имено и во таквите случаи Државната комисија одговара дека се уште нема официјален одговор од Управниот суд, што пак, напротив претставува кршење на правата на странките во управната постапка.

ОПОМЕНИ И ПРИСИЛНА НАПЛАТА НА РАДИОДИФУЗНА ТАКСА И ЗА РЕДОВНИТЕ ПЛАЌАЧИ

Неодговорното и несовесното работење како на Управата за јавни приходи, така и на ЈП Македонска радио телевизија беше причина голем број на граѓани непотребно да докажуваат дека веќе ја платиле радиодифузната такса.

Имено, платените сметки на граѓаните подолг временски период не се книжени и евидентирани бидејќи не биле поврзани старите со новите интерни шифри, обврска која еден на друг си ја префрлаат УЈП и МРТВ.

Граѓаните иако неосновано претрпеле штета, Управата за јавни приходи дополнително ниту присилно наплатените средства не им ги враќа, се додека согласно нивниот договор за соработка, МРТ не донесе одлука за отпис и за тоа неа не ја извести. Апсурдот да биде уште поголем одлука со таква содржина од МРТ во 2014 година не е донесена.

УСТАВЕНИОТ СУД ГИ „ЗАБОРАВА СОПСТВЕНИТЕ СТАВОВИ“

Народниот правобранител имајќи предвид дека во пракса не се спроведува претходно укинатата одредба од Законот за придонеси од задолжително социјално осигурување и од граѓаните повторно се бараше да поднесат изјави за остварени приходи, поднесе предлог до Уставниот суд за поведување постапка за оценување на уставноста и законитоста на еднаш веќе укинатиот член од законот.

Уставниот суд претходно ја укина оваа обврска на граѓаните и оцени дека истата е противуставна, но овој пат не покрена постапка по предлогот. Од друга страна, постапувајќи по укажувањата на Народниот правобранител, Министерството за финансии како предлагач на Законот го измени горенаведениот член и граѓаните повеќе не се задолжуваат да достават изјави за остварени приходи за претходната година до Фондот за здравство, туку овие податоци ги доставува Управата за јавни приходи.

НЕПОЧИТУВАЊЕТО НА ПРИНЦИПОТ ЗА СУДЕЊЕ ВО РАЗУМЕН РОК И НАТАМУ ГОЛЕМ ПРОБЛЕМ ЗА ГРАЃАНИТЕ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

И покрај бројните нормативни решенија во правосудниот систем, судството во Република Македонија има бројни слабости, при што граѓаните и натаму се соочуваат со неоправданото одолжување на судските постапки.

Особено е истакнат проблемот на долготрајноста на граѓанските постапки, во кои подносителите бараат остварување и заштита на одредени имотни права, односно статусните права и интереси и постапките пред Управниот суд на Република Македонија бидејќи со големо задоцнување постапува по тужбите со кои се покренуваат управните спорови.

Ваквата состојба придонесува граѓаните тешко да го остваруваат правото на правично судење и судење во разумен рок.

ИНСТИТУЦИИТЕ МОЖЕ ДА ГИ ЗАДОЛЖАТ ГРАЃАНИТЕ СО ТАКСИ И ДАНОЦИ, НО САМО ВО ЗАКОНСКИ УТВРДЕНИ ПРОЦЕДУРИ

Загрижувачка беше појавата на блокирање на трансакциските сметки на граѓаните и наплата на даноци, такси и други слични обврски за кои со години не биле доставени решенија и опомени за нивно плаќање бидејќи овие административни пропусти не може со ништо да се оправдаат.

Управата за Јавни приходи, Градот Скопје и општините, како начин на извршување скоро секогаш ја избираат наплата од сметка кај банка, која пак, им ги одзема сите парични средства, притоа неводејќи сметка дека на трансакциската сметка на граѓаните единствен приход им е по основ на плата, пензија, социјална помош, детски додаток, стипендии и сл.

Со ваквото постапување се повредуваат правата на граѓаните и не се почитуваат законските одредби кои се однесуваат на ограничувањето и изземањето од извршување, при што не се води сметка за достоинството на должниците и нивните семејства, како и за тоа извршувањето да биде поповолно за должникот.

Интервенциите на Народниот правобранител не се почитуваат.

ГРАДОНАЧАЛНИКОТ НА ОПШТИНА ПЕТРОВЕЦ ОСЛОБОДУВА ОД ПЛАЌАЊЕ НАДОМЕСТОК ЗА ЈАВНО ОСВЕТЛУВАЊЕ ПО СОПСТВЕНО УБЕДУВАЊЕ

Градоначалникот на Општина Петровец по свое наоѓање, со неодговорно извршување на функцијата и нееднаков третман во постапувањето, само на одредени граѓани им издава потврди за ослободување од плаќање на надоместокот за јавно осветлување, кои тие потоа ги доставуваат до ЕВН.

За сите пак, случаи во кои граѓаните бараат ослободување од плаќање комунална такса за јавно осветлување, таму каде што тоа не постои, градоначалникот на Општина Петровец, повикувајќи се на одредбите од Законот за комунални такси го информира Народниот правобранител дека на територијата на општината, системот на улично осветлување постои во сите населени места и дека не постои основ да предложи Советот да донесе одлука за ослободување на одредени граѓани од нејзино плаќање.

СЕЛЕКТИВЕН И НЕЕДНАКОВ НАЧИН НА РАБОТЕЊЕ НА ЕВН

ЕВН не ги прифаќа барањата на Народниот правобранител на одредени потрошувачи да им се овозможи плаќање на заостанатиот долг на рати со образложение дека не организира кампањи преку кои на граѓаните им се овозможуваат поповолни услови за плаќање на долговите за потрошена електрична енергија, а кога за тоа ќе била донесена одлука, јавноста навремено ќе била информирана.

Меѓутоа, раководејќи се од субјективни критериуми затоа што нема внатрешен акт со кој би се определиле правилата и критериумите во поглед на тоа на кои лица може да им се овозможи таквото право, колкав ќе биде бројот на поединечните рати и дали истите се определуваат од вкупниот заостанат долг или од материјалната состојба на должникот, сепак на одредени корисници, ова право им го овозможува, со што се потврдува нееднаквиот и селективен начин на работење на ЕВН.

**И ПО ИЗМИНАТИ ЧЕТИРИ
ГОДИНИ СЕ УШТЕ НЕ
Е РЕШЕНО СТАНБЕНОТО
ПРАШАЊЕ НА СЕМЕЈСТВОТА НА
ЗАГИНАТИТЕ МИРОВНИЦИ**

Според Законот за посебните права на учесниците во мировните операции и операциите за колективна одбрана надвор од РМ, семејствата на загиналите припадници на безбедносните сили во хеликоптерската несреќа од 2008 година до Комисијата за станбени прашања на Владата на Република Македонија уште во 2010 година имаат поднесено барања за доделување стан под закуп.

И покрај тоа што е неспорно дека конкретните барања се законски основани и на членовите на семејствата тоа право им следува, бројните интервенции на Народниот правобранител не дадоа резултат бидејќи освен заклучок на Владата за таа цел, по истекот на четири години се уште не е донесена одлука.

Причина, во тек е постапка за проверка на имотната состојба на барателите.

**ПО ИНТЕРВЕНЦИЈА НА НАРОДНИОТ ПРАВОБРАНИТЕЛ РАСЧИСТЕНИ
УЛИЦИТЕ, ТРОТОАРИТЕ И ЗЕЛЕНИТЕ ПОВРШНИ НА ДЕЛ ОД ОПШТИНА
ЧАИР**

Постапувајќи по предмет формиран по сопствена иницијатива врз основа на стекнати сознанија и прибавени фотографии за состојбата со загадувањето на медиумите на животната средина во општината Чаир, Народниот правобранител покрена постапка и побара Комуналната инспекција да изврши инспекциски надзор врз посочениот локалитет. Народниот правобранител, исто така, побара да се утврди фактичката состојба и врз основа на истата да се преземат соодветни дејствија и мерки, со цел надминување на состојбата со загадувањето.

По интервенцијата на Народниот правобранител, во рок од само 2-3 дена, со ангажирање на поголем број сезонски работници и поставување на 200 пластични контејнери, состојбата со расчистувањето на улиците, тротоарите и зелените површини на дел од територијата на општината во целост беше санирана.

**ЗАПРЕНО ИСЕЛУВАЊЕ НА
БАРАЊЕ НА НАРОДНИОТ
ПРАВОБРАНИТЕЛ**

Подносител на претставка побара Народниот правобранител да интервенира за времено запирање на постапката на присилно извршување, со која му било наложено да се исели, односно на доверителите да им предаде во владение дел од недвижност.

Народниот правобранител спроведе постапка во која утврди дека подносителот во меѓувреме започнал повеќе постапки со кои го оспорува извршувањето, меѓу другото поднел тужба за утврдување на правото на сопственост со предлог за издавање времена мерка, а од страна на Државниот правобранител до извршителот било доставено барање постапката за извршување да се прекине бидејќи делот од објектот што е предмет на извршување, лежи на земјиште што е во сопственост на Република Македонија.

Народниот правобранител од извршителот побара времено одложување на присилното иселување, затоа што оцени дека на должникот ќе му се нанесе ненадоместива штета, доколку се спроведе извршувањето без да се разрешат претходните спорни прашања. Извршителот го извести Народниот правобранител дека постапката на присилно иселување времено е запрена.

ОПШТИНА ШУТО ОРИЗАРИ БЕЗ МАТИЧЕН ГИНЕКОЛОГ ДЕВОЈКИТЕ И ЖЕНИТЕ СЕ СНАОЃААТ КАКО УМЕАТ!

Во општина Шуто Оризари се уште нема гинеколог кој би можел да обезбедува гинеколошко-акушерски услуги за жените и девојките од општината. Иако во програмата на Министерство за здравство беше предвидено отворање на гинеколошка ординација, сепак ова не се спроведе и жените и девојките од оваа општина избраа матични гинеколози во други општини од кои не се задоволни, а се жалат и на незаконска наплата и неквалитетни здравствени услуги. Од јули 2014 година, Министерството обезбеди гинеколошка ординација која нуди здравствени услуги од еден гинеколог еднаш неделно, но не понуди матичен гинеколог за да можат жените и девојките непречено и квалитетно да ги остваруваат правата од репродуктивното здравје.

ЗАБОЛЕНИТЕ ОД „GOSHER“ И „PRADER WILLI СИНДРОМ (PWS)-SLEEP APNEA“ БЕЗ УСЛОВИ ЗА ЛЕКУВАЊЕ ВО ЗДРАВСТВЕНИТЕ УСТАНОВИ ВО МАКЕДОНИЈА

На заболениите од „Гошерава болест“ и со дијагноза Prader Willi синдром (PWS)-Sleep Apnea се уште не им е обезбеден соодветен здравствен третман и олеснување при снабдување на потребната терапија која е доста скапа и не е на товар на Фондот за здравствено осигурување. Во Клиниките нема услови за лекување на заболениите, а Фондот не секогаш прифаќа да ги упати на лекување во странство.

Народниот правобранител смета дека треба да се создадат услови за соодветна здравствена заштита на овие лица заради што побара Комисијата за ретки болести при Министерството за здравство да ги вклучи во Програмата за ретки болести или терапијата да се обезбеди на товар на Фондот за здравствено осигурување.

ИСТРАЖУВАЊЕТО НА НАРОДНИОТ ПРАВОБРАНИТЕЛ ПОКАЖА ДЕКА НАЈГОЛЕМ БРОЈ БАРАЊА ГРАЃАНИТЕ ПОДНЕЛЕ ЗА ОРТОПЕДСКИ ПОМАГАЛА, А НАЈМАЛКУ ЗА ЛЕКУВАЊЕ ВО СТРАНСТВО

Народниот правобранител спроведе истражување, со цел да се добијат информации за текот на постапките по барањата и жалбите на граѓаните пред подрачните служби на Фондот и пред Министерството за здравство, за периодот јануари-јуни 2014 година. Истражувањето ги опфати 30-те подрачни служби на Фондот и на Министерството за здравство, а анализата на одговорите покажа дека граѓаните доставиле 35.115 барања за остварување на права за здравствена заштита и осигурување, од кои за 29.906 е одлучено со соодветен правен акт од првостепениот или второстепениот надлежен орган. Од вкупно поднесените барања, 15.288 се поднесени за ортопедски помагала, а само 88 барања за лекување во странство. Најмногу жалби до Министерство за здравство се поднесени за рефундирање на средства за извршени здравствени услуги. Исто така, од истражувањето се констатира дека соработката помеѓу подрачните служби на Фондот и Министерството за здравство е на ниско ниво, а имајќи предвид дека сепак станува збор за остварување на право на граѓанин, тоа е на негова штета и придонесува за одолжување на постапката. Министерството за здравство во најголемиот број случаи не одлучува во законски утврдениот рок, а овој рок за постапување по барања не секогаш се почитува и од страна на подрачните служби на Фондот за здравствено осигурување.

ДЕЦАТА КОРИСНИЦИ НА ДРОГА НЕ СЕ ЦЕЛОСНО ЗАШТИТЕНИ

Се повеќе деца се корисници на дроги на сметка на намалувањето на возрасната граница на децата. Најмладиот корисник на наркотични средства во Република Македонија е три годишно дете кое вдишува лепило и осум годишник кој инјектира дрога. Ова е констатирано на тркалезната маса одржана во организација на Народниот правобранител и Здружението ХОПС-Опции за здрав живот на тема „Третманот и грижата за деца кои употребуваат дроги“. Според Народниот правобранител, моменталната состојба со децата кои употребуваат дроги алармира дека е потребно преземање на итни и неодложни мерки за заштита и третман на децата, изработка на соодветен Протокол со кој би се регулирал медицинскиот третман и Програма за психосоцијална поддршка на децата и нивните семејства. Само преку меѓусекторско дејствување, односно спроведување на континуирани мерки за превенција, едукација во сите степени во образованието за штетноста од употребувањето на дроги, како и зајакнување на семејството како основна заедница и зголемување на капацитетите на органите кои вршат надзор на семејството, може да се очекува подобрување на состојбата со оваа појава меѓу децата.

ЈАВНИТЕ УСТАНОВИ ЗА ЗГРИЖУВАЊЕ НА ДЕЦА СО ПРОБЛЕМИ ВО ОДНЕСУВАЊЕТО НЕ ЈА ДАВААТ ПОСАКУВАНАТА ЦЕЛ

Од предметното постапување на Народниот правобранител произлегува заклучок дека децата кои заради проблеми во однесувањето се упатуваат во ЈУ „25 Мај“ и ЈУ „Ранка Милановиќ“ повеќе се во бегство, отколку под третман и соодветна грижа во овие установи. Само како пример, две малолетнички кои со решение на надлежниот центар беа сместени во ЈУ „25 Мај“ од вкупно 781 ден само 36 дена беа во установата. И Јавната установа и Меѓуопштинскиот центар го знаат проблемот, но ништо не е преземено за подобро функционирање на установите, со цел зголемување на ефектот од оваа форма на згрижување на децата која не ги дава очекуваните резултати.

ЦЕНТРИТЕ ЗА СОЦИЈАЛНА РАБОТА НЕ МОЖАТ ВО ЦЕЛОСТ ДА ГИ СПРОВЕДАТ СОПСТВЕНИТЕ РЕШЕНИЈА

Поради конфликтни односи и нетрпеливост помеѓу родителите кои се разведени/разделени, се повредуваат децата со тоа што им се ограничува правото навидување со родителот со кого не живеат. Надлежните центри за социјална работа најчесто им укажуваат на родителите на обврската да го почитуваат решението завидување или ги упатуваат родителите на третман во Советувалиште, но не успеваат секогаш да го заштитат детето и неговото право на подеднаква основа да остварува контакти со двајцата родители, односно непречено да остварува лични односи и контакти со родителот со кого не живее.

НЕНАВРЕМЕНАТА ИСПЛАТА НА ПАРИЧНИТЕ НАДОМЕСТОЦИ ОД СОЦИЈАЛНАТА ЗАШТИТА ЈА ЗАГРОЗИЈА ЕГЗИСТЕНЦИЈАТА НА КОРИСНИЦИТЕ

Народниот правобранител констатира задоцнета и ненавремена исплата на паричните надоместоци за Социјална парична помош, Еднократна парична помош, Постојана парична помош, помош и нега од друго лице, родителски додаток за трето дете, условен паричен надоместок и субвенционирање за електрична енергија. Меѓуопштинските центри за социјална работа ја префрлуваат одговорноста на Министерството за труд и социјална политика, а оттаму не се преземени позначителни мерки за редовна и тековна исплата, особено за средствата кои треба ретроактивно да им се исплатат на корисниците на социјална заштита.

ПРЕДОЛГО ТРААТ ПОСТАПКИТЕ ПРЕД ДРЖАВНАТА КОМИСИЈА ЗА ОДЛУЧУВАЊЕ ВО УПРАВНА ПОСТАПКА И ПОСТАПКА ОД РАБОТЕН ОДНОС ВО ВТОР СТЕПЕН, ЗА ПРЕДМЕТИ ОД ПЕНЗИСКАТА ОБЛАСТ

Наместо одлучување во законски рок од два месеци, Државната комисија за одлучување во управна постапка и постапка од работен однос во втор степен одлучуваше по изминати најмалку шест месеци од вложените жалби на граѓаните.

Народниот правобранител, законски недозволеното долго траење на постапките пред Државната комисија го оцени како повреда на правата на граѓаните и заради лоцирање на вистинскиот проблем и негово надминување, достави Прашалник до надлежниот орган, со цел да спроведе истражување кое би дало одговор на проблемот. Меѓутоа, Државната комисија и покрај дадениот подолг рок за одговор и пополнување на Прашалникот, како и доставената ургенција од Народниот правобранител, се уште не достави пополнет прашалник, освен кратко известување со упатување одговорот да се бара во годишниот извештај на Комисијата.

ПОВРЕДЕНИ ПРАВА ОД РАБОТЕН ОДНОС НА ГРУПА ПОРАНЕШНО ВРАБОТЕНИ ВО ЦАРИНСКАТА УПРАВА

Царинската управа и по истек на четири години се уште не постапува по второстепената одлука за преиначување и поништување на решенијата за престанок на работниот однос на четворица поранешно вработени и бара судска одлука за нивно враќање на работа.

Народниот правобранител утврди повреда на правата на овие лица кои по истекот на отказниот рок определен во решенијата за престанок на работниот однос веднаш биле одјавени, а второстепената комисија со задоцнување ги поништува или преиначува решенијата за престанок кои биле основ за одјавувањето. Вработените не можат да достават судска пресуда за враќање на работа, затоа што нема законски престанок на работниот однос. Народниот правобранител побара и укажа да се постапи по второстепените решенија од страна на Царинската управа која пак, одбива да постапи.

ФИКСЕН ДЕЛ ОД НАДОМЕСТОКОТ НА ТОПЛИНСКА ЕНЕРГИЈА ПЛАЌААТ И ИСКЛУЧЕНИТЕ ПОТРОШУВАЧИ НА ОДДЕЛНА ЛИНИЈА

Исклучените граѓани од топлинската енергија оправдано реагираат поради обврската да платат надоместок за ангажирана моќност (фиксен дел) од надоместокот за топлинска енергија. Оваа обврска за плаќање е наметната и на станарите од посебните влезови кои се задолжуваат со оваа давачка, иако технички се исклучени од системот и не се регистрира потрошувачка на топлинска енергија на одделна линија на заедничкиот мерен уред.

Според Народниот правобранител, задолжувањето со надоместокот за фиксен дел и во услови кога нема регистрирана потрошувачка на топлинска енергија на одделна линија на мерниот уред е повреда на правата на граѓаните како потрошувачи. Заради ова, Народниот правобранител до Регулаторната комисија за енергетика уште во 2013 година поднесе Иницијатива за измена и дополнување на Правилата за снабдување со топлинска енергија, но Комисијата оцени дека нема потреба од измени и дополнувања на правилата за снабдување со топлинска енергија.

ЗАШТИТА НА ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА ПО ОБЛАСТИ

СОЦИЈАЛНА СИГУРНОСТ И ЗАШТИТА

Постапувајќи по претставките на граѓаните за остварување на правата од социјална сигурност и заштита, Народниот правобранител констатира дека социјалната состојба на граѓаните во 2014 година не е значително подобрена, што се потврдува и со зголемениот број на претставки поднесени до Народниот правобранител за заштита на правата од социјална заштита.

Најголемиот број претставки од областа на социјалната заштита беа поднесени поради неоправдано одолжување на првостепените постапки за остварување на правата .

Имено, од содржината на претставките од граѓаните Народниот правобранител констатира нередовна, односно задоцнета исплата на надоместоците по основ на социјална помош, родителски додаток за трето дете , условен паричен надоместок, постојана парична помош, помош и нега од друго лице, како и за мобилност и глувост. Меѓуопштинските центри за одлучување по барањата на граѓаните во врска со наведениот проблем се оградуваат, со образложение дека од нивна страна донесени се Решенија за конкретно право од социјална заштита и дека исплатата на средствата е во надлежност на Министерството за труд и социјална политика. Народниот правобранител за надминување на оваа состојба и со цел континуирано и тековно да се исплатат средствата на граѓаните по основ на признато право, покрај поединечни интервенции до надлежните центри за социјална работа, достави информација со предлог за преземање мерки до министерот за труд и социјална политика. Притоа, Народниот правобранител потенцира дека со редовна и навремена исплата на овие надоместоци се обезбедува остварување на уставната гаранција за социјална сигурност и социјална правда, солидарноста, хуманизмот и реинтеграција на граѓаните.

Во овој извештаен период беа поднесени претставки поради одолжување на првостепена постапка и не укажување на соодветна стручна помош на граѓаните од страна на службените лица. Особено за незадоволството од работата, граѓаните се жалеа на Центарот за социјална работа Кисела Вода , Карпош и Чаир. Народниот правобранител, покрај писмените интервенции до раководителите на Центрите за социјална работа бараше и од директорот на ЈУ Меѓуопштинскиот центар за социјална работа на Град Скопје да преземе мерки заради подобрување на односот кон граѓаните, корисници на социјална заштита и навремено одлучување по нивните барања со донесување на соодветен правен акт, како и санкционирање на несоодветното однесување на службените лица .

Во овој контекст заради подобрување на соработката беа посетени неколку центри, при што од страна на Народниот правобранител беа дадени препораки за подобрување на нивната работа, односно поефикасно, поодговорно и законито постапување по барањата на граѓаните. По ова, забележано е подобрување на соработката од страна на горенаведените центри, како во односот со граѓаните корисници на право од социјална заштита, а во

неколку случаи од страна на раководни службени лица беше санкционирано однесувањето на вработените, односно изречени се дисциплински мерки.

Постапувајќи по претставки од оваа област, во неколку случаи Народниот правобранител утврди дека социјалните права на граѓаните се укинуваат поради непријавени промени на материјалната состојба на семејството, при што беа донесени решенија со кои граѓаните се задолжуваат да ги вратат дотогаш примените средства. Имајќи предвид дека корисниците не само што остануваат без единствениот извор на средства за егзистенција, туку тие се задолжуваат и да ги вратат средствата, иако не се во финансиска можност, Народниот правобранител укажа на начелото на сервисна ориентација и помош на неуките граѓани, односно на потребата да бидат информирани за обврските кои произлегуваат од определено право.

Имено, Народниот правобранител, иако ги имаше предвид законските одредби според кои граѓаните се должни да ги пријават сите промени во материјалната и семејната состојба, сепак укажуваше дека би требало да се води сметка за остварување на грижата на Републиката за социјалната заштита на граѓаните во согласност со начелото на социјална праведност. За таа цел, Народниот правобранител во соработка со невладини организации и неколку локални самоуправи во градот Скопје, организираше еднодневни средби со граѓаните на кои ги информираше за нивните права и обврски, но и ги советуваше со цел непречено остварување на правата од социјалната област.

Народниот правобранител во извештајниот период ја следеше состојбата со лицата сместени во прифатниот центар во Чичино Село заради што интервенираше пред надлежните органи со барање да се преземат мерки за подобрување на условите и состојбата на овие лица. За жал и покрај преземените мерки од ЈУ Меѓуопштински центар за социјална работа на град Скопје и Министерството за труд и социјална политика, овие лица и понатаму не се задоволни од условите за живеење во Прифатниот центар и несоодветната грижа на надлежните органи.

Во однос на лицата кои не се во можност самостојно да ги извршуваат своите основни животни потреби, Народниот правобранител и оваа година констатира одолжување на постапките за остварување на правото на додаток за слепило и мобилност или постојана парична помош, особено поради неблагоприятно вршење на прегледи од надлежните лекарски комисији и недоставување на мислењата и наодите за здравствената состојба на барателот до надлежниот орган.

Дел од претставките се однесуваа на непостапување по пресудите на Управниот суд со кои се поништуваа решенијата на Министерството за труд и социјална политика. Скоро во сите случаи Народниот правобранител констатира дека пресудите се обжалуваат од страна на Министерството до Вишиот управен суд, а како последица на долгите постапки, граѓаните во голем број случаи се уште чекаат решавање на случајот. Во меѓувреме граѓаните беа попречени од Центрите да достават ново барање за остварување на одредено право со образложение дека е во тек судска постапка. Во таквите случаи, Народниот правобранител интервенираше во поглед на отворање на нови постапки за остварување на правата од социјална заштита, односно прифаќање на барањата на граѓаните и одлучување по истите, што во голем дел беше прифатено од страна на центрите за социјална работа.

Констатации

Социјалната заштита на граѓаните се одвива отежнато, а поради задоцнетата исплата на паричните надоместоци граѓаните се соочуваат со потешкотии во секојдневното егзистирање.

Не е подобрена ажурноста и односот на Центрите за социјална работа, кои со неблагоприятното постапување по барањата на граѓаните ги попречуваат во остварувањето на правата.

Препораки

Да се преземат мерки за навремена и континуирана месечна исплата на паричните надоместоци по основ на социјална заштита, при што да се имаат предвид и реалните потреби на загрозените семејства кои немаат никакви приходи.

Да се подобри работата на надлежните центри за социјална работа, како и односот кон граѓаните, со цел навремено постапување по нивните барања за социјална заштита.

ПЕНЗИСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРУВАЊЕ

Правата од пензиско и инвалидско осигурување, како лични материјални и неутуѓиви права, загарантирани со Уставот на Република Македонија, а поблиску регулирани со Законот за пензиското и инвалидското осигурување, се елементарни права и нивното непречено остварување е од есенцијално значење за граѓаните на Република Македонија.

Народниот правобранител на Република Македонија во рамки на своите надлежности има можност за постапување и интервенирање во случај кога овие граѓански права се повредени од страна на институциите во државата. Праксата покажува дека најчеста потреба од интервенции на Народниот правобранител во областа на остварувањето на правата од пензиското и инвалидското осигурување се јавува поради ненавремено и неефикасно постапување на органите во управните постапки покренати од страна на граѓаните.

Во извештајниот период најмногубројни беа претставките за остварување на правото на инвалидска пензија. Граѓаните најчесто се жалат на необјективноста при носењето на одлуките на надлежните комисии одговорни за оценување на работната способност. И покрај фактот што Одделението за оцена на работната способност при Фондот за пензиското и инвалидското осигурување, како орган надлежен за реализација на правото на инвалидска пензија, значително е поефикасен и побрз во носењето на одлуките во однос на изминатите години, граѓаните сепак изразуваат незадоволство во однос на содржината на донесените акти и го користат правото на жалба пред второстепенит орган, што од друга страна, само по себе ја одолжува постапката. Народниот правобранител интервенираше пред Фондот во однос на реалното утврдување на фактичката состојба и утврдувањето објективни наоди, со цел граѓаните со изгубена работна способност да го остварат правото на инвалидска пензија. И овој извештаен период имаше поплаки од граѓаните во однос на законските обврски за контролни прегледи по оствареното право на инвалидска пензија. Но, со оглед на фактот дека станува збор за законски утврдени услови, тука нема можност за интервенција од страна на Народниот правобранител. Во случаите каде што беа исполнети законските услови граѓаните го остварија правото на инвалидска пензија.

Што се однесува до претставките за одолжување на постапката поради предавање на предметот на увид и обработка во Министерството за внатрешни работи заради сомнение

дека е сторено кривично дело со фалсификувана и сомнителна документација, во областа на остварување на правата од инвалидска пензија, во 2014 година бројот беше значително намален во споредба со претходните години. Народниот правобранител интервенираше пред надлежното министерство, по што органот и постапи.

Вредна за внимание е бројноста на претставките поднесени пред Народниот правобранител поради непочитување на законските рокови за остварување на правата од пензиско и инвалидско осигурување. Иако бројот на овие претставки е намален во однос на претходната година, проблемот сепак останува актуелен. Имено, одолжувањето на постапките пред органите се јавува кај второстепениот орган. Според сознанијата на Народниот правобранител, Државната комисија за одлучување во втор степен во управна постапка и постапка од работен однос, во оваа извештајна година, во ниту еден предмет нема постапено согласно законски предвидените рокови. Укажувањата и интервенциите на Народниот правобранител кај второстепениот орган, во насока на забрзување на постапките и ефикасност во одлучувањето, се уште не наидоа на одговор.

Народниот правобранител, законски недозволеното долго траење на постапките пред надлежните органи во областа на остварувањето на правата од пензиското и инвалидското осигурување, го оцени како кршење на правата на граѓаните, поради што многу пати писмено и преку непосредни увиди презеде интервенции. Заради лоцирање на вистинскиот проблем и негово надминување, Народниот правобранител до Државната комисија за одлучување во управна постапка и постапка од работен однос во втор степен достави и Прашалник, со цел да спроведе истражување кое би дало одговор на предметниот проблем. И покрај дадениот подолг период за одговор и пополнување на Прашалникот, како и доставената Ургенција од Народниот правобранител, надлежната државна комисија се уште не достави пополнет прашалник, освен кратко известување со упатување одговорот да го побараме во годишниот извештај на Комисијата.

Претставките кои се однесуваат на остварување на правата од старосна пензија се следни по бројност во овој извештаен период во рамките на заштита на права од пензиско и инвалидско осигурување и најчесто се однесуваат на оневозможност за остварување на правото на старосна пензија поради немање соодветна документација потребна за евидентирање на пензискиот стаж или поради неисполнети законски услови за остварување на правото на старосна пензија. Дел од претставките се однесуваа и на незадоволство од пресметаниот износ на пензиската основа, како и на ненавременоста во постапувањето на надлежните органи. Меѓутоа, бројот на претставките кои се однесуваа на ненавременно постапување на органите е значително намален во однос на претходните извештајни години. Во овој контекст, бројни се и претставките поради невнесени или погрешно внесени податоци во матичната евиденција, ненавременно платени придонеси, ненавременно доставување податоци до Фондот за пензиско и инвалидско осигурување на Република Македонија од страна на работодавачите.

Во поглед на проблемот со наплата на придонесите, Народниот правобранител му укажа на Фондот за преземање на мерки предвидени со закон за наплата на придонесите за да се обезбеди остварување на правата на осигурениците, по што Фондот и постапи.

Во 2014 година значително е зголемен бројот на претставките од граѓани кои се однесуваат на пензискиот стаж. Најчест проблем е тоа што пензискиот стаж не е евидентиран во матичната евиденција на Фондот и покрај платените придонеси врз основа на донесена судска одлука, од причина што работодавачот не ја платил и каматата за задоцнетото плаќање на придонесите. Во ваквите случаи, интервенцијата на Народниот правобранител одеше во насока на евидентирање на платените придонеси, независно од каматата, за да не дојде до ограничување на правата на осигуреникот кој без сопствена вина е доведен во незавидна позиција. Фондот, по ова прашање и понатаму често не постапува по укажувањата на Народниот правобранител, поради што остануваат неостварени правата на граѓаните.

Бројот на претставки кои се однесуваат на остварување на правото на семејна пензија оваа година е значително намален во однос на претходната. Имајќи ги предвид законските измени во оваа област согласно кои се поместени старосните граници за остварувањето на

ова право, Народниот правобранител немаше основ за постапување, а што се однесува до случаите каде беа исполнети законските услови, беше интервенирано до надлежниот орган, по што граѓаните го остварија правото на семејна пензија.

И оваа година граѓаните најдоа на потешкотии при остварувањето на правото на пензија врз основа на меѓународни и билатерални договори иако бројот е значително намален, особено при остварувањето на сразмерниот дел на пензија или при пензионирањето со стаж остварен во поранешните републики на СФРЈ. Народниот правобранител интервенираше на начин што непосредно контактираше со службените лица во странските надлежни органи, и инсистираше Фондот во континуитет да контактира со истите, заради надминување на проблемите и забрзување на постапките. Овие интервенции резултираа со остварување на правата на граѓаните.

Дел од граѓаните се пожалија на повреда на правата поврзани со пензијата како предмет на извршување. Во овие случаи Народниот правобранител му укажа на надлежниот орган на задршка на законски дозволеениот износ кој не смее да надмине една третина од износот на пензијата, и во сите случаи беше постапено по укажувањата. Постапувајќи по претставките кои се однесуваа на задржување на дел од пензијата поради неосновано исплатена пензија, за што беа издадени опомени пред тужба или веќе донесени судски одлуки, Народниот правобранител во најголем број случаи констатираше дека Фондот постапува согласно законот и задржува до една третина од износот на пензијата.

Овој извештаен период имаше и мал број претставки по кои постапуваше Народниот правобранител, а се однесуваа на неостварени права на паричен надоместок за телесно оштетување, сместување во пензиски дом под закуп, работа со скратено работно време, минимална пензија, права на неисплатена отпремнина од страна на работодавачот и слично.

Народниот правобранител и оваа извештајна година им посвети должно внимание на граѓаните, со прецизирање на конкретни законски одредби и појаснување на правните постапки, со цел да ја запознаат важечката законска регулатива, да се запознаат со сопствените уставни и законски права, како од областа на пензиското и инвалидското осигурување, така и од сите останати области регулирани со позитивното право во Република Македонија.

Во оваа насока, покрај правното советување на граѓаните во просториите на Народниот правобранител, во текот на 2014 година беа посетени Домовите за стари лица во Скопје, Куманово, Прилеп и Битола, а се одржаа и директни средби и разговори со граѓаните припадници на ранливи и маргинализирани групи во неколку скопски општини и градови во Република Македонија.

Констатации

Продолжува бавното и отежнато остварување на правата од пензиското и инвалидското осигурување, особено поради неоправдано долго траење на постапките по жалба пред Државната комисија за одлучување во управна постапка и постапка од работен однос во втор степен.

Подобрена е работата на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување на Македонија и неговите Подрачни единици како првостепени органи во постапувањето по барањата на граѓаните.

Граѓаните особено од ранливите и маргинализираните групи недоволно ги познаваат начините и механизмите за остварување на правата од пензиско и инвалидско осигурување.

Препораки

Забрзување на постапките по барањата на граѓаните, особено забрзување на постапките по вложените жалби, со цел граѓаните побрзо и поефикасно да го остварат своето право.

Да се продолжи навременото и суштинско постапување на органите по интервенциите на Народниот правобранител.

Надлежните органи да преземат мерки и активности за континуирано запознавање/информирање на граѓаните заради обезбедување на соодветна заштита на правата на граѓаните од пензиската област.

ЗДРАВСТВЕНО ОСИГУРУВАЊЕ И ЗАШТИТА

Народниот правобранител постапувајќи по претставките на граѓаните за здравствена заштита и здравствено осигурување, утврди дека граѓаните со потешкотии и во долги постапки ги остваруваат правата.

Бројот на претставки од оваа област во овој извештај е приближно ист како и претходната година, а граѓаните бараа интервенција од Народниот правобранител поради одолжување на постапката по нивните барања или жалби пред Министерство за здравство, Фондот за здравствено осигурување, понатаму за потешкотии при остварување на правата од задолжително здравствено осигурување, право на надомест на средства за време на отсуство од работа поради бременост, мајчинство, болест, повреда на работа и сл. Исто така, заштита на правата се бараше за остварување на правото за рефундирање на средства за извршени здравствени услуги, правото за упатување на лекување во странство, правата по завршено болничко лекување и сл. Помал број на претставки од граѓаните беа поднесени за несовесно, нестручно и неквалитетно лекување.

Постапувајќи по поголем број претставки поднесени од припадниците на ромската заедница за неиздавање на отпусно писмо од повеќе скопски клиники поради неплатен долг на пациентите за извршените здравствени услуги, Народниот правобранител преку испитување на наводите на подносителите, а по утврдувањето на фактичката состојба ги потврди наводите дека подносителите на претставките беа условувани од страна на Клиниките во Скопје со плаќање на долгот за извршените здравствени услуги за издавање на отпусното писмо.

Народниот правобранител достави укажување до директорите на скопските клиники и потенцираше дека со ваквата постапка се врши повреда на правата на граѓаните како пациенти. Според Народниот правобранител издавањето на отпусното писмо во ниту

еден случај не смее да се условува со претходна наплата на долг или партиципација за извршените здравствени услуги, затоа што отпусното писмо се издава по завршеното болничко лекување и истото на граѓаните им е потребно заради понатамошно лекување.

Во сите случаи беа прифатени укажувањата на Народниот правобранител и на граѓаните им беше издадено отпусното писмо.

Во однос на поплаките на граѓаните за незадоволството од висината и начинот на пресметување на партиципацијата за извршените здравствени услуги, Народниот правобранител побара од клиниките и од Фондот за здравствено осигурување во секој случај поодделно да се утврди фактичката состојба, и врз основа на тоа да се изврши пресметка на висината на партиципацијата. Во случаите во кои Фондот утврди грешка во пресметката, беа преземени мерки по што граѓаните беа задолжени со реалниот износ на партиципација.

Како и претходната година и во овој извештаен период значителен број на претставки се поднесени поради одолжување на постапката по барањата и жалбите на граѓаните пред Фондот за здравствено осигурување и заштита и пред Министерство за здравство. Во овој контекст граѓаните негодуваа од причина што првостепениот орган благовремено не постапуваше по предметите, во случаи кога Министерството за здравство ја уважи нивната жалба и предметот го врати на повторно разгледување и одлучување. Истото е забележано и кај Министерството за здравство, особено поради ненавремено постапување по пресуда на Управниот суд.

Народниот правобранител констатира неажурност и ненавремено постапување по барањата на граѓаните и пречекорување на законскиот рок за постапување и одлучување, заради што достави укажување до горенаведените органи, а со посебен извештај го информира и министерот за здравство.

По овие интервенции постапено е по дел од барањата на граѓаните, а пред Министерство за здравство се уште има предмети по кои не е постапено, со што граѓаните подолг период чекаат разрешница на нивните случаи.

Заради согледување на состојбата со ненавременото постапување на Фондот за здравствено осигурување и Министерството за здравство по барањата и жалбите на граѓаните, Народниот правобранител спроведе истражување преку прашалник доставен до сите подрачни служби на Фондот и до Министерството за здравство, по што изготви посебна информација со констатации и препораки.

Исто така, беа поднесени претставки за незаконска наплата на здравствени услуги кои според законската регулатива се бесплатни, како и поради наплата на повисок износ на партиципација на граѓаните без да им бидат издадени фискални сметки. Овие претставки беа поднесени од жени и девојки од ромската заедница од општина Шуто Оризари, кои се незадоволни поради немањето на гинеколог во општината во која живеат, како и од третманот на избраните матични гинеколози во другите општини.

Заради правилно утврдување на фактичката состојба, Народниот правобранител побара од Фондот за здравствено осигурување и од Државниот санитарен и здравствен инспекторат за секој одделен случај да се изврши контрола во посочените здравствени гинеколошки установи и санкционирање на евентуалното незаконско постапување на посочените гинеколози.

Од страна на наведените органи не беа утврдени неправилности во работата на гинеколошките здравствени установи, освен во еден случај каде се утврди некомплетна ампуларна терапија за ургентни состојби. За наведеното беше известена Комисијата за оценување на услови за изрекување на договорни казни заради преземање на мерки во нејзина надлежност.

Состојбата со остварувањето на правото за упатување на лекување во странство е слична на состојбата од претходната година. Граѓаните повторно се соочуваат со долги постапки за носење на решение за лекување во странство, поради што од страна на Народниот правобранител се бараше забрзување на постапките и одлучување во законски предвидениот рок. Дел од овие укажувања се прифатени и донесени се решенија по барањата на граѓаните, а дел се уште се во постапка.

Со проблем на одолжување на постапка се соочуваат и граѓаните во остварување на правото на признавање на надомест на плата за отсуство од работа поради бременост, мајчинство, болест, повреда и сл. Заради забрзување на постапката Народниот правобранител покрај писмените обраќања изврши и непосредни увиди со што придонесе делумно надминување на овој проблем.

Во врска со претставките од граѓаните за несоодветно, нестручно и неквалитетно лекување, со оглед на тоа што Народниот правобранител не е стручен да го оцени постапувањето на лекарите, се обраќаше до Државниот санитарен и здравствен инспекторат и до Лекарската комора со барање да се изврши надзор заради утврдување дали при постапувањето од страна на лекарите биле запазени медицинските протоколи и правила. Во ниту еден од случаите не беа потврдени наводите за несоодветно, нестручно и неквалитетно лекување од страна на лекарите.

Оваа година во помал број беа доставени претставки за рефундирање и признавање на средства од страна на подрачните служби на Фондот за извршени здравствени услуги или за набавка на лекови. Најчесто на граѓаните не им биле признати трошоците за извршените здравствени услуги, поради тоа што истите биле направени во клиники кои немаат склучено договор со Фондот. Додека оние граѓани кои користеле услуги во Клиники кои имаат склучено договор со Фондот по интервенција на Народниот правобранител ги оствариле своите права, односно средствата им биле рефундирани.

Констатации

Граѓаните со години чекаат решавање на нивните случаи, поради неажурно и ненавремено постапување по нивните барања од страна на Фондот за здравствено осигурување и Министерството за здравство. И натаму се попречува работата на Народниот правобранител со недоставување на одговори и по Посебниот извештај до министерот;

Голем број од скопските клиники, ги условуваат граѓаните со претходно плаќање на долг за извршените здравствени услуги, за да им се издаде отпусно писмо;

Жените и девојките од општина Шуто Оризари незадоволни од немањето гинеколог во општината, како и од здравствените услуги кои ги добиваат од избраните матични гинеколози во другите населени места.

Препораки

Фондот за здравство и Министерство-то ажурно и навремено да постапат, со цел непречено остварување на правата на граѓаните како пациенти, а министерот за здравство сериозно да посвети внимание на интервенциите на Народниот правобранител кои укажуваат на суштински проблеми во функционирањето на органите во негова надлежност;

Да се преземат мерки за непречено остварување на правата на граѓаните како пациенти, со постапување по нивните барања во законски предвидениот рок;

На граѓанинот - пациент да му се издаде отпусно писмо по завршеното болничко лекување, а наплатата на долгот да се бара во соодветна постапка;

Да се разгледа можноста за отворање на гинеколошка здравствена установа во општина Шуто Оризари, во согласност со потребите на жените и девојките од оваа општина;

ПРАВА НА ДЕТЕТО

Воведни напомени

На 25 годишнината од донесувањето на Конвенцијата за правата на детето, која ја има ратификувано и Република Македонија, Народниот правобранител констатира дека се уште нецелосно се остваруваат правата на детето во семејството, училиштето, установите за згрижување на деца, а водечките принципи на Конвенцијата не доволно се почитуваат. Непосредните контакти со претставниците на децата од повеќето основни и средни училишта во Република Македонија, како и разговорите со деца од различна возраст при нивните посети на институцијата уште еднаш ја потврдија потребата од воведување на посебна наставна содржина во воспитно-образовниот процес, со цел запознавање на децата со нивните права, начините и механизмите за нивна заштита, со што ќе се придонесе кон зголемување на знаењата на децата за правата генерално, како и вештините за препознавање на евентуална повреда на правата и пријавување на ваквите повреди. Токму во таа насока, заради подобрување на моменталната состојба со познавањето на децата за нивните права, Народниот правобранител на одбележувањето на овој јубилеј во соработка со УНИЦЕФ промовираше Интернет апликација, односно интерактивна игра наменета за децата на возраст од 8 до 12 години.

Права на детето во семејството

Улогата на семејството и влијанието врз правилниот раст и развој на детето е од голема важност, а задачата на родителите е да создадат услови за непречен раст и воспитување на детето со цел тоа да израсне во личност која ќе знае да го вреднува вложениот труд, прифаќајќи ги позитивните вредности и почитувајќи ги сопствените, но и другите обележја и културни карактеристики. Токму и заради тоа според Конвенцијата за правата на детето и Законот за семејството, детето има право да расте со двајцата родители, а обврска на родителите е да се грижат за правата и најдобриот интерес на детето. Меѓутоа и покрај ваквата определба практиката покажува дека голем број деца, иако за тоа не се виновни се принудени да живеат само со едниот родител, а многу често им е оневозможено да бидат со двајцата родители на подеднаква основа.

Повторно, најголем број на претставки од оваа област поднесени до Народниот правобранител во 2014 година се однесуваа на правото на непречени контакти и видувања на детето со родителот со кого не живее. Предмет на овие претставки најчесто е незадоволството на родителот од работата на Центрите за социјална работа и нивните одлуки во врска со правото на видување. Ако во минатите години, само родители и блиски роднини поднесуваа претставки за ова право на детето, во извештајниот период забележано е активно учество и на децата, со цел остварување на правото на видување со родителот или со братот/сестрата. Постапувајќи по овие претставки Народниот правобранител им укажуваше на Центрите за социјална работа при одлучувањето да го имаат предвид најдобриот интерес на детето, да го сослушаат неговото мислење и да донесат одлука која пред се ќе обезбеди непречено остварување на ова право гарантирано со Конвенцијата.

Ваквиот став, Народниот правобранител го имаше и во случаи во кои еден или двајцата родители се на издржување на казна затвор, укажувајќи дека правото на одржување на лични односи и непосредни контакти на децата со родител/ите единствено може да биде ограничено ако е во спротивност на најдобриот интерес на детето. Имајќи предвид дека во Казнено – поправните установи нема посебни простории приспособени за остварување на контактите на детето со родителот кој е на издржување казна затвор, Народниот правобранител смета дека е потребно да се разгледа можноста од определување на простории прилагодени за

реализација на видувањата помеѓу детето и родителот, независно што родител/ите се на издржување казна затвор.

Во случаите кога родители се сомневаа во стручноста на тимот кој постапува по конкретен предмет, Народниот правобранител бараше од Јавната установа Заводот за социјални дејности да изврши стручен надзор над работата на тимот и да утврди дали преземените мерки се во интерес на детето или во интерес на еден од родителите.

Во најголем број случаи, ова право беше попречувано од страна на самите родители кои поради нивните меѓусебни конфликтни и тензични односи го користат детето како инструмент за одмазда, а во неколку случаи се одеше и до крајност, во насока на обвинување на другиот родител за сексуална злоупотреба на детето, притоа не водејќи сметка за влијанието и траумите врз малолетното дете. Во ваквите случаи, Народниот правобранител бараше од надлежните центри за социјална работа да ги искористат сите законски можности, односно да ги упатат родителите на соодветен третман и стручна помош во соодветни установи и институции, а со детето/децата да се работи во правец на надминување на траумите и евентуалниот отпор на детето кај родителот со кого не живее.

Мал е бројот на претставки поднесени од блиски роднини на детето за остварување на правото на видување на детето по кои се прифатени укажувањата доставени од страна на Народниот правобранител до центрите за социјална работа и донесени се соодветни решенија за видување.

Во врска со правата на детето во семејството, Народниот правобранител смета дека Меѓуопштинските центри за социјална работа треба во континуитет и посветено да постапуваат по секој случај поединечно, да се следи состојбата во семејството, затоа што преку таквиот начин на работа, може навремено да се реагира, но и да се превенира евентуална злоупотреба на детето во семејството.

Семејно и друг вид насилство врз децата и насилство помеѓу децата

Конвенцијата за правата на детето и Законот за семејството забрануваат семејно насилство и предвидуваат мерки за заштита од секаков вид на насилство и злоупотреба, особено во случаи кога како жртва на насилство се јавува малолетно лице. Иако, во помал број за разлика од предходната година, повторно до Народниот правобранител беа доставени претставки за насилство на децата во семејството, во училиштето, како и претставки за насилството помеѓу децата.

Од постапувањето по овие претставки произлегува заклучокот дека најчесто семејното насилство го пријавуваат самите жртви или блиски на семејството, а во еден случај заштита на детето од семејно насилство, поточно несоодветно однесувањето на родителот е побарано од Меѓуопштински центар за социјална работа.

Народниот правобранител испитувајќи ги наводите во сите случаи поединечно бараше од Меѓуопштинските центри за социјална работа и органите на полицијата да преземат мерки за целосно утврдување на состојбата, укажувајќи на обврските за преземање мерки за заштита на жртвите на семејно насилство, но и мерки спрема сторителите на насилството. Па дури и во случаи кога не беа потврдени наводите за сторено семејно насилство, Народниот правобранител бараше од Меѓуопштинските центри за социјална работа да се следи семејството, односно преку надзор над вршење на родителското право во подолг период да се осигура дека детето не е жртва на насилството од родителот, односно дека во семејството се создадени сите услови за правилен раст и развој на детето.

Во однос на претставките за психичко и физичко насилство врз децата од страна на наставниот кадар, Народниот правобранител вршеше непосредни увиди, а по неговите интервенции во училиштето се испитуваше случајот и се преземаа соодветни мерки. Така во еден случај иако со сигурност не се потврдени наводите за насилство врз детето/ученикот

од страна на директорот на училиштето беше предложено наставникот да биде преместен во друго училиште, а во друг случај наставникот им се извини на родителите, со што се промени и неговото однесување кон децата во училиштето. Во трет случај, постапувајќи по барање на родителот за несоодветно однесување кон детето во едно музичко училиште, наставникот беше заменет со друг. Во сите случаи Народниот правобранител бараше од Државниот просветен инспекторат или овластен просветен инспекторат да интервенира укажувајќи на целите на образованието, согласно Законот за основното образование, како и Конвенцијата на правата на детето, според која децата треба да бидат заштитени од сите облици на физичко и психичко малтретирање. Дури и во случаи кога од страна на државниот просветен инспектор не било констатирано физичко или психичко насилство врз децата, на директорите им беа дадени насоки да посветат поголемо внимание на однесувањето на наставниот и на другиот кадар спрема учениците во училиштето.

Народниот правобранител ја следеше и состојбата со насилството меѓу учениците по поднесена претставка од група на родители во основно училиште, како и по сопствена иницијатива за состојбата во две средни училишта во Скопје. Во согласност со надлежностите, Народниот правобранител побара од директорите на училиштата да преземат мерки за контрола на однесувањето на учениците додека се во училиште, работа со децата од страна на педагошко-психолошката служба, како и да се планираат активности, односно предавања и работилници за надминување на конфликтните состојби и нетрпеливоста помеѓу учениците. Како одговор на укажувањата на Народниот правобранител, од страна на училиштата беа преземени мерки и меѓу другото се отпочна со реализација на изработка на Програми и протоколи за превенција и интерактивни активности за надминување на евентуалното насилство меѓу учениците.

Права на децата припадници на ранливи и маргинализирани групи

Во извештајниот период, Народниот правобранител констатира дека се уште има деца кои се на улица, деца кои користат дрога и други психотропни супстанции, како и деца кои поради несоодветна грижа од родителите се одземени и упатени во установи за згрижување.

Следејќи ја состојбата со заштитата и остварувањето на правата на овие деца се констатира дека само во Скопје и Битола има отворено Дневни центри за деца на улица дека отсутствува соодветен систем за заштита и третман на децата кои вдишуваат лепило, а дека установите за згрижување на деца не ги даваат очекуваните резултати во однос на превоспитното влијание на децата.

Карактеристично за сите горенаведени групи деца е тоа што не се запишани во матичната книга на родените, не посетуваат образование, не се во системот на здравствената заштита и повеќе се практикува институционалната форма на згрижување на овие деца.

Исто така, се констатира дека семејствата од кои потекнуваат овие деца се најчесто сиромашни, без основни средства за егзистенција, со ниско образовно ниво или без никакво образование, што ја наметнува потребата од континуирана и индивидуална работа со секое семејство поодделно заради подигање на родителските капацитети, и целосно и квалитетно остварување на родителските обврски.

Инаку, за децата кои употребуваат дрога („дуваат,, лепило) или користат други психотропни супстанции, Народниот правобранител посвети тркалезна маса на која беше разговарана моменталната состојба со децата кои употребуваат дроги, и беше заклучено дека бројот на деца кои употребуваат дроги се зголемува, а возрасната граница за отпочнување со употреба на дроги постојано опаѓа. Недостасува соодветен третман на овие деца и понатамошна грижа во програми за рехабилитација и ресоцијализација, со што се доведува до сериозни нарушувања на здравствената состојба на децата и зголемена смртност. Потребно е да се изработи протокол со кој би се регулирал медицинскиот третман,

и паралелно воспоставување на програми за психосоцијална поддршка на децата и нивните семејства.

За децата упатени на сместување во јавните установи за грижа на деца потребно е сериозно разгледување на моменталната состојба особено поради зачестените бегства на штитениците од овие установи и неможноста на стручните лица да работат континуирано со секое дете заради надминување на причините поради кои истото е упатено во установа. Двете Јавни установи за грижа на децата се во Скопје и во нив покрај децата кои имаат воспитно социјални проблеми се упатуваат и деца од други градови, а се деца на улица, жртви на семејно или друг вид насилство и сл. со што дополнително се зголемува ризикот од девијантно однесување на детето.

Здравствена заштита на децата

Во извештајниот период мал е бројот на претставки за остварување на правото на здравствена заштита на детето и најчесто родителите бараа интервенција за заштита и остварување на правото на упатување на лекување на детето во странство, или интервенција заради набавка на определена медицинска опрема, како помошно средство при лекување на детето. Народниот правобранител укажувајќи на правото на детето на највисоко ниво на здравствена заштита бараше испитување на целосната состојба заради утврдување на потребата од упатување на детето во соодветна здравствена установа во земјата или надвор од неа, каде ќе му се даде потребната нега, грижа и лекување.

Народниот правобранител, како и претходната година повторно укажа на потребата за целосно и сеопфатно обезбедување на здравствена грижа и третман на децата, особено во случаи кога станува збор за специфични заболувања на детето, за кои не постои можност за успешно лекување во земјата. Исто така, Народниот правобранител во непосредните контакти со родителите кои поднесуваа претставки ги советувааше за начинот на заштита на правата, односно ги упатувааше на иницирање на соодветна постапка во која се вклучуваше со свои укажувања и мислења.

Образованието на децата во основните и средните училишта

Основното и средното образование во Република Македонија е бесплатно и задолжително. Тоа значи дека секое дете има право и обврска да биде опфатено во образование, редовно да ја посетува наставата, со цел детето да биде подготвено за одговорен живот во слободно општество, во духот на разбирањето, еднаквост на половите и пријателство со другите етнички, национални и верски групи.

Заради остварување на правото на образование, меѓу другото предвидено е право на бесплатен превоз на учениците, како и создавање услови за непречено следење на наставата.

Постапувајќи по поднесени претставки од родители за повреда на ова право на детето, Народниот правобранител констатира дека се уште во некои училишта не се обезбедува бесплатен превоз на учениците, и истите се принудени за превезување до училиште и назад да користат сопствени средства. Таков е случајот со ОУ „Браќа Миладиновци“ во Струга и ОУ „Васил Главинов“ - Велес.

Исто така, родители укажуваа на лошата состојба во која се наоѓаат училиштата каде учат нивните деца, посочуваа на проблемот со немање на греење и електрична енергија, што негативно се одразува на текот на образовниот процес и на здравјето на децата.

Народниот правобранител интервенираше до горенаведените училишта и укажа на должностите и одговорностите за преземање на конкретни и итни мерки за надминување

на проблемите со кои се соочуваат учениците, а се во врска со условите во кои учениците го остваруваат правото на образование, како и правото на бесплатен превоз. Исто така, побара да се преземат мерки и да се создадат соодветни услови за квалитетно образование кои нема да му наштетат на здравјето на ученикот. Во контекст на постапката за избор на превозник кој ќе го врши превозот на учениците, Народниот правобранител укажа при изборот локалната самоуправа да го има предвид квалитетното и безбедно превезување на учениците до училиште и назад.

Во врска со постапката на спроведување на екстерното оценување во основните и во средните училишта, оваа извештајна година до Народниот правобранител е поднесена само една претставка. Постапувајќи по истата, Народниот правобранител помогна ученикот после подолг период да добие писмен одговор и да се одлучи по неговиот приговор со соодветен акт од страна на училиштето.

Во поглед на остварувањето на правото на образование и правото на избор на децата, Народниот правобранител во извештајната година интервенираше за заштита на правото на избор на учениците во ОУ „26 Јули“ Шуто Оризари, затоа што од страна на наставниот кадар им се наложувало кој изборен предмет да го одберат, спротивно од интересот, желбата или потребата на учениците. Народниот правобранител побара од просветниот инспектор да изврши надзор во училиштето, по што не биле потврдени наводите на родителите, но сепак Народниот правобранител упати укажување до училиштето заради почитување на основните и водечки принципи на Конвенцијата за правата на детето, односно најдобриот интерес на детето, правото на квалитетно образование и правото на детето да биде слушнато и неговото мислење да биде основа за остварување на неговите права.

Во извештајната година се спроведоа избори, и во тој контекст Народниот правобранител апелираше за заштита на децата од секаков вид злоупотреба и манипулација, при што побара почитување и доследна примена на Законот за заштита на децата и Законот за основното/средното образование, во кои покрај другото, се забранува политичко организирање и дејствување и злоупотреба на децата.

Заради согледување на состојбата со уписите на учениците во прво одделение во основно и прва година во средно образование, Народниот правобранител во 2014 година спроведе истражување во 38 основни и 26 средни училишта, во 12 градови и тоа Скопје, Куманово, Струмица, Штип, Прилеп, Битола, Тетово, Гостивар, Кичево, Велес, Кочани и Дебар. Меѓу другото, анализата на добиените податоци покажа дека во поголемиот број основни училишта опфатени со истражувањето не се почитува одлуката за реонизација при упис на првачиња. Не секогаш се води сметка за мешаниот етнички состав на учениците при формирање на паралелките во училиштата. Исто така, загрижува тенденцијата за формирање на чисти етнички паралелки особено во средните училишта, како и одбивањето на родителите да ги запишат своите деца во училишта, односно паралелки каде учат припадници од други заедници. Од ова истражување произлегува заклучокот дека паралелки со чист етнички состав се формираат и поради јазикот на којшто се изведува наставата.

Права на лица/деца со посебни потреби

Одделението за заштита на правата на детето и лицата со посебни потреби продолжи да ја следи состојбата со остварувањето и заштитата на правата на оваа група граѓани и нивниот третман од страна на органите и институциите, согласно Конвенцијата за правата на детето и Конвенцијата за правата на лицата со инвалидност.

Од Народниот правобранител заштита на правата во име на граѓани припадници на оваа категорија беше побарана од дел од членовите на Националниот сојуз на глуви и наглуви лица од Скопје заради остварување на правото на толкувач во постапките пред органите и институциите. Народниот правобранител, постапувајќи по претставката во насока на непречено остварување на ова право на лицата со попреченост, се обрати до Министерството за труд и социјална политика и побара доследно почитување на правото

на обезбедување на толкувач, односно зголемување на бројот на обучени познавачи на знаковниот јазик. Меѓу другото, Народниот правобранител укажа на обврската согласно ратификуваната Конвенција за правата на лицата со инвалидност со којашто државата е законски обврзана на глувите лица да им обезбеди право на професионални толкувачи на знаковниот јазик, со што ќе се поедностави пристапноста на овие лица во различни институции на системот. Министерството за труд и социјална политика информира дека на ниво на Република Македонија регистрирани се вкупно 16 лиценцирани толкувачи на знаковниот јазик, кои што глувите лица можат да ги ангажираат за свои лични потреби, но и во комуникација со релевантните институции, врз основа на решението донесено од страна на Центарот за социјална работа, со кое што на глувото лице му се признава правото на толкувач. Исто така, во насока на континуирано зголемување на бројот на лиценцирани толкувачи на знаковниот јазик за 2014 година биле обезбедени дополнителни средства за организирање обуки на знаковен јазик, во рамките на постојните програмски активности на Националниот сојуз на глуви и наглуви на Македонија и Комисијата за знаковен јазик, како и дека за 120 фармацевти било организирано почетно ниво на обука за елементарна комуникација во повеќе градови низ државата, за што во Буџетот на Министерството се обезбедени дополнителни средства.

Со измените на Законот за социјалната заштита, се вовеле правото на додаток за глувост за целосно глувите лица, па Народниот правобранител постапувајќи по претставка од лице за остварување на правото на овој додаток успеа пред Центарот за социјална работа да му помогне во непречено остварување на ова право.

Постапувајќи по претставка за одолжување на постапката за одлучување по барањето за правото на додаток за мобилност поради немање на Наод и мислење од надлежен орган, Народниот правобранител побара од Меѓуопштинскиот центар за социјална работа по службена должност да го обезбеди потребниот наод, по што беше постапено и донесено е решение за остварување на правото.

Во врска со остварувањето на правата на децата со попреченост во семејството, училиштето и во установите за згрижување деца, Народниот правобранител помогна дете да биде ставено под старателство на таткото и да живее со него, а не во друго семејство. Да бидат обезбеди сите услови за непречено и инклузивно образование преку следење настава за дете во инвалидска количка и соодветно опремување со компјутер на подеднаква основа со другите ученици во одделението. Исто така, помогна од страна на училиштето и локалната самоуправа да се обезбедат средства за превоз на детето со посебни потреби во адаптирано возило согласно попреченоста на детето. Истовремено, по интервенција на Народниот правобранител од страна на Министерството за труд и социјална политика биле преземени мерки за соодветно згрижување на дете со попреченост кое претходно било сместено во несоодветна установа.

Народниот правобранител, поттикнат од затекнатиот случај, како и од сознанијата во врска со категоризацијата на децата со посебни потреби опфатени во посебните училишта и во 2014 година ја потенцира потребата од ревизија на постоечките правилници за утврдување на видот и степенот на попреченост и посебните потреби на лицата со пречки во развојот. Во таа насока, укажа со соодветен акт да се утврдат органите и институциите кои ќе бидат овластени да издаваат наод и мислење за попреченоста на децата и лицата и да се надминат евентуалните аномалии при издавањето на наодот и мислењето за попреченоста на децата/лицата, поради тоа што различни правни субјекти издаваат наоди кои не ретко ја одразуваат вистинската психо-физичка состојба на детето/лицето со попреченост.

И оваа извештајна година, Народниот правобранител постапуваше по претставки за ненавремена, задоцнета исплата на повратокот на придонеси за самовработени инвалидни лица во заштитните друштва. Народниот правобранител се обрати до Министерството за труд и социјална политика со укажување дека со ненавремената исплата на повратокот на придонесите се доведува во прашање егзистенцијата, рентабилноста и ликвидноста на фирмите на инвалидните лица, со што се ограничуваат во можноста непречено да работат, и негативно се рефлектира врз егзистенцијата на самовработените инвалидни лица и нивните семејства.

И покрај одговорот дека се прават напори за редовна исплата на овие средства, Народниот правобранител констатира дека и понатаму се доцни со повраток на придонесите заради што достави посебна Информација до министерот за труд и социјална политика.

Соработка на органите и организациите со Народниот правобранител во областа на правата на детето

Соработката на органите на државната управа со Народниот правобранител во областа на правата на детето е на задоволително ниво, но сепак неблагоприятно се постапува по неговите барања, мислења и препораки, со што се толерираат повредите на правата на децата. Имено, Народниот правобранител потенцира дека е потребно побрзо и поефикасно дејствување на надлежните органи за заштита на правата на детето, со цел превенирање на евентуална повреда, но и преземање навремени мерки за заштита на детето од повреди и злоупотреби, без разлика дали повредата е од страна на родителот, наставникот или друго лице. При одлучувањето надлежните органи треба да го имаат предвид најдобриот интерес на детето и да се создадат потребните материјални и други можности за нормален раст и развој на секое дете, за негов безбеден живот, највисоко ниво на здравствена заштита и услови за остварување на правата гарантирани со Конвенцијата за правата на детето.

Констатации

Децата во семејството се уште не се третираат соодветно, особено во случаи на несогласувања меѓу родителите;

Правото на бесплатно образование не е испочитувано во сите училишта, па некои од децата се принудени да платат за превоз до училиштето;

Децата на улица, децата корисници на дрога и деца со воспитно социјални проблеми се деца во ризик, а државата се уште нема целосен систем за нивна ефикасна заштита и обезбедување пристап до правата;

Децата припадници на ромската етничка заедница најчесто се сегрегирани во посебни паралелки при уписи во прво одделение во основно и прва година средно образование;

Децата/лицата со попреченост се уште се соочуваат со проблеми во пристапот и остварувањето на правата.

Препораки

Меѓуопштинските центри за социјална работа да преземат континуирани мерки за следење и работа со семејствата заради подобрување на односот на родителите кон детето;

Да се создадат соодветни услови за квалитетно образование и остварување на правото на бесплатен превоз во сите училишта во државата;

Сите органи/институции/служби и установи сериозно да преземат мерки со цел обезбедување на сеопфатна и квалитетна заштита, стручна поддршка и медицински третман на децата во ризик;

Доследно почитување на Законот за основното/средното образование при упис на ученици и почитување на мултиетничноста при формирањето на паралелките во училиштата;

Да се создадат практични услови за непречено остварување на правата на децата/лицата со попреченост.

ПРАВА ОД ВИСОКОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Значително е намален бројот на претставките поднесени до Народниот правобранител за остварување и заштита на правата од високото образование во 2014 година. Граѓаните најчесто бараа интервенција поради одолжување на постапките за доделување стипендии, сместување во студентски домови, ослободување од партиципација, доделување еднократни парични средства за изработка на магистерски трудови, заштита на правата во постапка за специјализација, како и други права на студентите во високообразовните установи.

Постапувајќи по претставки за специјализација на Стоматолошкиот факултет при Универзитетот „Св.Кирил и Методиј“ Скопје, Народниот правобранител констатира дека со овој проблем се соочуваат сите кандидати кои конкурирале за специјализација, односно утврди дека прелиминарната листа на кандидати била објавена од страна на факултетот и повеќе месеци не била донесена конечната листа со примени кандидати. Народниот правобранител по утврдување на состојбата констатираше одолжување на постапката со објавување на конечната листа, а по сугестија на Министерството за здравство, со цел уписите да започнат со почетокот на зимскиот семестар. Укажувајќи на условите за упис на специјализација и роковите за спроведување на постапката во согласност со Законот за здравствена заштита, Народниот правобранител побара да се објави конечната листа со примени кандидати, со цел непречено остварување на правото и евентуална натамошна заштита на одбиените кандидати. Универзитетот го прифати укажувањето на Народниот правобранител, ја објави листата на примени кандидати по сите области, и на кандидатите им беа издадени Решенија за одобрување на специјализација.

Иако во помал број, граѓаните во овој извештаен период побараа заштита пред Народниот правобранител поради одбивање да им се издаде Уверение за завршен циклус на студии, условувајќи го издавањето на Уверение со уплата на потребниот износ за оценка и одбрана на докторат. Народниот правобранител во овие случаи бараше целосно и правилно применување на Законот за високото образование и Одлуката со која се утврдува износот на школарина и изработка на докторска дисертација, а укажа и на Уставот на Република Македонија според кој законите и другите прописи не може да имаат повратно дејство, освен во случај кога тоа е поповолно за граѓаните. Укажувањето на Народниот правобранител беше прифатено и на кандидатите им е издадено потребното Уверение.

Неколку претставки беа поднесени од студенти кои незадоволни од решенијата на надлежното Министерство за образование, а во врска со доделување на студенски стипендии поднеле приговори до Државна комисија за одлучување во управна постапка и постапка од работен однос во втор степен, а не беа преземени мерки за одлучување во законски предвидениот рок. Постапувајќи по овие претставки Народниот правобранител ги испита случаите пред Државна комисија за одлучување во управна постапка и постапка од работен однос во втор степен, но не констатираше повреда на правото на подносителите, до кои во меѓувреме беа доставени Решенија по приговорите.

Констатации

Продолжува праксата на одделни факултети студентите/специјализантите/докторантите да се условуваат со подмирување на заостанат долг заради добивање на Уверение за завршен циклус на образование;

Ненавремено се постапува по барањата на Народниот правобранител од страна на Секторот за студентски стандард при Министерството за образование и наука, како и од страна на Државната комисија за одлучување во управна постапка и постапка од работен однос во втор степен.

Препораки

Да не се условува издавањето на Уверение за завршен циклус на образование и доследно да се применува Законот за високото образование;

Да се преземат мерки, со цел навремено постапување по барањата на граѓаните за остварување на определени права и благовремено да се достави одговор за постапувањето на органите до Народниот правобранител.

РАБОТНИ ОДНОСИ

Оваа извештајна година граѓаните доставуваа претставки и бараа интервенции од Народниот правобранител за заштита на правата од работен однос најмногу во постапките на вработување, во изрекувањето престанок на вработувањето и во постапките за исплата на плата. Исто така, бараа заштита на правата во постапките на распоредување, дисциплинските постапки, постапките пред Агенцијата за вработување заради неисплатена отпремнина, како и во други постапки од работен однос.

Во постапките на вработување при избор на државни службеници се укажуваше дека избраниот кандидат не ги исполнува условите според објавениот оглас или дека не е законски спроведена постапка за вработување на државни службеници. Исто така, граѓаните се жалеа поради непочитување на законските рокови од страна на органот кој го спроведува вработувањето и поради донесена одлука за невршење на избор на кандидат и покрај тоа што од страна на надлежната комисија за спроведување на вработувањето е доставена ранг листа од кандидати кои ги исполнуваат условите.

По овие претставки до Комисијата за одлучување по жалби и приговори на државните службеници при Агенцијата за администрација се доставуваа барања, укажувања и сугестии во постапката на одлучување по поднесените жалби да се постапи согласно Законот за државните службеници што во повеќето случаи беа прифатени и постапено е по интервенција на Народниот правобранител, односно беа донесени одлуки за уважување на жалбите на подносителите.

Дел од претставките беа за спроведувањето на вработувањето на државните службеници од кандидати кои изразија незадоволство поради непрецизирани состојби во однос на спроведувањето на психолошкото тестирање. Имено, граѓаните бараа одговор дали и кога може кандидатот кој добил стручно мислење од ангажираното стручно лице дека е несоодветен за работното место за кое аплицирал да биде повторно упатен на полагање психолошки тест. Исто така, изразуваа незадоволство поради (не)доставување на мислење за соодветен или несоодветен кандидат од страна на ангажираното лиценцирано стручно лице при спроведувањето на психолошкото тестирање.

Во постапувањето по овие предмети, Народниот правобранител побара од Агенцијата за администрација и Министерството за информатичко општество и администрација одговор на горенаведените прашања, по што беше известен дека „Виста Гроуп“ ДООЕЛ и Институтот за социолошки и политичко-правни истражувања се избрани како независна акредитирана професионална институција за спроведување на психолошкото тестирање и изработка на стручното мислење. Агенцијата за администрација потпишала Меморандум за соработка заради што Народниот правобранител побара од Агенцијата за администрација да му се достави Меморандумот за соработка, кој до Народниот правобранител се уште не е доставен.

Со ваквото постапување, Народниот правобранител се попречува во постапувањето по овие предмети со оглед дека не му се доставуваат бараните докази, податоци и информации, а од Агенцијата за администрација недоставувањето на Меморандумот за соработка го образложуваат со недоставување на согласност од другиот потписник, а тоа е „Виста Гроуп“ ДООЕЛ.

Од постапувањето по претставките за заштита на права од работен однос Народниот правобранител констатира дека вработувањата се остваруваа на начин што работодавачите условите за вработување ги определуваа по мерка на одредени кандидати, без да се води сметка на образованието, поради што слабеат капацитетите на институциите и истите не можат квалитетно да одговорат на потребите на граѓаните. Понатаму, останува констатацијата како и во минатогодишниот извештај дека администрацијата е партизирана и истата неефикасно и неефективно ги извршува работните задачи.

За избор на кандидат кој не ги исполнува условите според објавениот оглас претставки се поднесуваа и при избор на наставници во основното образование, по кои во неколку случаи беа утврдени законски пропусти односно избор на наставници кои не ги исполнуваат условите согласно Законот за основното образование и Нормативот на наставниот кадар. Народниот правобранител во овие случаи бараше Државниот просветен инспекторат да изврши инспекциски надзор и да ги задолжи директорите на основните училишта да преземат мерки и активности за доследно применување на одредбите од Законот за основното образование и Нормативот на наставниот кадар. Постапувајќи по овие барања дел од граѓаните го остварија правото на вработување.

Оваа година во однос на остварувањето на правото на вработување беа поднесени неколку претставки од лицата кои беа избрани по објавениот оглас на ЈП „Македонски шуми“-Скопје и потпишале договори за вработување со ова претпријатие, а кои по истекот на подолг временски период по потпишувањето на договорот за вработување се уште немаа засновано работен однос.

По овие претставки Народниот правобранител упатуваше барања до Министерството за информатичко општество и администрација како орган задолжен да го извршува распоредувањето на рангираните/избраните кандидати по објавениот оглас за вработување на 1600 извршители во кои бараше да се забрзаат постапките по потпишувањето на договорот за вработување за да можат избраните кандидати да остваруваат права, обврски и одговорности врз основа на вршењето на работата од работниот однос.

Во врска со забелешките за задоцнетите постапки за распоредување на избраните кандидати од Министерството за информатичко општество и администрација беа доставувани известувања дека за секој од кандидатите поединечно требало да се обезбеди систематизирано работното место кај органот што врши преземање, да се обезбедат согласности од Министерството за финансии, да се утврди дали избраниот кандидат може да се преземе кај органот кој треба да изврши преземање од аспект на усогласувањето со актот за систематизација и звањето кое го има избраниот кандидат, односно неговиот статус, образованието, здравствената состојба, местото на живеење и други околности. Оваа постапка се одолжи и поради одржувањето на претседателските и вонредните парламентарни избори, за кој период не се спроведуваа вработувања.

Откако беа усогласени сите околности, а по истекот на повеќе од десет месеци од потпишувањето на договорите за вработување, сите подносителите на претставките кои побараа интервенција од Народниот правобранител го остварија правото на вработување по пат на преземање.

Од постапувањето по овие претставки произлезе констатацијата дека се објавуваа огласи за вработување на поголема група лица, по различни основи од страна на една установа (ЈП Македонски шуми-Скопје), која само го спроведуваше изборот, додека распоредувањето на избраните кандидати го вршеше друг орган (Министерството за информатичко општество и администрација). Праксата исто така покажа дека на избраните кандидати усно им беше најавено вработување во орган/установа/институција на едно работно место, а при реализацијата на преземањето им се даваа договори за вработување на друго работно место. Овие преземања се остваруваа и без да се утврди реалната потреба на органот/институцијата во која се распоредуваа, односно истите не учествуваа во постапката на избор на кандидати.

Постапувајќи по претставките на граѓаните кои побараа интервенција затоа што им беа донесени решенијата за престанок на вработувањето, Народниот правобранител укажуваше кои законски одредби се неправилно применети или воопшто не се применети што го прават решението за престанок на вработувањето незаконско.

Во овој контекст, претставки поднесоа вработени од општинската администрација од Општина Боговиње и Општина Студеничани кои побараа заштита од Народниот правобранител укажувајќи дека од страна на градоначалниците донесени им се решенија за престанок на вработување без да се спроведе законски пропишаната постапка за утврдување повреда на службена должност.

По овие предмети, Народниот правобранител утврди формални недостатоци во решенијата за престанок на вработувањето и дека подносителите се веднаш одјавени од осигурувањето без да се чека исходот од донесувањето одлука од второстепената комисија по поднесените жалби, иако таа постапка го одлага од извршување донесеното решение за престанок на вработувањето.

Од страна на градоначалниците не се преземени мерки по доставените укажувања на Народниот правобранител, ниту по дадените насоки на второстепената комисија која во постапка по жалба ги има уважено жалбите како основани поради утврдени незаконски постапувања и погрешна примена на одредбите од Законот за државните службеници. По овие предмети постапките се уште траат.

Остварување на право на повторно вработување/пријавување во осигурувањето, побараа неколку лица вработени во Царинската управа. Имено, на овие лица им е изречен престанок на вработување и истите се одјавени од осигурувањето, иако во постапката по жалба од страна на второстепениот орган донесени се одлуки за преиначување или поништување на решенијата за престанок на вработувањата.

Народниот правобранител констатира дека Царинската управа наместо да го чека исходот од постапувањето на второстепениот орган веднаш по изминување на отказниот рок определен во решенијата за престанок на вработувањето, постапила во правец на доставување на документацијата до Агенцијата за вработување на Република Македонија за одјавување на подносителите од осигурувањето. Сега, по истекот на четири, односно пет години се уште не постапува по поднесените барања на подносителите за повторно пријавување во осигурувањето врз основа на решението на второстепениот орган. Царинската управа бара подносителите да достават правосилни пресуди за враќање на работа во кои изречно би се барало работникот да се врати на работа и покрај тоа што во конкретниов случај не може да се донесе таква одлука, поради непостоење на законски престанок на работниот однос.

И по доставени неколку барања и укажувања, Царинската управа да постапи кон повторно пријавување во осигурувањето на подносителите на претставките, Царинската управа продолжува со бирократскиот однос барајќи неосновани образложенија за таквото постапување без да води сметка дека подносителите на претставките трпат несогледливи штети што повеќе од четири, односно пет години не остваруваат права од работен однос.

Во оваа насока, а за да се отстранат ваквите појави на одјавување од осигурувањето само врз основа на донесено решение за престанок на вработувањето, без да се чека исходот од донесувањето на одлука од второстепената комисија од која одлука зависи конечноста на решението за престанок на вработување за да може истото да се спроведува, Народниот

правобранител достави мислење до Агенцијата за вработување овој орган при извршувањето на одјавувањето од осигурување на работникот да бара од органот-работодавачот да достави доказ за конечност на решението за престанок на вработувањето кое е основ за постапување кон одјавувањето.

Според Народниот правобранител одјавувањето од осигурувањето само врз основа на донесеното решение за престанок на вработувањето без да се чека исходот од второстепената одлука предизвикува проблеми и правна несигурност кај вработените заради што до министерот за труд и социјална политика достави Информација со барање да се пристапи кон измена и дополнување на Законот за работните односи. Народниот правобранител побара да се прецизира кога може да се одјави работникот кој поднел приговор против решението за откажување на договорот за вработување, да се предвиди можност за пријавување во осигурувањето кога ќе настане ваква правна состојба, како и можност врз основа на второстепената одлука која е донесена подоцна од определениот законски рок поради објективни околности работникот повторно да се пријави во осигурувањето.

Што се однесува на предметите во кои се бараше заштита поради помала исплата на плата и надоместоци од плата, Народниот правобранител укажуваше на доследно применување на законските одредби особено платата и надоместоците од плата да се исплатуваат според утврдените законски коефициенти и бодови.

До Народниот правобранител, во значителен број поднесени се претставки од наставници од основните и средните училишта, на кои од страна на директорите донесени им се решенија за намалување на плата со најголеми отстапувања по добиените показатели од спроведеното екстерно проверување на постигнувањата на успехот на ученикот во учебната 2013/2014 година, а врз основа на доставениот Збирен извештај од страна на Државниот испитен центар.

По предмети по кои наставниците вложиле приговори до Училишните одбори, Народниот правобранител доставуваше барања до истите за соодветно постапување по поднесените приговори, со цел да се утврди фактичката состојба во целост при определувањето на отстапувањата на наставниците. Во поголемиот број случаи донесени се одлуки за одбивање на приговорите на наставниците како неосновани, а мал е бројот на донесени одлуки за уважување на приговорите и поништување на решенијата за намалување на плата.

Од содржината на донесените одлуки со кои се одбиваат приговорите на наставниците, очигледно е дека Училишните одбори воопшто не побарале доставување на документација од Државниот испитен центар за да се утврди фактичката состојба и да се потврди основаноста на определените отстапувања на наставниците при оценувањето, туку веднаш е утврдено дека не се основани приговорите, со образложение дека наставникот на кому му е донесено решение за намалување на плата се наоѓа во Збирниот извештај, односно во добиените резултати во истиот.

Покрај горенаведеното во постапувањето по претставките, Народниот правобранител утврди дека некои Училишни одбори до наставниците кои поднеле приговори им доставиле Заклучок како заеднички акт по поднесените приговори во кој навеле дека не се надлежни да постапуваат по приговорите. Народниот правобранител во овие случаи до претседателите на Училишните одбори достави укажување дека согласно Законот за основното образование и Законот за средното образование, Училишниот одбор одлучува по приговорите и жалбите на вработените од училиштето и побара Училишниот одбор да постапи по приговорите на наставниците и да донесе поединечна одлука за секој наставник кој вложил приговор по решението со кое му е утврдено намалување на плата, а не тоа да биде со Заклучок како заеднички акт. Овие укажувања не се прифатени од страна на претседателот на Училишниот одбор на Средното економско училиште „Васил Антевски Дрен“-Скопје и Основното училиште „Рајко Жинзифов“-Скопје, поради што дел од наставниците поведоа постапка пред надлежниот суд.

Народниот правобранител во донесено Решение за намалување на плата кај наставник од основно училиште од Тетово, утврди дека во правната поука наставникот погрешно е поучен дека против решението има право на жалба до Управниот суд Скопје за одлучување во управна постапка и постапка од работен однос во втор степен.

До директорот на основното училиште, Народниот правобранител достави укажување и побара да се преземат мерки во правец на донесување ново решение, а во правната поука подносителот да биде поучен за правото на поднесување приговор до Училишниот одбор на основното училиште со оглед дека органот посочен во првичното решение не постои во правниот систем на Република Македонија.

Во врска со претставките на наставниците на кои им се донесени решенија за намалување на плата, Народниот правобранител до министерот за образование и наука достави Информација во која препорача да се преземат конкретни и соодветни мерки за изнаоѓање на соодветни критериуми и начини екстерното оценување да ја постигне целта во однос на утврдувањето на објективноста и професионалноста на наставниците при определувањето на оценката, со кои нема да се деградираат успехите и придонесите на наставниците генерално и истовремено ќе се мотивираат за постигнување на поголеми успеси и подобрување на квалитетот на образованието на децата.

Исто така, Народниот правобранител препорача да се преземат мерки за попрецизно определување на методологијата при определувањето на учениците кои се тестираат, односно при проверката на објективноста на наставникот по конкретен предмет за сите наставници по тој предмет на генерално ниво да постои пропорционална застапеност на бројот на ученици кои во текот на годината добиле оценки пет, четири, три и два со бројот на ученици кои со оценки пет, четири, три и два се избрани за тестирање, поголема транспарентност при сумирање на резултатите при утврдувањето на објективноста на наставникот, кое ова право сега го има само Државниот испитен центар. Понатаму, да се преземат мерки во насока на измена на законските решенија со цел наставниците по добивање на збирниот извештај да имаат право на приговор пред да се достави збирниот извештај до директорите. Исто така, побара да се преземат мерки кон измена на законските решенија во однос на времетраењето на периодот за кој наставникот треба да зема помала плата, и истиот да се усогласи со Законот за работните односи, а при донесувањето на решенијата за казна особено да се води сметка на целокупниот труд и работа на наставникот во текот на годината, особено на постигнатите резултати при учество на натпревари на државно и регионално ниво во кои училиштето поради ангажирањето на наставникот се стекнало со награди, пофалници и друго.

Постапувајќи по претставките за заштита на правата од работен однос, во извештајниот период Народниот правобранител утврди неколку случаи во кои граѓаните по добивање на решение од Државната комисија за одлучување во управна постапка и постапка од работен однос во втор степен до која поднеле жалба по донесено решение од работен однос и по истата добиле решение за одбивање на жалбата како неоснована, понатамошната заштита на правата наместо да ја остваруваат пред надлежните основни судови повеле управен спор пред Управниот суд на Република Македонија. Ваквите постапки граѓаните ги поведувале најчесто поради недоволната информираност за тоа каде и пред кој орган можат да остварат понатамошна заштита на правата по добивање на решение од страна на Државната комисија кога жалбата им се одбива и поради тоа што во правната поука не е прецизно наведено пред кој суд може да се поведе постапка.

Со цел, на граѓаните да им се овозможи поефикасно остварување на правата од овој аспект, притоа имајќи го предвид и начелото на неука странка, Народниот правобранител достави Мислење до Државната комисија за одлучување во управна постапка и постапка од работен однос во втор степен дека е потребно да утврди прецизна и јасна правна поука во нејзините решенија, особено за оние предмети кои се однесуваат на одлучување на права од работен однос.

По ова доставено Мислење, а постапувајќи по претставките, Народниот правобранител констатира дека Државната комисија за одлучување во управна постапка и постапка од работен однос во втор степен, во правната поука на донесените решенија го допрецизирала надлежниот суд пред кој граѓаните можат да поведат понатамошна постапка за заштита на правата.

Констатации

Слабеат капацитетите на институциите, администрацијата не може квалитетно и ефективно да одговори на потребите на граѓаните, бидејќи вработувањата се по мерка на работодавачите, без да се води сметка на реалното исполнување на општите и посебните услови предвидени во законот;

Се објавуваа огласи за вработување на повеќе лица, но не во органот/институцијата кој/а го објавува огласот, туку за да бидат преземени во други органи/институции, а граѓаните за реализација на вработувањата чекаа и по 10 месеци;

Дисциплинските постапки спрема вработените лица не се водат според пропишаната законска постапка и често се донесува мерка престанок на вработувањето;

По донесувањето на решенијата за престанок на вработувањата веднаш се спроведува одјавување од осигурување на работникот без да се чека второстепената одлука.

Препораки

Администрацијата да биде ефикасна и вистински сервис на граѓаните, изборот на кандидатот да се врши во согласност со општите и посебните услови за вработување, а не да зависи од волјата на работодавачот;

Објавување на огласи за вработување на повеќе лица по различни основи, да се изврши по претходна анализа на состојбата на невработените лица и нивните стручни и образовни квалификации заради нивно соодветно распоредување на работни места во органите/институциите;

Доследно да се спроведуваат дисциплинските постапки во согласност со пропишаната законска постапка и не секогаш да се носи најригорозната дисциплинска мерка престанок на вработувањето, туку да се земат предвид сите околности кои се важни за донесување на дисциплинска мерка;

Одјавувањето од осигурување на работникот да се врши по донесување на второстепена одлука, со кое решението за престанок на вработувањето ќе стане конечно.

ИМОТНО - ПРАВНИ ОДНОСИ

Претставките од имотно-правната област поднесени во текот на 2014 година, најмногу се однесуваа на обезбедување заштита на права во постапките пред катастарот, за денационализација, за права на градежното земјиште и мал дел за заштита на права во постапките за експропријација, односно за добивање правна помош за остварување на правото на сопственост или за уредување и расчистување имотно-правни спорови меѓу физички лица.

За разлика од изминатите, оваа извештајна година Народниот правобранител констатира значителен пад на квалитетот на работата на Агенцијата за катастар на недвижности и нејзините организациски единици (Агенцијата) и тоа како во обезбедувањето на услугите на граѓаните, така и во соработката со Народниот правобранител.

Врз основа на поднесените претставки од граѓаните, по кои што Народниот правобранител надлежно постапуваше, се добива впечаток дека тие секојдневно се судираат со огромни бирократски проблеми, како резултат на што не секогаш бараните услуги од катастарот ги добиваат квалитетно, на време и согласно принципите на законитост, стручност, сервисна ориентираност, професионалност и одговорност за работењето.

Според Народниот правобранител, постои отсуство на внатрешни контролни механизми во поглед на утврдувањето на фактите за комплетноста на предметот, основот за издавање на потврдата и соодветноста на даденото образложение.

Понатаму, основен принцип на работење на Агенцијата е тоа што скоро од секој катастарски службеник самостојно и без контрола се издаваат потврди по повод пријавите за запишување промена во катастарот на недвижностите, а постои и селективност и нееднаквост во постапување, за случаи кои произлегуваат од ист фактички и правен однос.

Конкретно, одредени пријави кон кои граѓаните приложили правосилни и извршни судски одлуки, донесени од граѓанските судови, со кои им се утврдува правото на сопственост за одредена недвижност, се одбиваат со образложение дека судот погрешно применил одреден закон, односно требало да примени друг закон дека требало да биде тужен некој друг субјект, на пример корисникот на имотот и слично. Во одредени пак, случаи, наместо да се побара отстранување на административниот пропуст, пријавите веднаш се одбиваат, на пример бидејќи на изработениот елаборат недостасувал дигитален потпис иако елаборатот нема никаков формален недостаток, а и правниот основ е донесен врз негова основа. Но, за други предмети, недостатокот на таков сертификат не е пречка запишувањето, односно промената во катастарот да биде/била извршена.

Народниот правобранител смета дека странките се наоѓаат во една безизлезна ситуација и затоа што катастарот континуирано не ги почитува и не постапува согласно дадените укажувања и изнесени правни сфаќања во одлуките на Управниот суд, со кои се поништени издадените потврди.

Натаму, за не мал број предмети, воопшто нема доказ од кој со сигурност може да се утврди дека издадената потврда или друг акт на катастарот е уредно доставен до странката, со цел да може да користи правни средства за дополнителна заштита на нејзините права.

Следствено, наместо отстранувањето на грешки направени при прибирање и запишување на податоците, пресметување на површината на недвижностите, на личните податоци на странките, на адресните податоци за недвижностите и сл., Агенцијата да го прави по службена должност, скоро секогаш се бара за тоа граѓаните да поднесуваат писмени барања и да се изложуваат на плаќање непотребни трошоци.

За Народниот правобранител, неспорен факт е дека во постапките за воспоставување катастар на недвижности на целата територија на Република Македонија преку системско запишување на правата на недвижностите или конверзија на податоците од катастар на земјиште во катастар на недвижности, одредени лица се избришани како сопственици или претходната состојба која била неспорна меѓу странките е изменета, така што практично постои разлика која е надвор од дозволените граници според геодезијата.

Така едни парцели се зголемени, други се намалени, а постои и непоклопување на катастарските-граничните линии од самото место (навлегуваат една во друга и сега се наоѓаат во соседните недвижности) и плановите од катастарските парцели.

Ваквата состојба се должи на повеќе фактори како што се: грешки при аерофотограметриското снимање, грешки при дешифрирањето, грешки при картирање на плановите или грешки при мерење на самото место.

Во таа насока, воопшто не е јасно врз кој правен основ со авионското снимање границата меѓу парцелите била поместена, како што не е јасно и дали се работи за техничка грешка или друг основ, врз основа на кој се обележала границата на парцелите поинаква од постоечката.

Ставот на катастарот е дека оваа категорија граѓани не го изгубила своето право на сопственост, туку тие, во согласност со Законот за катастар на недвижности, имаат право индивидуално да поднесат барање за изложување на нивните парцели, кон што се должни да ги приложат правните основи што го докажуваат правото на сопственост (пресуди, договори за купопродажба, наследно решение), како и да приложат геодетски елаборат подготвен од приватна геодетска фирма.

Народниот правобранител смета дека Ваквите состојби претставуваат повреда на уставно гарантираното право на сопственост и доведуваат до оневозможување, односно

ограничување на слободното располагање со недвижностите на граѓаните, за кои тие неоправдано трпат штетни последици. Затоа укажува дека не би требало граѓаните да бидат изложени на непотребни трошоци, како и бирократски процедури, нерешливи правни ситуации, поради непрофесионалноста и неажурност на Агенцијата за катастар.

Загрижува фактот што, воопшто не се преземаат дејства за утврдување одговорност за овие сериозни административни пропусти и за усогласување на фактичката состојба. Дури и по интервенциите на Народниот правобранител да се преземат дејства за увид и контрола на законитоста во постапувањето, се добиваа формални одговори и тоа дека странката треба да поднесе ново барање/пријава дека предметот заедно со неговите списи по повод тужба за управен спор бил препратен на надлежност до Управниот суд и слично.

Што се однесува на постапките за денационализација, Народниот правобранител може само да ги повтори веќе изнесените констатации за овој процес, а тоа е дека континуирано опстојуваат слабостите во делот на пречекорувањето на законски определените рокови за постапување и одлучување во сите степени од постапката.

Покрај ова, а по однос на квалитетот на работењето факт е и дека од сите надлежни органи за денационализација, постои тенденција за упорност во неправилната примена на материјалното право (Законот за денационализација, Законот за општата управна постапка и Законот за управните спорови), што има директно влијание врз обезбедување ефикасна и навремена заштита на уставните и законските права на граѓаните од страна на Народниот правобранител.

Процесот пак, на приватизација на градежното земјиште со години е закочен и граѓаните во овие постапки, се соочуваат со потешкотии кои произлегуваат како од регулативата, така и од неможноста на надлежниот орган - Управата за имотно-правни работи, соодветно и квалитетно да одговори на нивните потреби.

Бројни се проблемите кои граѓаните ги имаат во врска со регулирањето на статусот на својот имот, но сите без исклучок првенствено реагираат на времетраењето на процедурите во Управата за имотно-правни работи и нејзините организациски единици, односно нивната неефикасност и неекономичност во постапувањето, што доведува до непотребно дополнително комплицирање на секој поединечен случај.

Огромниот број предмети и недоволната кадровска екипираност, се само мал дел од причините кои ја предизвикуваат ваквата состојба бидејќи главни причини за одолжување на постапката сепак се субјективните слабости, внатрешната некоординираност на органите и неефикасноста и нестручноста во работењето. Според Народниот правобранител, со ништо не може да се оправда тоа што постапувањето по предметите и утврдувањето на фактичката состојба, трае со години и Народниот правобранител добива одговори дека постапката е во тек, а кога предметот ќе биде решен странката ќе ја добие одлуката.

Ваквиот начин на работење е на штета на граѓаните затоа што не органот по службена должност, туку странките се обврзуваат да обезбедат огромен број документи и неосновано да се изложуваат на плаќање трошоци со доставување документи со понов датум.

Честите пак, промени на законската регулатива за приватизацијата на градежното земјиште и менувањето на субјектите, условите и органите пред кои може да се поднесуваат барањата, уште повеќе го усложнува остварувањето на ова право.

Имајќи го предвид фактот што имотно-правните односи долг временски период не се расчистени, оправдано се поставува прашањето дали воопшто и ќе може да се разрешат во овие постапки и под овие услови.

Токму затоа, за целосно заокружување на овој процес и ефикасно и ефективно остварување на правата на сите корисници на градежното земјиште се наметнува потребата од евентуално создавање нормативни претпоставки фактичката состојба да стане правна.

Ова особено ако се има во вид дека голем број граѓани кога ги купиле имотите, не ги префрлиле на свое име, па така имотот само формално со генерации се води на тие од кои е купен, иако не полагаат никакво право врз него. Долготрајното водење на ваквите постапки за одредени граѓани е губење време и пари бидејќи резултатот однапред е познат, а тоа е дека правото нема да може да се оствари.

Констатации

Агенцијата за катастар на недвижности во своето работење не ги почитува принципите на законитост, стручност, сервисна ориентираност, професионалност и одговорност во работењето;

Изложување на граѓаните на непредвидени и непотребни трошоци, како и на низа бироكرатски процедури и често нерешливи правни ситуации, предизвикани од непрофесионалното, некавалитетното и неажурното работење на Агенцијата за катастар;

Процесот на денационализација се уште трае, а постапката се одолжува во сите степени и од сите надлежни органи – Министерството за финансии, Управниот суд и Вишиот управен суд;

Неефикасност на Управата за имотно-правни работи што доведува до дополнително комплицирање на секој поединечен случај за приватизација на градежно земјиште;

Приватизацијата на градежното земјиште не може во целост да се спроведе под сегашните нормативни решенија.

Препораки

Секаде каде што постојат услови Агенцијата за катастар повторно да ги повика сопствениците да ги посочат своите парцели, да ја достават документацијата и без надоместок да ги запише во катастарот на недвижностите;

Процесот за денационализација конечно да заврши;

Условите за приватизација на градежното земјиште да се поедностават и фактичката состојба по однос на правата на истото, да стане правна.

УРБАНИЗАМ И ГРАДБА

Урбанизацијата на населените места и градбата на објекти за индивидуални потреби или за јавен интерес, согласно утврдените стандарди и донесените просторни и урбанистички планови претставува битен предуслов за просперитет на граѓаните.

Народниот правобранител, постапувајќи по претставки од граѓани во врска со правата од оваа област и следејќи ги прописите кои ја уредуваат оваа материја, констатира дека во 2014 година биле извршени шест измени и дополнувања на Законот за градење, а една измена претрпи Законот за постапување со бесправно изградените објекти. Иако интервенциите имаат за цел подобрување на квалитетот на законите, со што ќе се постигне регулирање на состојбите во оваа сфера и решавање на негативните состојби праксата покажува дека во многу региони состојбата во урбанизмот не е задоволителна, особено поради се уште присутниот урбанистички хаос.

Честите измени со кои се воведуваат нови правила и обврски за граѓаните и за правните лица, доведуваат до конфузност околу целата постапка која треба да ја спроведат за да добијат одобрение за градење. Шест постапки за измени и дополнувања на еден закон во една календарска година, како и бројни крупни интервенции спроведени во претходниот

период, се навистина сериозна бројка и оваа пракса треба да се напушти.

Од постапувањето на Народниот правобранител, исто така произлегува констатацијата дека во голем број, најчесто помали општини, се уште е присутна појавата на немање овластен градежен инспектор во општината. Дел од овие општини, тој проблем делумно го имаат решено преку ангажирање на инспектор од друга соседна општина, но генерално не сите општини го имаат надминато овој проблем.

Според Народниот правобранител, недозволиво е граѓаните да трпат штетни последици и да не можат да го остварат правото, од причина што локалната самоуправа нема обезбедено предуслови за планска и законски предвидена градба на објекти или поради неажурност на локалната власт навремено да покрене постапка за обезбедување на инспекциски надзор.

Исто така, неоправдано е поради нерешено кадровско прашање во општината повеќе години на граѓаните да им биде оневозможено остварувањето на правата, со што се зголемува недовербата во ефикасноста на локалната самоуправа.

Народниот правобранител констатира дека и во текот на 2014 година воопшто не се спроведуваа постапки за присилно административно извршување на управни акти за отстранување на бесправно изградени објекти во периодот пред 2011 година, односно се почитуваше ограничувањето предвидено во Законот за постапување со бесправно изградените објекти, според кој сите извршни постапки од овој вид се запрени, а на сопствениците на бесправните објекти им се даде можност истите да ги легализираат, доколку ги исполнат законски определените услови.

Од друга страна, според сознанијата на Народниот правобранител од претставките на граѓаните, иако Законот за постапување со бесправно изградени објекти се применува веќе четврта година, по голем број на поднесени барања за легализација постапката е се уште во тек, а има и такви по кои постапката се уште не е ниту отпочната.

Во однос пак, на вршењето надзор, забележително е поажурно постапување на овластените урбанистички и градежни инспектори при вршењето на инспекциски надзор врз нови објекти кои се во градба. Воочена е и поголема динамика во некои единици на локална самоуправа во постапките за донесување на детални урбанистички планови, кои им се неопходни за поажурно спроведување на постапките со бесправно изградените објекти и можноста за нивно вклопување во плановите.

Реализацијата на деталните урбанистички планови се уште претставува проблем на општините, пред се во сферата на изградбата на објекти од јавната инфраструктура, како што се улиците, водоводната и канализациската мрежа. Во овој контекст се уште има случаи во кои домаќинства немаат приклучок на канализациската мрежа, иако живеат во урбанизирана средина, па се принудени да користат т.н. полски тоалет.

Народниот правобранител, успешно интервенираше до надлежните општински служби времено да запрат од извршување постапка за отстранување на помошен објект кој подносителот и неговото семејство принудно го користеа како тоалет, укажувајќи и на општината дека нејзина е обврската за изградба на канализациска мрежа до неговата легално изградена станбена кука, за која подносителот го има во целост платено надоместокот за уредување на градежно земјиште.

Исто така, Народниот правобранител во непосредните контакти со граѓаните утврди дека граѓаните корисници на права од социјална заштита недоволно се информирани за правото на бесплатно изготвување на геодетски елаборат. Во ваквите случаи, Народниот правобранител им го предочуваше ова нивно право запознавајќи ги со начинот како треба да постапат.

Народниот правобранител и овој извештаен период презеде дејствија во рамките на своите надлежности, со цел заштита на правата на граѓаните, при што беа доставени голем број барања за известувања, барања за вршење инспекциски надзор, ургенции, препораки и укажувања најчесто до градоначалниците на општините, како надлежни за справување со локалните урбанистички проблеми.

Констатации

Честите измени и дополнувања на правната регулатива доведуваа до конфузност кај сите засегнати страни, вклучително и кај граѓаните, кај кои се зголемува правната несигурност;

Состојбата во урбанизмот во помалите општини не е на задоволително ниво, меѓу другото и поради тоа што немаат ангажирано овластени градежни инспектори;

Недоволните финансиски средства на општините се пречка за целосна реализација на урбанистичките планови во делот на јавната инфраструктура што пак, негативно се одразува на условите за урбано живеење;

Иако со Законот за утврдување на правниот статус на бесправно изградени објекти е предвидено целата постапка да заврши во текот на 2016 година, се уште е голем бројот на предмети по кои постапката е во тек или постапката не е започната;

Граѓаните корисници на права од социјална заштита недоволно се информирани за правото бесплатно да им биде изготвен геодетски елаборат.

Препораки

Пристапување кон измени и дополнувања на регулативата, треба да се практикува по целосно согледување на состојбите од праксата за спроведување на законите и создавање предуслови за поефикасна имплементација на законите и подзаконските акти;

Да се преземат мерки за решавање на проблемот со кадровско екипирање во општините заради непречено остварување на правата на граѓаните;

Општините во своите буџети да предвидуваат финансиски средства за сите планирани активности, со цел доследно спроведување на урбанистичките планови.

Поажурно постапување по барањата на граѓаните за легализација на бесправно изградените објекти;

Општините да преземат мерки и дејствија заради целосно информирање на граѓаните корисници на социјална заштита за правото на бесплатно изготвување на геодетски елаборат.

СТАНБЕНИ ОДНОСИ

Народниот правобранител во текот на 2014 година продолжи да ја следи состојбата во станбената област и да презема конкретни мерки за остварување и заштита на уставните и законските права на граѓаните, во случај на нивна повреда од страна на субјектите надлежни за постапување во сферата на домување.

Во односна година, бројот на претставки во кои граѓаните се жалат на повреда на правата од областа домување значително е опаднат. Сепак, тие и натаму во најголем број случаи се однесуваат на неефикасното, неекономичното, и некоординираното работење на Акционерското друштво за изградба и стопанисување со станбен простор и деловен простор од значење за Републиката и неговите подрачни единици (Акционерското друштво), Комисијата за станбени прашања на Владата на Република Македонија и Секторот за станбено-комунални работи во Министерството за транспорт и врски.

Секоја држава, вклучително и Република Македонија, како креатор на политиката и стратегијата на домување, со пропишување на законски мерки и активности има задача да им обезбеди на своите граѓани соодветни услови за живеење.

Со измените на Законот за домување, државата на нормативен план создаде услови

за регулирање на правниот статусот на станбените единици, односно за откуп на становите во општествена сопственост, становите кои беа распределени на т.н. лица со ниски приходи и на становите кои граѓаните ги користеа без соодветен акт за доделување, односно бесправно вселените лица.

Токму затоа, голем број граѓани во текот на 2014 год. се обратија до Народниот правобранител со барања за негова интервенција за забрзување на постапките на одлучување по барањата за откуп на општествени станови, за промена и корекција на условите и на продажните цени на становите, чиј статус на користење не беше регулиран.

Имено, повеќето претставки се однесуваа на барања на граѓаните да ги откупат становите под услови пропишани во Законот за продажба на станови во општествена сопственост, односно по поповолни цени, иако со измените на Законот за домување беше направена категоризација на становите, според која беа определени и различни услови за откуп на становите.

Во врска со овој проблем, граѓаните најчесто бараа интервенција пред Акционерското друштво, а во помал број и пред Секторот за станбено-комунални работи во Министерството за транспорт и врски.

За овие случаи, Народниот правобранител до надлежните органи доставуваше соодветни барања за забрзување на процесот на одлучување и за донесување соодветени акти по повод донесените одлуки. Од страна на Акционерското друштво и од Министерството за транспорт и врски беа почитувани интервенциите на Народниот правобранител и навремено беа доставувани бараните податоци, информации и докази.

За обележување е случајот на станарите-закупци на станови во државна сопственост, кои побараа Народниот правобранител да интервенира пред Акционерското друштво во врска со непостапување по нивните барања за отстранување дефект на лифтот во станбената зграда.

Конкретно, по нивните бројни барања за отстранување на дефектот, Акционерското друштво им доставило одговор дека е во тек постапка за јавна набавка на услуги за тековно одржување.

Таквата состојба беше потврдена и по интервенцијата на Народниот правобранител, односно од Акционерското друштво беше добиен одговор, во кој, како причина се наведува околноста дека Акционерското друштво стопанисува со повеќе објекти, па неопходно е да бидат извршени комплетни анализи на елементите на техничка документација и спецификација, за да се утврди видот и обемот на работите кои ќе бидат предмет на набавка.

Ваквиот одговор само ги потврди сознанијата што Народниот правобранител ги има стекнато од поплаките на граѓаните, кои во текот на изминатите години повеќепати се жалеа на несоодветно стопанисување на Акционерското друштво со државниот имот, во случајот со станбените објекти во сопственост на државата.

Впрочем, во текот на постапката, Народниот правобранител неспорно констатира дека предметниот лифт е расипан повеќе од две години, па оправдувањето на Акционерското друштво дека е потребна пообемна анализа за да може да се спроведе постапката за јавни набавки, никако не може да биде основано.

Натаму, до Народниот правобранител беа доставени неколку претставки од граѓани кои бараа појаснување за надлежностите на управителите, односно субјектите кои со одлука на станарите биле избрани да вршат работи на управување со заедницата на сопственици. Во таа насока, подносителите се информирани дека согласно одредбите од Законот за домување, управителите ги застапуваат сопствениците на посебните делови во станбената зграда, во работите што се однесуваат на управување со станбените згради и водат сметка за остварување на правата и обврските што произлегуваат од договорот за управувачки услуги.

Дел од претставките во овој извештаен период се поднесени од лица кои најчесто се наоѓаат во социјален ризик и кои се жалеа на неоправдано одолжување на постапките

за доделување стан под закуп, по разни основи пред Комисијата за станбени прашања на Владата на Република Македонија .

По интервенциите на Народниот правобранител за остварување на правата на оваа категорија граѓани, Комисијата скоро без исклучок доставуваше формални одговори и тоа дека барањето ќе биде разгледано на нејзината наредна седница , потоа дека истото не е комплетно или дека не е надлежна да одлучува по барањата.

Но, евидентно и неспорно е дека случаите за кои интервенираше Народниот правобранител, во меѓувреме не беа ниту разгледани, ниту пак, беа донесени какви било одлуки на наредните седници на Комисијата за станбени прашања.

Имајќи ја предвид оваа состојба, Народниот правобранител останува на констатацијата дека Комисијата за станбени прашања во најголем број случаи постапува крајно непрофесионално и неефикасно и дека поради ваквиот начин на работа, на граѓаните им е оневозможено да го остварат правото на закуп на стан во државна сопственост.

Народниот правобранител, истата констатација ја имаше и во минатогодишниот извештај, кога го презентираше случајот на семејствата на загинатите припадници на безбедносните сили во хеликоптерска несреќа во 2008 година, кои во 2010 година согласно одредбите на Законот за посебните права на учесниците во мировните операции и операциите за колективна одбрана надвор од територијата на Република Македонија, до Комисијата за станбени прашања имаат поднесено барања за доделување стан под закуп.

И покрај тоа што е неспорно дека барањата што подносителите ги доставиле до Комисијата за станбени прашања се законски основани, бројните интервенции на Народниот правобранител да се преземат конкретни мерки за решавање на станбеното прашање на членовите на семејството на загинатите мировници не дадоа резултат бидејќи Комисијата по истекот на четири години се уште нема донесено одлука.

Од тие причини, Народниот правобранител достави и Посебен извештај до Владата на Република Македонија, со кој ја информира за конкретниот случај и покрај останатото, побара од нејзина страна да бидат преземени мерки на начин што ќе ја задолжи Комисијата за станбени прашања да постапи согласно содржината на дадените интервенции.

Сепак, наместо да биде добиен одговор за преземените мерки за спроведување на конкретната интервенција и за конечно остварување на правото на односните подносител, повторно е добиен одговор од формален карактер дека во моментот се обезбедувале податоци за имотната состојба на односните баратели.

Констатации

Постапките за откуп, односно за регулирање на статусот на станите во општествена сопственост, на станите распределени на т.н. лица со ниски приходи и на станите кои граѓаните ги користеа без соодветен акт за доделување, поради несоодветно постапување и од формални причини не се докрај реализирани, иако со измените на Законот за домување за тоа беа создадени услови;

Акционерското друштво за изградба и стопанисување со станбен простор и деловен простор од значење за Републиката, несоодветно стопанисува со имотот во државна сопственост, со што ги ограничува правата на граѓаните кои таквиот имот го користат;

Комисијата за станбени прашања постапува крајно непрофесионално и неефикасно и поради таквиот начин на работа, на граѓаните им е оневозможено да го остварат правото на закуп на стан во државна сопственост.

Препораки

Со цел конечно да се регулира правниот статус на станите во општествена сопственост, станите распределени на т.н. лица со ниски приходи и станите кои се користени без соодветен акт за доделување, неопходно е постапките за откуп на станите докрај да се реализираат;

Поголема грижа за имотот на државата и за правата на лицата кои истиот го користат од Акционерското друштво за изградба и стопанисување со станбен простор и деловен простор од значење за Републиката;

Комисијата за станбени прашања во секој поединечен случај по барањата на граѓаните за доделување стан под закуп да постапува и одлучува во законски предвидениот рок.

ЖИВОТНА СРЕДИНА

Правото на здрава и чиста животна средина претставува фундаментално право од чија примена зависи целокупното квалитетно живеење. Заштитата на животната средина според меѓународното право значи заедничка и поделена одговорност, што значи дека секој треба да се залага за заштита, чување и унапредување на природниот простор на луѓето.

Во текот на периодот опфатен во овој извештај до Народниот правобранител се поднесени релативно мал број на претставки од областа на заштита на животната средина, што само ја потврдува праксата од изминатите извештајни години.

Од вкупниот број примени претставки, поголем број се однесуваа на поплаките на граѓаните за загадување на воздухот, водата и почвата, дел се однесуваа на зголемено ниво на бучава, како и претставки во кои граѓаните укажуваа на одолжување на постапките по пријавите за извршување на инспекциски надзор.

Следејќи ги состојбите од областа на животната средина, во извештајниот период, Народниот правобранител покренала постапка по предмет формиран по сопствена иницијатива, а кој се однесуваше на значително загадување на медиумите на животната средина, на неколку локации на општина Чаир.

Имајќи ги предвид сериозните последици што може да настанат по здравјето на луѓето од негативното влијание на загадувањето на почвата и воздухот и фактот дека

зачувувањето на вредностите и подобрувањето на условите за здрава животна средина се од примарно значење за здравјето на луѓето, Народниот правобранител се обрати до Општина Чаир – Комунална инспекција, при што побара да биде извршен инспекциски надзор врз посочениот локалитет и врз основа на утврдената фактичка состојба да бидат преземени соодветни законски дејствија и мерки, како би се надминале ризиците и штетното влијание по животот и здравјето на луѓето.

По барањето на Народниот правобранител веднаш беа преземени потребните дејствија и мерки околу расчистување на тротоарите и зелените површини на дел од територијата на општина Чаир, односно состојбите околу загадувањето во целост беа санирани.

Понатаму, постапувајќи по претставка во која беше укажано на загадување на животната средина предизвикано од работењето на правен субјект лоциран во населбата Пинтија, Народниот правобранител покрена постапка, во текот на која побара Државниот инспекторат за животна средина да изврши инспекциски надзор, со цел констатирање на фактичката состојба и врз основа на истата да бидат преземени соодветни законски дејствија и мерки.

Во одговор на барањето, до Народниот правобранител беше доставено известување во кое беше наведено дека по извршениот инспекциски надзор, од страна на инспекторатот биле констатирани неколку неправилности во работењето на правниот субјект, при што било донесено Решение со кое правниот субјект бил задолжен да преземе соодветни дејствија за надминување на констатираната состојба.

Следејќи ја состојбата околу целосното исполнување на дадените укажувања, Народниот правобранител беше известен дека при контролниот надзор било утврдено дека тие во целост се исполнети.

Народниот правобранител и оваа извештајна година констатира дека не е надминат проблемот со дивите депонии, за што реагираа и граѓаните укажувајќи на нерасчистувањето на дивите депонии, покрај коритата на реките, како и на регионалните патишта.

Во врска со овој проблем, Народниот правобранител интервенираше пред надлежните инспекциски органи со укажување да се преземат мерки за надминување на состојбите со загаденоста, предизвикана од дивото депонирање на смет.

Народниот правобранител смета дека во конкретниот случај станува збор за долгорочен и системски проблем, за кој е потребно институционално координирање и дејствување на надлежните органи, како на локално, така и на ниво на држава.

Врз основа на предметното работење од областа на животната средина во извештајниот период, Народниот правобранител констатира добра соработка со надлежните органи, односно навремено постапување по неговите барања.

Од друга страна, констатација на Народниот правобранител е дека кога станува збор за следење на општите состојби со загадувањето на воздухот, особено во градовите Скопје, Битола, Тетово и Кичево каде загаденоста на амбиенталниот воздух постојано расте, надлежните органи не ги преземаат соодветните и навремени дејствија.

Во смисла на изнесеното, може да нагласиме дека од страна на надлежните инспекциски органи, како на локално ниво, така и на ниво на држава не се преземаат потребните законски дејствија и мерки за навремено отстранување на изворите на загадување, односно недостасува редовното и навремено следење на степенот на загадување на воздухот.

Според Народниот правобранител, недозволено е државата да ги штити и да ги става во преден план интересите на големите загадувачи заради остварување на економски профит, а при тоа да ги занемарува и воопшто да не води грижа за основните човекови права за живеење во здрава и чиста животна средина.

Недоволната грижа на државата за надминување на проблемот со континуираното загадување на амбиенталниот воздух предизвикано пред се од големите индустриски капацитети, е и заради продолжувањето на роковите за поставување на филтри за прочистување на воздухот, која обврска не е исполнета од страна на индустрискиот капацитет „Југохром“, за кој рокот за поставување на филтри е продолжен до 2016 година.

Ваквата појава претставува грубо кршење на уставните и законски права за здрава и чиста животна средина, како и отстапување од уставно прокламираните принципи за заштита и унапредување на истата.

Во насока на намалување на ризиците од зголеменото ниво на штетни честички во воздухот, а со цел навремено следење на советите и препораките на стручните лица, Народниот правобранител смета дека е од голема важност податоците од извршените мерења да бидат во доволна мерка достапни до јавноста.

Со оглед дека во заштита на животната средина се вклучени различни органи од различни аспекти и дека присуството на информации има различни процедури, потребно е обезбедување на институционално обединување и координирање на информациите и активностите кои се однесуваат на животната средина, со цел работата на инспекциските органи во сите области кои се однесуваат на животната средина, да биде што поефикасна.

За поголема ефикасност на полето на заштитата и унапредувањето на животната средина, исто така е потребно сите успешни случаи од судската пракса кои се однесуваат на повреда на правата за здрава животна средина да бидат публикувани и достапни до граѓаните и невладините организации, со цел едукација и ефективна употреба на правата за здрава и чиста животна средина.

Констатации

Непреземањето мерки и селективниот пристап за надминување на состојбата на загаденоста на воздухот предизвикана од големите индустриски капацитети, резултира со штетни последици по здравјето на населението во Скопје, Битола, Тетово и Кичево;

Недостасуваат редовни и навремени набљудувања, следење и контрола на состојбите од страна на надлежните органи за степенот на загадување на амбиенталниот воздух;

Се уште не се преземени позначителни мерки и дејствија во однос на дивите депонии, со што доаѓа до значително загадување на животната средина и природата;

Недостаток на едукација на граѓаните и воопшто на јавноста за превентивните мерки и за заштита на животната средина и природата;

Немање доволна координација и обединување на инспекциските органи од различни аспекти, со цел ефикасна заштита и унапредување на животната средина.

Препораки

Најитно преземање мерки за почитување на законската обврска и неодољно поставување филтри на големите загадувачи, како и неселективно поставување на надлежните органи;

Надлежните органи да вршат редовно следење на состојбите со загадувањето на амбиенталниот воздух заради намалување на ризиците од штетните влијанија;

Почитување на пропишаните стандарди при изградба на местата за депонирање на смет, со цел надминување на проблемот со дивите депонии;

Организирање на кампањи и запознавање на граѓаните со превентивните мерки, со цел заштита од негативните влијанија и подобрување на условите за здрава животна средина и природа;

Обезбедување на институционална координација на сите органи надлежни за заштита и унапредување на животната средина и природата, од различни аспекти.

ФИНАНСИИ И ЦАРИНА

Во областа финансии, основна карактеристика е многукратно зголемениот број на претставки на граѓаните, кој пред се, се должи на интензивирање на присилната наплата на обврските од граѓаните по основ на даночни долгови, долгови за радиодифузна такса или по други слични основи, како што се глоби за сторени прекршоци и трошоци за водење на постапките.

Народниот правобранител, постапувајќи по поднесените претставки утврди неправилности со кои од Управата за јавни приходи, Градот Скопје и општините се прекршуваат правата на граѓаните.

Имено, во овие случаи, наведените органи, како начин на присилна наплата на даночните долгови најчесто ја избираат наплатата од сметка кај банка. Во таа насока, деловните банки иако се работи за единствени приходи на трансакциските сметки, на граѓаните им го одземаат целиот паричен износ, кој тие го примаат на име плата, пензија, надоместоци по основ на детски додаток, стипендии, социјална заштита и слично, со што ги прекршуваат одредбите за изземање-ограничување на присилната наплата.

Во таа смисла, одземањето на целокупниот паричен износ, кој на име пензија, плата, социјална помош и сл. граѓанинот - физичкото лице го прима на својата трансакциска сметка и неговото оставање без основни средства за егзистенција, според Народниот правобранител претставува повреда на неговите права, неоправдано предизвикување штета, непочитување на законските правила и постапување надвор од уставно прокламираните начела за заштита на основните слободи и права на граѓаните.

Пристапувањето пак, кон присилна наплата на ваквите долгови со одземање на паричниот износ кој по основ на права од социјална заштита го примаат одредени граѓани, според Народниот правобранител е грубо кршење на нивните права бидејќи иако практично се применува законски е недозволиво.

Затоа, Народниот правобранител укажува дека државата приоритетно треба да ја преиспита потребата за евентуално ослободување од плаќање на данок на имот за лицата корисници на социјална парична помош. Ова, меѓу другото и затоа што секогаш е прашање како овие лица може да го платат, односно дали надлежните органи можат да извршат присилна наплата, без да ги повредат нивните права.

Народниот правобранител, постапувајќи по поединечните предмети на надлежните органи им укажуваше, присилната наплата на даночниот долг да се врши со доследна примена на одредбите за ограничување на извршувањето, нормативно пропишани во член 130 од Законот за даночната постапка и член 57 од Законот за даноците на имот, и на граѓаните да им се одзема по 1/3 од приходот по основ на плата или пензија, додека приходите по основ на социјална помош, детски додаток и сл. воопшто да не бидат предмет на извршување.

Во врска со тоа, Управата за јавни приходи, Градот Скопје и Општините, Народниот правобранител го информираа дека во моментот кога го донесуваат решението за присилна наплата врз побарување по сметка кај банка, немаат сознанија за постоење на основи за ценење на законските основи за ограничување на извршувањето. Покрај тоа, тие сметаат дека посочените одредби треба да ги применуваат само кога вршат наплата со ставање забрана на личните примања кај работодавачот, Фондот на ПИОМ или Министерството за труд и социјална политика.

Имајќи ја предвид таквата состојба, Народниот правобранител до Владата на Република Македонија достави иницијатива за изготвување предлог за изменување и дополнување на Законот за даночна постапка и Законот за даноците на имот, така што ќе се допрецизираат одредбите кога се работи за извршување врз парично побарување по сметка кај банка, кое му припаѓа на должник - физичко лице.

Конкретно, Народниот правобранител побара да се предвидат одредби согласно кои Управата за јавни приходи, Градот Скопје и Општините, решенијата за присилна наплата врз парично побарување по сметка кај банка што му припаѓа на физичко лице, задолжително

да ги изготвуваат: почитувајќи ги ограничувањата на извршувањето, да се води сметка за достоинството на должниците и нивните семејства, како и за тоа извршувањето да биде поповолно за должникот.

Владата на Република Македонија го извести Народниот правобранител дека иницијативата е препратена на надлежност до Министерството за финансии. Министерството за финансии го извести Народниот правобранител дека ако надлежните органи за наплата бараат измена и дополнување на закон тие ќе пристапат кон подготвување на предлог за изменување и дополнување на законите, а не по барање на Народен правобранител.

Сепак, треба да се истакне дека по интервенциите на Народниот правобранител за враќање на неосновано наплатените парични средства, Управата за јавни приходи постапува, додека администрацијата на Градот Скопје, не постапува (исклучок е само за случаите кога е одземена социјална парична помош).

Постапувајќи по Ваквите случаи, Народниот правобранител утврди дека плаќањето или нередовното плаќање на даночните обврски често е последица на нестручно и неодговорно однесување на одредени службени лица во прибирањето на утврдените даноци или на неводењето евиденција и одбивањето да се преземат дејства за таа цел по службена должност.

Впрочем, не може да се оправда состојбата кога по присилен пат се наплатуваат даноци, радиодифузна такса и казни од трансакциски сметки на граѓаните, за кои со години уредно и на законски пропишаниот начин, не се доставени решенија.

Исто така, според Народниот правобранител пропусти кои не можат да се оправдаат се и кога се бара данок од граѓани кои недвижноста ја продале и новиот сопственик станал даночен обврзник, односно за недвижности кои не постојат или се водат на адреси на кои даночниот обврзник нема сопственост.

Особено загрижува тоа што службениците кои мора да ги почитуваат и да постапуваат според законите во одредени случаи постапуваат спротивно на пропишаните законски процедури.

Народниот правобранител констатира дека во голем број случаи службените лица не ја спровеле законски пропишаната постапка за да можат да пристапат кон присилна наплата, па нивното арогантно однесување не предизвикува ништо друго освен вознемирување кај граѓаните и непотребен метеж во Управата за јавни приходи и Градот Скопје. Барањето и инсистирањето граѓаните да ги доставуваат податоците и доказите, кои органите согласно принципот на едношалтерски систем можат сами да ги обезбедат оди во прилог на тоа.

Ваквата состојба дополнително се комплицира со околноста дека плаќањето на заостанат долг речиси никогаш не се сведува на сумата на основниот долг, туку повеќепати се мултиплицира бидејќи се наплатуваат камати, трошоци за спроведување на постапката и банкарски провизии.

Во тој сегмент, за Народниот правобранител е неправично сите банки да имаат различен тарифник за наплатување на услугите врзани за присилната наплата и таа сума некогаш да биде поголема од главниот долг, како што е недозволиво, а е пракса во работењето на УЈП за враќање на неосновано наплатениот данок или радиодифузна такса, од граѓаните задолжително да се бара да поднесуваат писмени барања и да плаќаат административни такси.

Народниот правобранител од предметното постапување констатира и ја критикува состојбата кога поради внатрешна некоординираност помеѓу Управата за јавни приходи и ЈП Македонска радио телевизија и за граѓаните кои го платиле долгот, сепак да се спроведува присилна наплата со формален изговор дека не било извршено интерно поврзување на шифрите од ист корисник.

Исто така, со ништо не може да се оправда и тоа што администрацијата на Град Скопје најчесто по службена должност и согласно законски пропишаната постапка, предметите заедно со нивните списи, по изјавена жалба не ги препраќа на надлежност до Министерството за финансии, како второстепен орган.

Се разбира, во оваа област има и позитивен пример. Тоа е Секторот за второстепена

управна постапка, управни спорови и наплата на побарувања во Министерството за финансии, кој секогаш навремено постапува по интервенциите на Народниот правобранител и кој го почитува законски определениот рок за постапување и одлучување по жалба.

За заштита на права од областа на царината, оваа извештајна година до Народниот правобранител се поднесени мал број претставки, во кои граѓаните бараа интервенција во постапки за утврдување одговорност за сторен царински прекршок и истите од односната комисија беа ажурирани и беа донесени соодветни одлуки.

Констатации

Неправилности во постапките за присилна наплата со кои од Управата за јавни приходи, Градот Скопје и општините се прекршуваат правата на граѓаните;

Одземање на целокупниот паричен износ, кој на име пензија, плата, социјална помош, детски додаток и сл. физичкото лице го прима на својата трансакциска сметка и неговото оставање без основни средства за егзистенција;

Министерството за финансии смета дека не Народниот правобранител, туку само ако надлежните органи за наплата му укажат дека постојат проблеми во постапката, ќе пристапи кон изменување на Законот за даночна постапка и Законот за даноците на имот;

Нестручно и неодговорно постапување на одредени службени лица дека мора да ги почитуваат и да постапуваат според законите, а не да се поставуваат над нив и да креираат сопствени постапки, спротивни на законските;

Нецелосна и неточна евиденција на обврзниците за данок на имот и на регистрот за радиодифузна такса;

Сите банки имаат различен тарифник за наплатување на услугите врзани за присилната наплата.

Препораки

Присилната наплата на даночниот долг и радиодифузната такса да се врши со доследна примена на одредбите за ограничување на извршувањето, да се води сметка за достоинството на должниците и нивните семејства, како и за тоа извршувањето да биде поповолно за должникот;

Државата да ја преиспита потребата за ослободување од плаќање на данок на имот за лицата корисници на права по основ на социјална заштита;

Воспоставување точни регистри на обврзници за данок на имот и за радиодифузна такса;

Доставата на решенијата за утврдување и наплата на данок, односно за радиодифузна такса и опомените за неплатен долг надлежните органи без исклучок да ја вршат на начинот и постапката пропишани во соодветните закони;

Во прописите со кои се регулира платниот промет да се предвидат одредби, со кои ќе се овозможи доследно почитување на одредбите од соодветните закони за ограничување и изземање на извршувањето.

ПОТРОШУВАЧКИ ПРАВА

Бројот и содржината на претставките од областа на потрошувачките права во 2014 година го одразува незадоволството на граѓаните, кои во најголем број случаи поради економската положба во која се наоѓаат негодуваат, како за висината на сметките, така и по однос на пресметаните камати. Граѓаните како потрошувачи се соочуваа со проблеми поради несоодветното постапување на давателите на услуги, но и како потрошувачи на производи со несоодветен квалитет.

Имено, претставките се однесуваат на сметките за потрошена електрична енергија, снабдувањето со топлинска енергија, услугите што ги даваат јавните комунални претпријатија, комуникациските услуги, како и поплаки кои се однесуваат на купените производи со недостаток.

Поплаките на граѓаните на работата на друштвата кои вршат снабдување со топлинска енергија се однесуваат на начинот на пресметката на топлинската енергија преку еден мерач, квалитетот и цената на испорачаната топлинска енергија, пресметувањето на поголеми грејни површини, непостапувањето по пријави за дефект, непостапување по барањата за исклучување од системот, обврската за исклучените потрошувачи за наплата на надоместокот за ангажирана моќност (фиксен дел) од надоместокот за топлинска енергија, како и за наплатата на старите долгови.

Начинот на пресметка на топлинската енергија преку еден мерач особено е карактеристичен за колективните објекти за домување, каде голем број на станари се исклучени од системот. Некои доградуваат нови грејни тела кои не ги пријавуваат, што на крајот доведува до нереална пресметка на топлинската енергија кај активните потрошувачи. Поради ваквите проблеми кои се на штета на активните потрошувачи, Народниот правобранител побара проверка на пресметките и преиспитување на ваквиот начин на пресметка преку еден колективен мерач, бидејќи со авансното плаќање на сметките не се утврдуваат реално трошоците за секој потрошувач. Народниот правобранител укажа дека е потребно да се разгледаат сите можности и услови за вградување на посебни мерачи кај секој корисник на топлинска енергија.

За надминување на проблемот со нереалните пресметки за граѓаните, Народниот правобранител побара поголема ажурност во однос на детектирањето на нелегалните приклучувања на системот, бидејќи согласно регулативата од оваа област, недозволно е самоволното вршење на измена на грејната инсталација.

Во дел од претставките, граѓаните се пожалија на квалитетот на испорачаната топлинска енергија и непостапувањето по пријави за дефект. Заради обезбедување на сигурно, квалитетно и континуирано снабдување со топлинска енергија, Народниот правобранител постапувајќи по овие случаи укажа на должностите на снабдувачот и почитувањето на грижата за корисниците како еден од условите за непречено снабдување со топлинската енергија.

Очекувано и овој извештаен период го обележаа претставките од исклучените потрошувачи на топлинска енергија кои имаат обврска да платат надоместок за ангажирана моќност (фиксен дел) од надоместокот за топлинска енергија. Оваа обврска, се наметна со донесувањето на Правилата за снабдување со топлинска енергија од страна на Регулаторната комисија за енергетика, за кои Народниот правобранител уште во нивната подготовка укажа дека ќе предизвикаат спорни состојби.

Имено, наплатата на оваа обврска особено ги погоди граѓаните од колективните објекти со еден мерен уред, бидејќи обврската за плаќање е наметната и на станарите од посебните влезови кои се целосно исклучени од системот, затоа што и покрај нерегистрираната потрошувачка на топлинска енергија на одделната линија на заедничкиот мерен уред се задолжуваат со оваа давачка.

Токму поради ваквата состојба, односно задолжувањето со надоместокот за фиксен дел и во услови кога нема регистрирана потрошувачка на топлинска енергија за одделна линија на мерниот уред, Народниот правобранител уште во 2013 година до Регулаторната комисија за енергетика поднесе Иницијатива за измена и дополнување на Правилата за снабдување со топлинска енергија. Но, од страна на регулаторот иницијативата не беше прифатена, односно Регулаторната комисија за енергетика оцени дека нема потреба од измени и дополнувања на Правилата за снабдување со топлинска енергија.

Граѓаните доставија претставки за заштита и заради застареност на побарувањата, како и претставки во кои бараа олеснителни околности за подмирување на сметките за тековните услуги, поради нивната намалена економска моќ. Народниот правобранител во овие случаи ги советува граѓаните да се повикаат на застареност пред надлежните судски органи, затоа што судот не внимава на застареноста по службена должност.

Во однос на претставките за користење на услугите на јавните комунални претпријатија што вршат комунална дејност снабдување со вода и одведување на отпадни урбани материји, се констатира дека граѓаните се жалат на начинот на пресметка на потрошената вода, нередовното читање на состојбата на броилата, неисправните водомери, како и нередовното собирање и транспортирање на комуналниот отпад.

Значителен е бројот на претставките примени во канцеларијата на Народниот правобранител за висината на побарувањето во кои граѓаните наведуваа дека пресметките не се реални и не ја отсликуваат реалната потрошувачка на вода поради нередовното отчитување на состојбата на броилата и применувањето на паушална пресметка. Исто така, граѓаните се жалеа на проблеми со водоснабдувањето во одделни подрачја и побараа отстранување на недостатоци на водоснабдувачкиот систем. Во овие случаи, Народниот правобранител побара со крајна сериозност да се пристапи кон разрешувањето на спорните состојби заради нормално функционирање на водоснабдувачкиот систем укажувајќи на правото на граѓанинот како корисник на услуга на трајно и непречено снабдување со здравствено исправна вода за пиење.

Во дел од претставките, граѓаните посочија и на проблеми во врска со приклучувањето на водоводната мрежа поради динамиката на спроведување или, пак, висината на трошоците со кои се задолжуваат. Во сите случаи, Народниот правобранител постапуваше по претставките и по извршената проверка на наводите преземени се дејствија во насока на забрзување на реализацијата на приклучување на водоводната мрежа.

Во претставките кои се однесуваа на (не)исправноста на броилата и начинот на нивната промена, граѓаните се жалеа дека неисправноста на броилата не била навремено констатирана од страна на службените лица на јавните претпријатија, поради што подоцна биле задолжувани со наплата која не ја отсликувала реалната потрошувачка на вода. При тоа, граѓаните имаа забелешки на постапките на промена на броилата и констатираната состојба на броилата. Поради ваквите појави, Народниот правобранител посочи дека е потребно да се обезбеди редовна контрола на броилата и промената на истите да се врши во присуство на корисникот на услугата заради отстранување на евентуален сомнеж во врска со правилното отчитување на состојбата на броилото при промената. Од причина што се работи за техничко прашање, за кое Народниот правобранител не е во можност да ја утврди фактичката состојба, за да се потврди евентуалната злоупотреба, во ваквите случаи граѓаните беа советувани да се обратат до ЈП „Водовод и канализација“ и да бараат проверка на водомерот односно верификација, согласно одредбите од Законот за метрологија и прописите донесени врз основа на овој закон.

Исто така, во претставките граѓаните бараа и совет во врска со заостанатите, а неплатени сметки како и овозможување долгот да се плати на повеќе рати. Во овие случаи од страна на Народниот правобранител се информираат за обврската да се подмират сметките за добиената услуга, а на давателите на услуги им укажа задолжително да се почитуваат одредбите од Законот за облигациони односи кои ја регулираат застареноста на долгот за испорачана вода.

Во однос на претставките за отплата на долгот на повеќе месечни рати како и зголемувањето на бројот на ратите, во најголемиот број случаи беа прифатени барањата на

Народниот правобранител. Во оваа насока поголем ефект беше постигнат по поволностите кои ЈП „Водовод и канализација“ ги даде на корисниците во текот на месец мај, со што на корисниците кои имаат заостанат долг за потрошена вода (тужен и редовен,) им се даде можност долгот да го отплатат без пресметана камата за задоцнето плаќање. Втората поволност се однесуваше на бесплатно евидентирање на бесправно приклучените корисници.

Поплаките за неефикасното работење на јавните претпријатија во врска со собирањето и транспортирањето на комуналниот отпад беа во врска со добивање сметки за услуга која не им била дадена, наведувајќи дека за периодот за кој се задолжуваат сметот не бил собираен или не биле поставени контејнери за собирање на сметот. За Народниот правобранител беше спорна наплатата на услуга која граѓаните не ја добиваат, поради што укажа дека е недозволено да се наплаќа за услуга која не била користена и побара информации во однос на спроведувањето на услугата, како и нејзината динамика во посочените спорни периоди. Меѓутоа, за жал, ЈП Комунална хигиена не ги прифати дадените укажувања со образложение дека услугата била давана согласно оперативните програми на претпријатието и не дозволи отпис на старите долгови, како што беше случај претходната година.

Исто така, граѓаните имаа забелешки и на задолжувањата за објекти во кои постојано не престојуваат и од Народниот правобранител беа советувани да поднесат соодветно барање до ЈП „Комунална хигиена“, бидејќи доколку станбената единица не се користи постојано, претпријатието дозволува намалување на висината за извршената услуга.

Оваа извештајна година, забележан е проблем во врска со начинот на кој претпријатието ги евидентира извршените уплати. Имено, од предметното работење, видно е дека редовните уплати на граѓаните се пренасочуваат за други месеци кои не биле раскнижени. Поради сомнежот кај граѓаните дека со уплатените средства им се подмирува сметка која е застарена, Народниот правобранител побара објаснувања во врска со евидентирањето на уплатите и укажа да се почитува Законот за облигациони односи. Народниот правобранител оцени дека со ваквиот начин на работење не е јасно кој долг е навремено утужен, односно со пренасочувањето на уплатите корисниците за еднаш платените сметки повторно се водат како должници. Постапката по овие претставки се уште е во тек.

Граѓаните и оваа година доставија претставки кои се однесуваат на квалитетот на услугите, висината на цената, но и задолжувањето со стари долгови за фиксната и мобилната телефонија. Особено, забележителни се претставките од граѓаните во кои посочуваа дека за постоење на заостанат долг се известувани по налог на Македонски Телеком АД од страна на овластениот центар за наплата на побарувања и повикувани да го отплатат утужениот долг со попуст. Во сите случаи, Народниот правобранител побара објаснувања за задолжувањата, поточно потврда дека станува збор за утужен долг во законски предвидениот рок. По овие барања беше постапено од страна на операторот и во сите случаи е потврдено дека станува збор за навремено утужен долг, поради што граѓаните беа советувани да ја искористат дадената можност за отплата на долгот со попуст и да ги избегнат дополнителните трошоци кои би ја следеле присилната наплата на долгот. И оваа извештајна година повторно проблем беа високите сметки и нереално фактурираните износи. Во овие случаи тешко е да се одреди фактичката состојба и постоењето на грешка во пресметките, поради што покрај интервенцијата пред одредените оператори, беше побарано и преземање на дејствија од страна на Агенцијата за електронски комуникации. За дел од претставките за незадоволството од работата на одделни оператори, особено од мобилната телефонија, Народниот правобранител побара од Агенцијата за електронски комуникации, како надлежен орган за вршење надзор и контрола над работата на овие даватели на услуги, да ги преиспита оплаките на граѓаните, по што дел од граѓаните ги остварија правата.

Иако граѓаните доставија помал број претставки за заштита на правата како потрошувачи на материјални добра, сепак може да се констатира дека има позитивен исчекор во подигањето на свеста на граѓаните за нивните потрошувачки права. Од предметното работење е видно дека граѓаните се повеќе стануваат свесни за купените некавалитетни, небезбедни или производи чии својства не одговараат на истакнатите

декларации. Во постапувањето по овие претставки, Народниот правобранител бараше од Државниот пазарен инспекторат, како надлежен орган за вршење надзор и контрола, да спроведе инспекциски надзор, односно да се обезбедат законските можности за заштита на потрошувачот, укажувајќи на правото на потрошувачот на бесплатно отстранување на недостатокот, сразмерно намалување на продажната цена, замена на производот со друг или враќање на платениот износ, доколку купи производ со недостаток.

Што се однесува на работењето на Електростопанство на Македонија АД Скопје (ЕВН) во нив најчесто се бараше интервенција од Народниот правобранител поради прекин на испораката на електрична енергија на потрошувачите, за регулирање на заостанат долг, за проблеми со високи сметки за потрошена електрична енергија, за нередовно снабдување, како и проблеми поврзани со отчитувањето на броилата и плаќањето на комуналната такса за јавно осветлување.

Загрижува појавата што скоро во сите претставки граѓаните ја истакнуваат својата тешка финансиско-материјална состојба како причина за неможност редовно да ги плаќаат пристигнатите обврски кон ЕВН и што постојано бараат Народниот правобранител да преземе дејства за да им се овозможи плаќање на заостанатиот долг на повеќе еднакви рати.

Целосното спроведување на Законот за еднократно отпишување на долговите на граѓаните, кое во идниот период треба да се случи, само донекаде може да ја ублажи ваквата состојба. Затоа, останува на државата континуирано да креира политики и да презема мерки за зголемување на стандардот на населението или да го зголеми опфатот на лицата и висината на надоместокот, со кој врз основа на годишни програми ја субвенционира потрошувачката на електрична енергија.

Од предметното постапување на Народниот правобранител произлегува дека од страна на службите на ЕВН, доста често се случува да не се почитуваат законски пропишаните правила на постапување.

Ова бидејќи има случаи кога се пристапува кон исклучување без постоење налог, кога заради интервенции на мрежата или за менување/одземање броила се влегува во приватен имот, без соодветен акт и информирање на сопственикот, кога броилата нередовно се читаат и во местата кои се лесно достапни, па потрошувачите се задолжуваат паушално и со нереални сметки и слично.

За потрошувачите огромен проблем предизвика и се уште предизвикува состојбата која произлезе од преносот на старите извршни предмети од судовите, кај нотарите и извршителите.

Впрочем, неспорна состојба е дека не секогаш граѓаните се информирани и знаат за поднесените тужби, односно за започнатата постапка за присилна наплата на евентуален долг бидејќи подолг временски период, некогаш станува збор и за децении, воопшто не им биле доставени судските акти за наплата на долгот. Потрошувачите за тоа дознаваат кога ќе им биде блокирана нивната сметка или кога ќе биде прекината испораката на електричната енергија.

Токму затоа, во одредени случаи постои и условување на корисниците и злоупотреба на нивната немоќ, со цел плаќање и на обврски за кои ЕВН навремено не презела мерки за присилна наплата. Ова меѓу другото се однесува и на каматата, која иако во судските одлуки не е досудена, ниту пак, дополнително за нејзина наплата е иницирана соодветна постапка, ЕВН користејќи ја својата монополска положба на потрошувачите им кажува дека секогаш се плаќа на крајот, односно по плаќањето на главниот долг. Практично, за потрошувачите тоа значи дека или ќе ја платат каматата или нема да бидат приклучени на системот за снабдување со електрична енергија, што е недозволиво и значи ограничување на нивните права.

Во таа насока, ЕВН и по интервенциите на Народниот правобранител на поединечните случаи, без исклучок им пристапува еднострано.

Конкретно, ги презентира и се повикува само на законските одредби кои одат во нејзина корист, а сосема ги занемарува и не ги зема предвид законските одредби кои

гарантираат одредени права и на потрошувачите, односно воопшто не презема мерки за спроведување на дадените барања, укажувања и препораки на Народниот правобранител за остварување на нивните права.

Впрочем, со ништо не може да се оправдаат случаите кога се врши исклучување за долгови за кои не е покрената никаква постапка за присилна наплата, кога се врши селективно исклучување, кога на потрошувачите со години им се доставуваат фактури како за категорија индустрија, а неспорно се работи за категорија домаќинство, кога не се преземаат мерки за нивно обештетување или кога само поради злоупотреба на својата моќ, долговите не се отпишуваат како застарени.

Така, Народниот правобранител од ЕВН неретко добива информации дека не може да го пронајде налогот за исклучување, примероците од поднесените тужби или од изјавите за трансфер на извршните предмети, па нему, како и на странките им се сугерира истите да ги бараат во судовите. Сето ова е надвор од прокламираните принципи во работењето на ЕВН - заштита на човековите права и правата на корисниците на нивните услуги.

Во овој сегмент, барањата на Народниот правобранител на одредени потрошувачи да им се овозможи плаќање на заостанатиот долг на рати, не беа прифатени со образложение дека ЕВН во последната година не организира кампањи преку кои на граѓаните им се овозможуваат поповолни услови за плаќање на долговите за потрошена електрична енергија, а кога за тоа ќе била донесена одлука, јавноста навремено ќе била информирана.

Меѓутоа ова е само формален изговор кој ЕВН го доставува до Народниот правобранител, затоа што неспорна состојба е дека на одредени корисници им овозможува склучување спогодби за плаќање на долговите на рати. Притоа, неспорно е и дека спогодбите се склучуваат раководејќи се од субјективни критериуми затоа што нема внатрешен акт со кој би се определиле правилата и критериумите во поглед на тоа на кои лица може да им се овозможи таквото право, колкав ќе биде бројот на поединечните рати и дали истите се определуваат од вкупниот заостанат долг или од материјалната состојба на должникот.

Во овој дел, треба да се истакне и проблемот на граѓаните кои се жалат на неосновано задолжување со комунална такса за јавно осветлување, за населени места во кои не е воспоставен систем на улично осветлување.

Постапувајќи по овие претставки, а раководејќи се од начелото дека граѓаните треба да плаќаат само за услугите кои навистина ги добиваат, Народниот правобранител постојано укажува и бара од локалните самоуправи да се разгледа можноста за донесување одлуки за ослободување од плаќање на комунална такса за јавно осветлување за сите населени места во општините, каде што нема воспоставено таков систем, а што произлегува и од содржината на соодветните одредби од Законот за комуналните такси.

Ретко која општина, односно нејзин Совет има донесено таква одлука, при што за таквата состојба користат различни образложенија, а најчесто се повикуваат на околноста дека местата за кои граѓаните се жалат дека нема јавно осветлување, како населени места не се предвидени во Законот.

Затоа овој проблем мора системски да се реши бидејќи постојниот закон, како санкција за недонесување таква одлука единствено ја предвидува можноста Управата за јавни приходи да ја одзема надлежноста на локалната самоуправа, што навистина е нецелесходно и практично неприменливо, а прашање е што од тоа би добиле граѓаните.

За необезбедување пак, редовно одржување на уличното осветлување, таму каде е воспоставен систем, локалните самоуправи исклучиво се повикуваат на финансиската немоќ да преземаат дејства во таа насока иако во своите буџети и програми предвидуваат средства за таа намена. Сепак, треба да се подржи обидот на некои општини, овој проблем од интерес на нејзините жители да го разрешат преку јавно-приватно партнерство.

Констатации

Намалената економска моќ на граѓаните и тешката финансиско-материјална состојба причина за неможноста граѓаните редовно да ги плаќаат доспеаните обврски кон давателите на услугите;

Продолжи задолжувањето на исклучените потрошувачи на топлинска енергија за наплата на надоместокот за ангажирана моќност (фиксен дел) од надоместокот за топлинска енергија;

Ненавремено и неефикасно постапување на давателите на услуги по пријавите за дефект од граѓаните;

Граѓаните се задолжуваат со наплата на комунална услуга (собирање и транспортирање на комунален отпад) кога реално не е користена;

ЕВН граѓаните навремено не ги информира дека против нив е покрената постапка за присилна наплата на заостаниот долг, не ги почитува законски пропишаните правила на постапување и во одредени случаи ги условува и ја злоупотребува нивната немоќ, со цел плаќање и на обврски за кои навремено не презела мерки за присилна наплата;

ЕВН не презема мерки за спроведување на дадените барања, укажувања и препораки на Народниот правобранител за остварување на нивните права;

Селективен и нееднаков начин на работење на ЕВН бидејќи раководејќи се од субјективни критериуми само на одредени корисници им овозможува склучување спогодби за плаќање на долговите на рати;

Опстојува проблемот со неоснована наплата на комунална такса за јавно осветлување или неослободување од ваква такса, согласно Законот за комуналните такси, со што граѓаните како индивидуални корисници плаќаат за услуга што не ја добиваат.

Препораки

Да се овозможат зачестени акции за граѓаните за наплата на долговите на рати, особено на социјално загрозените категории и отпис на старите долгови;

Неопходно е нормативно да се уредат сите одделни состојби, а не да се поврзат со регистрирањето на потрошувачка на еден мерен уред;

Да се преземат навремени мерки по пријавите на граѓаните заради реална пресметка на дадената услуга;

Да се преземат активности во насока на отпис на долговите за услуга која не е дадена односно не била користена;

ЕВН Македонија АД – Скопје во секој поединечен случај и без каков било исклучок во своето работење практично да ги применува формално прокламираните принципи за заштита на човековите права и правата на корисниците на нивните услуги;

ЕВН како и останатите даватели на услуги да овозможи повеќе поволни услови за плаќање на заостанатите долгови на граѓаните, а особено за тие кои припаѓаат на категоријата социјално загрозени, немоќни и со ниски приходи;

Системски да се реши проблемот со неоснована наплата на комунална такса за јавно осветлување за граѓаните од местата каде нема воспоставено таков систем.

ПОЛИЦИСКИ ОВЛАСТУВАЊА

Оваа извештајна година, како и претходната се повторуваат претставките на граѓаните што се однесуваат на преземање мерки и активности на припадниците на Министерството за внатрешни работи за заштита на нивниот живот, личната сигурност и имотот, прекумерната примена на сила при извршување на полициските овластувања, мандатното казнување во прекршочна постапка и неизвестување на граѓаните за прашања за кои се тие заинтересирани од надлежност на Министерството.

Важно е да се истакне дека во согласност со Законот за внатрешни работи, при остварување на нивните полициски овластувања припадниците на Министерството за внатрешни работи треба да се раководат од општите начела на законот: начело на законитост во работата, начело на професионална етика, непристрасност и објективност, начело на транспарентност и доверливост, начело на одговорност и начело на спречување судир на интереси.

Исто така, од особена важност е регулирањето и остварувањето на контролата на вршењето на работите на Министерството. Согласно Законот за внатрешни работи, покрај внатрешната контрола што ја остварува посебна организациска единица за потребите на Министерството (Сектор за внатрешна контрола и професионални стандарди) е предвидена и надворешна контрола што ја вршат Собранието на Република Македонија и Народниот правобранител. Во членот 64 од Законот за внатрешни работи се определува дека Народниот правобранител на Република Македонија врши контрола на работата на работниците во Министерството под услови утврдени со посебен закон. Во конкретниот случај тоа е Законот за народниот правобранител.

Во таа насока мора да постои добра соработка меѓу Министерството и Народниот правобранител, со цел да се овозможи реален баланс во остварувањето на двата вида контрола на вршењето на работите на Министерството во делот на полициските овластувања.

Иако и оваа година не изостана соработката со разните организациски единици на Министерството (Сектори, Полициски станици и особено Секторот за внатрешна контрола) во поглед на доставувањето на бараните информации и докази од службената евиденција, останува констатацијата дека кога се работи за примена на полициски овластувања одговорите се од формална природа и со цел да не се дојде до утврдување на реалната фактичка состојба од страна на Народниот правобранител.

Од тие причини, Народниот правобранител ги користеше сите средства предвидени со Законот за народниот правобранител за утврдување на фактичката состојба, вклучувајќи и повикување на разговор полициски службеници во неговата канцеларија. Во таа насока, Народниот правобранител до надлежните основни јавни обвинителства поднесе кривични пријави за шест полициски службеници дека малтертирале граѓани во вршење на службата, но пријавите беа отфрлени, без соодветна правна аргументација и без преземање мерки за обезбедување докази на кои се повикуваше Народниот правобранител.

Ова, особено се однесува на поплаките на граѓаните за незаконско и непрофесионално постапување на полициските службеници по пријавите за заштита на нивниот живот и сигурност, по кои на Народниот правобранител речиси по правило му беа доставувани одговори дека полициските службеници постапувале согласно законот и правилата за полициско постапување. Во оваа насока е констатирано дека поупорните пријавувачи од страна на организациските единици на Министерството се третираат како лажни пријавувачи и против нив се поднесуваат пријави за утврдување одговорност во прекршочна постапка.

За да се елиминира оваа негативна појава во рамките на Министерството, Народниот правобранител до Уставниот суд на Република Македонија достави иницијатива за преиспитување на член од Законот за прекршоците против јавниот ред и мир што го регулира т.н. „лажно пријавување“ (за кое Министерството годишно доставува околу 180 пријави до

прекршочните комисији), но Уставниот суд не поведе постапка за оценување на уставноста на ова законско решение.

Исто така, констатација е дека Законот за прекршоците против јавниот ред и мир содржи и други непрецизни одредби што овозможува волунтаристичка примена на законот од страна на полициските службеници кои лесно се решаваат за примена на мандатни казни во вид на парични глоби и кога нема услови за тоа. Законот за прекршоците, кој е процедурален закон за сите прекршоци, предвидува мандатно казнување само ако сторителот го признае делото што му се става на товар или ако службеното лице (полициски службеник) прекршокот го утврди лично со употреба на соодветни технички средства и направи, што во поголем дел не се однесува на Законот за прекршоците против јавниот ред и мир.

Народниот правобранител до министерката за внатрешни работи достави писмен предлог за почнување постапка за изменување на Законот за прекршоците против јавниот ред и мир, при што акцент да се даде на заштитата на мирот и правата на граѓаните, а не на нивното казнување.

Народниот правобранител, предупредува дека специјалните полициски единици за воспоставување на јавниот ред и мир со предложените измени на Законот за полиција можат да добијат основа за примена и на средства за присилба (гумени куршуми, електричен парализатор, пиротехничко-експлозивни средства) што негативно ќе се одразат на уставните и законските права на граѓаните на мирен протест и јавно изразување на мислата и верата.

Истовремено измените на законот ќе овозможат користење на новите средства за присилба без конкретно утврдени правила за постапување и без јасно утврдена процедура, кога и во кои услови може да се применат. Доколку ова прашање остане неуредено во поглед на самата примена, односно утврдувањето на постапката околу бројот, траењето и интензитетот на електричното празнење кое треба да биде ограничено на безбедно ниво, во тој случај може да дојде до злоупотреба на средствата за присилба, за што предупредува и Комитетот за спречување на тортура при Советот на Европа. Особено е важно законот да утврди само во кои случаи може да се користат средствата за присилба, како што се гумени куршуми или електрични парализатори. Сегашните измени предвидуваат нивна примена со цел воспоставување на нарушен јавен ред и мир во поголем обем, а меѓународните стандарди налагаат ова прашање да се уреди само и исклучиво кога постои реална и непосредна закана по животот или постои ризик од настанување на тешки повреди. Според Комитетот за превенција од тортура, користењето на вакво оружје само заради придржување на редот се смета за неприфатливо.

Воедно, овие средства за присилба може да бидат ризични по здравјето и животот на лицата врз кои би се примениле, односно истите предизвикуваат акутна болка. Доколку во законот не се предвиди и медицинска помош за лицата врз кои се употребени средствата за присилба, како и обука за прва помош на службените лица, употребата на овие средства може да биде небезбедна и да доведе до сериозни повреди по здравјето и животот на лицата.

За поздравување е акцијата на Министерството за воспоставување на центри и мобилни екипи за превенција и соработка со граѓаните на локално ниво бидејќи превентивното дејствување ќе ја зголеми довербата на граѓаните во активностите на полицијата и другите органи во Министерството за внатрешни работи како нивен сервис, кој брзо и ефикасно постапува по нивните пријави.

Констатации

Се уште се доставуваат несуштински одговори до Народниот правобранител во поглед на (не)примената на полициските овластувања и нивното пречекорување, што остава простор за сомнеж за објективноста на полициската постапка;

Ненавремено и неефикасно постапување на полициските службеници по пријавите на граѓаните за заштита на нивниот живот, сигурност и имот;

Во одредени организациски единици (полициски станици) се уште полициските службеници не постапуваат во рамките на законот и подзаконските акти во примената на законските овластувања и не ретко примениле прекумерна сила во однос на граѓаните;

Непрецизните одредби на Законот за прекршоците против јавниот ред и мир доведуваат до пречеста употреба на платните налози како средство на прекршочно казнување на граѓаните од страна на полициските службеници;

Предлог Измените на законот за полиција во делот на средствата за присилба се без конкретно утврдени правила за постапување и без јасно утврдена процедура, кога и во кои услови може да се применат.

Препораки

Министерството за внатрешни работи и неговите организациски единици навремено и квалитетно да соработуваат со Народниот правобранител како контролен механизам, со цел постигнување ефикасна заштита на правата и слободите на граѓаните;

Преземање на навремени мерки и активности по поднесените пријави од граѓаните, како и нивно навремено информирање за преземените мерки или активности во рамките на Министерството;

Полициските службеници да постапуваат согласно законот во делот на примената на своите овластувања, а пријавите за прекумена употреба на сила да бидат соодветно испитани и процесуирани;

Законот за прекршоците против јавниот ред и мир да се усогласи со Законот за прекршоците, со цел избегнување на можни селективни постапувања на униформираните полициски службеници и почитување на принципите за утврдување на одговорноста на граѓаните во соодветна прекршочна постапка;

Доуредување на материјата за користење на средства за присилба со јасно утврдени процедури и правила, траењето и интензитетот на користењето, ограничување кога може да се користат, како и мерки за претпазливост и заштита на здравјето.

ГРАЃАНСКИ СОСТОЈБИ И ДРУГИ ВНАТРЕШНИ РАБОТИ

Степенот на остварување на статусните права е показател за правната сигурност на граѓаните во правниот систем и индикатор колку државата ги исполнува обврските кон граѓаните, од областа на граѓанските состојби.

Состојбите во оваа област и оваа извештајна година укажуваат на одолжување на постапките за остварување на правата кои се однесуваат на регулирање на државјанскиот статус, живеалиштето или престојувалиштето, издавање јавни исправи (патни исправи, лични карти, изводи од матичната евиденција) одземање на предмети и други права од оваа управна област.

Оттука, општа констатација во овој извештаен период е дека и покрај тоа што

ефикасноста на надлежните органи кои одлучуваат во делот на статусните права на граѓаните е подобрена, сепак поради некоординираност и меѓусебна ненавремена соработка, доаѓа до одолжување на постапките, а тоа резултира со ненавременно остварување на правата на граѓаните од оваа област.

Конкретно, во делот што се однесува на барањата за прием и стекнување државјанство на Република Македонија, а за што се однесуваат половина од претставките од оваа област, Народниот правобранител констатира дека континуирана е состојба со одолжување на ваквите постапки, пред се поради не ефикасното и неекономичното постапување на надлежниот орган и преземањето мерки за ажурирање на постапката по службена должност.

Имено, по интервенциите на Народниот правобранител најчесто се добиваат информации дека предметот се уште е во постапка бидејќи доцнеле одговорите за добивање мислења што Владата на Република Македонија, Министерството за надворешни работи (Секторот за следење на националните приоритети), Управата за безбедност и контраразузнавање или некој друг орган, треба да ги достави за потребите на постапките пред Одделението за државјанство.

Меѓутоа од увидот во списите од конкретните предмети и обезбедените факти и докази, произлегува дека Одделението за државјанство од моментот на доставувањето на таквите барања, па до интервенцијата на Народниот правобранител по службена должност не презело какви било дополнителни дејства за ажурирање на постапките, иако во меѓувреме изминале не месеци, туку и години.

Токму затоа, во секој од овие случаи, Народниот правобранител се обраќаше до сите овие органи со барање за ажурирање на постапката и факт е дека од нивна страна до Одделението за државјанство веднаш се доставуваат бараните информации.

Натаму, покрај тоа што постапките за стекнување државјанство, во не мал број на случаи од една или друга причина, во прв степен траат подолг временски период (некогаш и по 5 и повеќе години), на крај од надлежниот орган се донесуваат решенија, кои како образложение содржат само една реченица. Тоа најчесто е дека не се исполнува некој законски услов, а воопшто не се наведува како, на кој начин и врз основа на кои и какви докази, била утврдена таквата фактичка состојба.

Во овој сегмент, со ништо не може да се оправда и состојбата кога дури по интервенција на Народниот правобранител, Министерството за внатрешни работи, предметот, заедно со неговите списи го доставува на надлежност до Управниот суд или Државната комисија. Овде спаѓаат и предметите кои по повод управен спор се вратени на повторно постапување и одлучување и за кои наместо итно постапување, постапката уште повеќе се одолжува и не се почитуваат дадените укажувања и изнесени правни ставови.

Пред Народниот правобранител беше покрената и постапка по барање за признавање на право на азил заради супсидијарна заштита и определување на матичен број на дете на барателите.

Препораката на Народниот правобранител веднаш да се постапи и да се донесе законито решение, согласно укажувањата и насоките дадени во предметната пресуда на Управниот суд, од Одделението за азил не е спроведена скоро цела година, со образложение дека се уште не му е доставено мислење од Управата за безбедност и контраразузнавање.

Народниот правобранител постапуваше и по претставка за лица сместени во Прифатниот центар за странци во која беше информиран дека на овие лица не им се дозволува остварувањето на правото на азил, како и правото на посети и контактирање со семејствата, додека не завршат постапките кои ги водат истражните и судските органи, а во кои истите имаат својство на сведоци. Оттаму, Народниот правобранител укажа на потребата од почитување на правото на азил кое е уставно загарантирано право, но и право утврдено во Универзалната декларација за човековите права.

Во центарот за странци каде се сместуваат илегалните мигранти има преполнетост и не се исполнети условите за задржување на странци. Стандардите на Европскиот комитет за

превенција од тортура утврдуваат обезбедување на соодветно опремени простории со мебел кои треба да бидат чисти и во добро одржана состојба, со доволна просторна површина за лицата кои престојуваат таму. Меѓународните стандарди налагаат лицата да не се сместуваат во субстандардни услови, а дополнително условите за сместување може да претставуваат и причина за нехумано постапување согласно член 3 од Европската конвенција за човековите права.

Особено загрижува задржувањето на жени и деца, имајќи ги предвид препораките на меѓународните тела. Меѓународните правила и стандарди за ранливи категории упатуваат на тоа дека затворањето на овие категории на лица во центри од затворен тип треба да биде исклучок и да се сведе на најкраток можен период. Правото на прошетка и рекреација на децата е органичено и Центарот нема развиено посебни програми за работа со деца, со цел остварување на правото на развој и образование на децата согласно Конвенцијата за правата на детето. Имајќи ги предвид препораките на меѓународните тела за заштита на децата и избегнување на затворање во специјални центри за мигранти, во насока на најдобриот интерес на децата, престојот на децата треба да биде во соодветни услови во кој ќе ја имаат соодветната социјална, медицинска и психолошка помош. Дополнително, Парламентарното собрание на Совет на Европа со Резолуцијата 2020 (2014) од 03.10.2014 г. препорача да се спречи задржувањето и лишувањето од слобода на деца илегални мигранти и изнаоѓање на алтернативни модели за престој кои ќе бидат во насока на најдобриот интерес на децата.

Што се однесува до претставките во кои се укажува на повреда на правата на граѓаните во постапките за издавање на јавни исправи, може да се каже дека во периодот опфатен со овој извештај, нивниот број е релативно мал, но сепак може да се издвои илустративен пример, во кој беше забележана повреда на правата.

Конкретно, граѓанин побара заштита бидејќи во обидот да добие нова лична карта со промена на адреса на живеалиште, од страна на надлежниот сектор во Министерството за внатрешни работи, барањето во неколку наврати не му било примено, а покрај тоа, му било побарано да приложи и наследно решение.

Народниот правобранител констатира повреда на одредби од Законот за пријавување на живеалиштето и престојувалиштето, Законот за лична карта и Законот за општа управна постапка бидејќи во секој поединечен случај треба да се почитуваат одредбите од наведените закони, а пред се основните начела на Законот за општа управна постапка за сервисна ориентација на органот кон остварување на правата и интересите на странките.

Следствено на тоа, Народниот правобранител во текот на постапката му предложи на надлежниот орган – Секторот за управно надзорни работи во Министерството за внатрешни работи, во вакви и слични случаи да се прифаќаат барањата за промена на адресата на живеење и престојување и да се издаде бараниот документ. Доколку граѓаните не ги исполнуваат основните услови, за тоа да биде донесено решение, на кое тие би имале право на жалба-управен спор. За регулирањето пак, на имотно-правните работи на граѓаните, како странки во управните постапки се надлежни други органи, не Министерството за внатрешни работи.

Народниот правобранител постапуваше и по предмет кој се однесува на одземање предмети, каде се укажуваше и на нееднаков третман од страна на Секторот за оружје и експлозивни и опасни материјали Велес за Кавадарци.

Во таа насока, Народниот правобранител од Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди побара да ја утврди околноста дали и кон други лица кои биле во иста фактичка и правна состојба, како и подносителот на претставката е постапено на идентичен начин.

По извршените проверки констатирано е дека од одговорниот полициски службеник во конкретниот случај не биле преземени службени дејствија кои бил должен да ги преземе, поради што против истиот биле преземени мерки согласно Колективниот договор на Министерството за внатрешни работи, а за констатираната фактичка состојба бил известен и надлежниот јавен обвинител.

Останатиот дел од претставките се однесуваа на остварување права кои спаѓаат во надлежност на управата за водење на матичните книги, која со Народниот правобранител соработува и навремено презема дејства и мерки за остварување на правата на граѓаните.

Констатации

Несоработка и отсуство на координација на државните органи во постапките за остварување на статусните права, што резултира со одолжување на постапките;

Повреда на одредби од Законот за пријавување на живеалиштето и престојувалиштето, Законот за лична карта и Законот за општа управна постапка и отсуство на сервисна ориентација на органот кон остварување на правата и интересите на странките;

Селективност при преземање службени дејствија;

Илегалните мигранти не секогаш може да го остварат правото на азил, а воедно им се ограничува и правото на посети и контактирање со семејствата за време на престојот во Центарот за странци;

Прифатниот центар за странци не ги исполнува меѓународните стандарди за сместување на илегални мигранти, а воедно се задржуваат деца и жени спротивно на меѓународните препораки кои бараат алтернативни модели на сместување.

Препораки

Преземање мерки за подобрување на ефикасноста во остварување на статусните права на граѓаните, а донесените одлуки да содржат образложение на кој начин и врз основа на кои и какви докази, од органот била утврдена фактичката состојба и кое материјално право е применето;

Подобрување на координацијата и соработката на сите државни органи вклучени во постапките од областа на граѓанските состојби, со цел навремено постапување;

Одговорните полициски службеници во секој поединечен случај без каков било исклучок подеднакво да ги преземаат службените дејства;

Почитување на правото на азил кое е уставно загарантирано право, правото на контакт со семејствата и посети за илегалните мигранти сместени во Центарот за странци, како и обезбедување на соодветни услови за сместување со посебен акцент на жените и децата – илегални мигранти.

КАЗНЕНО-ПОПРАВНИ И ВОСПИТНО-ПОПРАВНИ УСТАНОВИ

По однос на заштитата на правата на осудените и притворените лица во извештајната 2014 година, Народниот правобранител постапуваше по претставки поднесени од овие лица, како и по претставки формирани по сопствена иницијатива. Бројот на претставки во изминатата година е незначително намален во однос на претходната, меѓутоа се провлекуваат истите проблеми со кои се соочуваа осудените и притворените лица.

Сместувачките услови во казнено-поправни установи се под пропишаните стандарди, но и понатаму најголем проблем е пренатрупаноста, како и несоодветната здравствена заштита.

Иако и претходно, од страна на надлежните институции беше најавувано преземање соодветни мерки заради намалување на пренатрупаноста во затворите и подобрување

на сместувачките капацитети, од посетите во овие установи и поплаките на осудените и притворените лица неспорно произлегува заклучокот дека условите не само што не се подобрани, напротив се полоши од година во година.

Проблемот со пренатрупаноста предизвикува и други негативни појави во затворите во смисла на несоодветни сместувачки услови, лоша хигиена, некавалитетна храна, лоши услови во санитарните простории и слично, поради што Народниот правобранител до надлежните институции достави укажување за преземање мерки заради намалување на наведените проблеми. Во основа, надлежните институции ги прифаќаа укажувањата на Народниот правобранител, но оценка е дека се вршат времени и незначителни подобрувања, а во суштина проблемите останаа исти.

Во одреден број претставки беше констатирана повреда на правото на здравствена заштита на осудените и притворените лица, особено поради недостаток на неопходни лекарства и воопшто лошите услови во затворските амбуланти што резултира со несоодветен здравствен третман. Особено е карактеристична нефункционалноста на приемните оделенија во овие установи.

Имено, Народниот правобранител констатира дека во казнено-поправните установи не функционираат овие оделенија и во истите се сместуваат различни групи осудени лица, што не е препорачливо и влијае на ширењето на криминогената инфекција. Во Казнено-поправен дом Идризово во приемното одделение осудените лица немаат кревети, а во поголем дел од просториите се сместуваат и повеќе од 40 лица. Сместувањето во несоодветни услови, без обезбедени средства за ноќевање и над дозволениот број во една просторија претставува нехумано и понижувачко постапување, утврдено со праксата на Европскиот суд за човекови права. Исто така, во приемните оделенија се сместуваат лица подолго од 3 месеци, а со уредна класификација, што воедно е спротивно на Законот за извршување на санкциите и меѓународните стандарди за сместување.

Проблеми се нотирали и во однос на здравствената заштита, која не е целосно преземена од Министерството за здравство, па во дел од затворите нема надлежен лекар кој ќе ја спроведува здравствената грижа за приведените и осудените лица, односно јавните здравствени установи немаат изготвено измени на актите за внатрешна организација и систематизација на работните места.

Во таа смисла, од страна на Народниот правобранител на установите им беше укажувано на потребата од преземање мерки за подобрување на здравствените услуги, како и редовно снабдување на затворските амбуланти со потребните лекарства и основните медицински апарати, се со цел редовна и соодветна здравствена заштита на овие лица. Во одредени ситуации на установите им беше укажувано, доколку ги нема потребните услови за соодветен медицински третман, да се преземат мерки на осуденото или притвореното лице да му се овозможи упатување во соодветна медицинска установа.

Одреден број претставки, иако во помал обем за разлика од минатата година, се однесуваа на конфликтни ситуации меѓу осудените лица, особено во Казнено - поправен дом Идризово. Имајќи предвид дека со тоа се доведуваше во прашање и безбедноста на самите осудени лица, како и на установа во целина, Народниот правобранител бараше поодделно испитување на секој случај и разгледување на можноста за преместувања на осудените лица во други установи, односно во друго одделение во установата. Исто така, Народниот правобранител во врска со овој проблем на управата на Казнено - поправен дом Идризово и укажа на доследна примена на Правилникот за вооружување и начинот на вршење на работите на Секторот за обезбедување на Казнено - поправен дом и Воспитно-поправен дом со барање да се преземат мерки за лична безбедност на осудените лица. Овие интервенции на Народниот правобранител беа прифатени и со тоа беа намалени тензиите состојби меѓу осудениците.

Оваа извештајна година незначителен е бројот на претставки кои се однесуваат на тортура и непрофесионално однесување на лица од службата за обезбедување, а по преземените мерки и испитување на овие случаи не се потврдени наводите на осудените лица.

Осудените лица се жалеа и на неможнoста за користење погодности, па иако во случајот не стануваше збор за повреда на право, а по однос на погодностите Народниот правобранител нема надлежност да постапува, сепак беа преземени одредени дејства, со цел кај осудените лица да не се создаде сомнеж и недоверба во функционирањето на установата и да не се чувствуваат дека се во нееднаква положба, во однос на другите осудени лица кои ги користат погодностите. За добиените сознанија, во текот на постапувањето по повод нивните претставки од страна на Народниот правобранител, а кои се однесуваа на структурата на осудени лица, видот на казната и други податоци, редовно беа известувани осудените лица подносителите на претставки.

Во текот на изминатата година Народниот правобранител особено внимание посвети на притворените лица, посебно за остварување на нивните права, имајќи го предвид принципот на презумција на невиност. Притоа, особен акцент Народниот правобранител стави на навремено преземање мерки заради здравствена заштита на овие лица, сместувачките услови и хигиената во кои ја издржуваат мерката притвор. Инаку и оваа година беше забележителна пренатрупаноста во притворските одделенија во казнено-поправните установи, а особено во Затворот Скопје. Од тие причини значителен беше и бројот на претставки поднесени од притворени лица кои се жалеа на сместувачките услови и хигиената, но и на несоодветна здравствена заштита особено на лицата со нарушено здравје. Поплаки од овој вид, во име на притворените лица беа поднесувани и од нивните семејства, во кои најчесто се бараше преместување на притвореното лице во друга просторија и лекување и специјалистички прегледи во соодветна здравствена установа, поради влошена здравствена состојба на притвореникот и слично. Интервенциите на Народниот правобранител во вакви случаи резултираа со позитивен исход, односно по доставено укажување, здравствените служби доставуваа медицински извештаи до надлежните судови, а потоа притворените лица беа носени на специјалистички здравствени прегледи на соодветни клиники.

Во однос на лошите сместувачки услови во притворските одделенија, по дадени препораки од страна на Народниот правобранител притворените лица беа преместувани во други простории со подобри сместувачки услови, при што на управата на установата и беше укажувано на преземање итни мерки за оспособување на просториите кои беа во лоша состојба, односно истите да бидат варосани, да се подобри одводната и санитарната мрежа и др.

Народниот правобранител смета дека ваквата состојба е резултат ѝ на несоодветното и непрофесионално менаџирање со казнено-поправните установи, но и на нецелосната посветеност на раководните органи и служби, што резултира со конфликтни ситуации во установите, кои во овој извештаен период особено беа видливи во Воспитно-поправниот дом Тетово кој е лоциран во Велес.

Имено, Народниот правобранител посебно внимание посвети на Воспитно-поправен дом Тетово, од причина што во неколку наврати во овој воспитно-поправен дом се случија сексуални злоставувања од едни спрема други малолетници сместени во Домот, а во разговор со штитениците изразија незадоволство од односот и грижата на службените лица.

Во контекст на изнесеното Народниот правобранител до Основното јавно обвинителство иницираше постапка за утврдување на одговорност на раководителите на службата за обезбедување и службата за ресоцијализација, која беше прифатена и процесуирана.

Исто така, поради зачестените сексуални злоставувања меѓу малолетните лица во ВП Домот, Народниот правобранител изврши целосен увид во однос на општите сместувачки услови, како и функционалноста на установата, при што дојде до одредени заклучоци, како по однос на општите услови во Домот, така и во однос на превоспитниот процес, грижата за здравствената состојба на малолетниците и отсуството на образовен процес за малолетниците.

За констатираните состојби, Народниот правобранител до министерот за правда и директорот на Управата за извршување на санкциите достави Информација со предлог за преземање мерки за надминување на овие состојби во ВПД Тетово кој функционира во Велес.

Како и претходните години, неспорно е дека во затворскиот систем е присутен недостаток на финансиски средства, особено во делот за здравствена заштита на осудените лица и набавка на средства за хигиена, набавката на неопходни продукти за подготовка на разновидна храна на осудените лица и други неопходни потреби на осудените лица, кое се наметнува како една од причините за лошата состојба во овие установи. Меѓу другото, следен присутен недостаток во затворскиот систем е и слабото управување со установите, слабите едукативни и рехабилитационски активности, како и недоволните инспекциски надзори кои би ги идентификувале реалните недостатоци и утврдување на одговорноста во постапувањето на службените лица со лицата лишени од слобода.

Констатации

Условите за сместување во казнено-поправните установи и воспитно - поправниот дом не само што не се подобрени, туку се положи од претходниот период;

Несоодветното и непрофесионално менаџирање со овие установи и нецелосната посветеност на раководните органи и служби, доведува до конфликтни ситуации кои ја загрозуваат безбедноста на сместените лица;

Пренатрупаноста и понатаму е најголем проблем во казнено-поправните установи, што особено доаѓа до израз во КПД Идризово и Затворот Скопје;

Не се обезбедува соодветна здравствена заштита на осудените и притворените лица, согласно домашното законодавство и меѓународните стандарди и истата не се спроведува во континуитет од страна на јавните здравствени установи кои се надлежни за нејзино спроведување;

Превоспитниот процес и натаму не ја исполнува целосната функција, како во казнено-поправните установи, така и во воспитно-поправниот дом, меѓу другото и поради недоволната екипираност со стручни лица во превоспитните служби;

Отсуствува образовниот процес за малолетниците во ВПД Тетово кој функционира во Велес. Тоа заедно со несоодветните услови за сместување и неорганизираното слободно време придонесува за нецелосна ресоцијализација на малолетниците.

Препораки

Итно преземање мерки за целосна реализација на проектот за реконструкција на казнено-поправните установи и дислокација на воспитно - поправниот дом во периодот до завршување на проектот за реконструкција на Казнено-поправните установи и Воспитно-поправните установи во Република Македонија, со цел заштита и грижа за малолетниците во согласност со меѓународните стандарди;

Кадровска доекипираност и стручно доусовршување на вработените во службите во овие установи во насока на професионално и постручно постапување со лицата во затворите;

Преземање мерки и дејства во правец на намалување на пренатрупаноста и натамошно подобрување на условите за престој, со целосно почитување на човековото достоинство на лицата сместени во овие установи;

Обезбедување и подобрување на здравствените услуги во КПУ и ВПУ од јавните здравствени установи преку навремена координација со Управата за извршување на санкциите;

Подобрување на работата на Службата за превоспитување заради остварување на основната цел – ресоцијализација на осудените лица;

Преземање мерки за воспоставување образование за децата во ВПД Тетово кој функционира во Велес, подобрување на севкупната здравствена заштита на децата и зголемување на бројот на воспитувачи во Секторот за ресоцијализација заради секојдневно присуство и континуитет во воспитниот процес.

ПРАВОСУДСТВО

Неспорно е дека за развој на демократијата на едно општество, неопходно е сите чинители на власта да постапуваат во рамките на надлежностите пропишани со Уставот и законските прописи. Во таа смисла и судските органи како дел од системот на власта, неопходно е при одлучувањето да носат независни и непристрасни одлуки засновани врз закон, со примена на повеќе принципи, меѓу кои се принципот на ефикасност, отвореност и транспарентност.

Народниот правобранител, реално во однос на судските постапки има ограничени овластувања, бидејќи согласно Законот за народниот правобранител, Народниот правобранител презема дејствија и мерки за заштита од неоправдано одолжување на судските постапки или несовесно и неодговорно вршење на работата на судските служби, неповредувајќи ги принципите на самостојноста и независноста на судската власт.

Но сепак и покрај овие ограничувања, Народниот правобранител со преземањето мерки по индивидуалните претставки на граѓаните за забрзување на постапките пред судските и другите правосудни органи, придонесува за остварување на правото на судење во разумен рок. Покрај тоа, овие овластувања Народниот правобранител ги применува и спрема другите институции и органи кои се дел од правосудниот систем на Република Македонија, Јавните обвинителства, и лицата со јавни овластувања -адвокатите, нотарите и извршителите.

Статистичките податоци покажуваат дека постапките пред првостепените судови во просек траат повеќе години, што всушност претставува повреда на правото на судење во разумен рок.

Во најголем број случаи, граѓаните се жалат на долготраењето на постапките пред Управниот суд, потоа на граѓанските постапки, во кои подносителите бараат остварување и заштита на одредени имотни права, односно статусните права и интереси, а најмалку на првостепените кривични постапки.

Голем е бројот на претставки во кои граѓаните наведуваат дека судските одлуки се донесени пристрасно, од страна на нестручни судии, под притисок и по пат на корупција. Граѓаните во претставките бараат од Народниот правобранител да ја преиспита работата на судиите и да ги менува нивните одлуки. Во овие случаи, Народниот правобранител им укажуваше на надлежностите кои се определени со Законот за народниот правобранител и воедно ги советува, заштитата на нивните права да ја остварат пред други надлежни органи и институции.

Податоците од предметното работење, исто така, покажуваат дека во извештајната година, бројот на поплаки на граѓаните за одолжување на судските постапки пред судовите од втор степен незначително е зголемен, а поплаките против Врховниот суд се на исто ниво со претходната година.

И оваа година Народниот правобранител констатира неоправдано одолжување на постапките пред Управниот суд на Република Македонија, што се должи на неефикасното работење на овој орган, бидејќи со големо задоцнување постапува по тужбите со кои се покренуваат управните спорови. Исто така, постапувањето по претставките покажа дека отсутствува комуникацијата на Управниот суд со управните и другите органи, чиј правен акт со тужбата е оспорен, и дека на судот не му се доставуваат списите од страна на наведените органи, но судот не презема никакви мерки за решавање на овој проблем.

Честопати, Управниот суд по интервенциите за судење во разумен рок доставуваше одговор дека согласно судскиот деловник предметот ќе биде земен во работа во редовна постапка, со што во голем дел од случаите на граѓаните им беше оневозможено да ги остварат своите уставни и законски права на судење во разумен рок.

Во ваквите случаи, Народниот правобранител и покрај тоа што интервенираше пред Управниот суд, тој директно бараше органите кои ги чуваат списите да ја достават документацијата на натамошно постапување до Управниот суд заради непречено постапување

по тужбените барања на граѓаните.

Заради остварување на правото на судење во разумен рок, Народниот правобранител во неколку случаи ги советуваше подносителите на претставките од претседателот на Управниот суд да бараат приоритетно постапување по нивниот предмет или да поднесат тужба до Врховниот суд на Република Македонија, кој доколку утврди дека е прекршен принципот на судење во разумен рок, има овластување да досуди надомест на штета во корист на граѓанинот.

Во однос на заштитата на правата на подносителите пред јавните обвинителства, значајно е да се напомене дека Народниот правобранител и во тој сегмент презема конкретни мерки и активности. Имено, во текот на 2014 година зголемен е бројот на претставки во кои се бараше заштита поради одолжување на постапките пред јавните обвинителства, по кои Народниот правобранител преземаше соодветни мерки.

Не ретко се случува граѓаните да се обраќаат и да бараат интервенции од Народниот правобранител, поради некоректното однесување и постапување на судската администрација. Најчесто, наведуваат дека од страна на судските служби постои некоректен и несоодветен однос кон нив како странки во постапките, а исто така се жалат на лошото администрирање со предметите, пракса што е спротивна на пропишаните одредби од судскиот деловник.

Често, граѓаните бараат и добиваат од Народниот правобранител правен совет за тоа каде и пред кој судски орган можат да остварат одредено право, се интересираат за текот на судските постапки, роковите во кои може да поведат жалбена постапка и други прашања во врска со судската заштита. Во таа смисла, неспорен е фактот дека со дадените совети, Народниот правобранител придонесува во унапредување и остварување на правата на граѓаните и овозможува подносителите на претставките да добијат соодветна и ефикасна судска заштита.

И натаму се зголемува бројот на претставки на граѓаните кои се жалат на работата на извршителите, односно на неправилности во постапките на извршување.

Како резултат на повеќегодишното постапување по претставките на граѓаните кои се жалат на неправилности во постапките на извршување, Народниот правобранител констатира дека во Законот за извршување има бројни недостатоци. Оценка на Народниот правобранител е дека постои недефинираност и непрецизности, особено во одредбите кои го регулираат извршувањето врз побарувања по сметка кај банка, со што се врши блокирање на трансакциските сметки на должниците.

Во врска со овој проблем, Народниот правобранител смета дека е неопходно во Законот за извршување да се предвиди обврска, извршителот пред издавање на налогот со кој се блокира трансакциската сметка на должникот да го извести за побарувањето, односно да го повика должникот утврдениот долг да го исплати со примена на други средства за извршување.

Од предметното постапување произлегува дека во најголем број случаи, како доверители во постапките на извршување се појавуваат јавните претпријатија, акционерските друштва со државен капитал и телефонските оператори, кои бараат наплата на долговите од граѓаните за дадени комунални, телекомуникациски и други услуги. Од друга страна, должниците во постапките на извршување често наведуваат дека не биле известени за постоењето на долгот, се повикуваат на застареност, а во некои случаи наведуваат дека во налозите за извршување се опфатени побарувања кои биле исплатени.

Во ваквите случаи, Народниот правобранител преземаше координирани мерки и спрема доверителите-даватели на услуги и спрема извршителите кои ја спроведуваат постапката на извршување.

Во таа насока, Народниот правобранител вршеше проверка на фактичката состојба и доколку констатираше дека наводите од претставките се основани, од доверителите бараше да го повлечат барањето за присилно извршување доколку долгот навистина бил платен, или да извршат корекција на висината на задолжувањето, а од извршителите бараше да се запре постапката на извршување.

Постапувајќи по претставките, Народниот правобранител констатира дека

блокирањето на трансакциски сметки кај носителите на платен промет е проблем, со кој граѓаните и натаму се соочуваат.

Имено, извршителите во голем број случаи не ги доставуваат наложите за извршување до должниците, па така граѓаните за постоењето на побарувањето и за фактот дека против нив се покренува постапка за извршување, дознаваат при обидот да подигнат парични средства од трансакциските сметки.

Во овие случаи, Народниот правобранител бараше од извршителите да ги одблокираат трансакциските сметки на должниците, а граѓаните ги советуваа задолжително да остварат непосреден контакт со извршителот, за да се договори начинот на исплата на побарувањето. Во најголем број случаи, извршителите постапуваа по интервенциите на Народниот правобранител.

Загрижува бројот на претставките во кои граѓаните се жалеа на спроведување на присилно извршување врз примања стекнати по основ на социјална помош, законска издршка или привремена невработеност, кои со Законот за извршување се изземени од присилна наплата. Граѓаните наведуваа дека иако до извршителите доставиле докази дека се корисници на помош, извршувањето од овие средства продолжува и покрај фактот што Законот за извршување пропишува забрана за извршување врз овие примања.

Народниот правобранител во овие случаи доставуваше укажувања до извршителите да престанат со присилната наплата од средствата што според Законот за извршување се изземени, бидејќи со ваквото постапување се повредуваат егзистенцијалните права на граѓаните. По укажувањата на Народниот правобранител извршителите во најголем број случаи престануваа со присилната наплата на долговите.

Дел од граѓаните доставиле претставки во кои наведоа дека извршителите не ги почитуваат законските ограничувања, извршувањето да се спроведува најмногу до 1/3 од месечните примања по основ на плата или пензија на должникот. Евидентен беше проблемот дека неколку извршители спрема ист должник во приближно ист временски период издале налог за извршување со задршка од една третина од платата или пензијата. Ваквите состојби настанаа како резултат на тоа што извршителите немаат база на податоци од која ќе се информираат дали спрема некој од должниците, друг извршител има покренато постапка за извршување и дали врз основа на друг налог за извршување му се запира дел од пензијата или платата. Народниот правобранител побара да се почитува редот при спроведување на присилната наплата, така што извршителите ги ставиле во мирување наложите издадени со подоцнежен датум.

Во извештајната година, незначително е зголемен бројот на претставки кои се однесуваат на работењето на лицата со јавни овластувања, односно нотарите. Граѓаните во најголем број случаи наведуваат дека не им биле доставени решенијата за дозвола за извршување врз основа на веродостојна исправа, со што го пропушtile законски предвидениот рок за поднесување приговор. Народниот правобранител ги советуваа граѓаните преку нотарот до надлежниот суд да достават предлог за укинување на правосилност и извршност на одлуката и доколку судот позитивно одлучи, да ја продолжат постапката на докажување, со поднесување соодветен приговор на решенијата.

Народниот правобранител констатира дека и натаму продолжува бавното или отежнато остварување на правата на граѓаните кога им се повредени од страна на адвокатите. Овој впечаток уште повеќе се засилува со фактот што и Адвокатската комора на Република Македонија, ненавремено постапува по барањата на Народниот правобранител, а одлуките на Дисциплинската комисија на Комората, како по правило се пристрасни и во полза на нејзините членови.

Констатации

И натаму не се почитува принципот на судење во разумен рок, поради што граѓаните се соочуваат со неоправдано одолжување на судските постапки, особено пред Управниот суд и граѓанските првостепени судови. И оваа година опстојува перцепцијата на граѓаните дека судски одлуки се носат пристрасно, од нестручни судии и под притисок;

Поради отсуство на комуникација на Управниот суд со органите на државната управа, многу често на Управниот суд не му се доставуваат потребните списи, а судот не презема никакви мерки за надминување на оваа состојба;

Големиот број претставки доставени до Народниот правобранител во кои граѓани меѓу другото се жалат на долготраење на постапките пред Управниот суд на Република Македонија, се должи на неефикасното работење на судот кој со задоцнување постапува по тужбите со кои се покренуваат управните спорови;

Во Законот за извршување има бројни недостатоци, особено на одредбите кои го регулираат извршувањето врз побарување по сметка кај банка, со што се врши целосно блокирање на трансакциските сметки на должниците;

Продолжува извршувањето над законски предвидениот максимум и извршувањето врз средствата стекнати по основ на социјална помош, законска издршка или привремена невработеност и покрај фактот што Законот за извршување пропишува нивно ограничување, односно изземање;

Извршителите во голем број случаи не ги доставувале налозите за извршување до должниците, па така граѓаните за постоењето на побарувањето и за фактот дека против нив е покрената постапка за извршување, дознаваа при обидот да подигнат парични средства од трансакциските сметки;

Препораки

Да се преземат конкретни мерки, за доследна примена на принципот на судење во разумен рок, мерки за стручна, односно кадровска и финансиска екипираност на судовите и јавните обвинителства, со што на граѓаните ќе им се овозможи полесен пристап до правдата;

Управниот суд да ја подобри комуникацијата со органите на државната управа, со цел навремено да му се доставуваат потребните списи, акти и докази заради забрзување на постапките на одлучување во законски предвидениот рок;

Заради подобрување на ефикасноста на постапувањето на Управниот суд потребно е истиот да постапува по тужбите во законски предвидениот рок, без непотребно одолжување;

Потребна е измена и дополнување на Законот за извршување, конкретно на одредбите со кои се регулира извршувањето врз побарувања по сметка кај банка;

Извршителите да водат сметка за ограничувањата и забраните предвидени со Законот за извршување. Присилното извршување да не се спроведува со надминување на законски предвидениот максимум од 1/3 од плата или пензија и да не се врши наплата од средствата остварени по основ на социјална помош, законска издршка или привремена невработеност;

Извршителите навремено да доставуваат известувања до должниците дека против нив е покрената постапка за извршување, за да се избегне ситуацијата, за побарувањето граѓаните да дознаат при обидот да подигнат средства од трансакциските сметки.

ИЗБИРАЧКИ ПРАВА

Избирачкото право претставува фундамент за демократско општество, а во Уставот на Република Македонија како темелни вредности се набројуваат слободните и непосредни демократски избори. Со цел заштита на ова фундаментално право на граѓаните Народниот правобранител во 2014 година која беше изборна, пред изборите, за време на изборната кампања, на денот на изборите и по изборите, континуирано го следеше овој процес.

Во таа насока, во пресрет на кампањата за избори, тргнувајќи од важноста на овој процес, Народниот правобранител упати апел до сите чинители во изборниот процес и за неопходната потреба за водење сметка за најдобриот интерес на детето, односно да се воздржуваат од нивно инволвирање во изборните кампањи и децата да бидат заштитени од политички и идеолошки манипулации.

Натаму, Народниот правобранител воспостави бесплатна телефонска линија на која граѓаните можеа да пријават каква било повреда на избирачкото право и да добијат совет и правна помош. Оваа телефонска линија, од започнувањето на изборната кампања, функционираше секој работен ден, во периодот од 08.00 до 16.00 часот, а по пријавите на граѓаните се постапуваше веднаш, по примениот повик, или снимената порака. Следствено на тоа, со цел да им се помогне во остварувањето и заштитата на нивните избирачки права, на денот на гласањето за граѓаните беа отворени и сите седум канцеларии на Народниот правобранител во: Скопје, Битола, Кичево, Куманово, Струмица, Тетово и Штип.

Покрај ова, Народниот правобранител презеде дејствија за согледување на состојбата со остварувањето на овие права и за одредени посебни категории лица, пред се избирачи кои на денот на гласањето се наоѓаа на издржување казна затвор или се во притвор, или куќен притвор и за категоријата „немоќно или болно лице“.

Јавувањата во врска со заштитата на избирачкото право во голем број беа анонимни, а повеќето се однесуваа на пропустите во избирачките списоци. Одредени лица ги имаше на избирачкиот список што го потврдува апликацијата на Државната изборна комисија (ДИК) за е-избирачки список, како и извршената проверка од Народниот правобранител, но во изводот од избирачкиот список на самото избирачко место ги немаше, поради што и не можеа да го остварат правото на глас.

Според изборните органи проблемот настанал поради тоа што за овие избори бил зголемен бројот на гласачки места и граѓаните не се наоѓале на оние избирачки места на кои претходно гласале, туку се на друго избирачко место. Притоа, ДИК избирачките места и нивниот опфат јавно ги објавила во дневните весници, па граѓаните навреме можеле да се информираат.

Народниот правобранител констатира дека оневозможувањето овие лица да гласат е поради пропуст на ДИК, особено ако се има предвид законската обврска навремено и целосно да ги информира граѓаните за таквата состојба и континуирано да презема дејства за запишување, дополнување и бришење во избирачкиот список, меѓу другото и со непосредно проверување.

Друг проблем кој го констатира Народниот правобранител, а со кој се попречи остварувањето на избирачкото право на дел од граѓаните е тоа што граѓаните ги имаше само на еден од избирачките списоци, оној за претседателските избори, а не и за парламентарните избори или пак, на претседателските избори беа на едно избирачко место, а за парламентарните, на сосема друго избирачко место.

За Народниот правобранител состојбата во која гласач се наоѓа на две различни избирачки места, односно на едно (за претседателските избори), а на друго (за парламентарните избори), поради што може да гласа само за едни избори (како што е укажувањето на ДИК) е недозволена и претставува повреда на уставно гарантираното право на глас.

Управата за извршување на санкции како орган надлежен за извршување на санкциите, нема воспоставено систем, односно не води евиденција за лицата кои се на издржување казна затвор или на извршување на мерката притвор, туку податоците ги добива од казнено-поправните и воспитно-поправните установи.

Имајќи го предвид временскиот период од денот на доставувањето на податоците, согласно член 44, став 1 од Изборниот законик, до денот на гласањето (најдоцна 30 дена пред денот определен за избори), Народниот правобранител утврди дека во праксата одредени лица не можат да го остварат своето избирачко право, како што е случај со лицата на кои им е изречена мерката притвор и лицата кои отпочнуваат со извршување на казната затвор во периодот од доставување на податоците, па до денот на гласањето.

Наведеното се однесува и за лицата на кои им се укинува мерката притвор во истиот период, на осудените лица кои нестандартно се ослободени од издржување на казната затвор (условен отпуст, помилување, повторување на постапката и сл), лицата кои во овој временски период се преместени или прогресирани од една во друга казнено-поправна или воспитно-поправна установа (согласно можностите што ги дава Законот за извршување на санкциите).

Исто така, не можеа да гласаат ниту оние осудени и притворени лица кои немаат важечи (биометриски) лични карти или патни исправи, а во казнено- поправните и воспитно-поправните установи не беа преземени мерки во насока на обезбедување на потребната документација за лицата кои немаат такви исправи.

Следејќи ја состојбата со остварувањето на правото на глас на категоријата „немоќно или болно лице“, Народниот правобранител утврди дека ДИК во краток временски период, пред започнувањето на гласањето со интерен акт-Упатство определува кој може да се смета за немоќно или болно лице, го пропишува начинот како тие ќе гласаат и ги определува условите кои треба да ги исполнат, односно кои и какви докази треба да доставуваат до изборните органи.

Според Народниот правобранител со ваквото постапување, кратко време пред самото гласање непотребно се усложнува остварувањето на правото на глас на оваа категорија граѓани, затоа што Изборниот законик е сосема јасен и пропишува дека таквата категорија избирачи ако сака да гласа потребно е само да ја известат општинската изборна комисија, најдоцна седум дена, пред денот определен за гласање.

Практиката покажува дека ДИК има нееднаков третман за оваа категорија гласачи, затоа што не овозможува нивен целосен опфат, односно лицата кои припаѓаат на оваа категорија да може да гласаат во местото каде што престојуваат.

Имено, не можеа да гласаат во местото каде се наоѓаат лицата сместени во домовите за стари лица, во центрите за рехабилитација, лицата во психијатриските установи, клиничките центри, лицата што се наоѓаат на подолготрајно лекување во соодветни медицински установи и сл.

Народниот правобранител, исто така констатира дека ДИК во одредени случаи со преземање дејства од нејзина надлежност на директен начин го оневозможуваше остварувањето на избирачкото право и за лицата кои ги ангажирала во изборните органи.

Така, Народниот правобранител постапуваше за случај кога одредени членови на избирачките органи не можеа да го остварат своето право на глас затоа што од Општинската изборна комисија и ДИК им било кажано дека од започнувањето до завршувањето на гласањето сите треба да бидат на избирачките места.

Во друг случај ДИК воопшто не постапила по интервенцијата на Народниот правобранител да се надмине состојбата во која веднаш до избирачкото место, односно објектот за гласање бил сместен штаб на политичка партија. Повторно непочитувајќи го Изборниот законик, односно членот 172, според кој „просторијата во која се врши гласањето не смее да се определи во објект во кој има седиште политичка партија или кој се користи за активности на политичка партија“ даде формален одговор дека не може да определи друг објект за гласање со оглед дека веќе бил утврден описот на избирачките места и објавен во дневниот печат. Според сознанијата на ДИК „посочениот штаб во деновите на предизборен

молк и на денот на гласање ќе биде затворен“.

Беа нотирани и случаи кога поради неодговорен однос на одредени раководни лица во јавни претпријатија, установи или на други приватни субјекти, се оневозможува остварувањето на ова право и вработените нема да можеа да го остварат своето право на глас ако Народниот правобранител не интервенираше бидејќи на денот на гласањето, во периодот од 07.00 до 19.00 часот, биле работно ангажирани.

По однос на нормативните решенија содржани во постоечката законска рамка повеќе одредби во Изборниот законик определуваат ДИК со свои интерни акти (упаства, укажувања и сл.), не да доуредува одредени прашања, туку сосема да ги уредува, што доведува до волунтаризам, бидејќи остварувањето на уставно гарантираното право, зависи од тоа какви се проценките на членовите на ДИК.

Пример за тоа е прашањето за начинот на остварување на правото на глас на категориите „болни или немоќни лица“, лицата со хендикеп, затвореници и нивниот опфат (сите лица од овие категории не можеа поради административни пречки да го остварат правото на глас), потоа за изборот на општинските изборни комисии и избирачките одбори, односно нивната обука итн.

Исто така, во немал број случаи ДИК ги толкува одредбите од Изборниот законик во зависност од нејзините проценки, а за последниот изборен циклус, непосредно пред вториот круг на гласање даде укажување на гласачите да им се обележува палецот од левата рака, иако законското решение е да се обележува палецот од десната рака.

Во однос на обележувањето со мастило оправдано е реагирањето на гласачите, затоа што е неприммерно, го повредува достоинството на гласачите и е несоодветно на достигнатиот степен на развој на македонското општество. Оваа пракса според Народниот правобранител веднаш треба да се напушти.

Според Народниот правобранител значајно е дали граѓаните се свесни за своето избирачко право, како да се искористи правото и како да се заштитат во случаи кога избирачко право им е нарушено или повредено.

Фактот што ниту еден граѓанин кој побара помош од Народниот правобранител претходно не направил увид во избирачкиот список, ниту пак, користел некое правно средство за заштита на неговото избирачко право потврдува дека треба да се преземат мерки за информирање и едукација на граѓаните како избирачи, но и како членови на избирачките органи.

Во спротивно, иако се става на јавен увид Избирачкиот список и се остава избирачите сами да преземат дејства за проверка дали ги има или не во избирачкиот список, а без притоа да биде проследено со активности за нивна континуирана едукација, нема да се промени состојбата во позитивна насока, ниту ќе се надминат констатираните слабости, кои се провлекуваат неколку изборни циклуси.

Констатации

Поради непрецизна и неконзистентна правна регулатива, а особено поради отсуство на координација и соработка помеѓу надлежните органи Избирачкиот список и неговите изводи имаа отстапувања, односно граѓани иако ги исполнуваат сите законски услови не можеа да го остварат правото на глас;

ДИК по службена должност во Избирачкиот список не врши навремено и континуирано запишување, дополнување и бришење, согласно податоците од матичните книги, евиденцијата за живеалиште и другите службени евиденции, непосредно проверување, ниту пак спроведува континуирана акција за доследно информирање и едукација на избирачите за нивните права, предвидени со Изборниот законик;

Неправилности во работењето на избирачките одбори со гласно читање на името и презимето на избирачот, недавање известување на гласачите за промена на гласачкото место, не информирање дека при доаѓање на гласачкото место треба едновременно да гласа и за претседателските и за парламентарните избори, неставане печат на избирачките ливчиња или мастило на сите избирачи и сл.

Лица од категориите „болни и немоќни“, со хендикеп и затвореници поради административни пречки од различна природа и нееднаков третман од ДИК, не можеа да го остварат избирачкото право;

Постојат повеќе одредби во Изборниот законик кои определуваат ДИК со свои интерни акти (упатства, укажувања и сл.), да утврдува права на граѓаните во изборниот процес за кои Народниот правобранител смета дека треба да се предмет на законско уредување.

Препораки

Надлежните органи континуирано да преземаат мерки за отстранување на формалните недостатоци на регулативата и недостатоците во практичната примена на постојните законски решенија;

ДИК навремено и континуирано да врши запишување, дополнување и бришење на податоците во Избирачкиот список, податоците во изводите на избирачкиот список задолжително да се совпаѓаат со податоците во единствениот избирачки список, како и да води грижи за законитоста во работењето на изборните органи;

Целосен опфат и еднаков третман при остварување на избирачкото право за категоријата „болни или немоќни лица“, лицата со хендикеп и надминување на административните пречки за непречено гласање на затворениците и притворените лица;

Да се извршат измени и дополнувања на изборното законодавство, со цел да се избегнат можностите со подзаконски акти да се утврдуваат права и одговорности на граѓаните во изборниот процес.

НЕДИСКРИМИНАЦИЈА

Остварувањето на човековите права и почитувањето на принципот на недискриминација претставуваат темелна вредност на македонското општество кое поради плуралноста по различни основи е погодно за нееднакво третирање на граѓаните.

Причините за појавата на дискриминација се наоѓаат во се уште присутните предрасуди кон одредени општествени групи или поединци и ваквите однесувања некогаш директно, а често индиректно имаат за цел да направат поделби и нееднаков третман на граѓаните, по основ на различната етничка припадност, јазик, полова припадност, припадност на маргинализирана група, социјално потекло, верско или политичко уверување..., односно различно постапување спрема поединци и одредени групи во исти или слични ситуации.

Оваа извештајна година бројот на предметите од областа на недискриминацијата е на приближно исто ниво, како и минатата година, при што најзастапени се предметите за дискриминација по етничка основа.

Народниот правобранител на институциите спрема кои надлежно постапува им укажуваше на забраната на сите облици на дискриминација, повикувајќи се на домашна и меѓународна регулатива за забрана од вршење на дискриминација. Во повеќето случаи интервенциите на Народниот правобранител беа прифатени. Меѓутоа, во предметите во кои граѓаните се жалеа на дискриминација по етничка основа заради ограничувањето на слободата на движење на граѓаните и нивното враќање од државната граница, не е прифатена ниту една препорака на Народниот правобранител. Мал е бројот на претставките во кои постапката е запрена поради поведување на судски спор.

Во однос на дискриминацијата по етничка основа за одбележување е дека и оваа година беа поднесени поголем број претставки од граѓани припадници на ромската и на албанската заедница, кои поради враќањето од граничните премини побараа заштита од Народниот правобранител. Граѓаните сметаат дека недозволувањето да ја поминат границата или да бидат вратени при обидот да патуваат со лична карта е неосновано и дека се враќаат само заради етничката припадност.

Постапувајќи по овие предмети, Народниот правобранител побара информации од надлежните служби на Министерството за внатрешни работи за секој случај поединечно, укажувајќи на забраната од дискриминација по кој било основ, како и на забраната или ограничувањето на слободата на движење на граѓаните.

Министерство за внатрешни работи во ниту еден случај не потврди дека се работи за неосновано враќање на граѓаните, но не го убеди Народниот правобранител дека со ваквото постапување не врши дискриминација.

Напротив, и заменичката на народниот правобранител при службено патување се соочи со истиот проблем, кога од страна на пасошката контрола на Аеродром „Александар Велики“ Скопје, беше испрашувана за причините за патување надвор од Република Македонија, што, пак не беше случај со соработничката на заменичката на која непречено и беше дозволено заминување од Република Македонија.

Со ова, не само што се оправда ставот на Народниот правобранител дека постапувањето спрема припадниците на ромската и на албанската заедница и ограничувањето на правото на слободно движење има елементи на дискриминација, туку се потврди дека Министерството за внатрешни работи им го ограничува правото на слобода на движење на граѓаните поради тоа што припаѓаат на ромската и на албанската заедница, односно ги дискриминира.

Имајќи го предвид овој проблем, а во функција на доследна примена на прописите, Народниот правобранител до Министерството за внатрешни работи и до Владата на Република Македонија достави Посебна информација, во која посочи на задолжителноста од примена на домашните и меѓународните стандарди, во однос на гарантирањето на правото на слободно движење и забраната од каква било дискриминација по кој било основ, со

заложба за надградба на легислативата со што ќе се оневозможи арбитрерно донесување на одлуки со усна забрана за патување, а ќе се обезбеди поголема правна сигурност на граѓаните во заштита на нивните права.

Оваа извештајна година до Народниот правобранител беа доставени и претставки од страна на невладини организации, во кои беше побарано појаснување во однос на измените на Законот за социјална заштита, со кои се востанови паричен лимит за добивањето на надоместок за помош и нега од друго лице и за остварувањето на правото на додаток за слепило, мобилност и глувост, односно можноста овие законски измени да имаат дискриминаторски елементи.

Во овие предмети покрај обезбедувањето на детални објаснувања од Министерството за труд и социјална политика кои беа доставени до невладините организации и заложбата за донесувањето на подзаконскиот акт со кој се обезбедува примена на прописите, Народниот правобранител посочи дека постапува по секоја претставка, во која на граѓанин би му било ускратено законски загарантираното право.

Во друг предмет, покренат по доставено известување од невладина организација за дискриминација во сферата на здравствената заштита, Народниот правобранител констатираше дека во една здравствена институција повредени се правата на пациент, кој во болницата дошол за оперативен зафат на слепото црево, но без негова согласност било извршено тестирање за ХИВ вирус.

Народниот правобранител до здравствената установа достави препорака со констатација за извршена дискриминација по основ на здравствената заштита, при што беше препорачано доследна примена на одредбите на член 25 в.в. член 19, став 3 од Законот за заштита на населението од заразни билести, според кој пријавувањето на болеста ХИВ инфекција е анонимно, потоа на членот 3 од Правилникот за начинот и формата и содржината на обрасците за пријавување на заразни болести и микробиолошки докажани чинители, каде што се предвидува дека дијагнозата на болеста покрај другото се шифрира според важечката меѓународна статистичка класификација на болести и на сродните здравствени проблеми. Народниот правобранител укажа и на членот 14, став 2 од Законот за заштита на правата на пациентите, според кој пациентот има право да прифати или одбие медицинска интервенција, што го изразува со потпишување на изјава. Постапувањето по овој предмет резултираше со прифаќање на дадената препорака.

До Народниот правобранител беа доставени и претставки од граѓани кои бараа интервенција кон институциите во кои работат, во насока на спроведување на одредбите на Законот за заштита од вознемирување на работното место. По преземените дејствија и утврдените состојби, Народниот правобранител достави укажувања за примена на одредбите од споменатиот закон и спроведување на постапка за посредување и заштита од вознемирување. Овие укажувања беа прифатени и постапката утврдена во Законот за заштита од вознемирување на работното место беше спроведена.

Во овој контекст, постапувајќи по претставка во која подносителот се жалеше на вознемирување на работното место и дискриминација по политичка и здравствена основа во Управата за јавни приходи, Регионална дирекција Прилеп, Народниот правобранител презеде дејствија, изврши увид и разговор со непосредно претпоставените лица. Исто така, изврши фотографирање на работната просторија на подносителот на претставката, по што констатира дека не му се овозможени основните услови за работа и дека е во понеповолна положба од другите вработени, затоа што не му се даваат работни задачи.

Народниот правобранител достави укажување до генералниот директор да му бидат овозможени соодветни услови за работа и да биде вклучен во работниот процес, а со оглед на влошената здравствена состојба побара лицето да биде прераспоредено на работно место во местото на живеење и да не патува секој ден, од еден во друг град. Постапувајќи по укажувањето, генералниот директор донесе акт за прераспоредување на подносителот на претставката на работно место во местото на живеење.

Во рамки на вонпредметното работење, претставници на Народниот правобранител учествуваа во работната група за изготвување на Националниот акциски план за спроведување на Законот за заштита и спречување од дискриминација, при што беше даден

активен придонес со конкретни забелешки кон негово институционално приспособување и примена на активностите кои произлегуваат од истиот. Воедно, во текот на 2014 година претставници на Народниот правобранител учествуваа и во изготвувањето на Анализата на недостатоците на Законот за спречување и заштита од дискриминација, подготвена од Институтот за човекови права.

Меѓу другото, значајно е да се спомене и учеството на претставници на Народниот правобранител на повеќе трибини, семинари и работилници, на кои се дискутираше за унапредувањето на човековите слободи и права на национално ниво, како и за усогласување на домашната регулатива со меѓународните акти кои ја уредуваат оваа област.

Принципот на еднаквост меѓу жените и мажите е загарантиран со Уставот и законите на Република Македонија, со што државата преку институциите е обврзана да воспостави политики на еднакви можности и недискриминација врз основ на пол.

Со оглед на оваа обврска и оваа извештајна година, Народниот правобранител покрај истражувањето за согледувањето на состојбата за имплементацијата на начелото на соодветната и правична застапеност на заедниците, спроведе паралелно истражување и на половата и образовната структура кај вработените во 1077 институции, од кои одговориле 1060. Од институциите беше побарано во табеларен приказ да достават податоци за состојбата по однос на пол (вкупен број на избрани и именувани лица, вкупен број на раководни и нераководни работни места), како и детален приказ за степенот на образование на вработените по пол и нивното распоредување на раководни, односно нераководни работни места во однос на степенот на образование (високо образование, вишо образование, средно образование и основно образование).

Табела бр.1 Полова застапеност според вид на работно место и образование

	Вкупно вработени	СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ																			
		Вработени по пол				Високо образование				Вишо образование				Средно образование				Основно образование			
		М	%	Ж	%	М	%	Ж	%	М	%	Ж	%	М	%	Ж	%	М	%	Ж	%
избрани или именувани лица	2388	1318	55,19	1070	44,81	1300	54,44	1070	44,81	10	0,42			8	0,34						
раководни работни места	8766	4949	56,46	3817	43,54	4033	46,01	3098	35,34	171	1,95	147	1,68	736	8,40	561	6,4	18	0,21	2	0,02
нерак. работни места	97694	50572	51,77	47122	48,23	16526	16,92	23860	24,42	2738	2,8	3429	3,51	24166	24,74	16290	16,67	7259	7,43	3426	3,51
вработени во органот	108848	56839	52,22	52009	47,78	21859	20,08	28028	25,75	2919	2,68	3576	3,29	24910	22,89	16851	15,48	7277	6,69	3428	3,15
ВКУПНО		108848				49887				6495				41761				10705			

Анализата на доставените податоци покажува дека од вкупно 108.848 вработени во институциите, 56.839 се мажи (52,22%), а 52.009 (47,78%) се жени. Во однос на избрани и именувани лица констатација е дека застапеноста на женскиот пол во институциите изнесува 1.070 (0,98%), додека застапеноста на машкиот пол е 1.318 (1,21%). Соодносот помеѓу жените и мажите кај раководните работни места во институциите изнесува 3.817 (3,51%) жени, додека застапеноста на машкиот пол изнесува 4.949 (4,55%). Сличен е и соодносот кај нераководните работни места, каде што застапеноста на женскиот пол изнесува 47.122 (43,29%), додека застапеноста на машкиот пол изнесува 50.572 (46,46%).

Од вкупниот број 108.848 вработени мажи и жени во администрацијата, 49.887 (45,83%) се со високо образование, 6.495 (5,97%) се со вишо образование, 41.761 (38,37%) се со средно образование, а 10.705 (9,83%) се со основно образование.

Анализата на податоците покажува дека од 49.887 вработени во администрацијата со високо образование 28.028 (56,18%) се жени, а 21.859 (43,82%) се мажи. Од нив, во категоријата избрани и именувани лица 1.070 (2,14%) се жени, додека 1.300 (2,61%) се мажи. На раководни работни места 3.098 (6,21%) се жени, а 4.033 (8,08%) се мажи, додека на нераководни работни места 23.860 (47,83%) се жени, а 16.526 (33,13%) се мажи.

Народниот правобранител констатира дека и оваа година помал е бројот на вработени жени во однос на мажи во администрацијата, а нивниот број е помал и на раководни работни места. Поголем е бројот на жените со високо образование во администрацијата во однос на мажите, но сепак мажите се побројни во однос на жените како избрани и именувани лица и на нераководните работни места.

Од 6.495 вработени со вишо образование 3.576 (55,06%) се жени, а 2.919 (44,94%) се мажи. Од нив во избрани и именувани лица нема ниту една жена, додека 10 (0,15%) се мажи. На раководни работни места 147 (2,26%) се жени, а 171 (2,63%) се мажи. На нераководни работни места 3.429 (52,79%) се жени, а 2.738 (42,16%) се мажи.

Врз основа на изнесените податоци, Народниот правобранител констатира дека со вишо образование во администрацијата, повеќе се вработени жени, отколку мажи и нема ниту една жена како избрано и именувано лице.

Од 41.761 вработени во администрацијата со средно образование 16.851 (40,35%) се жени, а 24.910 (59,65%) се мажи. Од нив на раководни работни места 561 (1,34%) се жени, а 736 (1,76%) се мажи, додека на нераководни работни места 16.290 (39,01%) се жени, а 24.166 (57,87%) се мажи.

Анализата на податоците за соодносот жени-мажи со средно образование покажува дека припадниците на машкиот пол се значително помногубројни во однос на припадничките на женскиот пол.

Слична е состојбата и со половата застапеност во однос на основното образование, од вкупно 10.705 вработени со основно образование во администрацијата, 3428 (32,02%) се жени, а 7.277 (67,98%) се мажи.

Имајќи ја предвид ваквата состојба, Народниот правобранител и оваа извештајна година констатира полова нерамноправност, како по однос на вкупниот број вработени, така и по однос на степенот на образование, поради што укажува на потребата од преземање мерки и активности за почитување на принципот на еднаквост меѓу мажите и жените, односно соодветна распределба на работните места по основ на пол и степен на образование, особено на раководните работни места.

Констатации

Нееднаквиот третман кон граѓаните припадници на различна етничка заедница во општеството, сигнализира постоење на дискриминацијата по етничка основа;

На Ромите и на Албанците најчесто не им е дозволено заминување од Република Македонија и се вратени од граничните премини, со што им се ограничува правото на слободно движење;

Се уште не е воспоставено потребното ниво на толеранција и присутни се предрасуди и бариери во општеството, во однос на целосното функционирање на принципот на недискриминација;

Постојната норматива за гранична контрола не обезбедува правна сигурност и можност за правна заштита на граѓаните во случај кога граничниот службеник со негова усна одлука не дозволува преминување на границата.

Препораки

Различноста на граѓаните, вклучително и по основ на етничка припадност треба да се негува, и во таа насока да се преземат мерки за доследна примена на стандардите за еднаквост, толеранција и превенција од дискриминација;

Да се почитува правото на слобода на движење на сите граѓани подеднакво, а ограничувањето да биде согласно предвиденото со Уставот и меѓународните договори;

Преземање на активности за јакнење на свеста за принципот на недискриминација преку едукативни содржини и работилници;

Надградба на нормативата со цел создавање на правни правила за донесување на образложена одлука во писмена форма за недозволен излез од државата со што ќе се обезбеди правна сигурност и понатамошна заштита на правата на граѓаните.

СООДВЕТНА И ПРАВИЧНА ЗАСТАПЕНОСТ

Начелото на соодветна и правична застапеност на граѓаните кои припаѓаат на сите заедници е загарантирано со Уставот на Република Македонија и претставува темелна вредност на уставниот поредок.

Следењето на имплементацијата на ова начело има суштествено значење во изградбата на демократско општество на еднакви и рамноправни граѓани без разлика на која заедница припаѓаат, така што покрај реалниот приказ на состојбата на застапеноста, имплементацијата на ова начело има за цел да го прикаже и соодносот на остварувањето на правата на припадниците на заедниците и нивното чувство за припадност во институциите на системот.

Во функција на следењето на имплементацијата на начелото на соодветна и правична застапеност на припадниците на сите заедници, Народниот правобранител согласно својата уставно утврдена надлежност и оваа година, како и претходните, спроведе истражување за степенот на примената на ова начело.

Оваа извештајна година Народниот правобранител со претходно подготвени табели, кои за разлика од претходните години беа дополнети со уште една категорија вработени (избрани или именувани лица), се обрати до органите на државната управа, самостојните органи и организации, единиците на локалната самоуправа, здравствените, културните и образовните институции, судовите и обвинителствата и до други установи и служби спрема кои надлежно постапува. Писмени барања со подготвени табели за пополнување беа доставени до 1077 институции, од кои 1062 доставија податоци, а 15 институции и покрај писмените ургенции и телефонски контакти, како и Информација доставена до Владата на Република Македонија, не доставија одговори. Па така, не се добиени податоци од Министерството за здравство, Националната агенција за нуклеарни технологии, Клиниката за дигестивна хирургија, Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција и неколку образовни и културни установи, со што ја попречија работата на Народниот правобранител. За институциите кои не одговорија на барањата на Народниот правобранител внесените податоци не се ажурирани и ја прикажуваат состојбата од минатата година.

Збирен табеларен преглед за 2014 година

		СООДВЕТНА И ПРАВИЧНА ЗАСТАПЕНОСТ																
		Македонци		Албанци		Турци		Роми		Срби		Власи		Бошњаци		Други		
		Вкупно		Вкупно		Вкупно		Вкупно		Вкупно		Вкупно		Вкупно		Вкупно		
Кабинет на Претседателот на РМ- Стручна служба	избрани или имен. лица	3	3	100,0														
	раководни работни места	13	11	84,6	2	15,4												
	нерак. работни места	28	25	89,3			1	3,6				2	7,1					
	вработени во органот	44	39	88,6	2	4,5	1	2,3				2	4,5					
Собрание на РМ- Стручна служба	избрани или имен. лица	4	3	75,0	1	25,0												
	раководни работни места	53	39	73,6	13	24,5	1	1,9										
	нерак. работни места	224	159	71,0	56	25,0	3	1,3			4	1,8			2	0,9		
	вработени во органот	281	201	71,5	70	24,9	4	1,4			4	1,4			2	0,7		
Народен правобранител	избрани или имен. лица	8	3	37,5	3	37,5			1	12,5			1	12,5				
	раководни работни места	23	16	69,6	4	17,4					1	4,3	1	4,3	1	4,3		
	нерак. работни места	44	12	27,3	24	54,5	1	2,3	2	4,5	2	4,5	1	2,3	1	2,3	1	2,3
	вработени во органот	75	31	41,3	31	41,3	1	1,3	3	4,0	3	4,0	3	4,0	2	2,7	1	1,3
Државна комисија за спречување на корупцијата	избрани или имен. лица	7	5	71,4	2	28,6												
	раководни работни места	4	4	100,0														
	нерак. работни места	14	8	57,1	3	21,4					1	7,1	1	7,1			1	7,1
	вработени во органот	25	17	68,0	5	20,0					1	4,0	1	4,0			1	4,0
Уставен суд на РМ	избрани или имен. лица	9	6	66,7	2	22,2	1	11,1										
	раководни работни места	9	8	88,9							1	11,1						
	нерак. работни места	7	6	85,7	1	14,3												
	вработени во органот	25	20	80,0	3	12,0	1	4,0			1	4,0						

		СООДВЕТНА И ПРАВИЧНА ЗАСТАПЕНОСТ																	
		Вкупно		Македонци		Албанци		Турци		Роми		Срби		Власи		Бошњаци		Други	
				Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%
Судски совет на РМ	избрани или имен. лица	13	7	53,8	4	30,8							2	15,4					
	раководни работни места	15	13	86,7							1	6,7					1	6,7	
	нерак. работни места	18	15	83,3	1	5,6	1	5,6			1	5,6							
	вработени во органот	46	35	76,1	5	10,9	1	2,2			2	4,3	2	4,3			1	2,2	
Виш управен суд	избрани или имен. лица	10	10	100,0															
	раководни работни места	1	1	100,0															
	нерак. работни места	13	10	76,9	3	23,1													
	вработени во органот	24	21	87,5	3	12,5													
Управен суд на РМ	избрани или имен. лица	29	19	65,5	8	27,6	1	3,4							1	3,4			
	раководни работни места	2	2	100,0															
	нерак. работни места	57	45	78,9	9	15,8	3	5,3											
	вработени во органот	88	66	75,0	17	19,3	4	4,5							1	1,1			
Врховен суд на РМ	избрани или имен. лица	20	14	70,0	6	30,0													
	раководни работни места	8	6	75,0							1	12,5	1	12,5					
	нерак. работни места	49	46	93,9	1	2,0					2	4,1							
	вработени во органот	77	66	85,7	7	9,1					3	3,9	1	1,3					
Јавно обвинителство на РМ	избрани или имен. лица	10	7	70,0	3	30,0													
	раководни работни места	6	5	83,3									1	16,7					
	нерак. работни места	24	18	75,0	4	16,7		1	4,2	1	4,2		0,0						
	вработени во органот	40	30	75,0	7	17,5	0	0,0	1	2,5	1	2,5	1	2,5					
Државно правобранителство на РМ	избрани или имен. лица	34	32	94,1	2	5,9													
	раководни работни места	4	4	100,0															
	нерак. работни места	78	56	71,8	17	21,8	1	1,3			2	2,6			2	2,6			
	вработени во органот	116	92	79,3	19	16,4	1	0,9			2	1,7			2	1,7			
Совет на јавни обвинители	избрани или имен. лица	10	6	60,0	2	20,0					2	20,0							
	раководни работни места	1	1	100,0															
	нерак. работни места	5	5	100,0															
	вработени во органот	16	12	75,0	2	12,5					2	12,5							
Народна Банка на Република Македонија	избрани или имен. лица	4	3	75,0	1	25,0													
	раководни работни места	125	115	92,0	4	3,2					3	2,4	3	2,4					
	нерак. работни места	307	263	85,7	26	8,5	3	1,0			10	3,3	4	1,3			1	0,3	
	вработени во органот	436	381	87,4	31	7,1	3	0,7			13	3,0	7	1,6			1	0,2	
Државна изборна Комисија-стручна служба	избрани или имен. лица	8	5	62,5	3	37,5													
	раководни работни места	23	13	56,5	8	34,8											2	8,7	
	нерак. работни места	72	46	63,9	21	29,2							4	5,6			1	1,4	
	вработени во органот	103	64	62,1	32	31,1							4	3,9			3	2,9	
Македонска академија на науките и уметностите	избрани или имен. лица	0																	
	раководни работни места	10	10	100,0															
	нерак. работни места	54	49	90,7	2	3,7	1	1,9			2	3,7							
	вработени во органот	64	59	92,2	2	3,1	1	1,6			2	3,1							
Министерство за внатрешни работи	избрани или имен. лица	5	4	80,0	1	20,0													
	раководни работни места	1358	1109	81,7	186	13,7	5	0,4	4	0,3	29	2,1	2	0,1	4	0,3	19	1,4	
	нерак. работни места	9412	7226	76,8	1770	18,8	76	0,8	67	0,7	140	1,5	8	0,1	26	0,3	99	1,1	
	вработени во органот	10775	8339	77,4	1957	18,2	81	0,8	71	0,7	169	1,6	10	0,1	30	0,3	118	1,1	
Министерство за економија	избрани или имен. лица	4	2	50,0	1	25,0					1	25,0							
	раководни работни места	47	33	70,2	12	25,5	1	2,1							1	2,1			
	нерак. работни места	87	41	47,1	34	39,1	4	4,6	1	1,1	1	1,1	3	3,4	2	2,3	1	1,1	
	вработени во органот	138	76	55,1	47	34,1	5	3,6	1	0,7	2	1,4	3	2,2	3	2,2	1	0,7	
Министерство за животна средина и просторно планирање	избрани или имен. лица	4	3	75,0	1	25,0													
	раководни работни места	55	44	80,0	8	14,5					1	1,8	2	3,6					
	нерак. работни места	161	95	59,0	58	36,0	1	0,6			3	1,9		0,0	2	1,2	2	1,2	
	вработени во органот	220	142	64,5	67	30,5	1	0,5			4	1,8	2	0,9	2	0,9	2	0,9	

		СООДВЕТНА И ПРАВИЧНА ЗАСТАПЕНОСТ																
		Македонци		Албанци		Турци		Роми		Срби		Власи		Бошњаци		Други		
		Вкупно	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%		
Министерство за здравство/2013	избрани или имен. лица																	
	раководни работни места	60	50	83,3	9	15,0										1	1,7	
	нерак. работни места	140	52	37,1	80	57,1	3	2,1	1	0,7	2	1,4	1	0,7	1	0,7	0,0	
	вработени во органот	200	102	51,0	89	44,5	3	1,5	1	0,5	2	1,0	1	0,5	1	0,5	1	0,5
Министерство за зем., шумарство и водостопанство	избрани или имен. лица	6	2	33,3	3	50,0	1	16,7										
	раководни работни места	129	118	91,5	7	5,4		0,0			2	1,6	1	0,8		1	0,8	
	нерак. работни места	758	575	75,9	135	17,8	17	2,2	5	0,7	14	1,8	2	0,3	7	0,9	3	0,4
	вработени во органот	893	695	77,8	145	16,2	18	2,0	5	0,6	16	1,8	3	0,3	7	0,8	4	0,4
Министерство за инфор. општество и јавна администрација	избрани или имен. лица	3	2	66,7	1	33,3												
	раководни работни места	17	15	88,2	1	5,9					1	5,9						
	нерак. работни места	174	145	83,3	10	5,7	3	1,7	1	0,6	5	2,9	3	1,7	5	2,9	2	1,1
	вработени во органот	194	162	83,5	12	6,2	3	1,5	1	0,5	6	3,1	3	1,5	5	2,6	2	1,0
Министерство за култура	избрани или имен. лица	4	1	25,0	1	25,0	1	25,0			1	25,0						
	раководни работни места	42	34	81,0	5	11,9	1	2,4			1	2,4	1	2,4				
	нерак. работни места	112	58	51,8	47	42,0					4	3,6	1	0,9	2	1,8		
	вработени во органот	158	93	58,9	53	33,5	2	1,3			6	3,8	2	1,3	2	1,3		
Министерство за локална самоуправа	избрани или имен. лица	2	2	100,0		0,0												
	раководни работни места	13	8	61,5	5	38,5												
	нерак. работни места	30	6	20,0	21	70,0							1	3,3	2	6,7		
	вработени во органот	45	16	35,6	26	57,8							1	2,2	2	4,4		
Министерство за надворешни работи	избрани или имен. лица	43	37	86,0	4	9,3	1	2,3			1	2,3						
	раководни работни места	108	90	83,3	15	13,9	1	0,9			1	0,9				1	0,9	
	нерак. работни места	334	230	68,9	87	26,0	6	1,8	3	0,9	3	0,9	3	0,9	1	0,3	1	0,3
	вработени во органот	485	357	73,6	106	21,9	8	1,6	3	0,6	5	1,0	3	0,6	1	0,2	2	0,4
Министерство за образование и наука	избрани или имен. лица	4	2	50,0		0,0	1	25,0	1	25,0								
	раководни работни места	23	19	82,6	3	13,0					1	4,3						
	нерак. работни места	205	124	60,5	62	30,2	5	2,4			9	4,4	1	0,5	4	2,0		
	вработени во органот	232	145	62,5	65	28,0	6	2,6	1	0,4	10	4,3	1	0,4	4	1,7		
Министерство за одбрана	избрани или имен. лица	3	2	66,7	1	33,3												
	раководни работни места	90	76	84,4	10	11,1					2	2,2	1	1,1	1	1,1		
	нерак. работни места	821	646	78,7	124	15,1	12	1,5	5	0,6	13	1,6	7	0,9	7	0,9	7	0,9
	вработени во органот	914	724	79,2	135	14,8	12	1,3	5	0,5	15	1,6	8	0,9	8	0,9	7	0,8
Министерство за правда	избрани или имен. лица	4	3	75,0	1	25,0												
	раководни работни места	40	35	87,5	3	7,5					1	2,5			1	2,5		
	нерак. работни места	196	108	55,1	70	35,7	7	3,6	4	2,0	3	1,5	2	1,0	1	0,5	1	0,5
	вработени во органот	240	146	60,8	74	30,8	7	2,9	4	1,7	4	1,7	2	0,8	2	0,8	1	0,4
Министерство за транспорт и врски	избрани или имен. лица	5	3	60,0	2	40,0												
	раководни работни места	61	55	90,2	4	6,6	1	1,6			1	1,6						
	нерак. работни места	174	131	75,3	29	16,7	5	2,9	2	1,1	3	1,7	1	0,6	2	1,1	1	0,6
	вработени во органот	240	189	78,8	35	14,6	6	2,5	2	0,8	4	1,7	1	0,4	2	0,8	1	0,4
Министерство за труд и социјална политика	избрани или имен. лица	2				50,0	1	50,0										
	раководни работни места	43	33	76,7	3	7,0		3	7,0	2	4,7	2	4,7					
	нерак. работни места	238	154	64,7	57	23,9	4	1,7	9	3,8	7	2,9	5	2,1	1	0,4	1	0,4
	вработени во органот	283	187	66,1	60	21,2	5	1,8	13	4,6	9	3,2	7	2,5	1	0,4	1	0,4
Министерство за финансии	избрани или имен. лица	5	3	60,0	2	40,0												
	раководни работни места	115	101	87,8	9	7,8	1	0,9			1	0,9	2	1,7	1	0,9		
	нерак. работни места	576	485	84,2	70	12,2	4	0,7	3	0,5	7	1,2	3	0,5	3	0,5	1	0,2
	вработени во органот	696	589	84,6	81	11,6	5	0,7	3	0,4	8	1,1	5	0,7	4	0,6	1	0,1
Генерален секретаријат	избрани или имен. лица	2	1	50,0	1	50,0												
	раководни работни места	55	47	85,5	4	7,3	2	3,6			1	1,8			1	1,8		
	нерак. работни места	392	164	41,8	7	1,8	98	25,0	71	18,1	26	6,6	9	2,3	15	3,8	2	0,5
	вработени во органот	449	212	47,2	12	2,7	100	22,3	71	15,8	27	6,0	9	2,0	16	3,6	2	0,4

		СООДВЕТНА И ПРАВИЧНА ЗАСТАПЕНОСТ																
		Македонци			Албанци		Турци		Роми		Срби		Власи		Бошњаци		Други	
		Вкупно	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%
Служба за општи и заеднички работи	избрани или имен. лица	1	1	100,0														
	раководни работни места	10	10	100,0														
	нерак. работни места	375	338	90,1	18	4,8	4	1,1	4	1,1	4	1,1	3	0,8	3	0,8	1	0,3
	вработени во органот	386	349	90,4	18	4,7	4	1,0	4	1,0	4	1,0	3	0,8	3	0,8	1	0,3
Секретаријат за законодавство	избрани или имен. лица	1	1	100,0														
	раководни работни места	11	10	90,9									1	9,1				
	нерак. работни места	13	10	76,9	3	23,1								0,0				
	вработени во органот	25	21	84,0	3	12,0							1	4,0				
Секретаријат за европски прашања	избрани или имен. лица	2	1	50,0	1	50,0								0,0				
	раководни работни места	26	19	73,1	5	19,2							1	3,8			1	3,8
	нерак. работни места	68	43	63,2	14	20,59	2	2,9	2	2,9	2	2,9	3	4,4	1	1,47	1	1,5
	вработени во органот	96	63	65,6	20	20,8	2	2,1	2	2,1	2	2,1	4	4,2	1	1,0	2	2,1
Секретаријат за спроведување на Рамковниот договор*	избрани или имен. лица																	
	раководни работни места	47			44	93,6	1	2,1					0,0	2	4,3			
	нерак. работни места	1719	27	1,6	1438	83,7	137	8,0	85	4,9	10	0,6	5	0,3	17	1,0		
	вработени во органот	1766	27	1,5	1482	83,9	138	7,8	85	4,8	10	0,6	5	0,3	19	1,1		
Виши јавни обвинителства	избрани или имен. лица	33	23	69,7	7	21,2	1	3,0			1	3,0	1	3,0				
	раководни работни места																	
	нерак. работни места	32	31	96,9	1	3,1												
	вработени во органот	65	54	83,1	8	12,3	1	1,5			1	1,5	1	1,5				
Основни јавни обвинителства	избрани или имен. лица	93	77	82,8	16	17,2												
	раководни работни места	2	2	100,0														
	нерак. работни места	204	171	83,82	21	10,29	4	1,96	1	0,49	1	0,5	4	1,96	2	0,98		
	вработени во органот	299	250	83,6	37	12,4	4	1,3	1	0,3	1	0,3	4	1,3	2	0,7		
Апелациони судови	избрани или имен. лица	97	69	71,1	23	23,7	2	2,1					1	1,0			2	2,1
	раководни работни места	5	4	80,0	1	20,0												
	нерак. работни места	228	192	84,2	22	9,6	2	0,9			1	0,4	9	3,9	1	0,4	1	0,4
	вработени во органот	330	265	80,3	46	13,9	4	1,2			1	0,3	10	3,0	1	0,3	3	0,9
Основни судови	избрани или имен. лица	463	372	80,3	62	13,4	3	0,6	1	0,2	9	1,9	7	1,5	6	1,3	3	0,6
	раководни работни места	22	19	86,4	2	9,1					1	4,5						
	нерак. работни места	1912	1538	80,4	256	13,4	31	1,6	24	1,3	20	1,0	25	1,3	8	0,4	10	0,5
	вработени во органот	2397	1929	80,5	320	13,4	34	1,4	25	1,0	30	1,3	32	1,3	14	0,6	13	0,5
Фондови	избрани или имен. лица	2	1	50,0	1	50,0												
	раководни работни места	152	117	77,0	31	20,4					2	1,3	2	1,3				
	нерак. работни места	1271	1014	79,8	199	15,7	6	0,5	3	0,2	17	1,3	24	1,9	1	0,1	7	0,6
	вработени во органот	1425	1132	79,4	231	16,2	6	0,4	3	0,2	19	1,3	26	1,8	1	0,1	7	0,5
Центри за социјална работа	избрани или имен. лица	23	18	78,3	5	21,7												
	раководни работни места	59	45	76,3	12	20,3	1	1,7									1	1,7
	нерак. работни места	940	723	76,9	148	15,7	13	1,4	22	2,3	11	1,2	13	1,4	3	0,3	7	0,7
	вработени во органот	1022	789	76,9	165	16,1	14	1,4	22	2,2	11	1,2	13	1,3	3	0,3	8	0,8
Единици на локална самоуправа	избрани или имен. лица																	
	раководни работни места	698	532	76,2	131	18,8	10	1,4	2	0,3	7	1,0	3	0,4	2	0,3	11	1,6
	нерак. работни места	4645	3526	75,9	839	18,1	92	2,0	41	0,9	73	1,6	35	0,8	10	0,2	29	0,6
	вработени во органот	5343	4058	75,9	970	18,2	102	1,9	43	0,8	80	1,5	38	0,7	12	0,2	40	0,7
Казнено-поправни и воспитно-поправни установи	избрани или имен. лица	20	13	65,0	7	35,0												
	раководни работни места	43	36	83,7	7	16,3												
	нерак. работни места	749	633	84,5	96	12,8			4	0,5	5	0,7	10	1,3	1	0,1		
	вработени во органот	812	682	84,0	110	13,5			4	0,5	5	0,6	10	1,2	1	0,1		

		СООДВЕТНА И ПРАВИЧНА ЗАСТАПЕНОСТ															
		Македонци		Албанци		Турци		Роми		Срби		Власи		Бошњаци		Други	
		Вкупно		Вкупно		Вкупно		Вкупно		Вкупно		Вкупно		Вкупно		Вкупно	
		Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%
Самостојни државни органи	избрани или имен. лица	141	82	58,2	44	31,2	6	4,3	3	2,1	1	0,7	3	2,1	2	1,4	
	раководни работни места	982	835	85,0	97	9,9	7	0,7	1	0,1	19	1,9	12	1,2	4	0,4	7
	нерак. работни места	9701	7445	76,7	1729	17,8	142	1,5	73	0,8	116	1,2	83	0,9	36	0,4	77
	вработени во органот	10824	8362	77,3	1870	17,3	155	1,4	77	0,7	136	1,3	98	0,9	42	0,4	84
Јавни претпријатија	избрани или имен. лица	98	77	78,6	16	16,3	1	1,0			4	4,1					
	раководни работни места	1103	918	83,6	137	11,2	7	0,6	4	0,4	18	1,6	11	1,0	4	0,4	4
	нерак. работни места	16000	12134	77,0	2144	13,4	331	2,1	750	4,7	312	2,0	85	0,5	93	0,6	151
	вработени во органот	17201	13129	77,5	2297	13,4	339	2,0	754	4,4	334	1,9	96	0,6	97	0,6	155
Јавно здравство	избрани или имен. лица	87	66	75,9	17	19,5				2	2,3	1	1,1		0,0	1	1,1
	раководни работни места	2358	1970	83,5	232	9,8	29	1,2	1		63	2,7	30	1,3	16	0,7	17
	нерак. работни места	12706	10357	81,5	1561	12,29	148	1,2	140	1,1	244	1,9	74	0,6	63	0,496	119
	вработени во органот	15151	12393	81,8	1810	11,9	177	1,2	141	0,9	309	2,0	105	0,7	79	0,5	137
Основно образование	избрани или имен. лица	188	125	66,5	49	26,1	5	2,7		6	3,2					3	1,6
	раководни работни места	210	117	55,7	76	36,2	12	5,7			0,0	2	1,0	2	1,0	1	0,5
	нерак. работни места	17096	11212	65,6	4820	28,2	548	3,2	75	0,4	178	1,0	64	0,4	69	0,4	130
	вработени во органот	17494	11449	65,4	4945	28,3	565	3,2	75	0,4	184	1,1	66	0,4	70	0,4	134
Средно образование	избрани или имен. лица	64	52	81,3	6	9,4	3	4,7		2	3,1	1	1,6				
	раководни работни места	142	78	54,9	61	43,0	2	1,4		1	0,7		0,6	0			
	нерак. работни места	7886	5783	73,3	1769	22,4	123	1,6	20	0,3	98	1,2	49	0,6	12	0,2	32
	вработени во органот	8092	5913	73,0	1836	22,8	128	1,6	20	0,2	101	1,2	50	0,6	12	0,2	32
Високо образование	избрани или имен. лица	690	599	86,8	59	8,6	1	0,1		9	1,3	8	1,2	1	0,1	13	1,9
	раководни работни места	191	115	60,2	70	36,6	1	0,5		3	1,6			1	0,5	1	0,5
	нерак. работни места	1348	1080	80,12	219	16,25	9	0,7	6	0,4	16	1,2	11	0,8	1	0,074	6
	вработени во органот	2229	1794	80,5	348	15,6	11	0,5	6	0,3	28	1,3	19	0,9	3	0,1	20
Установи со различни дејности	избрани или имен. лица	120	102	85,0	13	10,8				3	2,5	1	0,8			1	0,8
	раководни работни места	152	130	85,5	13	8,6	2	1,3		6	3,9					1	0,7
	нерак. работни места	5997	5186	86,5	455	7,6	80	1,3	50	0,8	103	1,7	52	0,9	24	0,4	47
	вработени во органот	6269	5418	86,4	481	7,7	82	1,3	50	0,8	112	1,8	53	0,8	24	0,4	49
ВКУПНО	избрани или имен. лица	2388	1869	78,3	382	16,0	29	1,2	7	0,3	42	1,8	26	1,1	10	0,4	23
	раководни работни места	8766	7072	80,7	1234	14,1	85	1,0	15	0,2	171	2,0	79	0,9	41	0,5	69
	нерак. работни места	97694	72446	74,2	18581	19,0	1931	2,0	1475	1,5	1476	1,5	611	0,6	431	0,4	743
	вработени во органот	108848	81387	74,8	20197	18,6	2045	1,9	1497	1,4	1689	1,6	716	0,7	482	0,4	835
2014		108848	81387	74,8	20197	18,6	2045	1,9	1497	1,4	1689	1,6	716	0,7	482	0,4	835
Споредбени податоци		108078	81406	75,3	19565	18,1	1976	1,8	1365	1,3	1700	1,6	710	0,7	447	0,4	909

Споредбен табеларен преглед 2007-2014 година

години	Вкупно вработени	Македонци		Албанци		Турци		Роми		Срби		Власи		Бошњаци		Други	
		Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%
2014	108848	81387	74,8	20197	18,6	2045	1,9	1497	1,4	1689	1,6	716	0,7	482	0,4	835	0,8
2013	108078	81406	75,3	19565	18,1	1976	1,8	1365	1,3	1700	1,6	710	0,7	447	0,4	909	0,8
2012	107851	81095	75,2	19151	17,8	2164	2,0	1383	1,3	1709	1,6	741	0,7	585	0,5	1023	0,9
2011	102103	77879	76,3	17598	17,2	1691	1,7	1304	1,3	1665	1,6	678	0,7	387	0,4	901	0,9
2010	82555	63761	77,23	13966	16,92	1340	1,62	574	0,70	1315	1,59	570	0,69	256	0,31	773	0,94
2009	69148	55266	79,92	9712	14,05	895	1,29	551	0,80	1301	1,88	524	0,76	259	0,37	640	0,93
2008	67728	55193	81,49	8642	12,76	825	1,22	527	0,78	1269	1,87	449	0,66	205	0,30	618	0,91
2007	59629	49923	83,72	6429	10,78	649	1,09	464	0,78	1050	1,76	405	0,68	201	0,34	508	0,85

Од добиените податоци, може да се заклучи дека незначително е зголемен бројот на вработените за разлика од претходната година. Оваа констатација првенствено се однесува на единиците на локалната самоуправа, самостојните државни органи и јавните претпријатија. Од друга страна, констатација е дека во некои институции и тоа во Министерството за економија, Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, Министерството за транспорт и врски, Министерството за труд и социјална политика е намален бројот на вработените што се должи на фактот дека инспекторатите како органи во состав се прикажани одделно од министерството и тоа во групата на самостојни државни органи. Исто така, намален е и бројот за 255 вработени во Министерството за внатрешни работи.

Од анализата на податоците Народниот правобранител констатираше дека постои благ квантитативен, односно привиден напредок, а не квалитативен и реален, во примената на начелото на соодветна и правична застапеност, но воедно се констатира и постоење на голем број институции кои го немаат постигнато задолжителното, т.е. задоволителното ниво на соодветна и правична застапеност. Ваквата констатација, која упатува на заклучок дека во одделни институции недоволно е применето начелото на соодветна и правична застапеност, особено е карактеристична кога се анализираат податоците за застапеноста на припадниците на заедниците кај раководниот кадар, но и застапеноста на припадниците на помалубројните заедници, како на ниво на вкупно вработени, така и на вработени на раководни работни места.

Од друга страна, повторно како и претходните години присутна е констатацијата дека кај јавните обвинителства, казнено-поправните установи, и јавното здравство застапеноста е се уште незадоволителна, а кај некои институции е низок степенот на примената на начелото на соодветна и правична застапеност. Ваквата констатација е присутна како во однос на вкупниот број вработени, така и во однос на вработените кои го сочинуваат нераководниот кадар во институцијата.

Од анализата на податоците Народниот правобранител со загриженост констатира дека со години наназад има појава на некавалитетна примена на начелото на соодветна и правична застапеност. Имено, во Секретаријатот за спроведување на Рамковниот договор од вкупно 1.766 вработени 1.482 се припадници на албанската заедница, 138 се Турци, 85 се Роми, 10 Срби, 5 Власи, 19 Бошњаци, а останатите се Македонци, а во Генералниот секретаријат од вкупно 449 вработени, 12 се припадници на албанската заедница, 100 се Турци, 71 Ром, 27 Срби, 16 Бошњаци, 9 Власи, а останатите се Македонци, појава која Народниот правобранител ја критикува.

За надминувањето на проблемот со некавалитетно спроведување на начелото на соодветна и правична застапеност, потребно е институциите да преземат конкретни мерки и активности како за афирмација, така и за спроведување на овој уставен принцип, а Народниот правобранител со засилен надзор и директни посети ќе ја следи оваа негова препорака.

Констатации

Темелната вредност - соодветната и правична застапеност на припадниците на сите заедници не се спроведува квалитетно и реално;

Овој принцип не се почитува особено кога се во прашање припадниците на помалубројните етнички заедници, како и раководните работни места;

Нивото на застапеност на припадниците на заедниците кои не припаѓаат на мнозинската заедница кај јавните обвинителства, казнено поправните установи и јавното здравство е под задоволително ниво;

Министерството за здравство, Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција, Клиниката за дигестивна хирургија, Факултетот за електротехника и информатички технологии, Факултетот за информатички науки и компјутерско инженерство, Медицинскиот факултет, Факултетот за уметности при Државниот универзитет Тетово и неколку културни установи и оваа година не доставија податоци со што продолжуваат упорно да ја попречуваат работата на Народниот правобранител.

Препораки

Институциите да преземат конкретни мерки и активности за квалитетна и реална афирмација и имплементација на начелото на соодветна и правична застапеност;

Преземање на мерки и активности за доследна примена на начелото на соодветна и правична застапеност, особено во однос на помалубројните етнички заедници и во однос на раководни работни места;

Без одлагање да се имплементира начелото на соодветна и правична застапеност од страна на институциите во однос на припадниците на заедниците кои не припаѓаат на мнозинската заедница;

Заради непречено следење на состојбите во однос на примената на начелото на соодветна и правична застапеност да престане праксата на недоставување на податоци и попречување на работата на Народниот правобранител.

ДРУГИ ПРАВА

Значителен дел од претставките поднесени од граѓаните до Народниот правобранител се однесуваа за непостапувањето на органите на државната управа и други органи и организации што имаат јавни овластувања по нивните барања, а помал број претставки беа поднесени од страна на правни лица за истиот проблем.

Народниот правобранител, постапувајќи по овие претставки од надлежните органи бараше да го известат за објективните причини поради кои не се постапуваше по барањата на граѓаните, укажувајќи им на обврската писмено да се одговори на граѓанинот за поднесената претставка или поплака.

Во однос на претставките поднесени од правните лица, Народниот правобранител преку правен совет ги информираше за начинот и можноста за остварување на правото за кое беше побарано интервенција.

Карактеристично за оваа година е поголемиот број на претставки во врска со работата

на Агенцијата за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој, поточно за Директните плаќања во земјоделството, односно исплата на финансиски средства по основ на Програмата за финансиска поддршка во земјоделството. По преземените мерки за испитување на секој случај поединечно, Народниот правобранител на Агенцијата и укажуваше дека е должна доколку се исполнети условите, да преземе мерки за непречено остварување на правата на подносителите на претставките и писмено да одговори на нивните барања. По интервенциите на Народниот правобранител по основаните барања на граѓаните, од Агенцијата за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој е позитивно одговорено.

Во дел од претставките на граѓаните кои по својата содржина и изнесените барања беа распоредени во областа други права од причина што беа надвор од делокругот на работењето на Народниот правобранител утврден со Уставот на Република Македонија и Законот за народниот правобранител, Народниот правобранител немаше основ за покренување постапка по истите. Но и во ваквите случаи Народниот правобранител посредно ги советува граѓаните како, односно ги насочуваше пред кој орган треба да се обратат за заштита на своите права.

ЛОКАЛНА САМОУПРАВА

Народниот правобранител преку своите шест подрачни канцеларии постапувајќи по претставки од граѓани и следејќи ја состојбата на локално ниво, констатира дека се уште има слабости во функционирањето на органите на локалната самоуправа кои решаваат за суштински прашања од локален карактер.

Според Народниот правобранител, локалната самоуправа треба да биде заснована врз постулати кои на граѓанинот му гарантираат праведност, еднакви можности, доверба, толеранција и почитување, бидејќи со таков пристап и однос таа ќе биде нивен јавен сервис и граѓаните ќе имаат целосна доверба во нејзиниот капацитет и ефикасност.

Согледувањата на Народниот правобранител покажуваат дека граѓаните стануваат се посвесни за своите права и поупорно и поодлучно бараат нивно непречено остварување и уживање. Исто така, од содржината на претставките на граѓаните произлегува дека нивните очекувања се поголеми во однос на капацитетите и можностите на локалната самоуправа и она што реално им го овозможува.

Во овој дел од Годишниот извештај, Народниот правобранител ги презентира согледувањата за степенот на остварување на правата на граѓаните пред локалната власт, поединечно по области кои се во надлежност на локалната самоуправа.

Урбанизам и градба

Единиците на локалната самоуправа со децентрализацијата се овластени да го водат процесот на урбанизација и градба, што подразбира квалитетно планирање на просторот и ефикасно постапување по барањата за издавање на потребната документација за реализирање на урбанистичките планови на транспарентен начин.

Пред Народниот правобранител од областа на урбанизмот во 2014 година беа поднесени мал број на претставки и тоа од граѓани жители на скопските општини. Овој податок сигнализира дека граѓаните не доволно се интересираат на кој начин локалните власти го уредуваат просторот во кој живеат, односно граѓаните реагираат само кога со урбанистичките планови им се загрозува нивниот личен интерес.

Следењето на состојбите од областа урбанизам и градба покажува дека граѓаните

недоволно учествуваат во постапката на донесување на деталните урбанистички планови со свои мислења во јавните анкети, како можност за давање предлози и забелешки по нацрт-плановите. Ваквата активност на граѓаните може да вроди со резултат и да влијае на локалната власт да ги преиспита понудените решенија, како што е случајот со Општина Карпош.

Имено, по интервенција на Народниот правобранител по претставка од граѓани од општина Карпош, градоначалникот на Општината извести дека поголем дел од предлозите и забелешките на граѓаните биле прифатени од надлежната комисија и е донесен заклучок за спроведување на нова јавна презентација и анкета за измена на Деталниот урбанистички план.

Во областа градба, оваа извештајна година најбројни беа претставките поднесени за неизвршување на решенијата за отстранување на бесправните градби од страна на локалната власт. Граѓаните се жалеа дека им е попречено владението со сопственоста поради бесправните објекти изградени во нивна близина, за што Народниот правобранител и укажуваше на градежната инспекција да преземе мерки по овие случаи. Инспекцијата, во случаите кога се потврдуваа наводите на подносителите постапуваше со донесување решение за отстранување на бесправната градба и заклучок за извршување од страна на градителот на бесправниот објект.

Согласно Законот за градба, инвеститорот е должен да постапи по решението за отстранување, во спротивно локалната власт има надлежност да го изврши отстранувањето на градбата на сметка на бесправниот градител.

Граѓаните реагираа дека локалната власт тоа не го прави и најчесто само формално ги вметнува градбите во Програмите за извршување без да ги реализира и по истекот на неколку години.

Така на пример, до Народниот правобранител поднесена е претставка за интервенција пред Општина Ресен заради преземање ефикасни мерки во насока на извршување на управниот акт донесен од страна на Градоначалникот. Народниот правобранител констатира дека Градоначалникот на Општината донел Одобрение за отстранување на објект уште во 2013 година и Одобрение за отстранување на градба на сопствениците на објектот, со кое се наложува во рок од 15 дена да го урнат објектот. Меѓутоа и по изминување на повеќе од една година од донесеното Одобрение за отстранување на градба, истата не е урната, иако постоеше опасноста за самоурување и предизвикување на штети.

Градоначалникот го извести Народниот правобранител дека не можело да се изврши уредна достава на управниот акт до сопствениците на објектот, поради тоа што истите се наоѓаат надвор од државата, а Општината не извршила отстранување на објектот на нивен трошок.

Имајќи ја предвид целокупната состојба, Народниот правобранител констатира дека Општина Ресен во догледно време нема намера да изврши отстранувањето на објектот. Поради тоа укажа на правната можност доколку граѓанинот претрпи штета од самоурување на објектот, во судска постапка да бара надомест на штета од Општината, поради непреземање мерки за отстранување на објектот, што е должна да го изврши, согласно законот.

И граѓаните од општина Кривогаштани побараа заштита на правото на сопственост врз имот, повредено од бесправна градба, укажувајќи дека поради непреземање мерки за спречување на истата од страна на општината, градителот продолжил со градбата. Општината Кривогаштани го извести Народниот правобранител дека не е во можност да презема соодветни мерки спрема бесправните градители, од причина што нема овластен градежен инспектор. Исто така, Народниот правобранител беше известен дека општината до Државниот градежен инспекторат доставила предлог за вршење на работите на инспекциски надзор од страна на Државниот градежен инспекторат, но истиот ја известил општината дека не е во можност позитивно да одговори на барањето. Воедно, Државниот градежен инспекторат упатил на Законот за меѓуопштинска соработка кој предвидува можност од соседна општина да се овласти лице кое ќе ги врши работите од инспекциски надзор. Општината започнала таква постапка како единствен начин за надминување на овој проблем со кој се соочуваат граѓаните.

Со идентичен проблем се соочија и граѓаните на Општина Дојран, затоа што по донесеното решение за отстранување на дивоградба изградена на Градскиот пазар во Стар Дојран во 2010 година и по истекот на повеќе од 4 години од страна на Општината присилно не се спроведува. Во овој случај, градежниот инспектор кој го донел решението за отстранување, не донел заклучок за извршување, од причина што на овластениот градежен инспектор му престанало овластувањето, поради раскинување на договорот за меѓуопштинска соработка со Општина Богданци.

Народниот правобранител утврди дека поради недонесениот заклучок за дозвола за извршување, формално правно се оневозможува присилно отстранување на градбата, како од бесправниот градител така и од Општината. Заклучок за дозвола за извршување бил донесен дури три години подоцна, односно во 2013 година кога Општина Дојран ангажирала овластен градежен инспектор од друга општина, а една година подоцна започнала постапка за избор на фирма која ќе го врши отстранувањето на бесправните градби.

Според Народниот правобранител, недозволиво е да не се обезбедува правото на граѓаните за непречено владение со нивниот имот, како и обезбедување на планска и законски предвидена градба на објекти во општината. Поточно поради неажурност на локалната власт навремено да покрене постапка за обезбедување на инспекциски надзор или нерешено кадровско прашање, на граѓаните да им биде оневозможено остварувањето на правата. Воедно, ваквиот начин на работа придонесува да се зголеми недовербата во ефикасноста на локалната самоуправа.

Во друг случај, Народниот правобранител констатираше дека бесправен објект за кој граѓанинот бил известен од општината Крива Паланка дека инвеститорот го извршил донесеното решение и ги отстранил објектите, истите не само што не биле отстранети, туку во меѓувреме биле изградени и неколку помошни објекти. По вака утврдена фактичка состојба Народниот правобранител побара од инспекторатот да излезе на самото место, да изврши контролен надзор и да го задолжи инвеститорот да го отстрани објектот, а за другите помошни објекти по утврдување на правниот статус да донесе соодветни управни акти. Општината, во целост постапила по барањата на Народниот правобранител и повратно извести дека сите објекти на бесправните градители се отстранети.

Претставки за неизвршување на решенија за отстранување на бесправни градби, од кои некои се донесени уште од 2009 година беа поднесени и спрема општините Кичево, Охрид, Струмица, Битола, Тетово и Неготино.

Народниот правобранител констатира дека во овие општини реализацијата на решенијата само формално се предвидува во Програмите за извршување, но реално истите и по истекот на долг временски период не се реализираат.

Имајќи ја предвид вака констатираната состојба во делот на неизвршување на решенијата за отстранување на бесправните градби, Народниот правобранител укажува на законска обврска на локалната самоуправа за преземање ефективни и ефикасни мерки, со цел создавање на реални услови за спроведување на пренесената надлежност, доколку за тие градби не е во тек постапка за утврдување на правниот статус.

Според Народниот правобранител, неоправдани се причините кои ги наведуваат општините (необјавен тендер за избор на фирма, недостаток на финансиски средства), особено имајќи го предвид Законот за градење кој предвидува дека трошоците за присилното извршување ќе се наплатат од бесправните градители. Со ваквото постапување од страна на локалната власт се повредуваат правата на граѓаните кои трпат штети и не можат непречено да владеат со своите недвижности, а им се овозможува на бесправните градители да продолжат со градбата и да започнат постапка за легализација на дивоградбата.

Постапувајќи по претставки за легализација на бесправните градби Народниот правобранител констатира дека повеќето од постапките се запрени до дополнување на потребната документација (немање на геодетски елаборат), а имаше и случаи во кои одолжувањето на постапката беше поради потребата од добивање согласност од корисниците на земјиште во сопственост на Република Македонија, кога дел од објектот се наоѓа на државно земјиште. Во постапките на граѓаните кои ја имаа поднесено целата документација, Народниот правобранител успеаше да издејствува брзо решавање на предметот и граѓаните

ги добиваа решенијата за легализација.

Дел од граѓаните поднесуваа претставки поради одбивање на нивните барања за легализација, по што Народниот правобранител констатира дека барањата се однесуваа за градби кои започнале по влегување во сила на Законот за постапување со бесправно изградените објекти, поради што истите не можат да бидат легализирани.

Во еден случај, постапувајќи по претставка, Народниот правобранител побара од Комисијата за легализација при Општина Прилеп да ја преиспита фактичката состојба по конкретен предмет по кој веќе донела решение за легализација. Ова, од причина што постоеше сомневање во основаноста на легализираната градба за која од страна на градежната инспекција претходно бил донесен управен акт за негово отстранување. Комисијата го извести Народниот правобранител дека при водењето на постапката за утврдување на правниот статус на бесправниот објект немала такво сознание и дека истиот го добила од Народниот правобранител заради што дополнително ќе ја преиспита фактичката состојба и ќе постапи согласно Законот за општа управна постапка и Законот за постапување со бесправно изградени објекти.

Во врска со остварувањето на правото на легализација на бесправни објекти, Народниот правобранител констатира дека голем број граѓани корисници на права од социјална заштита не се запознати со можноста геодетскиот елаборат да им биде бесплатно изготвен од Агенцијата за катастар на недвижности. Заради тоа Народниот правобранител препорачува локалните самоуправи да преземат мерки за информирање на граѓаните за ова нивно право.

Во овој Извештаен период беа поднесени претставки и за состојбата со улиците чие одржување е во надлежност на општината. Во тој контекст, жителите на општина Крушево побараа интервенција од Народниот правобранител од причина што општината не презема мерки за решавање на проблемот со неасфалтираните улици, поради што е отежнат пристапот со возила. Граѓаните наведоа дека повеќепати реагираше кај градоначалникот на Општината, но не добиле конкретен одговор дали и кога општината планира да го санира и поправи делот од улицата.

Народниот правобранител се обрати до Градоначалникот на Општина Крушево, кој повратно го извести дека делот од улицата кој е предмет на претставката, требало да се уреди согласно Деталниот урбанистички план. Затоа Советот на Општина Крушево во 2010 година донел заклучок за приоритет за изградба на улици, со кој е опфатен и делот од улицата и истиот бил влезен во финансиската рамка за 2014 година, и во зависност од финансиските средства на општината ќе биде реализиран.

Со оглед на фактот што формално е даден приоритет на изградбата на предметната улица, а реализацијата на истиот се одолжува веќе 4 години, Народниот правобранител достави укажување до Градоначалникот дека со одолжувањето на постапката за изградба на улицата се повредуваат правата на граѓаните. Воедно, Народниот правобранител укажа дека формално утврдениот приоритет е беспредметен и нецелисходен и побара да се создадат услови и да се обезбедат средства за конечно да започне изградбата на улицата за која жителите од истата со години наназад бараат реализација.

Општина Крушево не го прифати укажувањето со образложение дека финансира изградба на улици согласно приоритет имајќи ја предвид нивната оштетеност и функционалност, во која група не спаѓа конкретната улица. Според Општината, санацијата на делот од улицата ќе се изврши кога за тоа ќе има финансиска можност.

Народниот правобранител констатира дека локалната власт во Крушево не постапува по претходно донесените заклучоци, а со таквиот орговор само ја потврдува формалноста на одлуките за приоритетно постапување, што, пак е непрофесионално и неетичко однесување спрема граѓаните.

Претставка по сличен основ поднесена е и од граѓанин на Општина Битола кој побара заштита заради штетните последици по неговиот имот поради оштетеноста на улицата. Поради непостапување од овластениот инспектор по барањата на Народниот правобранител доставен е Писмен извештај до Градоначалникот на Општината за попречување на работата

на Народниот правобранител. По ова, Народниот правобранител е известен дека во Програмата на општината предвидена е реконструкција на цела улица, проектот е во тек и ќе се започне со реконструкција во наредните месеци. До крајот на овој извештаен период не се преземени мерки за реконструкција на улицата.

Како позитивен пример за прифатена граѓанска иницијатива од страна на локалната власт е Општина Делчево. Имено, жителите на Звезгор по сознанието дека Општината ја променила одлуката и наместо улица планира да гради пешачка патека, изразија незадоволство и побараа од Општината да ја реализира планираната улица. Поради истрајноста на жителите во намерата да се почитува нивната волја и да се подобри квалитетот на нивното живеење, Општина Делчево се согласи со нивното барање и започна со реализација на градба на улица.

Образование

По преземањето на надлежностите од страна на единиците на локалната самоуправа од централно на локално ниво, во областа на образованието обезбедувањето финансии останува еден од проблемите со кои се соочува секоја општина во Републиката. Министерството за образование и наука преку блок и наменски дотации обезбедува финансирање на оваа област, но и покрај тоа дел од единиците на локалната самоуправа во текот на 2014 година се соочија со проблеми при обезбедување на греење во училиштата и превоз на учениците. Од тие причини училиштата во општините Струга, Кичево и Охрид, во текот на месец ноември беа исклучени од електричната мрежа, а образовниот процес не можеше непречено да се одвива.

Имено, пред почетокот на учебната година неколку училишта во општина Струга беа исклучени од електрична енергија, па проблемот се надмина со договор долгот да се плаќа на рати. Во оваа општина превозот на учениците е голем проблем од причина што 80% од учениците во средните училишта доаѓаат од околните села, а средствата наменети за превозот не се доволни. Поради долговите за превоз кон превозниците, дел од учениците во струшките средни училишта „Нико Нестор“ и „Ибрахим Темо“ кои живеат во руралните средини определен период ја бојкотираа наставата и бараа да им се обезбеди превозот до училиштето.

Понатаму, во ОУ „Глигор Прличев“ во Охрид во месец ноември една седмица наставата се одвиваше со скратено време од само 15 минути час, поради тоа што објектот беше исклучен од електричната мрежа поради неплатени долгови кон ЕВН. проблемот беше надминат на начин што општина Охрид го презеде долгот на училиштето, па наставата можеше да продолжи нормално.

Во општина Кичево, училиштата се соочија со недостиг од дрва и прекин на греење, а основните училишта „Кузман Јосифовски Питу“ „Санде Штеријовски“ и „Владимир Полежиновски“ кон средината на месец ноември биле исклучени од електрична мрежа, заради што околу 2 500 ученици половина месец не посетувале настава. Училиштата побарале помош од општината и од Министерството за образование, а општината Кичево, како излез од проблемот побара интервентна помош од стоковите резерви. Владата одлучи да им бидат отстапени 60 тони нафта од државните резерви на училиштата во општина Кичево.

Наведените проблеми укажуваат на потребата од преземање на соодветни мерки и наместо интервентно и краткотрајно решавање, Народниот правобранител укажува да се изнајде ефикасно и долготрајно решение на овие проблеми со кои се соочуваат училиштата години наназад. Во таа насока потребна е анализа на состојбите заради утврдување на реалните финансиски средства потребни за финансирање на пренесените надлежности во образованието.

Имајќи го предвид правото на образование кое е задолжително и бесплатно за Народниот правобранител недозволиво е бојкот на настава поради исклучена електрична енергија,

изведуваче на настава во ладни училиници или необезбеден превоз на учениците заради што препорачува централната и локалната власт во заемна соработка да ги детектираат проблемите во оваа област, со цел изнаоѓање на спроведливо решение за надминување на таквата состојба во основните и средните училишта.

Следејќи ја состојбата со уписите во оваа учебна година, Народниот правобранител утврди дека училиштата во случај на слободни места за упис наместо како претходните години самите, на наставнички совет да одлучуваат со колку поени ученикот може да биде примен, овојпат, беа обврзани да бараат согласност од Министерството за образование и наука, за намалување на поените за упис и пополнување на слободните места.

Оваа новина предизвика проблеми, револт и јавно искажување на незадоволството кај учениците и родителите во повеќе општини, меѓу кои и во општина Битола и Кочани.

Имено, во општина Кочани, 28 ученици кои конкурирале за упис во СОУ „Љупчо Сантов“ и биле одбиени поради помалиот број поени од оној предвидениот во Конкурсот за упис, цели 12 дена од почетокот на учебната година, одбивале да одат на училиште и да се вклучат во воспитно-образовниот процес.

Во Општина Битола пак, околу 100 средношколци со помал број на поени од предвидениот, се запишале во СОМУ „д-р Јован Калаузи“ и на почетокот на учебната година (први септември) започнале со настава. По истекот на 10-тина дена, од страна на училиштето им биле вратени документите, поради недобиената согласност од Министерството за образование за упис на ученици со помал број на поени во ова стручно училиште.

Родителот подносител на претставката, изрази незадоволство од наведеното и неможноста неговото, но и другите деца, да го продолжи образованието во услови кога уписите во средните училишта се завршени, а наставата е секаде започната. Инаку, во претставката родителот навел дека им било ветено дека според праксата од изминатите години, празните места во паралелките ќе се пополнуваат и со ученици кои не ги исполнуваат критериумите според поените. Со недобиената согласност училиштето се соочи со опасност да остане без околу 100-тина ученици, но и без соодветен број на паралелки, што пак значеше и вишок работни места за околу 8 професори. Сепак, во интерес на сите, од страна на надлежните е најдено решение и овие средношколци продолжиле со настава во училиштето.

И оваа извештајна година, Народниот правобранител го детектира проблемот со реонизацијата при уписот на учениците во основното образование.

Педесетина ученици од прво до петто одделение од населбата Превалец кај Велес, на почетокот на учебната година ја бојкотираа наставата, а родителите бараа од локалната власт да се спроведе реонизацијата како што е предвидено со закон и одлуката на општината, односно учениците да ја следат наставата во Основното училиште „Васил Главинов“ кое е поблиску за учениците, а не во Горно Оризари.

Почитување на реонизацијата при уписот во основните училишта од страна на родителите се бара уште од 2011 година, но локалната власт тоа не го спроведува.

Советот на општина Битола на почетокот на месец ноември донесе одлука за реонизација, во која точно е утврдено на која територија училиштата се поставени и кои улици се опфатени. Повод за ваквата одлука на битолскиот Совет меѓу другото беше и зачестената појава на отпишување и презапишување на ученици од едно во друго училиште и формирање на етнички чисти паралелки, на која појава Народниот правобранител веќе укажуваше во претходните свои извештаи. Со одлуката за реонизацијата во основните училишта се предвидува обврска на родителите децата да се запишуваат во најблиските образовни установи.

Во изминатите години, тоа не беше обврзувачко, па остануваше на желбата на родителите да изберат училиште во кое сакаат да го запишат детето, па и во поодалечени училишта, доколку таму не беше исполнет максималниот број на ученици. Немањето на реонизација во изминатите години доведе до создавање на етнички чисти паралелки во училиштата или до училишта во кои преовладуваат деца од една етничка заедница, како што е примерот со училиштето „Ѓорѓи Сугарев“ во Битола каде во изминатите години

има континуирано осипување на ученици од македонска националност, а се зголемуваат паралелките каде настава посетуваат единствено ученици од ромската етничка припадност. Ваквата појава придонесува да се зголеми чувството на нееднаквост помеѓу учениците и да се зголемат бариерите помеѓу нив, што е спротивно на концептот на интегрирано образование кон кое треба да се стреми секоја локална власт.

Претставка поради групирање на паралелки во Основното училиште „11-ти Октомври“ поднесе претседателот на месната заедница од с.Јеловјане, во која изрази незадоволство и побара интервенција заради намалување на бројот од четири на две паралелки, при што укажа на можноста да се затвори училиштето, а учениците од с.Јеловјане да посетуваат настава во с.Урвич без да се земе предвид патувањето на учениците во лошите временски услови.

По барањето на Народниот правобранител, општина Боговиње ги негираше изнесените наводи со образложение дека нивна тенденција е отворање на нови училишта поблиску до учениците, а во однос на комбинираниите паралелки, општината извести дека Советот донел одлука наставата да се одржува во комбинирани паралелки единствено поради малиот број на ученици во подрачното ОУ „11-ти Октомври“ – Јеловјане, согласно Законот за основното образование, според кој за да има посебна паралелка потребни се 24 ученици.

Народниот правобранител покренала постапка по сопствена иницијатива во врска со написите во средствата за јавно информирање за прекршување на правата на учениците во ООУ „Светозар Марковиќ“ во с.Старо Нагоричане.

Имено, според наведеното во медиумите, поради тоа што бил украден клуч во училиштето, директорката на училиштето ги заклучила учениците во училишната зграда и ги држела заклучени децата околу два и пол часа. По пријавување на настанот од страна на родителите во полиција, учениците биле ослободени од страна на полицијата.

Постапувајќи по претставката Народниот правобранител констатира дека со присилното задржување на учениците во училиштето, директорката на училиштето го повредила правото на слобода на движење на учениците, предизвикала психички стрес на малолетни деца, а постапила и спротивно на правото на најдобар интерес на детето заради што од надлежните инспекциски органи побара спроведување на конкретни мерки со кои прекршителите соодветно ќе се санкционираат.

Постапувајќи по барањето, државниот просветен инспекторат поднесе барање за покренување прекршочна постапка спрема директорката на училиштето, а по спроведена дисциплинска постапка спрема хигиеничарите во училиштето, на истите им биле изречени дисциплински мерки.

Имајќи ја предвид вака констатираната состојба во областа на образованието во оваа извештајна година, Народниот правобранител на единиците на локалните самоуправи им препорачува преземање мерки за подигнување на капацитетите на општините за менаџирање и планирање со средствата наменети за образованието. Во таа насока потребно е и подобрување на квалитетот на образованието, развој, унапредување на училиштата, обука на наставниците, стратеско и финансиско планирање и информациски систем за управување со училиштата.

Социјална заштита

Со процесот на децентрализацијата во областа на социјалната заштита на општините им се даде можност и одговорност да ги развиваат социјалните функции на локално ниво, да креираат програми за задоволување на потребите на групите од социјален ризик. Поконкретно, локалната власт со децентрализираната надлежност доби овластување да воспостави систем на мерки, активности и политики за спречување и надминување на основните социјални ризици на кои е изложен граѓанинот, односно систем на мерки за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост.

Следејќи ја општата состојба во оваа област Народниот правобранител констатира дека сиромаштијата и невработеноста се проблеми во сите општини, поради што општините примарно се концентрираат на задоволување на паричните побарувања на социјално загрозените и материјално необезбедени категории граѓани. Најчесто, средствата кои се издвојуваат од страна на локалните самоуправи се во форма на еднократна парична помош, а самите средствата кои се издвојуваат во општинските буџети за тоа се минимални, најчесто во просек околу 1% од буџетот.

Во извештајниот период најчесто беа поднесени претставки за остварување на правото на социјална заштита, поточно за правото на еднократна парична помош, која граѓаните ја бараа од општините.

Постапувајќи по истите, Народниот правобранител во дел од нив успеаше да ја забрза постапката пред органите на локалната власт и на граѓанинот да му биде исплатена еднократната парична помош, но во повеќето претставки поради ограниченоста на средствата во буџетот на општината, или неисполнување на условите за доделување на истата, граѓаните не можеа да го остварат ова право.

Скоро во сите општини, основот по кој би можел граѓанинот да бара еднократна парична помош е нарушена здравствена состојба и потреба од лекување или оперативен зафат или други ризични ситуации кои ги нарушуваат нивните услови за домување и живот (пожар, поплава на домот и сл.), додека ниту една локална власт ја нема предвидено можноста, како вид на социјална помош, да биде отпишан долгот на граѓаните од висок социјален ризик за комуналните надоместоци кои се обврзани да ги плаќаат кон јавните претпријатија на општината, намалување, или барем на определен временски рок одолжување на плаќањето на даноците кои граѓаните се должни да ги плаќаат на општината.

Исто така, Народниот правобранител констатира дека се уште не се преземаат ефикасни мерки, не се издвојуваат, или недоволно се издвојуваат финансиски средства за обезбедување на ефикасна социјална заштита на децата и старите лица, не е доволен бројот на детски градинки и домови за стари лица, затоа што постојните капацитети не ги задоволуваат потребите на локалното население.

Во овој контекст општина Росоман, дури во 2014 година прв пат основа градинка, иако и самата локална самоуправа, години наназад, укажуваше на реална потреба од ваков објект во општината, бидејќи децата од оваа општина досега ја посетуваа градинката во општина Кавадарци.

Општина Охрид, дури оваа година ги известила граѓаните дека е во план да изгради пензионерски дом, иако старите лица и пензионерите од Охрид, за кои нема кој да се грижи или сакаат да живеат сами, се уште немаат каде да се сместат, затоа што охридскиот регион е без Дом за стари лица.

Следејќи ги општите состојби во оваа сфера Народниот правобранител утврди недостиг на формално воспоставен и стандардизиран механизам за идентификување на сиромашните и ранливите групи.

Имено, во општините недостасува база на податоци за прашања поврзани со социјалната заштита, креирана според целна група, критериуми за примателите на помош и слично. За проблемите на ранливите групи најчесто се дознава преку поднесување барање од страна на граѓаните директно до општината или преку месните заедници. Исто така, неопходна е потребата од одржливост на децентрализираните социјални услуги. Одржливоста на овие услуги зависи од висината на средствата за оваа намена кои се обезбедени со општинските буџети.

Затоа, Народниот правобранител препорачува при донесување на буџетите на општините да се предвидат средства за обезбедување на социјалната заштита на граѓаните и овој процес треба да биде транспарентен, со нивно вклучување во процесот за идентификација на нивните потреби.

Со активна партиципација во донесувањето на одлуките кои ги засегаат самите граѓани општините ќе може поодговорно да пристапат кон планирање на пакетите за социјални услуги, да ги насочат кон одредени ранливи групи и да започнат со реално спроведување на надлежноста во оваа област.

Работен однос

Овој извештаен период, до Народниот правобранител доставени се повеќе претставки во кои вработени во општинската администрација бараа заштита на правата од работен однос, укажуваа дека се врши мобинг врз нив, или дека не се преземаа, односно намерно се пропушта преземање на дејствија и донесување на акти од страна на градоначалниците во неколку општини.

Претставки по основ вознемирување на работно место и дискриминација се поднесени спрема градоначалниците на општина Василево и Крива Паланка, а подносителите наведуваа дека иако навремено и професионално ги вршат работните задачи, од страна на градоначалниците се подложени на секојдневен притисок, изрекување на казни, оценувања со пониски оценки и сл.

Имено, Народниот правобранител постапувајќи по поднесена претставка од вработен во општинската администрација во Василево се стекна со сознание дека подносителот повеќе години бил изложен на мобинг, притисоци и тортура од страна на градоначалникот. Сите работни должности и наредби ги исполнувал совесно, вклучително и разнесување на даночните решенија и тоа околу 2 месеци по околните населени места под тешки услови. Во текот на работното време преку видео надзор постојано бил набљудуван, а покрај исполнувањето на работните обврски и задачи, бил оценуван негативно.

Градоначалникот на Општина Василево по однос на наводите во претставката го информира Народниот правобранител дека вработениот бил негативно оценет затоа што му биле изречени неколку опомени за начинот на вршење на работните задачи. Градоначалникот не даде информација за причините поради кои овој вработен бил задолжен сам да врши врачување на решенијата, а во однос на набљудувањето, одговорил дека го следел извршувањето на работните задачи на тоа работно место бидејќи имал поплаки од странките и вработените за неговата работа и однесување.

Во друг случај, подносителот на претставката кој е вработен во општинската администрација во Крива Паланка се пожалил дека во последните години бил изложен на константен притисок, понижување, психичко вознемирување и деградирање на работното место од страна на градоначалникот на општината. Според подносителот ова нетрпение од страна на градоначалникот кон него било од стапувањето на функцијата градоначалник, но истото се засилило од пред една година откако не успеал обидот на градоначалникот да го прогласи за технолошки вишок, односно кога второстепениот орган ги поништил донесените акти од страна на градоначалникот.

Во дописот кој градоначалникот на Општина Крива Паланка го достави до Народниот правобранител како одговор на неговите барања, ги негира сите наводи во претставката и наведува дека од негова страна не постои нетрпение, ниту кон подносителот на претставката, ниту кон кој било друг вработен во Општина Крива Паланка, а се негира и тврдењето на подносителот на претставката дека врз него се врши дискриминација. Во одговорот, градоначалникот како поткрепа доставил Мислење од Комисијата за заштита од дискриминација со кое не е утврдена дискриминација врз основ на политичка припадност во областа на работата и работните односи.

Народниот правобранител го советува подносителот за можноста за покренување на судска постапка, затоа што согласно позитивните законски прописи дискриминацијата или мобингот се утврдува во постапка пред надлежен суд.

Вработени во општинските администрации, исто така бараа заштита на правата поради ненавремена достава на решенија од второстепениот орган до нив и непостапување на градоначалникот по донесените решенија од страна на второстепениот орган.

Такви претставки се поднесени од граѓани вработени во Општина Теарце и Општина Тетово.

Постапувајќи по овие претставки Народниот правобранител констатира дека во меѓувреме градоначалниците ги доставиле решенијата до граѓаните, или постапиле по

одлуките на второстепениот орган.

Народниот правобранител постапуваше и по претставка од вработен во општина Штип за негово неосновано прераспоредување на друго работно место од страна на градоначалникот.

Имено, подносителот на претставката, иако конкурирал на оглас и склучил договор за работа на работното место пожарникар на кое ја докажал својата стручност, одговорност и совесност во извршување на работните задачи, кое резултирало со добивање на награда во најдобрата смена на територијалната противпожарна единица Штип во месец октомври 2014 година, без оправдано и основано образложение бил прераспореден на ново работно место како курир.

Според подносителот на претставката прераспоредувањето било реакција на градоначалникот поради претходно поднесената тужба од негова страна, за исплата на разлика во надоместокот за прекувремената работа и работа на празник.

Постапувајќи по претставката, Народниот правобранител побара информација од градоначалникот, поткрепена со докази, најпрво за оправданоста и причините за потребата за прераспоредување, како и дали постапката е спроведена согласно закон и колективен договор, дали е известен синдикатот и дали е одлучено по приговорот на вработениот.

Во периодот додека се очекуваше одговорот од градоначалникот, подносителот на претставката го извести Народниот правобранител дека добил одговор по приговорот, односно дека истиот бил одбиен како неоснован, по што покренал судска постапка за заштита на неговото право.

Народниот правобранител постапуваше и по претставка по основ неосновано намалување на платата, поднесена од вработен во ЈПКД „Комуналец“-Струмица. Постапувајќи по претставката Народниот правобранител побара од Државниот инспекторат за труд да изврши надзор и да преземе мерки согласно констатираната состојба, по што со решение на инспекторатот, претпријатието беше задолжено да изврши исплата на разликата до целосната плата. Претпријатието вложило жалба која од страна на министерот за труд и социјална политика била одбиена како неоснована и по добиената одлука од второстепениот орган, претпријатието извршило целосна исплата на плата за извршена работа на подносителот на претставката.

Инаку, од областа на повреда на права од работен однос, пред Народниот правобранител се поднесуваа претставки од наставниците во основните и средните училишта, од кои најмногубројни беа претставките поднесувани по основ издадени решенија од страна на директорите на училиштата за намалување на плата во износ од 15%, во траење од 1 година, а врз основа на добиениот извештај на Државниот испитен центар со резултати од екстерното проверување на постигнувањата на успехот на учениците.

Постапувајќи по неколку претставки по овој основ од наставници во СОУ „Јане Сандански“ Штип, Народниот правобранител констатира дека по нивните приговори на решенијата училишниот одбор применил погрешна законска одредба. Поточно, наставниците добиле заклучок од страна на Училишниот одбор со кој се известуваат дека на Училишниот одбор, согласно Законот за средното образование, му е одземено правото на второстепеност при одлучување по жалби, или приговори на вработените и наставниците се упатуваат во судска постапка да побараат заштита на правото.

Констатирајќи дека од страна на Училишниот одбор е сторена повреда на правото од работен однос на подносителите на претставките, Народниот правобранител достави укажување дека во овие случаи погрешно е применет Законот за средното образование, а со тоа се повредени правата на наставниците од работен однос и побара да се одлучи по приговорите на наставниците со донесување на соодветен акт. Училишниот одбор го прифати укажувањето и одржа повторна седница на која се разгледани приговорите и по истите се донесени одлуки. Поради тоа што со одлуките на Училишниот одбор приговорите се одбиени како неосновани и потврдени решенијата на директорот, Народниот правобранител ги советува подносителите на претставките заштита на правото да бараат пред надлежниот суд.

По истиот основ преку претседателот на Активот на дефектолози поднесена е претставка од страна на група наставници, вработени како наставници - дефектолози во посебните одделенија во ООУ „Ванчо Прке“ во Штип. Во претставката беше наведено дека од страна на директорот на училиштето се донесени решенија за седум наставници од посебните одделенија за намалување на платата во износ од 15 % во траење од 1 година, со што е извршена повреда на нивните права од работен однос, од причина што тие како наставници - дефектолози не подлежат на оценување, односно интерно проверување.

Народниот правобранител е известен од страна на директорот на училиштето дека постапувал по добиените насоки од страна на Државниот испитен центар, односно дека и овие наставници-дефектолози, иако работат со деца – ученици со лесна попреченост, умерена попреченост и аутизам, требало да бидат вклучени во интерното проверување. Сепак, Училишниот одбор на училиштето постапувајќи по нивните приговори истите ги усвои, а донесените решенијата за намалување на плата од страна на директорот се укинати.

Во однос на заштита на правата од работен однос, Народниот правобранител постапуваше по претставка за преиспитување на постапката по која директорот на СОУ „Методија Митевски - Брицо“ Делчево, донел решенија за суспензија од работно место на двајца вработени со 30 годишно работно искуство, која постапка е запрена од причина што е покрената судска постапка од страна на подносителите на претставката.

Поднесени се и претставки по основ на преиспитување на основот за распределба на наставни часови од страна на директорот на училиштето, за забрзување на постапки поведени пред училишните одбори и одлучување по изјавените приговори, како и по основ непочитување на судска одлука од страна на директорот на училиштето. По сите овие претставки Народниот правобранител онаму каде што констатира повреда на правото или одолжување на постапките, успеа да ги отстрани повредите и да ги заштити правата од работен однос на подносителите на претставките.

Животна средина

Народниот правобранител во областа на заштита на животната средина имаше мал број на претставки, и покрај тоа што проблемите со загадувањето на воздухот, како и управувањето со отпадот беа актуелни во 2014 година. Во извештајната година најбројни беа претставките од граѓаните кои се однесуваа на зголемено ниво на бучава. Постапувајќи по овие претставки, Народниот правобранител бараше од овластените инспектори преземање на мерки за подобрување на состојбата, кои по спроведените контроли го известува дека бучавата не го надминува дозволеното ниво.

Граѓаните реагираа и на нерасчистувањето на дивите депонии покрај коритата на реките, како и регионалните патишта. По интервенција на Народниот правобранител, надлежните инспекции и комунални претпријатија преземаа дејствија и дивите депонии, беа исчистени. Оваа извештајна година, беа поднесени и неколку претставки во однос на испуштањето води од септички јами низ дворови или јавни површини, со што постои ризик односно опасност од добивање на заразни болести. Овластените инспектори за животна средина, спроведоа надзор на самото место и донесоа акти со кои се даде налог на пријавените веднаш да престанат со испуштањето на водите.

Народниот правобранител покрај постапувањето по претставки ги следеше и општите состојби од областа на животната средина. Беше констатирано дека локалните власти во недоволна мера им ги овозможуваат правата на граѓаните за заштита на животната средина, односно граѓаните немаат доволно информации за степенот на загадување на животната средина, ниту пак имаат можност активно да учествуваат во доменот на донесувањето на политиките во врска со ова прашање. Од согледувањето на активностите кои ги презема локалната власт беше утврдено дека не се преземаат едукативни активности за граѓаните

во областа за здрава животна средина, иако локалната власт има надлежности преку кои може самостојно да ја креира својата политика во оваа област и да обезбеди добра заштита на животната средина на локално ниво.

Имено, иако во 2014 година беа преземени неколку активности на надлежните министерства и граѓанските асоцијации, кои Народниот правобранител ги поздравува и поддржува, сепак потребно е ваквите акции да се преземаат во континуитет од локалните власти, кои ќе опфатат мерки најпрво во едукација на населението за важноста на правото на живот во здрава и чиста животна средина, потоа во промоцијата на истото, како и во акција која ќе биде широко прифатена.

Локалната власт треба да обезбеди континуирана програма за заштита на животната средина, која ќе опфати како човечки така и финансиски ресурси со кои ќе се обезбеди потребната опрема на јавните комунални претпријатија кои редовно треба да го собираат и однесуваат отпадот од домовите на граѓаните, но и од јавните површини. Воедно и општинската администрација преку професионални и ефикасни инспекциски служби кои континуирано ќе бидат на терен, ќе ја следат состојбата и ќе изрекуваат санкции на секој прекршител, без селективност по никој основ, ја има својата улога во обезбедувањето на правото на граѓаните на здрава животна средина без отпад околу нив.

Народниот правобранител во насока на овозможување на здрава и чиста околина им укажа на локалните власти за потребата од изградба на регионални депонии со што ќе се намали можноста од создавање на нови диви депонии. Истовремено, Народниот правобранител посочува и на обврската која ја имаат општините за формирање на регионален центар за управување со отпад, согласно измените и дополнувањата на Законот за управување со отпад, се со цел заштита на правото на граѓаните за здрава и чиста животна средина.

И оваа Извештајна година, состојбата со загадениот амбиентален воздух беше алармантна, особено во Скопје, Битола, Тетово и Кичево. Иако, според локалните власти, решавањето на овој проблем треба да биде од страна на централната власт која има надлежност спрема големите индустриски објекти кои се наоѓаат на нивна територија и се најголеми загадувачи на воздухот, сепак, според Народниот правобранител и локалните власти треба континуирано да преземаат мерки и активности во насока на надминување, или намалување на овој проблем. Народниот правобранител смета дека локалната самоуправа не може да се оградува од решавањето на проблемот со загадувањето на воздухот, туку напротив треба заеднички и координирано со централната власт да ја надмине оваа состојба и да преземе активни мерки за спречување на загадувањето. Во оваа насока може да се посочи Општина Битола која во подолг временски период нема мерни единици за загаденост на воздухот, односно истите не се во употреба, а оваа општина подолг период се соочува со високо ниво на загаден воздух. Локалната власт во извештајната година не презеде мерки за надминување на овие состојби повикувајќи се на ненадлежност, ниту пак мерните станици ги стави во употреба. Оттука, заради ваквата состојба на пасивност на Општина Битола реагираа граѓански здруженија кои организираа и протести за здрава и чиста животна средина.

Локалната самоуправа во Тетово во доменот на загадувањето на воздухот донесе повеќе документи за мерките што општината треба да ги преземе на краткотрочен и долгорочен план, со цел максимално редуцирање на нивото на загадувањето на амбиенталниот воздух и подобрување на квалитетот на живеењето на граѓаните на Тетово. Исто така и Општина Кичево донесе краткорочен акционен план за заштита на амбиенталниот воздух од загадувачките супстанции поради повеќекратно надминување на нивните вредности, како и постоечкиот ризик дека и понатаму ќе се надминуваат граничните вредности. Краткорочните мерки донесени од страна на Општина Кичево се по препорака од Интерсекторската група за воздух, а во согласност со надлежностите на Општината.

Со оглед на ваквата состојба со загадувањето на амбиенталниот воздух, Народниот правобранител укажува дека за решавање на овој проблем со кој се соочуваат граѓаните и кој претставува директна закана по нивното здравје, потребна е сериозна заложба од

страна на сите релевантни институции и на локално и на централно ниво и преземање на конкретни, ефикасни, спроведливи и одржливи мерки во насока на негово решавање.

Финансии

Народниот правобранител во извештајната година ја следеше состојбата во областа финансии во локалната самоуправа, но и постапуваше по поднесени претставки од граѓани кои беа во мал број.

Граѓанин од Охрид се обрати до Народниот правобранител поради неосновано одолжување на постапката за одлучување по приговор на донесено Решение од Општина Охрид, Одделение за даноци. По интервенцијата на Народниот правобранител, од страна на Општината беше донесена одлука по приговорот и истата е доставена до подносителот на претставката.

Народниот правобранител постапуваше и по претставка на граѓанин од Општина Теарце, кој се жалеше дена општинската администрација не постапува по неговото барање решенијата за данок на имот да гласат на негово име, се додека истиот не го плати данокот на имот за период од 2001 до 2010 година за куќа која ја наследил од неговата покојна мајка. Народниот правобранител го информираше подносителот на претставката дека согласно одредбите од Законот за даноците на имот, по наследувањето на имотот на покојната мајка, даночната обврска кај наследникот и наплатата на утврдената обврска ќе се изврши најмногу до висината на вредноста на наследениот имот. Воедно, Народниот правобранител посочи на институтот застареност на правото на утврдување и наплата на данокот, предвиден со Законот, на кој треба граѓанинот да се повика, доколку општинската администрација не докаже дека во овој период од 14 години, преземала дејствија за наплата на данокот, на кој начин ја прекинувала застареноста на даночното побарување.

До Народниот правобранител поднесена е претставка спрема Општина Делчево, во која подносителот се жали дека Општината ја одбива поднесената даночна пријава за утврдување на данокот на промет на недвижности и следствено на тоа не носи решение односно клаузула - потврда дека е ослободен од данокот на промет. Како последица на ова, подносителот на претставката не може да ја упише сопственоста во катастарот на недвижности. При постапувањето по претставката, Народниот правобранител констатира дека во случајот се работи за недвижност - куќа, за која подносителот на претставката се стекнал со право на сопственост врз основа на правосилна судска пресуда на Основен суд во Делчево. Со Пресудата му се признава право на сопственост на односната недвижност - куќа, врз основа на градба со сопствени средства. Стекнувањето на сопственост на недвижност - куќа по основ на градба со сопствени средства, не претставува пренос на правото на сопственост со и без надоместок, ниту друг начин на стекнување на недвижности меѓу правни и физички лица, што согласно одредбите од Законот за даноци не подлежи на данок на промет. Токму ова беше основот врз кој Општината не постапувала по неговото барање за утврдување на данок на промет на недвижност. Народниот правобранител не констатира повреда на правото на подносителот на претставката од страна на Општината и го упати подносителот правото на упис на сопственоста во катастарот на недвижности да го оствари со приложување на донесената Пресуда, што беше и сторено од страна на катастарот.

Народниот правобранител постапуваше и по претставка за Општина Делчево во која подносителот укажуваше дека неправилно се задолжува со данок на имот кој е веќе платен, но поради неажурноста во водењето на евиденцијата за наплатениот данок од страна на општинската администрација се уште се води како даночен должник и е блокирана неговата трансакциска сметка. Постапувајќи по претставката Народниот правобранител побара од Градоначалникот да се преземат дејства и мерки за финансиско усогласување на направените уплати од страна на подносителот и задолжувањата со данок на имот кои се евидентирани во Општината. Воедно, Народниот правобранител напомена дека при финансиското усогласување и утврдување на долгот е потребно да се внимава на правото

на застареност за наплата на даночно побарување. Градоначалникот на Општина Делчево го извести Народниот правобранител дека во присуство на подносителот на претставката е проверена финансиската картичка, при што е констатирано дека се прокнижени сите направени уплати за данок на имот. Трансакциската сметка е блокирана со Решение за присилна наплата на данок на имот за неплатен данок во периодот од 2003 до 2010 година. Со оглед на тоа дека само дел од овој даночен долг е намирен во 2012 година, од страна на Општината донесеното Решение ќе биде корегирено.

Пред Народниот правобранител се поднесени и други претставки, од чија содржина не произлегуваше дека на истите им се повредуваат права од страна на општинските администрации, поради што граѓаните беа информирани за нивните права, но и обврски од областа на администрирање на даноците, начинот и постапката во која се утврдуваат и наплатуваат даноците и комуналните такси.

Во доменот на финансии со кои управува локалната самоуправа се приходите остварени од даноците на имот, комуналните и административните такси, а приходите од данокот на додадена вредност и од персоналниот данок на доход се дополнителен приход кој централната власт го трансферира на општините. Локалните власти на даночните обврзници им даваат можност данокот на имот да го плаќаа и квартално, што од една страна претставува олеснување за даночниот обврзник, а од друга страна на тој начин се обезбедува и поголема наплата на истиот. Воедно, Народниот правобранител смета и очекува дека во наредниот период локалните власти ќе продолжат со поинтензивно извршување во делот на пренесените надлежности за управување со градежното земјиште и третман на бесправно изградени објекти на градежното и земјоделското земјиште кои постапки имплицираат дополнителни извори на приходи на буџетот на општината.

Следејќи ја општата состојба во оваа област, Народниот правобранител забележа дека даночниот капацитет на општините за администрирање на приходите, од година во година се зголемува и секоја фискална година се зголемува бројот на општините кои успеваат да наплатат висок процент од данокот. Иако наплатата на даноците е основен начин на финансирање на локалните власти, сепак потребно е изнаоѓање на решенија за лицата кои се во социјален ризик, а како пример треба да се истакне Советот на Општина Куманово каде е предложено да се разгледа и анализира можност од плаќање на локалните даноци да бидат ослободени граѓаните кои се наоѓаат во социјален ризик поради тешката економска и финансиска состојба во која се наоѓаат.

Народниот правобранител во оваа насока ја поздравува и подржува оваа идеја и апелира и до сите други локални власти да ја разгледаат оваа можност, како начин да им се помогне на граѓаните кои се во социјален ризик.

Потрошувачки права

Следејќи ги општите состојби во сферата на потрошувачките права на локално ниво, Народниот правобранител констатираше дека организирањето и испораката на комуналните дејности, слично како и другите надлежности директно зависат од финансиската состојба на локалната самоуправа. Состојбата на јавните комунални претпријатија основани од локалната власт е повеќе од критична, имајќи предвид дека скоро сите располагаат со стара механизација, стари возила, но и финансиски долгови. Поради лошата финансиска состојба на јавните комунални претпријатија, локалните власти го субвенционираат нивното работење. Во некои општини нецелосно е опфатена испораката на комунални услуги (водоснабдување и канализација, отстранување и депонирање отпад, јавно улично осветлување) која во урбаните делови на општините (градовите) е доста поголема, наспроти руралните делови на општините.

Најголем дел од претставките во оваа област беа за опомену на граѓани доставени од Општините каде се бара наплата на долг за неплатена испорака на вода, за канализација, за

собирање на смет, под закана за присилна наплата на истиот. Постапувајќи по претставките на овие граѓани, Народниот правобранител констатира дека се бара наплата на заостанат долг од пред повеќе години наназад, иако повеќето долгови, особено постарите не беа утужени од страна на претпријатијата. Ваквото постапување, според Народниот правобранител е неприфатливо и достави укажување до сите комунални претпријатија за нивната обврска да го почитуваат Законот за облигациони односи, според кој за една година застаруваат побарувањата на надомест за испорачана електрична и топлинска енергија, гас, вода, за ојачарски услуги и за одржување на чистота, кога испораката, односно услугата е извршена за потребите на домаќинството.

Имајќи ги предвид наведените законски одредби, Народниот правобранител укажа на фактот дека со ваквиот начин на однесување, врз граѓаните се врши континуирана повреда на потрошувачките права и под заканата за присилно извршување на наплатата на долговите ги доведуваат во состојба на заблуда и можност граѓаните да подмират долг кој не се должни да го платат. Јавните претпријатија постапија по дадените укажувања и не бараа наплата на заостанат долг за граѓаните за кои Народниот правобранител водеше постапки.

Во делот од претставките, каде по преземените дејствија е констатирано дека од страна на претпријатијата е поведена судска постапка, Народниот правобранител се обраќаше до надлежните Судови и бараше информација за стадиумот на судските предмети. Од повратните одговори, произлегуваше дека поголем дел од судските постапки се запрени, или како тужени се јавуваа други лица, по што граѓаните беа известувани дека немаат обврска да ги намират ниту ваквите предходно утужени побарувања. Во случаите каде се работеше за побарувања не постари од една година, или благовремено покренати судски постапки, Народниот правобранител на граѓаните им укажуваше на нивната законска обврска да ги намират побарувањата по основ комунални надоместоци.

Народниот правобранител во извештајната година постапуваше по неколку претставки кои се однесуваа на комуналните услуги. Постапувајќи по претставка од граѓанин поднесена спрема ЈПКД Комуналец Струмица, по основ условување за ослободување на трошоци за погреб на член на семејството, со предходно плаќање на заостанат повеќегодишен долг за вода и ѓубретарина на подносителот на претставката, Народниот правобранител беше известен од претпријатието дека истото веќе не врши погребални услуги. Претпријатието информира дека кај подносителот на претставката е евидентиран заостанат долг за комунални надоместоци за 2002 и 2003 година, за кој долг бил во повеќе наврати известуван граѓанинот. Во однос на погребалните услуги, претпријатието се повика на одлуката на Советот на Општината за укинување на правото на субвенционирање на погребалните трошоци од страна на граѓаните, по што престанала важноста на склучената спогодба за погребните трошоци и таа понатаму не произведува правни дејствија. Поточно, по наведената одлука на Советот на Општината, од страна на претпријатието во сметките за вода повеќе не се засметуваат и наплаќаат средства за погребни трошоци. Сега граѓаните сами ги сносат трошоците за погребните услуги со склучување на договори со правните лица кои имаат лиценца за вршење на таквите услуги. Информирајќи го подносителот на претставката за сето ова, Народниот правобранител посочи на застареноста на побарувањата за комунални надоместоци кои застаруваат за наплата по изминување на една година од кога истите требало да бидат наплатени, по што му укажа на подносителот доколку за овие побарувања не е поведена судска постапка, истите нема законска обврска да ги намири.

Граѓанин од Штип, во поднесената претставка побара совет од Народниот правобранител за начинот со кој може да го реши проблемот кој го има со комуналното претпријатие ЈП „Исар“ Штип. Имено, врз основа на склучен Договор за погребални услуги помеѓу ЈП „Исар“ и неговата сестра, плаќани се средствата утврдени за оваа намена во месечните сметки за потрошена вода. Но, по смртта на сестрата, нивната мајка продолжила да ги уплаќа средствата, иако Договорот не бил склучен со неа, ниту пак ЈП Исар ги направил погребалните услуги предвидени со наведениот договор. Истовремено претпријатието покренало постапка за наплата на заостанат долг за неплатени комунални надоместоци за потрошена вода. Подносителот на претставката не го приложи Договорот на кој се повика, по што Народниот правобранител не можеше да ја констатира фактичката состојба, па

во таа насока го советуваше граѓанинот да се обрати до ЈП „Исар“ Штип во насока на постигнување на договор за компензација на побарувањата кои тој ги има, со наплатените трошоци за погребални услуги од лице со кое нема склучено Договор. Воедно, Народниот правобранител укажа дека лицето покрај обврската да ги подмири неплатените комунални надоместоци, има и право во судска постапка од комуналното претпријатие да бара повраток на наплатените средства за погребални услуги.

За истото претпријатие беше поднесена и друга претставка, со барање да се изврши компензација на наплатените парични средства по основ погребални услуги кои претпријатието повеќе не ги врши, со побарувањето на претпријатието на неплатените комунални надоместоци од подносителот на претставката. Народниот правобранител му укажа на граѓанинот за правните можности кои му се ставени на располагање, односно, доколку не се постигне договор дека истото има право на судска постапка во која ќе бара повраток на наплатените средства за погребални услуги кои претпријатието не може да ги изврши.

По овој основ е поднесена претставка до Народниот правобранител и од граѓанин од Кочани. По разгледување на списите доставени кон претставката, Народниот правобранител констатира дека уште од 1996 година од страна на КПЈ „Водовод“ од Кочани, се склучувале договори меѓу комуналното претпријатие и заинтересираните жителите на град Кочани, за плаќање на парични средства кои ќе се користат за погребални услови. Ваквите договори се темелеа врз солидарна, доброволна основа. Вака формираниот солидарен фонд бил користен по потреба од граѓаните. Поради законските измени по кои јавните претпријатија не можат повеќе да вршат погребални услуги, Управниот одбор на претпријатието во 2013 година, донел одлука со која ги регулира обврските кои произлегуваат од раскинување на склучените договори. Со одлуката е регулиран и начинот на обештетување на граѓаните кои ја немаат искористено услугата. Имајќи го предвид наведеното, Народниот правобранител укажа на подносителот дека доколку не се искористени средствата од договорот, истиот има право да избере еден од начините за обештетување, наведени во Одлуката на Управниот одбор. Бидејќи се работи за облигационен договор помеѓу граѓанинот и јавното претпријатие, Народниот правобранител го информираше граѓанинот дека Советот на Општината нема никаква правна основа да презема какви било дејствија по ова прашање.

До Народниот правобранител се доставени и претставки по основ неосновано наплатување на такса за улично осветлување кое не е спроведено во нивната улица, село, реон. Постапувајќи по овие претставки, Народниот правобранител од страна на Општините беше информиран дека подносителите на претставката не можат да бидат ослободени од оваа такса, зошто во тоа населено место, село, реон, постоел систем на улично осветлување, но требало само да се продолжи мрежата на улично осветлување, или дека тоа село, или реон припаѓа кон одредена Општина каде има систем на улично осветлување. Народниот правобранител не може да се согласи со ваквиот став на Општините за задолжување со комунална такса за улично осветлување за услуга која подносителите на претставката не ја користат. Народниот правобранител и оваа извештајна година им укажуваше на Општините дека согласно закон, обврска за плаќање на комунална такса настанува во моментот на користење на правото, или услугата за чие користење е пропишано плаќање на такса. Поради непостапување по укажувањата на Народниот правобранител за ваквото незаконито наплатување на комуналните такси за улично осветлување од страна на Општините, Народниот правобранител ги советуваше граѓаните – подносителите на претставките заштита на своите права да бараат пред надлежните судови. Ова од причина што приходите кои Општините ги добиваат со наплатата на оваа комунална такса од граѓаните во населените места или во делови од истите каде фактички нема спроведено јавно осветлување немаат правен, ниту, законски основ и како такви, согласно одредбите од Законот за облигациони односи се дефинирани како неосновано збогатување на Општините. Токму по овој основ, Народниот правобранител им укажуваше на подносителите на претставките, во судска постапка пред редовните судови да бараат реституција на она што го платиле во изминатите години по овој основ.

До Народниот правобранител граѓаните се жалеа и на попречување на нивните права

да бидат приклучени на водоводна мрежа. Во овие постапки, Народниот правобранител не констатира повреда на правата на граѓаните од страна на комуналните претпријатија, од причина што граѓаните претходно имале обврска да преземат одредени дејствија (на пр. ископ и обезбедување на црево за проток на вода од водоводот до нивниот објект) кои не ги спровеле. Истовремено, објектите за кои се бараше приклучок во водоводната мрежа се изградени без одобрение за градба, поради што согласно законот не можат да бидат приклучени на водоводната мрежа или, пак, постоеле имотно - правни пречки, односно немањето на согласност од соседите кои треба да дозволат поврзување преку нивниот имот.

По основ на неколку претставки од граѓани на Општина Куманово кои се соочуваат со проблеми од (не) функционирањето на фекалната канализација, Народниот правобранител постапуваше и побара известување од локалната самоуправа. Општина Куманово го информираше Народниот правобранител дека е запозната со проблемот на граѓаните, а реконструкцијата на фекалната канализација во наведената улици е предвидена во донесените Програми за уредување на градежно земјиште, изградба и одржување на комуналната инфраструктура на град Куманово и за изградба и реконструкција, одржување и заштита на локалните патишта и улици. Истовремено, во одговорот беше наведено дека преземањето на активности зависи и од расположливите финансиски средства. За Народниот правобранител, ваквото образложение за надминување на конкретниот проблем, но и за сличните на него, е недозволиво од причина што локалните власти треба навремено да реагираат во решавањето на проблемите со кои се соочуваат граѓаните, да обезбедуваат реално потребни финансиски средства, да носат одржливи програми и одлуки, а не истите да бидат само формално програми и управни акти за кои и самите се свесни дека во најголем дел не можат да бидат реализирани.

ПРИМЕРИ ОД ПРАКТИКАТА

НП бр. 1894/14

На подносителката на претставката од Скопје, која е на возраст од 63 години, како корисник на социјална заштита со решение на Центарот за социјална работа и е признато право на надоместок за субвенција за потрошена енергија, но иако изминала една година од донесување на актот не и биле исплатени наведените средства.

По испитување на случајот и утврдување дека нема објективни пречки за остварување на правото, Народниот правобранител побара од Министерството за труд и социјална политика и надлежниот центар за социјална работа да преземат мерки за исплата на средствата на име на субвенција за енергија. Барањето беше прифатено и подносителката ги доби средствата.

НП бр. 74/14

Постапувајќи по претставка во врска со жалба поднесена до Министерството за труд и социјална политика, Народниот правобранител се обрати до наведениот орган и укажа на повреда на правото на граѓанинот од страна на Центарот за социјална работа, поради тоа што беше постапено спротивно на Законот за социјална заштита, согласно кој должност на Центарот е да го извести корисникот за потребата од повторен преглед два месеци пред истекот на рокот определен за повторна оценка за утврдување на потребата од помош и нега од друго лице, што во случајот не било исполитувано.

Министерството за труд и социјална политика го извести Народниот правобранител дека постапило по неговите укажувања и предметот беше вратен на повторно разгледување и одлучување, по што Центарот донесе решение за остварување на правото.

НП бр. 3556/14

Граѓанин од Тетово, поднесе претставка во која укажа на одолжување на постапката пред Управниот суд- Скопје, а по тужба поднесена против решение на Одделението за државјанство во Министерството за внатрешни работи.

Народниот правобранител, во текот на постапката констатира дека причина за одолжување на постапката е тоа што од страна на Одделението за државјанство, се уште не бил доставен одговор на тужбата и списите по предметот, иако од односниот суд, во два наврати било побарано преземање дејства во таа насока.

По интервенција на Народниот правобранител, списите од предметот, заедно со одговорот по тужбата, од Одделението за државјанство, веднаш беа доставени до Управниот суд.

НП бр. 835/14

Граѓанин од Бијелино - Босна и Херцеговина, поднесе претставка во која наведе дека му се повредени правата со неисплаќање на пензијата од надлежниот орган за пензиско осигурување во Скопје.

Народниот правобранител контактираше со претставници на Фондот на пензиско и инвалидско осигурување на Македонија, укажувајќи на повреда на правата на странката со запирање на исплатата на пензијата. При тоа, побара веднаш да се преземат мерки за исплата на задржаните пензии и натамошна исплата на истата, по што беа преземени мерки и од странката, со доставување на потврдата за живот, и од надлежните органи за забрзување на постапката, односно за краток период на странката ѝ беа исплатени задржаните пензии.

НП бр. 2624/14

Граѓанин од Скопје, поднесе претставка до Народниот правобранител во која наведе дека по завршено болничко лекување во ЈЗУ Универзитетска Клиника за кардиологија во Скопје не му било издадено отпусно писмо поради неплатени трошоци за извршените здравствени услуги.

Народниот правобранител постапувајќи по предметот со писмен допис се обрати до ЈЗУ Универзитетска Клиника за кардиологија за утврдување на фактичката состојба, при што констатира повреда на правата на подносителот. Воедно, Клиниката ги потврди наводите на подносителот дека на истиот не му е издадено отпусно писмо, поради тоа што не ги платил трошоците за извршените здравствени услуги.

За надминување на таквата состојба Народниот правобранител достави писмено Укажување до Клиниката, со што укажа на подносителот на претставката во најкраток временски период да му се издаде отпусно писмо за да може истиот континуирано и навремено да продолжи со лекување. Исто така, на Клиниката и беше укажано дека ваквото постапување е незаконско, и дека за наплата на средствата за извршени здравствени услуги постојат други законски мерки кои може Клиниката да ги примени за наплата на долгот.

Укажувањето на Народниот правобранител беше прифатено од страна на Клиниката за кардиологија и на подносителот на претставката му беше издадено отпусно писмо.

НП бр. 2533/14

Граѓанин од Охрид, до Народниот правобранител достави претставка поради непостапување на Министерството за здравство по пресуда на Управниот суд донесена во 2011 година, со која му е уважено тужбеното барање, а оспореното решение е поништено и предметот е вратен на повторно разгледување и одлучување на второстепениот надлежен орган.

Народниот правобранител се обрати до Министерство за здравство, укажувајќи на повреда на правата поради непостапување по пресуда на Управниот суд и на надлежниот орган му препорача во рамките на своите надлежности веднаш да постапи по пресудата и да донесе законито решение, согласно укажувањата во пресудата на Управниот суд.

Министерството за здравство ги прифати укажувањата на Народниот правобранител и донесе решение со кое ја уважува жалбата на граѓанинот и предметот го вратил на повторно одлучување на првостепениот орган во Охрид.

Поради подолго непостапување и на Фондот за здравствена заштита Подрачна служба – Охрид, Народниот правобранител достави укажување и до Фондот за навремено да постапи по решението на Министерството и да донесе решение по барањето на граѓанинот, следејќи ги насоките во решението на Министерството.

Фондот за здравствена заштита Подрачна служба – Охрид, го прифати укажувањето на Народниот правобранител и донесе решение со кое го прифати барањето на странката и во најкраток рок му беа исплатени ѝ средствата за направените трошоци за здравствени услуги.

НП бр.2611/14

Наставник од основно училиште поднесе претставка до Народниот правобранител барајќи заштита на неговите права од работен однос за остварување на правото за продолжување на договорот за вработување по навршување на 64 години живот. Во законски предвидениот рок подносителот поднел барање/изјава до директорот на училиштето за продолжување на договорот за вработување по навршување на 64 години живот, по кое директорот на училиштето донел акт во кој го одбил барањето на наставникот.

Воочувајќи ги сите изложени факти и докази, а притоа имајќи ги предвид одредбите од Законот за работните односи, Народниот правобранител констатира незаконско постапување од страна на директорот на училиштето, поради што достави укажување до второстепениот орган кој одлучуваше по приговор на подносителот на претставката.

Во законски определениот рок, второстепениот орган извести дека во целост е уважено укажувањето на Народниот правобранител, со што подносителот на претставката го оствари своето законско право за продолжување на договорот за вработување.

НП бр.3001/13

Народниот правобранител покрена постапка по сопствена иницијатива за заштита на правата на малолетно дете кое било одземено од родителите, од страна на Центарот за социјална работа и истото било сместено во Установа за згрижување на деца.

По интервенција на Народниот правобранител и укажувањето дека во најдобар интерес на детето е тоа да биде згрижено во институционално и да се следи на кој начин родителите го вршат родителското право, стручниот тим го променил обликот на згрижување на малолетното дете и го прифатил барањето на блиските роднини на детето наместо во Установа за згрижување на деца да биде згрижено кај неговите баба и дедо, а родителите на малолетното дете со решение ги стави под надзор за начинот на кој го вршат родителското право.

НП бр. 751/14

Граѓанка поднесе претставка во која наведе дека благовремено и во законски предвидениот рок поднела жалба на две решенија преку Министерството за образование и наука до Државна комисија за одлучување во управна постапка и постапка од работен однос во втор степен, по кои нема одговор. Постапувајќи по претставката, Народниот правобранител утврди дека жалбите се поднесени во април 2013 година, но подносителката нема добиено одговор на ниту една од нив.

Заради остварување на правата на подносителката на претставката, Народниот правобранител побара од надлежниот второстепен орган во најкраток можен рок да постапи по двете жалби и да се произнесе со донесување законито решение.

По интервенција на Народниот правобранител жалбите беа разгледани и беше донесено Решение од страна на Комисијата, со што граѓанката го оствари своето право.

НП бр. 2763/14

Граѓанин поднесе претставка во која наведува дека во април 2011 година до Министерството за образование и наука поднел Молба/Барање за еднократна парична помош при изработка на магистерска теза. Притоа, подносителот утврдил дека документите ги доставил уредно до надлежното лице во Министерството за образование и наука, каде во разговор му било кажано дека ги исполнува условите. Понатаму во неколку наврати се обидел да стапи во контакт со надлежните и при тоа повторно му било кажано дека средствата ќе му бидат исплатени, но не се знаело кога.

Со оглед на тоа што беше изминат подолг временски период, а до подносителот се уште не беше доставено известување, ниту пак му беа исплатени средства за изработка на магистерскиот труд, Народниот правобранител презеде дејствија и се обрати до Министерството за образование и наука и побара на граѓанинот веднаш да му се исплатат средствата и да не се попречува во остварувањето на правата. По интервенција на Народниот правобранител граѓанинот го оствари своето право.

НП бр. 2827/14

Граѓанин вработен како чувар во институција од областа на културата, поднесе претставка до Народниот правобранител поради повреда на неговите права од работен однос, која се однесуваше на неисплата на надомест за ноќна работа.

По согледување на целокупната фактичка состојба, како и законската и подзаконската регулатива со која се уредува исплатата на надоместокот за ноќна работа, Народниот правобранител констатира голем број неправилности во донесувањето на интерните акти поради неусогласеност со Законот за работни односи и Статутот на институцијата, како и непочитувањето на актите донесени од претходното раководство.

Во насока на разрешување на предметната состојба и усогласување на донесените акти со постојната законска и подзаконска регулатива, Народниот правобранител даде прецизни насоки и укажувања за корекција на неправилностите, со цел за нормално функционирање на институцијата. Укажувањето на Народниот правобранител е прифатено, по што подносителот на претставката го оствари своето право.

НП бр. 1688/14

Граѓанка од Скопје, се обрати до Народниот правобранител со претставка во која побара заштита на нејзините права и правата на нејзините деца наведувајќи дека и покрај тоа што го известила стручниот тим во ЈУ Меѓуопштинскиот центар за социјална работа не биле преземени мерки за заштита на правото на лични односи и непосредни контакти со нејзините деца.

Постапувајќи по претставката, Народниот правобранител побара од Центарот да преземе мерки за правилно утврдување на фактичката состојба и непречено остварување на правото на децата да имаатвидувања со родителот со кого не живеат, освен доколку стручниот тим не оцени дека тоа не е во најдобар интерес на децата. Едновременно побара да се одлучи по барањето на родителот со соодветен правен акт.

Меѓуопштинскиот центар за социјална работа го извести Народниот правобранител за сознанијата во врска со случајот на подносителката и меѓу другото, информира дека помеѓу родителите постигната е Спогодба за уредување на личните односи и контакти на двете малолетни деца и нивната мајка, а подносителката потврдила декавидувањата со децата се одвиваат без проблем, редовно и непречено.

НП бр. 2140/14

Поради неправилност во работењето, односно повреда на уставните и законските права од Одделението за катастар на недвижности Берово, до Народниот правобранител претставка поднесе лице од Берово.

Имено, подносителката на претставката наведе дека таа и останатите посочени лица, иако биле запишани како носители на правото на сопственост на одредени недвижности во КО Берово, од за нив непознати причини биле избришани од катастарската евиденција.

Постапувајќи во контекст на поднесената претставка, Народниот правобранител од Секторот за контрола и надзор, покрај останатото, побара да преземе дејства за увид и контрола на законитоста во постапувањето на Одделението за катастар на недвижности Берово.

По вака преземените дејства, од Секторот беше доставен писмен одговор, според кој, „од страна на Одделението направен е превид при запишување на носителот на правото на сопственост“.

Меѓутоа, интервенцијата на Народниот правобранител по службена должност да се преземат дејства за отстранување на ваквата состојба и да се утврди одговорност за катастарските службеници и раководните лица, кои при запишувањето направиле ваков „случаен превид“ не е прифатена иако за случајот е информиран лично и директорот на Агенцијата за катастар на недвижности Скопје.

НП бр. 1333/14

Граѓанин од Скопје, поднесе претставка поради повреда на правото на сопственост од Центарот за катастар на недвижности Скопје, а во постапката за запишување на промена во катастарот на недвижностите за КО Трубареву.

Конкретно, пријавите за запишување на промена во катастарот на недвижности за односната КО, од Центарот за катастар на недвижности Скопје, му биле одбивани со крајно контрадикторни и нејасни образложенија и тој постојано се задолжувал да доставува нови докази и да поднесува нови барања.

Имајќи ја предвид таквата состојба, Народниот правобранител од Агенцијата за катастар на недвижности побара да биде преиспитана законитоста во постапувањето на Центарот за катастар на недвижности Скопје, во контекст на предметната постапка.

Ова особено што правото на сопственост по однос на недвижноста за која подносителот бара да биде запишан во катастарската евиденција, произлегува од правосилна и извршна судска одлука, донесена во надлежен граѓански суд и со која Република Македонија, како тужена е задолжена да трпи промена, така што правото на сопственост ќе се запише на правниот претходник на односниот граѓанин.

Од катастарот е спроведена нова постапка, но повторно е издадена потврда за одбивање на барањето и тоа наводно поради несоодветност на податоците.

НП бр. 881/14

Граѓанка од Скопје, поднесе претставка во која наведе дека Министерството за транспорт и врски како нејзин работодавач и ги повредил правата со недоплата на придонеси за пензиски стаж на осигурување со зголемено траење.

По проучувањето на предметот и оценката дека странката има акт издаден од надлежен орган за утврден стаж со зголемено траење заради утврдено телесно оштетување од 70%, Народниот правобранител укажа на повреда на правата на подносителката на претставката и побара од Министерството за транспорт и врски да се преземат мерки за заштита на нејзините права со доплата на придонесите согласно Законот, по што на подносителката и беа исплатени задржаните средства.

НП бр. 2605/14

Граѓанинот И.С. од Скопје, поднесе претставка до Народниот правобранител, во која побара ажурирање на постапка за заверка на правосилност на одобрение за градење, со цел за запишување на права на недвижности пред Агенцијата за премер и катастар, односно во постапка за утврдување на правниот статус на неговиот станбен објект.

Постапувајќи по претставката, а со цел за заштита на неговите права, Народниот правобранител се обрати до градоначалникот, односно до Секторот за урбанизам при Општина Кисела Вода со барање во најкус рок да бидат преземени мерки со цел за законито и поажурно постапување. Од добиеното известување и приложената документација, Народниот правобранител констатира дека органот веднаш постапил по барањето на Народниот правобранител и по дополнително преземените дејствија успеал да ја прибави потребната документација од Државниот архив на Република Македонија, Подрачно одделение Скопје, по што ставена е клаузулата за правосилност на одобрението за градење и истото е подигнато од страна на подносителот.

НП бр. 2517/14

Граѓанка од Скопје наведе дека подолг временски период одредени делови на паркот „Жена Борец“ во центарот на Скопје се користат како јавен тоалет, со што доаѓа до значително загадување на животната средина и таквата состојба претставува потенцијална можност за ширење на заразни болести. Постапувајќи по претставката, Народниот правобранител се обрати до Град Скопје – Сектор за комунални работи и побара да се изврши инспекциски надзор врз посочениот локалитет и врз основа на констатираната фактичка состојба да бидат преземени соодветни законски дејствија.

По интервенцијата на Народниот правобранител, од страна на инспекцискиот орган беа преземени потребните дејствија за надминување на состојбата со загадувањето, односно беше извршено целосно чистење на предметниот терен, а со цел во континуитет да се задржи средената состојба, бевме известени дека Град Скопје ги задолжил Јавното претпријатие „Комунална хигиена“, „Паркови и зеленило“, како и редарските и инспекциските служби за да вршат постојана контрола и надзор.

НП бр. 1553/14

Граѓанин од Берово од Народниот правобранител побара интервенција бидејќи по повод пријава за заверка на договор за купопродажба на стан, склучен помеѓу него како купувач и ГП Пелагонија п.о. Скопје Економска единица VII Градилиште Берово, како продавач, од страна на градоначалникот на Општина Берово било донесено решение, со кое тој неосновано се задолжува со данок на промет на недвижности.

Имајќи ја предвид содржината на односната претставка, околностите, како и приложените факти и докази, Народниот правобранител утврди дека во конкретниот случај погрешно е применото материјалното право кога граѓанинот е задолжен да го плати односниот данок.

Имено, согласно одредбите на Законот за даноците на имот, обврзник на данокот на промет на недвижности е правно и физичко лице - продавач на недвижноста, а по исклучок, обврзник на овој данок, може да биде правно и физичко лице - купувач на недвижноста, доколку во договорот за купопродажба на недвижноста е договорено данокот да го плати купувачот.

Покрај ова, во случајот воопшто не е земена предвид и содржината на одредбата - член 25, точка 6 од овој Закон, според која данок на промет на недвижности не се плаќа на прометот на станови во општествена сопственост, доколку во купопродажниот договор не е уредено чија е обврската за плаќање на данокот.

Токму затоа, Народниот правобранител даде укажување Градоначалникот на Општина Берово да го измени решението, односно подносителот на претставката да се ослободи од данок на промет на недвижности.

Укажувањето е прифатено.

НП бр. 1997/14

Лице од Скопје, поднесе претставка во која наведе дека иако секој месец го плаќал надоместокот за радиодифузна такса предметните уплати од страна на Управата за јавни приходи не биле евидентирани-раскнижени, па во новите решенија за утврдување на радиодифузната такса, повторно му се евидентира заостанат долг.

Народниот правобранител постапувајќи по односната претставка утврди дека причината поради која странката има долг на новата интерна шифра, а е во претплата во старата интерна шифра е што се уште не било извршено поврзување на старите со новите интерни шифри за радиодифузна такса.

Имајќи ја предвид таквата состојба, Народниот правобранител писмено се обрати до ЈП Македонска радио телевизија и препорача да преземе мерки за надминување на ваквата состојба по службена должност.

Препораката на Народниот правобранител беше прифатена и на лицето подносител на претставка, му е направен пренос на уплатите од старата на новата интерна шифра за радиодифузна такса.

НП бр. 3575/14

До Народниот правобранител претставка поднесе граѓанин, во која наведе дека на 29.08.2014 година, вработени од ЕВН Македонија АД Скопје - КЕЦ Васил Главинов, без претходна најава и информација, влегле во дворот на неговата викенд кука и извршиле сеча на три зимзелени дрва, стари 40 години.

Притоа, иако во меѓувреме бил изминат подолг временски период, тој се уште не добил одговор по повод доставеното барање за објаснување на околностите на случајот и определување надомест на штета.

Заради правилно и потполно утврдување на фактичката состојба, Народниот правобранител од ЕВН побара произнесување кои се причините за влегување во дворот на односната викенд кука и сеча на три зимзелени дрва, стари 40 години, кој е основот за таквиот начин на постапување, зошто граѓанинот-сопственик на имотот не бил соодветно информиран и кои и какви дејства се преземени по конкретното барање за надомест на штета во изминатиот временски период.

И по истекот на подолг временски период, од ЕВН на Народниот правобранител не му се доставени бараните податоци, објаснувања, информации и докази, ниту пак, на граѓанинот му е обезбедено правото за надомест на причинетата штета.

НП бр. 3031/14

Граѓанинот М.Ј. од Гевгелија, до Народниот правобранител поднесе претставка затоа што од ЕВН Македонија АД Скопје, не се преземале дејства за промена на тарифа во системот за евиденција на корисници.

Народниот правобранител во текот на постапката утврди дека од страна на ЕВН, се повредуваат уставните и законските права на подносителот на односна претставка.

Имено, воопшто не е спорно дека граѓанинот во изминатиот временски период до ЕВН континуирано поднесувал барања со таква содржина, но по кои не било постапено, без какво и да е објективно образложение.

Покрај тоа, од сите останати факти, околности и докази што му стојат на располагање, исто така, неспорно произлегува дека во конкретниов случај, неправилно и неосновано се фактурира електрична енергија, согласно индустриска тарифа бидејќи се работи за категорија потрошувач домаќинство. Поради тоа, односниов граѓанин неосновано трпел и се уште трпи штетни последици.

Врз основа на изложеното, Народниот правобранител користејќи ги овластувањата до ЕВН даде укажување да преземе дејства на начин што по однос на предметното мерно место веднаш ќе изврши промена на тарифата во системот на корисници и тоа од категорија индустрија во категорија домаќинство.

Даденото укажување не е прифатено со формален изговор дека корисникот треба да поднесе ново барање и да ги плати потребните трошоци.

НП бр. 1260/14

Граѓанка од Скопје, незадоволна од квалитетот на купениот производ, побара интервенција за заштита на потрошувачките права.

Постапувајќи по претставката Народниот правобранител констатира повреда на Законот за потрошувачките права и Законот за облигациони односи, бидејќи во определениот рок за гаранција, купениот производ со недостаток бил пријавен и по преземените дејства повторно не ги исполнувал основните употребливи својства и основната функција. Поради ваквата состојба, Народниот правобранител од Државниот пазарен инспекторат побара да се преземат соодветни дејствија пред продажниот салон во кој е купен производот со недостаток, при што беше посочено и на законските можности со кои може да се заштитат правата на подносителката на претставката, односно да се замени купениот производ со нов или да се врати платениот износ за купениот производ со недостаток.

Укажувањето на Народниот правобранител беше прифатено и по извршениот инспекциски надзор на подносителката и беше вратен платениот износ за купениот производ со недостаток.

НП бр. 2338/14

Подносител на претставка од Скопје побара интервенција пред Скопје Север АД Скопје бидејќи бил задолжен со сметки за наплата на надоместокот за ангажирана моќност (фиксен дел) од надоместокот за топлинска енергија и за стан кој не е вселив, односно е во фаза на изградба-карабина. Воедно, долгот бил процесуиран и до извршител со доставување на барање за спроведување на извршувањето.

Постапувајќи по претставката, Народниот правобранител се обрати до снабдувачот и посочи на специфичноста на овој случај и потребата од објективно согледување на фактичката состојба во насока на ослободување од наплата на оваа давачка, затоа што се работи за стан во фаза на изградба и не може да стане збор за пасивно користење на топлинската енергија. Едновременно, Народниот правобранител побара да се преземат дејствија во насока на повлекување на барањето за спроведување на извршувањето и ослободување од овие давачки, се до моментот кога станот ќе биде вселив.

Снабдувачот ги прифати укажувањата и по извршената контрола во станот и утврденото дека се работи за објект во изградба кој не е вселив, на подносителот му е издадена Потврда дека за предметниот стан нема отворени сметки како и аналитичка картичка од која е видно дека не е евидентиран никаков долг. Исто така, повлечено е и барањето за спроведување на извршувањето.

НП бр.2685/14

Врз основа на стекнати сознанија и прибавени фотографии од неколку локации во Општина Чаир, од кои се гледаше значително загадување на животната средина од расфрлен смет околу контејнери, на тротоари и на тревни површини, Народниот правобранител формира предмет по сопствена иницијатива.

Во текот на постапката Народниот правобранител се обрати до Општината Чаир - Комунална инспекција и побара да се изврши инспекциски надзор врз посочениот локалитет и врз основа на констатираната состојба да се преземат соодветни дејствија и мерки. По барање на Народниот правобранител, веднаш беа преземени потребните дејствија, односно состојбата на терен комплетно беше санирана, а воедно беше побарано од Град Скопје засилен надзор на работењето на јавните претпријатија.

НП бр. 1608/14

До Народниот правобранител претставка поднесе студентка на Филолошкиот факултет-Скопје, група за албанонологија во која наведе дека во дворот на факултетот била физички нападната од нејзин колега, по што настанот го пријавила во Полициската станица од општа надлежност „ЦЕНТАР“-Скопје и од таму не добила информација за преземените мерки против напаѓачот. Постапувајќи по претставката, Народниот правобранител до оваа полициска станица достави препорака со која препорача станицата по службена должност да достави пријава до надлежниот суд за утврдување на прекршочна одговорност на пријавеното лице, а истовремено да му достави писмено предупредување на напаѓачот во иднина да не и се заканува на подносителката на претставката и дека не смее да доаѓа на факултетот бидејќи на тој начин и ја загрозува слободата на движење и правото на редовно студирање.

Органот за внатрешни работи во целост ја почитуваше препораката на Народниот правобранител и покрај прекршочната пријава до надлежниот суд, го повика напаѓачот во просториите на полициската станица каде бил предупреден да не и се заканува и да не ја вознемирува подносителката на претставката под закана за друга негова казнена одговорност.

Истовремено, во санкционирањето на напаѓачот во рамките на факултетот му била изречена дисциплинска мерка исклучување од факултетот за време од една учебна година без право да полага испити во септемвриската испитна сесија.

НП бр. 1700/14

До Народниот правобранител со претставка се обрати семејството на исчезнато лице Ш.Ј. од Скопје, кое и покрај пријавувањето во полициска станица не добило повратна информација за преземените мерки за негово пронаоѓање.

По утврдување на фактичката состојба дека органот за потраги при Секторот за внатрешни работи-Скопје распишал локална објава за исчезнато лице, но не презел активни мерки за пронаоѓање на наведеното лице, Народниот правобранител до началникот на органот за внатрешни работи - Скопје достави укажување дека сите организациски единици на Министерството за внатрешни работи се овластени да спроведуваат мерки на потрага по исчезнати лица, а како посебна мерка укажа дека на веб-страницата на Министерството, во рубриката за исчезнати лица, не постојат податоци и фотографија на исчезнатото лице.

Во одговор, раководителот на органот за внатрешни работи го информира Народниот правобранител дека по службена должност од евиденциите на Министерството ќе биде поставена фотографија на веб-страницата на Министерството, а потражната дејност по исчезнатото лице е се уште во тек.

НП бр. 3512/14

По добиена претставка од невладина организација за дискриминација по основ на здравствена заштита беше формиран предмет, при што од ЈЗУ Општа болница Охрид беше побарана детална информација за здравствениот третман кон пациентот со ХИВ инфекција. Во насока на целосно утврдување на состојбата во текот на постапувањето по предметот беше остварена и посета на здравствената институција, по што беше констатирано дека кон пациентот кој престојувал во болницата поради хирушки зафат на слепото црево извршена е дискриминација по основ на здравствена заштита, со тоа што ХИВ инфекцијата не била шифрирана како што налагаат прописите од областа.

Во насока на надминување на состојбата, но и за натамошно постапување со други пациенти кај кои ќе биде констатирана споменатата инфекција, Народниот правобранител до ЈЗУ Општа болница Охрид достави препорака за доследно придржување кон одредбата на членот 25 в.в. член 19, став 3 од Законот за заштита на населението од заразни болести. Имено, со оваа одредба се предвидува анонимност во однос на ХИВ инфекција, како и задолжително изразување на оваа инфекција со шифра, како што е предвидено со Правилникот за начинот и формата и содржината на обрасците за пријавување на заразни болести и микробиолошки причинители. Препораката беше прифатена.

По завршување на приемниот рок и изборот на студенти кои ги исполнуваат условите за сместување во студентските домови согласно Законот за студентски стандард, Народниот правобранител доби известување од надлежното Министерство дека е постапено по барањето и укажувањето на Народниот правобранител, со што подносителот на претставката го оствари своето право.

НП бр. 1866/14

По добиените сознанија за сексуално злоставување на малолетник во ВПД Тетово кој функционира во Велес од страна на други малолетници од Домот, Народниот правобранител по сопствена иницијатива покренала постапка и по извршениот увид констатира дека малолетникот веднаш го пријавил случајот кај надлежните служби на Домот, но и по истекот на подолг временски период не било ништо преземено за расчистување на случајот, при што скоро сите надлежни служби на Домот затаиле во извршувањето на своите работни обврски.

Во текот на постапувањето по повод овој случај констатирани се одредени пропусти во Службата за обезбедување и Службата за ресоцијализација и постоеше сомнение дека има обид случајот да се прикрие што претставува кривично дело. Во таа смисла, Народниот правобранител до Основното јавно обвинителство во Велес достави целосна Информација по однос на конкретниот случај, при што против заповедникот на Службата за обезбедување и раководното лице на Службата за ресоцијализација обвинителството понесе кривични пријави.

Имајќи ги предвид зачестените сексуални злоставувања помеѓу малолетните лица во ВП Домот, Народниот правобранител оцени за потребно да изврши целосен увид во однос на општите сместувачки услови, како и функционалноста на установата. При извршениот увид, а врз основа на констатираните состојби Народниот правобранител дојде до одредени заклучоци, како по однос на општите услови во Домот, така и во однос на превоспитниот процес, грижата за здравствената состојба на малолетниците и посебно отсуството на образовен процес за малолетниците.

Со оглед на вака констатираните состојби, Народниот правобранител до министерот за правда и директорот на Управата за извршување на санкциите достави Информација со предлог за преземање мерки за надминување на овие состојби.

НП бр. 3758/14

По добиените сознанија за влошена состојба на притворено лице во Затворот Скопје, Народниот правобранител покренa постапка по сопствена иницијатива. Во текот на увидот во Затворот Скопје, притвореникот се пожали на несоодветните затворски услови кои се одразуваат уште повеќе на неговата здравствена состојба и ја истакна неопходната потреба од негово упатување во здравствена установа и обезбедување соодветен медицински третман.

Во текот на постапувањето по претставката, влошената здравствена состојба на притвореникот ја потврдија и затворскиот лекар и директорот на затворот, при што се констатира дека е неопходно притвореното лице да биде упатено во здравствена установа каде ќе му биде извршен соодветен специјалистички преглед.

Во таа насока, Народниот правобранител побара од директорот на установата веднаш да покрене постапка, со цел за реализација на ваквите прегледи. По добиеното одобрение од надлежниот суд, притвореното лице веднаш е однесено на соодветна клиника и биле извршени сите неопходни медицински иследувања.

НП бр. 2271/14

До Народниот правобранител, претставка поднесе граѓанин од Скопје во која побара интервенција поради тоа што надлежните служби на Општина Аеродром и СВР Скопје ПС од ОН Аеродром ги отстраниле двете возила од местото каде што биле паркирани.

По преземените мерки (разгледување на претставката и приложената документација, како и обраќање до надлежниот орган) Народниот правобранител утврди дека возилата биле паркирани уредно и прописно во согласност со издаденото Одобрение на општината за времено користење на паркинг простор заради што достави укажување до ЈП „Градски Паркинг“ - Скопје и ПС од ОН „Аеродром“ за враќање на возилата на граѓаниот.

Како резултат на преземените дејствија Народниот правобранител беше известен дека е постапено по укажувањето и дека возилата биле ослободени од Пајак службата на ЈП „Градски паркинг“ - Скопје без никаков паричен надоместок, односно истите биле предадени на граѓанинот кој ја поднел претставката.

НП бр. 990/14

Граѓанин од Скопје, поднесе претставка во која изрази незадоволство од постапувањето на Управниот суд на Република Македонија поради неоправдано одолжување на постапка по неговиот предмет.

Од известувањето на Судот доставено до подносителот на претставката, Народниот правобранител утврди дека предметот бил комплетиран со списите пред една година, но дека истиот чека на ред да биде земен во работа во редовна постапка, согласно Судскиот деловник.

Народниот правобранител констатира одолжување на постапка и на Управниот суд му препорача да презема дејствија за остварување на правото на граѓанинот за судење во разумен рок.

Од страна на Судот беше почитувана дадената препорака на Народниот правобранител, односно беше донесена одлука.

НП бр. 2874/14

Подносителка од Скопје, поднесе претставка во која наведе дека извршител од Скопје издал налог за извршување врз побарување по сметка кај банка, со кој ја блокирал нејзината трансакциска сметка на која и биле префрлени средства што ги добива по основ на социјална помош.

Народниот правобранител се обрати до извршителот и притоа побара во постапката на извршување да води грижа за заштита на интересите на должникот и во таа смисла побара веднаш да ја одблокира нејзината трансакциска сметка. Притоа, Народниот правобранител укажа дека согласно одредбите од Законот за извршување изземени се од извршување примањата што се остваруваат врз основа на социјална помош, поради што извршувањето не може да се спроведува од овие средства.

Извршителот постапи по барањето на Народниот правобранител и достави Барање за застанување на извршувањето до носителот на платен промет, со што трансакциската сметка на подносителката беше деблокирана, а наплатата на побарувањето продолжи со други средства на извршување.

НП бр. 3675/14

Граѓанин од Велес, во претставка поднесена до Народниот правобранител наведе дека од страна на надлежниот орган - Отсекот за управни работи Велес во Министерството за внатрешни работи, пред седум години му била одземена германската возачка дозвола и дека и покрај неговите барања, се уште не му била вратена.

Народниот правобранител се обрати до означениот орган и доби одговор дека во конкретниот случај не може да биде постапено од причина што возачката дозвола не можела да се пронајде - била изгубена.

Со оглед на ваквата состојба, Народниот правобранител на надлежниот орган му укажа дека таквото постапување не е во согласност со законските прописи и ги повредува правата и правните интереси на подносителот на претставката бидејќи во никој случај не може, ниту пак, смее да се изгубат исправи, документи и списи од предмет кои се од официјален карактер и кои служат како основ за остварување права на граѓаните.

Во таа насока, Народниот правобранител од органот побара и да преземе дејства на начин што ќе ги најде списите од конкретниот предмет, заедно со предметната возачка дозвола и истата веднаш ќе му ја врати на односниот граѓанин.

Согласно ваквата интервенција, возачката дозвола е пронајдена и вратена на подносителот на претставката.

НП бр. 2527/14

Граѓанин од соседна држава со двојно државјанство, од кое едното македонско, поднесе претставка во која наведе дека тој е дискриминиран и ставен во нерамноправна положба при добивање на место за сместување во студентски дом, иако во целост ги исполнува наведените услови во конкурсот.

Согледувајќи ја целокупно приложената документација од подносителот и по разгледување на законската и подзаконската регулатива со која се уредува сместувањето во студентските домови, како и извршениот увид во електронската апликација, Народниот правобранител констатираше технички недостаток од Министерство при спроведување на конкурсот преку електронско аплицирање на кандидатите, односно системот не даваше можност да се избере град надвор од Македонија. Заради надминување на тековниот проблем, Народниот правобранител побара детални информации од надлежната комисија која го извршува бодувањето и ги одобрува апликациите на кандидатите, при што укажа на почитување на одредбите за еднаков третман на кандидатите при добивање на место во студентските домови.

По завршување на приемниот рок и изборот на студенти кои ги исполнуваат условите за сместување во студентските домови согласно Законот за студентски стандард, Народниот правобранител доби известување од надлежното Министерство дека е постапено по барањето и укажувањето на Народниот правобранител, со што подносителот на претставката го оствари своето право.

НП бр. 3046/14

Граѓанка од Гевгелија, поднесе претставка за заштита на правата од работен однос, наведувајќи дека не е почитувана постапката за вработување по објавен оглас во ООУ „Крсте Мисирков“ во Гевгелија.

Постапувајќи по претставката, Народниот правобранител се обрати до Државниот просветен инспекторат и до Министерството за образование и наука и побара да се изврши надзор во наведеното училиште, при што укажа доколку се потврдат наводите на подносителката да се преземат мерки за повторување на постапката.

Државниот просветен инспекторат извршил инспекциски надзор и му наредил на в.д. директорот на училиштето да ја повтори постапката за избор на наставник, со цел да се вработи лице кое ги исполнува законските услови за одделенски наставник.

По писмената реакција од страна на Министерството за образование и наука до в.д. директорот на училиштето, постапката е повторена, по што подносителката била вработена како одделенски наставник.

НП бр. 2457/14

До Народниот правобранител, претставка достави граѓанин од Скопје во која побара интервенција поради тоа што Агенцијата за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој не постапувала по неговото барање во врска со директните плаќања од Програмата за финансиска поддршка во земјоделството.

Имајќи ги предвид наводите на граѓанинот, Народниот правобранител покренала постапка и од Агенцијата побара да го извести за причините поради кои не е одговорено по неговото барање и не му се исплатени финансиските средства по основ на Програмата за финансиска поддршка во земјоделството. Воедно, Народниот правобранител укажа дека доколку се исполнети условите за тоа да се преземат мерки за непречено остварување на ова право на подносителот на претставката.

Постапувајќи по барањето, Агенцијата извести дека било постапено по барањето на граѓанинот и дека по извршената административна проверка на исполнетоста на критериумите по однос на Програмата за финансиска поддршка во земјоделството, донела решение за одобрување на исплата и писмено го известила граѓанинот за одлученото.

НП бр. 975/14

До Народниот правобранител Подрачна канцеларија Куманово, поднесена е претставка од граѓанин од с. Лојане, Општина Липково во која наведува дека во јуни 2012 година ја издал куќата под закуп на трето лице и заедно со закупувачот го доставиле договорот за закуп до АД ЕВН – Куманово, со цел промена на корисник на тарифното броило. По ова, АД ЕВН – Куманово се согласило и бил потпишан договор помеѓу АД ЕВН – Куманово и закупецот за користење електрична енергија.

Откако го раскинал договорот за закуп со закупецот, подносителот на претставката побарал од АД ЕВН – Куманово да го префрли броилото на негово име, меѓутоа само усно бил информиран дека најнапред требало да го плати долгот за електрична енергија.

Постапувајќи по претставката, Народниот правобранител се обрати до ЕВН со барање да се преземат мерки за промена на корисникот на броилото, односно истото да гласи на сопственикот на куќата, и укажа останатиот долг ЕВН да го наплати од поранешниот закупец, согласно договорот.

Постапувајќи по барањето и укажувањето од страна на ЕВН-КЕЦ Куманово извршена е бараната промена, односно подносителот на претставката го остварил правото.

НП бр. 1319/14

Сопружници од с. Черкезе-Куманово, поднесоа претставка во која наведоа дека не можат да го запишат детето во матичната книга на родени, затоа што службени лица при Управа за водење на матични книги во Куманово, одбиваат да им го примат барањето, од причина што мајката на детето не е државјанин на Република Македонија.

Постапувајќи по претставката, претставници на Народниот правобранител извршија увид во Управа за водење на матични книги во Куманово и во разговор со раководителот на Управата констатирале дека податоците добиени од Општата болница Куманово се запишани во матична книга на родените, но родителите, поточно мајката не е државјанин на РМ и нема никаков документ за идентификација.

Народниот правобранител укажа дека детето е родено во јавна установа каде што е идентификувана мајката која се породила, како и дека органот во овој случај, Управата за водење на матични книги не може усмено да одбива да го прими барањето. Во таа насока побарано е да се прими барањето на подносителот и во соодветна постапка да се произнесе со донесување решение заради непречена заштита на правата на подносителот на претставката.

Од страна на раководителот на Управата укажувањето е прифатено и е договорено родителите да поднесат барање за запишување на детето, а Управата по истото да донесе решение.

НП бр. 3763/14

Сопружници од Струмица, поднесоа претставка во која побараа интервенција од Народниот правобранител, затоа што иако живеат заедно, во исто домаќинство 35 години и нема никакви промени, ниту во адресата на живеење, ниту во личните податоци или во брачниот статус и двајцата биле задолжени да плаќаат радиодифузна такса. Истите поднеле жалба на решенијата на УЈП, но до денот на поднесувањето на претставката немале добиено одговор.

Постапувајќи по барањето и укажувањето на Народниот правобранител од страна на МРТВ - Скопје, доставен е одговор дека го разгледале случајот, по што еден од нив - сопругата, била избришана од регистарот на обврзници за радиодифузна такса, а претходно донесените решенија за двајцата сопружници немало да продиизвикаат никакво правно дејствие.

НП бр. 536/14

До Подрачната канцеларија на Народниот правобранител во Тетово, претставка поднесе жител од Гостивар, во која побара интервенција поради двојно задолжување со радиодифузна такса, иако неговата ќерка поседува медицинска документација со која се докажува дека е лице со тешка телесна попреченост.

Народниот правобранител согласно законските надлежности писмено се обрати до Управата за јавни приходи-Тетово и до ЈП Македонска радио телевизија-Скопје со укажување да се преземат мерки за надминување на проблемот, односно семејното домаќинство на подносителот на претставката да се ослободи од обврската за плаќање на радиодифузната такса, како и да се повлечат веќе доставените Решенија за утврдување на радиодифузна такса.

Управата за јавни приходи-Тетово и ЈП Македонска радио телевизија-Скопје, писмено го известил Народниот правобранител дека неговото укажување е прифатено во целост и семејството на подносителот на претставката било ослободено од обврската за плаќање на радиодифузна такса.

НП бр. 1007/14

Граѓанин од Битола, поднес претставка до Народниот правобранител во која побара интервенција пред Основен суд Крива Паланка поради одолжување на постапката за добивање клаузула на правосилност и извршност на судска пресуда. Подносителот наведе дека во јануари 2014 година по барање на судот по поштенска пратка ја доставил предметната пресуда, со обврска Судот истата да ја достави назад со ставена клаузула на правосилност и извршност. По изминувањето на неколку месеци и постојаните неуспешни интервенции на подносителот за забрзување на постапката, тој се обрати до Народниот правобранител.

Од спроведената постапка Народниот правобранител констатира неоправдано одолжување на постапката од судската служба, поради што побара Судот веднаш да постапи по барањето на подносителот на претставката и повратно да му ја достави предметната пресуда со потврдите за правосилност и извршност.

Судот постапи по даденото Укажување на Народниот правобранител и повратно го извести за датумот кога предметната пресуда комплетирана со бараните клаузули е испратена до барателот, односно подносителот на претставката. Подносителот на претставката го оствари своето право.

НП бр. 1742/14

Граѓанин од Битола, во името на жителите од неговата улица, поднесе претставка во која побара интервенција од Народниот правобранител пред Општинскиот инспекторат на Општина Битола, затоа што не постапи по нивното барање за отстранување на нелегално и бесправно поставена железна рампа на улицата, со што се оневозможува нормален проток на возилата од итен карактер.

Народниот правобранител постапувајќи по претставката од обезбедените докази утврди дека предметната рампа е бесправно поставена, со што е ограничено правото на слободно движење на возилата и жителите од улицата. По ова од Општинскиот инспекторат на Општина Битола веднаш побара да се интервенира со отстранување на истата.

Постапувајќи по барањето на Народниот правобранител, отстранет е бесправниот објект, што е потврдено лично и од подносителот на претставката.

НП бр. 2216/14

До Подрачната канцеларија на Народниот правобранител во Тетово претставка поднесе жител од Тетово, во која наведе дека КЕЦ (Корисничко Енерго Центар) Тетово при ЕВН Македонија АД - Скопје не постапува по неговото барање за замена на оштетен електричен столб и паднато броило.

Постапувајќи по претставката, Народниот правобранител се обрати до ЕВН-Македонија АД-Скопје и побара да биде известен дали предметниот електричен столб е заменет бидејќи од страна на надлежната служба е констатирано дека истиот е дотраен и е потребна негова замена.

Постапувајќи по барањето, ЕВН-Македонија АД-Скопје со допис го извести Народниот правобранител дека од страна на надлежните служби на КЕЦ Тетово, извршени се соодветни активности на посоченото место и предметниот столб е заменет. По интервенција на Народниот правобранител подносителот го остварил правото.

НП бр. 2/14

Граѓанин од Скопје, поднесе претставка до Народен правобранител Подрачна канцеларија Кичево против извршител од Охрид, поради блокирање на трансакциска сметка преку која ги прима парите од посебен додаток за неговата ќерка како хронично заболено лице по решение на ЈУ Меѓуопштински центар за социјална работа Скопје-Кисела Вода.

Постапувајќи по претставката Народниот правобранител-Подрачна канцеларија Кичево констатира дека се работи за извршување спротивно на одредбите од Законот за извршување, по што до извршителот достави барање да се деблокира сметката на подносителот, укажувајќи на повреда на неговите права.

Извршителот веднаш постапил по укажувањето и до банката поднел барање за деблокирање на трансакциската сметка со повлекување на налогот за извршување, со што подносителот го остварил правото.

НП бр. 2309/14

До Народниот правобранител претставка поднесе граѓанин од с.Оџалија Карбинци, корисник на социјална парична помош и побара заштита на правото на здравствена заштита, поради тоа што Центарот за социјална работа Штип не може да го пријави како корисник во Фондот за здравствено осигурување - Подрачна единица Штип.

Постапувајќи по претставката, Народниот правобранител изврши увид во Центарот за социјална работа Штип и утврди дека од страна на Фондот за здравство не му се издава електронска здравствена картичка, бидејќи во евиденцијата на Фондот, ова лице е здравствено осигуран како индивидуален земјоделец и истиот користел здравствена заштита лично, а неговата сопруга како член на семејството. Како индивидуален земјоделец лицето редовно уплаќал придонес во Фондот за здравствено осигурување до 2004 година, кога била извршена последната уплата.

Народниот правобранител при увидот на службеното лице кое ја води евиденцијата на регистрираните земјоделци-корисници на здравствено осигурување му укажа дека е потребно да се опоменуваат осигурениците кои не вршат уплата на здравствените придонеси или пак, во судска постапка да се бара наплата на заостанат долг. Воедно, на раководителот на Подрачната служба на Фондот за здравствено осигурување му укажа дека се работи за болно и изнемоштено лице на возраст од 80 години, кое е примател на постојана парична помош што претставува основ за негово здравствено осигурување. Исто така, на Центарот за социјална работа, Народниот правобранител му препорача да се преземат мерки и да се повика подносителот на претставката заради одјавување од здравственото осигурување по основ на индивидуален земјоделец и негово осигурување како корисник на постојана парична помош.

По горенаведените интервенции подносителот го извести Народниот правобранител дека го остварил правото, односно бил здравствено осигуран, а отпочнала и постапка за изготвување на електронска здравствена картичка.

НП бр. 3528/14, 3533/14, 3534/14, 3535/14 и 3536/14

Наставници вработени во СОУ „Јане Сандански“ Штип, од Народниот правобранител, побараа заштита на нивните права од работен однос, затоа што од страна на директорот на училиштето добиле решенија за намалување на платата, во износ од 15 % во траење од 1 година, врз основа на добиениот извештај со резултати од екстерното проверување на постигнувањата на успехот на учениците во средните училишта. Против решението за намалување на платата, наставниците поднеле приговор до Училишниот одбор кој им доставил заклучок дека не е надлежен да постапува по истите, повикувајќи се на Законот за средното образование и ги упатил заштита на правата да побараат во судска постапка.

Народниот правобранител разгледувајќи ги поднесените преставки и писмените докази доставени кон истите, констатира дека од страна на Училишниот одбор сторена е повреда на правото на заштита на правата од работен однос на подносителите на преставката, со погрешна примена на Законот за средното образование. Во тој контекст, Народниот правобранител му укажа на Училишниот одбор дека тој е органот кој согласно Законот за средното образование е надлежен да одлучува по приговори и жалби на вработените, а оваа надлежност е предвидена и во Колективниот договор за средното образование, според кој, вработените во училиштето, против одлука донесена во врска со права, обврски и одговорности приговорот го поднесуваат до Училишниот одбор, а Училишниот одбор е должен да донесе одлука по приговорот.

Укажувајќи на горенаведеното, Народниот правобранител побара Училишниот одбор повторно да ги разгледа приговорите на подносителите на преставките и да одлучи по истите имајќи ги предвид фактите и доказите приложени кон приговорите на наставниците.

Училишниот одбор го прифати укажувањето на Народниот правобранител, ја повтори постапката и донесе одлуки по поднесените приговори, со што незадоволните наставници добија нов рок за поднесување на тужба до надлежен суд за заштита на правата од работен однос.

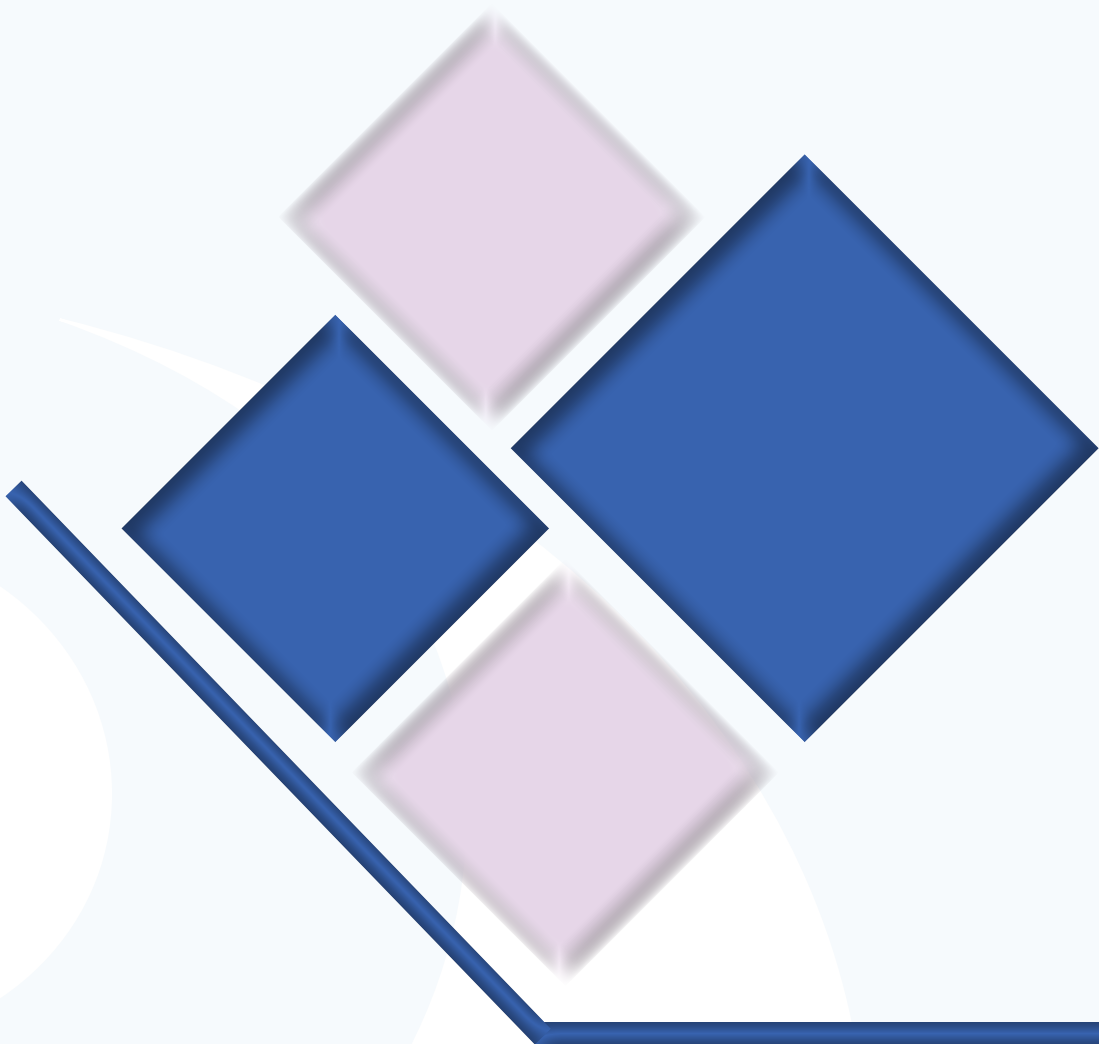
НП бр.1531/14

Граѓанин од Кичево, поднесе претставка за заштита на правата пред Фондот за пензиското и инвалидското осигурување на Македонија, поради неосновано одолжување на постапката по неговото барање за старосна пензија, со сразмерен дел на македонски и српски стаж на осигурување.

По приемот на претставката Подрачната канцеларијата на Народниот правобранител во Кичево се обрати со барање до горенаведениот Фонд, од каде е добиен одговор дека за одлучување по барањето за старосна пензија се чека на одговорот од Фондот за пензиското и инвалидското осигурување на Република Србија за признавање на стажот во Република Србија.

Народниот правобранител повторно се обрати до Фондот и на Одделението за меѓународни договори му укажа да преземе дополнителни дејствија, односно да достави ургенција до надлежниот орган на Република Србија.

По неколку ургенции од страна на Фондот за пензиското и инвалидското осигурување на Македонија, добиен е одговор од Фондот за пензиското и инвалидското осигурување на Република Србија за признавање на стажот на подносителот на претставката, по што одлучено е по барањето за старосна пензија на граѓанинот.

ПРОМОЦИЈА НА ЧОВЕКОВИТЕ СЛОБОДИ И ПРАВА

Промоцијата е од особена важност за остварување и заштита на човековите слободи и права. Според Народниот правобранител, таа е значајна од два аспекта, со неа се јакнат знаењата и капацитетите на државната управа, но истовремено се јакне и свеста, како и информираноста на граѓаните по однос на правата кои им припаѓаат и за кои може да бараат соодветна заштита. Па така, и во 2014 година Народниот правобранител продолжи да презема активности на ова поле.

По повод промоција на Годишниот извештај за степенот на обезбедувањето почитување, унапредување и заштита на човековите слободи и права за 2013 година, како и Годишниот извештај на Националниот превентивен механизам по однос на состојбите во местата за лишување од слобода, во 2014 година Народниот правобранител одржа средба со амбасадорите на повеќе земји-членки на Европската Унија, амбасадорот и шеф на Делегацијата на Европската Унија во Македонија, како и амбасадорот на Соединетите Американски Држави. На средбата, меѓу другото беше истакната неопходноста за јакнење на мандатот на институцијата како предуслов кој ќе придонесе кон зголемување на степенот на заштитата на правата на граѓаните.

Во извештајната година промотивните настани беа преземани преку реализација на повеќе проектни активности, односно со поддршка на повеќе донатори, меѓу кои и Инструментот за техничка помош и размена на информации на Европската комисија-TAIEH. Во делот на промотивни активности беа спроведени три работилници, од кои една од регионален карактер и две студиски посети. Воедно, во 2014 година за првпат институцијата доби финансиска поддршка за реализација на своја проектна идеја од страна на амбасадата на Соединетите Американски Држави во Република Македонија, со што во Охрид се спроведе дводневна работилница.

Работилницата од регионален карактер беше посветена на психијатриските установи и надзорот што се врши над нив, со цел заштита од тортура и нехумано постапување. На неа учествуваа претставници од сите Национални превентивни механизми (НПМ) на Југоисточна Европа, како и претставници на Комитетот против тортура на Советот на Европа, Поткомитетот за превенција од тортура на Обединетите Нации и претставници на Националните превентивни механизми од земјите-членки на Европската Унија, Словенија, Австрија и Хрватска. Конференцијата претставуваше форум за дискусија по однос на надлежностите на Националните превентивни механизми кога станува збор за надзорот врз институциите за ментално здравје и третманот на лицата лишени од слобода во нив, а со цел превенција од тортура и друг вид сурово, нечовечно и понижувачко постапување или казнување. На работилницата беа презентирани стандардите со посебен акцент на средствата за ограничување, како и постапувањето со ранливите групи, третманот на лицата со присилна хоспитализација, како и деинституционализација на лицата со ментални заболувања, а беа презентирани и стандардите на Европскиот комитет за превенција од тортура, и улогата на Поткомитетот за превенција од тортура на Обединетите Нации.

Првата од двете национални TAIEH работилници беше посветена на долгогодишниот проблем што Република Македонија го има со денационализацијата, како и улогата на Народниот правобранител во целиот тој процес. Освен претставници на релевантните чинители во државата по однос на ова прашање, на работилницата со свое споредбено излагање учествуваа и претставници на Омбудсман канцелариите на Бугарија и Романија.

Втората национална TAIEH работилница ја опфати темата за соработката на Народниот правобранител со медиумите. На неа отворено се проговори за придобивките, но и проблемите што институцијата ги има по однос на комуникацијата со медиумите, како и начинот на кој истите се рефлектираат врз информирањето на граѓаните, а се со цел

заштита на човековите слободи и права. Покрај претставници на повеќето медиумски куќи од земјата, на работилницата со свое излагање учествуваше и претставник од канцеларијата на Австрискиот омбудсман одбор (АОБ), како и новинар од Република Хрватска.

Настаните поддржани од овој инструмент на Европската комисија покрај што придонесуваат за јакнење на институционалните капацитети, истовремено овозможуваат пренесување на европските искуства и практики, како и јакнење на меѓуинституционалната соработка на Народниот правобранител со сродни институции од Европската Унија.

Во 2014 година, Народниот правобранител оствари и проектна соработка со амбасадата на Соединетите Американски Држави во Република Македонија. Со поддршка на амбасадата на Соединетите Американски Држави се реализираше дводневна работилница која опфати две теми од особен интерес за граѓаните на Македонија, односно заштитата на правата на граѓаните во постапките на извршување, како и процесот на остварување и заштита на избирачкото право. Со свое излагање учество зедеа претставници од сите релевантни институции во земјата, додека заклучоците на овој дводневен настан оставија простор за нови проектни активности што со поддршка на амбасадата на Соединетите Американски Држави во Македонија ќе се реализираат во иднина.

Оваа извештајна година, Народниот правобранител оствари соработка и со УНИЦЕФ која резултираше со создавање и промоција на интерактивна игра за деца што има за цел да им ги доближи правата на децата на возраст од 8 до 12 години. Во рамките на оваа соработка се изработи брошура од Конвенцијата за правата на детето, наменета за децата на јазик лесно разбирлив за нив. Брошурата е достапна на македонски и албански јазик, а во наредниот период ќе биде преведена и на сите останати јазици што се зборуваат во Република Македонија. Благодарение на поддршката на УНИЦЕФ, брошурата ќе биде отпечатена и дистрибуирана до нејзините крајни корисници, децата во училиштата низ Републиката.

Во рамките на кампањата за запознавање на маргинализираните групи на граѓани, како и граѓаните од руралните средини со правата од социјалната заштита, здравствената заштита и осигурување и пензиското и инвалидско осигурување, на повеќе локации низ Републиката, Народниот правобранител одржа средби со граѓани, со цел нивно информирање за начинот и механизмите на заштита на нивните права. На средбите присутните граѓани покажаа интерес за презентираниите теми, особено во врска со законските одредби кои ја регулираат старосната пензија, начинот на плаќање на услугите кај матичниот лекар, како и за паричните надоместоци за социјалните права, а се интересираа и за остварување на правата од другите области, особено за уписите на децата во матичните книги.

Во извештајната 2014 година институцијата Народен правобранител своите надлежности од областа на детските права ги промовираше и пред група ученици од Основното училиште „Кузман Шапкарев“ од Скопје.

По повод 19 ноември, Светскиот ден за превенција од секаков вид на злоупотреба на детето, детските правобранители од неколку училишта од Куманово, Тетово и од Гостивар ја посетија канцеларијата на Народниот правобранител. Покрај запознавање со работата на институцијата, а пред се со работата на Одделението за детски права и права на лицата со посебни потреби, беше истакната и потребата од почеста комуникација помеѓу Народниот правобранител и детските правобранители, со цел поголема заштита на детските права, особено заштитата на детето од насилство и повреда на неговите права.

Проблемот со децата корисници на дроги и потребата од нивна заштита како ранлива категорија на лица, беше тема на трибината што во Скопје Народниот правобранител ја организираше со невладината организација „ХОПС“.

Народниот правобранител-Национален превентивен механизам учествуваше на тркалезна маса организирана од Програмската канцеларија на Совет на Европа во рамките на проектот „Јакнење на капацитетите на органите за спроведување на законот за соодветно постапување со задржани и осудени лица“. Истовремено зеде и активно учество на работилниците за едукација на полициските службеници на кои ја презентираше улогата на Народниот правобранител како Национален превентивен механизам во делот на контролата над постапувањето со приведените и задржаните лица.

Националниот превентивен механизам учествуваше на тркалезна маса организирана од Канцеларијата на високиот комесар за бегалци (UNHCR) и Академијата за судии и јавни обвинители на која имаше излагање на тема „Мандат и препораки за местата каде се лишуваат и привремено задржуваат илегални мигранти и странци“. На овој настан беа презентирани констатациите и препораките на Народниот правобранител во поглед на потребата од остварување на правата на илегалните мигранти за време на нивното задржување, со посебен акцент на задржувањето на жени и деца и потребата од обезбедување на соодветни услови на сместување што се утврдени и со практиката на Европскиот суд за човекови права.

Промотивните активности во извештајната година беа проследени од страна на медиумите, како и презентирани на Интернет страната на Народниот правобранител, со што се овозможи поголема транспарентност и информираност како на граѓаните, така и на органите на државната управа.

**ПРЕВЕНЦИЈА ОД ТОРТУРА
И ДРУГ ВИД НА СУРОВО,
НЕЧОВЕЧНО ИЛИ ПОНИЖУВАЧКО
ПОСТАПУВАЊЕ ИЛИ КАЗНУВАЊЕ**

Во 2014 година Народниот правобранител – Национален превентивен механизам согласно овластувањата од Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура и друг вид на сурово, нехумано или понижувачко постапување спроведе 29 превентивни посети во местата на лишување од слобода, од кои 14 беа редовни посети, 12 последователни, како и 3 вонредни посети во институциите каде слободата на движење е ограничена.

Како и изминатите години, и оваа извештајна година, Националниот превентивен механизам спроведе посети во места на лишување од слобода кои согласно Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура и друг вид на сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување претставува која било форма на притвор или затворање, или задржување на лица во јавни или приватни капацитети во кои на лицето не му е дозволено своеволно да ги напушти, а по наредба на судски, административен или друг орган.

Ворамкитена редовните посети беа опфатени 5 полициски станици, 5 гранични премини, Затворот Куманово, а оваа година беа посетени и 3 дома за стари лица. Последователните посети се спроведоа во 5 полициски станици, 4 казнено-поправни установи, 3 психијатриски установи и при овие посети беше оценето нивото на имплементација на претходно дадените препораки на Националниот превентивен механизам од редовните посети. Во делот на казнено-поправните установи се спроведоа контролни или последователни посети во КПД Идризово, КПД Штип, Затвор Битола и Затвор Прилеп, а беа посетени и психијатриските болници во Скопје, Демир Хисар и Негорци.

Вонредните посети беа спроведени во Прифатниот центар за странци и Воспитно-поправниот дом Тетово заради сериозните и загрижувачки состојби во овие места на лишување од слобода и беа доставени посебни информации до надлежните тела.

Во 2014 година, Националниот превентивен механизам продолжи со вклучување на надворешни соработници од повеќе профили и на тој начин овозможување на мултидисциплинарен пристап при спроведувањето на посети водејќи се од препораките на Асоцијацијата за превенција од тортура.

За време на посетите беа вклучени експерти од Здружението на психијатри, Здружението на форензичари при Институтот за судска медицина, Здружението за кривично право и криминологија, Македонското здружение на млади правници, Здружението на социјални работници на Град Скопје, а оваа година беше вклучено и Здружението на медицински сестри, техничари и акушери.

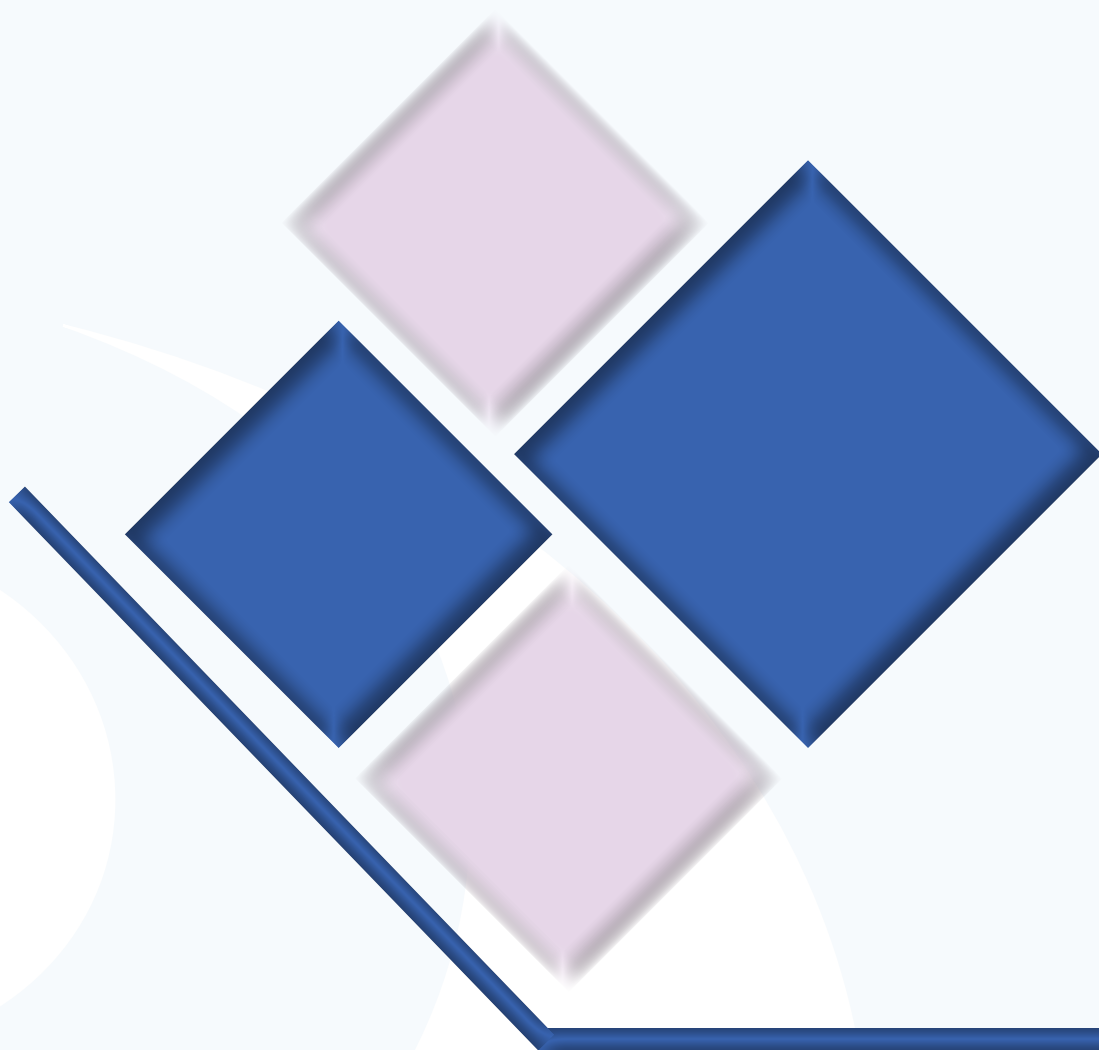
Во 2014 година, покрај стандардните посети на места каде лица се лишуваат од слобода, НПМ спроведе посети и во отворени институции, со цел да се утврдат материјалните услови и постапувањето кон посебно ранливите групи кои се ограничени во движењето поради здравствени или други причини. Од таа страна беа посетени три дома за стари лица каде се проверуваа условите во кои се сместени, како и здравствената и социјална заштита која им се дава на овие лица и претставуваат предуслови кои се потребни за хумано и достоинствено постапување со старите лица, а посетите беа остварени во придружба на социјален работник и медицинска сестра.

При последователните посети на казнено-поправните установи беше забележливо дека и понатаму голем проблем е преполнетоста на капацитетите, а на ова дополнително влијае реновирањето на Казнено-поправниот дом Идризово. Заради затекнатите состојби во оваа установа Националниот превентивен механизам достави и барање за преземање

на итни мерки до управата на казнено-поправниот дом и до Управата за извршување на санкциите, во делот на обезбедување соодветни легла за сите осудени лица, лицата сместени во приемното одделение по класификацијата, веднаш да бидат префрлени во соодветните одделенија заради исполнување на целта на приемното одделение, како и намалување на можноста од ширење на криминогени инфекции, обезбедување на соодветни услови за организирање на наставниот процес, и реновирање на просториите каде се сместуваат осудени лица со здравствени проблеми.

При Вонредните посети кои се спроведоа во Центарот за странци и илегални мигранти, како и во Воспитно-поправниот дом беа утврдени загрижувачки состојби во делот на материјалните услови, но и во самото остварување на правата на лицата кои се сместени таму. Во таа насока беа испратени и посебни информации до надлежните министерства за преземање на итни и конкретни мерки со кои ќе се обезбедат соодветни услови, како за сместување, така и за остварување на правата за времето додека трае лишувањето од слобода.

Националниот превентивен механизам го презентираше третиот годишен извештај за 2013 година кој содржи и посебен тематски дел за состојбата со илегалните мигранти и баратели на азил. Извештајот беше презентираан на 25 јуни, по повод Меѓународниот ден за заштита на жртвите од тортура. Годишниот извештај беше доставен до сите соодветни органи и надлежните министерства, како и до Подкомитетот за превенција од тортура на Обединетите Нации, Европскиот комитет за спречување на тортурата и нечовечното и понижувачко постапување или казнување, како и други меѓународни институции за превенција и заштита на човековите права.

**ВОНПРЕДМЕТНО РАБОТЕЊЕ И
ДРУГИ АКТИВНОСТИ**

Истражувања, Посебни информации, Иницијативи и Мислења

Народниот правобранител, во текот на 2014 година продолжи активно да ги следи состојбите од сите сфери во општеството кои се однесуваат на правата на граѓаните. Во таа насока спроведе истражувања и изготви посебни информации за констатираните состојби со препораки за нивно надминување, кои ги достави до надлежните институции.

Исто така, Народниот правобранител во сите случаи кога ќе оценеше дека законските прописи се во спротивност со Уставот или, пак, дека определени законски одредби создаваат проблеми во остварување на правата на граѓаните доставуваше предлог до Уставниот суд за оценување на уставноста на законите, односно иницијативи за законски измени.

Зголемениот број на поднесените претставки кои се однесуваа на остварување на правата на граѓаните како осигурени лица, беше повод Народниот правобранител да спроведе посебно истражување за тоа како граѓаните го остваруваат правото на здравствена заштита и осигурување.

Посебен акцент беше ставен на текот на постапките по барањата на граѓаните за тоа како се врши рефундирање на средства за извршени здравствени услуги, барања за болничко лекување, ортопедски помагала, породилно отсуство и слично. Истражувањето беше спроведено врз основа на прашалник кој содржеше 18 прашања и истиот беше доставен до 30 те подрачни единици на Фондот за здравствена заштита и до Министерството за здравство.

Врз основа на добиените одговори, Народниот правобранител констатира повеќе проблеми, меѓу кои дека честото менување на правната регулатива создава правна несигурност кај граѓаните, потоа дека соработката на релација Министерство за здравство-Фонд за здравствено осигурување е на многу ниско ниво, како и тоа дека ресорното министерство во најголем број на случаи не одлучува во законски предвидениот рок по барањата на граѓаните. За конастираните состојби, Народниот правобранител препорача континуирана едукација и обука на службените лица за правната регулатива во областа здравствена заштита, поедноставување на процедурата за поднесување на барањата од страна на граѓаните, особено при обезбедување на потребната документација, како и можноста таа во иднина да се обезбеди по службен пат. Исто така, една од препораките е и подобрување на комуникацијата и соработката на релација Фонд за здравствено осигурување - Министерство за здравство, со цел навремено и квалитетно остварување на правата на граѓаните. За проблемите од оваа област изготвена е посебна **Информација за остварување на правата на граѓаните во областа на здравствената заштита.**

Народниот правобранител преку посебното Одделение за заштита на правата на децата ги следи состојбите во однос на обезбедувањето, почитувањето и заштитата на уставните и законските права на децата, а во тој контекст ја следи и состојбата со категоријата деца на улица, проблем за кој беше спроведено посебно истражување со цел да се детектираат проблемите со овие деца и да се дадат препораки за надминување на утврдените состојби.

Од истражувањето, Народниот правобранител утврди дека овој проблем се уште е

присутен, од причина што во 17 Центри за социјална работа низ државата евидентирани се деца на улица, и дека најзастапени се децата од ромската етничка заедница. Како еден од главните проблеми за тоа зошто овие деца се на улица посочена е неповолната финансиска состојба, ниското ниво на образование на семејствата на овие деца, но и фактот што голем број од нив не се евидентирани во матичната евиденција.

За надминување на овој проблеми до ресорното министерство доставена е посебна **Информација за состојбата со деца на улица** во која меѓу другото Народниот правобранител препорача да се преземат мерки за континуирана едукација на родителите за значењето на правилниот развој и образование на децата, како и тоа да се преземат мерки за упис во матичната евиденција, со цел понатамошно остварување на сите права на овие деца.

Посетата на домовите за стари лица во Скопје, Битола, Прилеп и Куманово имаше за цел да се утврдат состојбите во овие установи. Од спроведените посети утврдено е дека во нив нема соодветен кадар кој би се грижел за старите лица, како и тоа дека на старите лица не им е обезбедена можност да достават поплаки за проблемите со кои се соочуваат. Од овие причини, една од препораките дадени во посебната **Информација за состојбите во домовите за стари лица** е да се овозможи вработување на стручни лица соодветно на потребите на домовите, како и да им се овозможи во писмена форма да можат да ги изнесат своите поплаки.

Во извештајната година, Народниот правобранител ја истражи ситуацијата со уписите на децата во прво одделение во основното образование, како и во прва година во средното образование. Целта на ова истражување беше да се утврди, дали и колку се почитува обврската за запишување на децата во основното и средното образование, одлуката за реонизација при уписите, како и тоа дали при формирањето на паралелките се застапени ученици од различни етнички заедници во оние училишта каде има ученици од различни заедници.

Така со истражувањето беа опфатени 38 основни училишта од 9 градови во Републиката. Добиените податоци укажуваат на фактот дека поголем број на основни училишта настојуваат рамномерно да ги распределат учениците, со тоа што внимаваат во секоја паралелка да има приближно еднаков број на ученици припадници на помалите етнички заедници. Има и училишта во кои се формирани чисто етнички паралелки најчесто заради отпорот на родителите да ги запишат своите деца во училиште каде има деца од други заедници.

Што се однесува до средното образование, во истражувањето беа опфатени 26 средни училишта од 12 градови. Добиените податоци укажуваат на тоа дека 60% од средните училишта се задоволни од запишаните ученици припадници на маргинализираните групи во прва година од средното образование. Исто така, поголем дел од овие училишта констатираат дека има зголемување на бројот на запишаните ученици од помалите етнички заедници, особено од припадниците на ромската заедница.

Како заклучни согледувања од спроведеното истражување дадени во посебната **Информација за следење на уписите на децата во прво одделение во основното образование и прва година во средното образование**, меѓу другото Народниот правобранител укажа на потребата од поголема соработка и комуникација помеѓу наставниците, стручната служба во училиштата со родителите на маргинализираните групи заради подигнување на свеста за важноста на образованието. Истовремено констатирана е потребата од организирање на работилници за обука на наставниот кадар заради постигнување на подобар пристап на наставниците кон учениците, како и поголема ангажираност во поглед на ажурирањето на податоците, со цел навремено доставување на поканите до семејствата за упис на децата во основните и средните училишта.

Поради зголемениот број на поплаки на граѓаните од ромска националност дека им е повредено правото на слободно напуштање на територијата на Република Македонија, состојба која и по неколку интервенции до ресорното Министерство за внатрешни работи не е променета, Народниот правобранител со Посебна информација ја информираше Владата на Република Македонија.

Во оваа Информација, Народниот правобранител даде свое мислење дека треба да

се надгради нормативата која го уредува ова прашање, па така доколку граѓанинот не ги исполнува условите за напуштање на државата да добие образложена одлука за причините поради кои не му се дозволува излез, во писмена форма, а со тоа и можност за натамошна заштита на правата.

Поради големиот број на поплаки од наставниците од основните и средните училишта, Народниот правобранител до Министерството за образование и наука, достави Посебна информација за донесените решенија за намалување на платата како резултат на спроведеното екстерно тестирање.

Во информацијата која е резултат на проблемите со кои се соочиле наставниците се препорачува во иднина да се преземат мерки за попрецизно определување на методологијата при определувањето на учениците кои се тестираат, односно при проверката на објективноста на наставникот за конкретен предмет, за сите наставници по тој предмет на генерално ниво да постои пропорционална застапеност на бројот на учениците за тестирање, понатаму да се води сметка за поголема транспарентност при сумирањето на резултатите при утврдување на објективноста на наставникот, право кое сега го има Државниот испитен центар.

Исто така, Народниот правобранител е на мислење дека треба да се преземат мерки во однос на времетраењето на периодот за кој наставникот треба да земе помала плата, и истиот да се усогласи со Законот за работни односи, а при донесување на решенијата за казна особено да се води сметка за целокупниот труд и работа на наставникот во текот на годината.

Како алармантни и загрижувачки Народниот правобранител ги оцени состојбите во Воспитно-поправниот дом Тетово кој функционира во Велес и за истите достави Посебна информација и до Министерот за правда и до директорот на Управата за извршување на санкциите.

Имено, по утврдените случаи на сексуални злоставувања меѓу малолетните лица упатени во Воспитно-поправниот дом Народниот правобранител изврши ненајавена посета и констатира низа пропусти во речиси сите сегменти на функционирањето на овој дом, како што се условите во кои престојуваат, кадровската екипираност, здравствената заштита и спроведувањето на образовниот процес на децата кои се сместени во домот.

Заради утврдените пропусти доставени се конкретни препораки за нивно целосно надминување. Така, со цел натамошно спречување на појавите на физички сексуални злоставувања препорачано е да се зголеми бројот на воспитувачи во секторот за ресоцијализација, со што ќе се обезбеди секојдневно присуство и континуитет во воспитниот процес, а на малолетниците да им се обезбеди практикување на слободни активности. Народниот правобранител препорача и непречено остварување на правото на здравствена заштита.

Народниот правобранител во 2014 година поднесе две иницијативи до Уставниот суд на Република Македонија за оценување на уставноста и законитоста на членовите 108 и 109 од Законот за административни службеници и членот 16 од Законот за јавен ред и мир.

Имено, водејќи се од принципот за забрана за ретроактивно дејство на законите согласно членот 52, став 4 од Уставот на Република Македонија, Народниот правобранител смета дека со членовите 108 и 109 од Законот за административни службеници преку кои се воспоставуваат дополнителни услови за вработените во администрацијата кои не важеле, односно не постоеле во времето кога истите се вработувале, се крши токму ова уставно начело.

Исто така, Народниот правобранител пред Уставниот суд го оспори и членот 16 од Законот за јавен ред и мир, со кој се определува глоба од 100 до 400 евра во денарска противвредност, за тој што „лажно ќе повика на помош или пријави настан со намера да предизвика излегување на службено лице“. Имено, Народниот правобранител смета дека со оваа одредба се нарушуваат уставните принципи на владеење на правото и поделба на власта бидејќи поимот на т.н. „лажно“ пријавување даден во овој член е непрецизен, недоволно дефиниран и недоволно определив и овозможува волонтаристичко и арбитерно однесување на органот на државната управа надлежен за внатрешни работи, кој согласно законот е

овластен орган за поднесување барање, а истовремено и за утврдување одговорност и изрекување на прекршочна санкција во постапката.

Народниот правобранител согласно своите овластувања дадени во членот 30, став 1 од Законот за народниот правобранител, до Владата на Република Македонија во извештајната година достави иницијатива за изменување и дополнување на одредби од Законот за даночна постапка и Законот за даноци на имот.

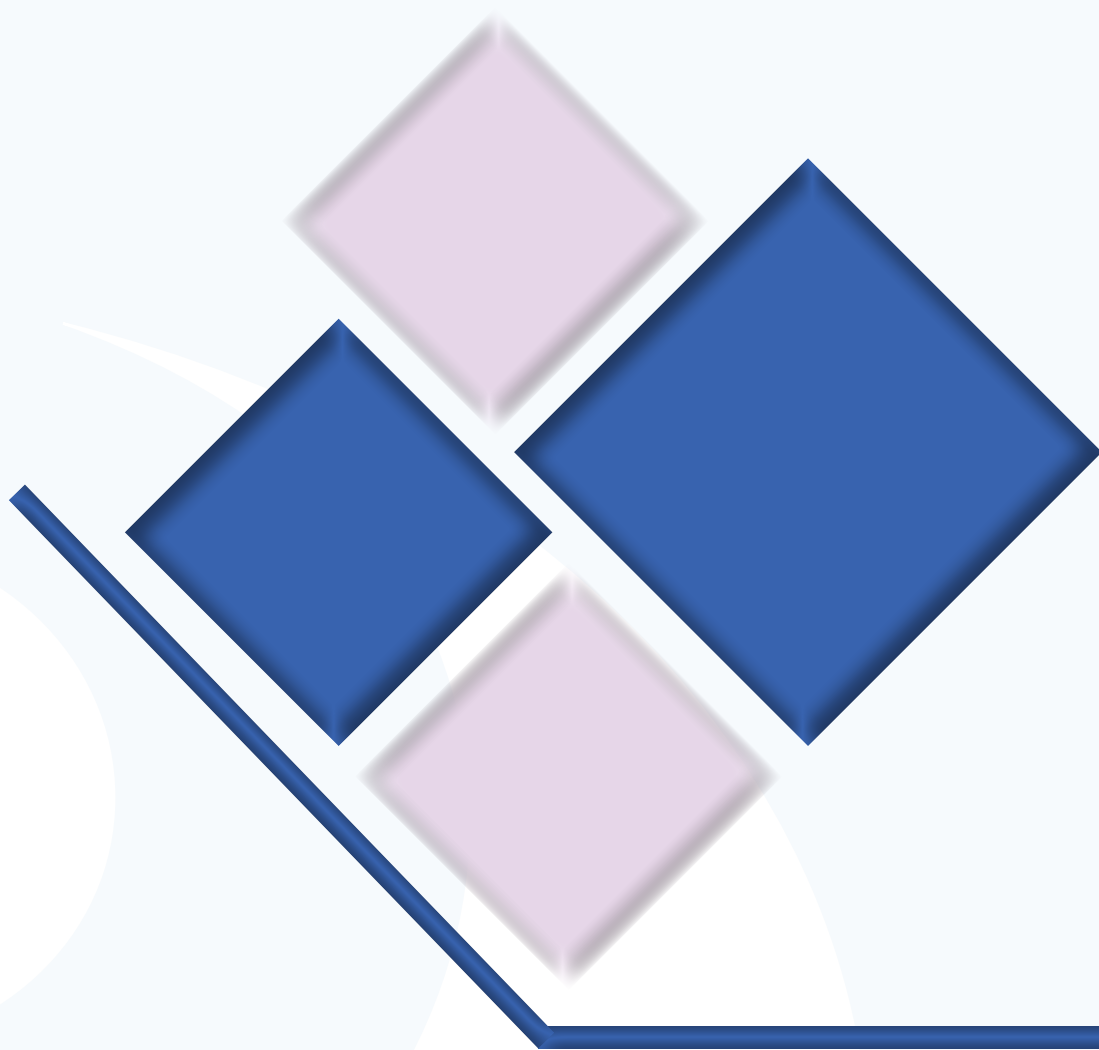
Постапувајќи во рамките на овластувањата да ги штити уставните и законските права на граѓаните во своето предметно работење, Народниот правобранител утврди дека во постапките за присилна наплата на даночен долг од сметка кај банка, која му припаѓа на физичко лице, постојните нормативни решенија предизвикуваат проблеми и правна несигурност бидејќи не се води сметка за достоинството на должниците и нивните семејства како и за тоа извршувањето да биде поповолно за должникот.

Имено, во овие постапки, а согласно решенијата за присилна наплата врз побарувања по сметка кај банка донесени од Управата за јавни приходи, Градот Скопје и Општините деловните банки на физичките лица им го одземаат целиот паричен износ, кој тие го имаат на име плата, пензија, социјална помош односно не се применуваат одредбите за изземање-ограничување од присилна наплата.

Народниот правобранител - Национален превентивен механизам согласно овластувањата кои произлегуваат од Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура и други сурови, нечовечни или понижувачки постапувања или казнувања, Законот за народниот правобранител и Деловникот за работа на Народниот правобранител во извештајната година по барање на Министерството за внатрешни работи достави Мислење по предлог Стандардна оперативна процедура за постапување со лица на кои им е ограничено правото на слобода на движење.

Во мислењето беше истакнато дека предлог Стандардната оперативна процедура која е изготвена од страна на надлежното министерство ги утврдува стандардите и процедурите на лишување од слобода и истовремено ги вклучува препораките на Националниот превентивен механизам.

Народниот правобранител препорача Стандардната оперативна процедура да се дополни и со информирање на лицето кое е задржано дека е под постојан видео надзор (во оние полициски станици каде видео надзорот е во просториите каде престојуваат лица лишени од слобода), воспоставување на јасност во роковите, поточно дека „Задржувањето може да трае најдолго 24 часа од моментот на лишување од слобода и во овој рок лицето мора да се изведе пред надлежниот судија“ обезбедувањето на право на приватност при користењето на тоалет од страна на задржаните лица со исклучок кога е направена претходна проценка за ризик и постои потреба од заштита на личната безбедност како на задржаното лице, така и на безбедноста на полициските службеници, повикување на лекар од превентивен карактер во случај на висок степен на алкохолизираност на лицето кое е задржано во полициска станица, како и други предлози во насока на подобрување на оперативните правила, со кои ќе се зајакне системот на превенција и заштита од нехумано или сурово постапување кон лицата кои се лишени од слобода.

КОМУНИКАЦИЈА И СОРАБОТКА НА НАРОДНИОТ ПРАВОБРАНИТЕЛ СО МЕЃУНАРОДНИ ТЕЛА И АСОЦИЈАЦИИ

Меѓународна комуникација и соработка

Во делот на меѓународна соработка, Народниот правобранител и оваа извештајна година активно учествуваше на средбите и настаните кои се организираа од страна на асоцијациите и мрежите на омбудсмани во кои членува, како и на покани од страна на сродни институции и организации.

Како Национална институција за заштита на човекови права со статус Б, Народниот правобранител во извештајната година достави Мислење до Советот за човекови права на Обединетите Нации за Третиот периодичен извештај на Република Македонија по однос на Меѓународниот Пакт за граѓански и политички права. Во Мислењето беа наведени конкретните активности кои ги презеде Народниот правобранител за исполнување на Париските принципи и стекнување на статус А.

Народниот правобранител како член на Асоцијацијата на Омбудсмани на Медитеранот (АОМ), учествуваше на осмиот нејзин состанок кој се одржа во Тирана, Албанија. На состанокот, на кој истовремено беше одржано и Генералното собрание на Асоцијацијата, членките ги презентираа своите искуства и знаење за улогата и соработката на Омбудсман институциите со законодавната власт, граѓанското општество и меѓународните организации. Покрај тоа тие ја потврдија и важноста од постоењето на мрежата и нивниот придонес за промоција и заштита на човековите права и слободи, а воедно избраа и нови членови на работните тела на Асоцијацијата.

Една од активностите кои се реализираа оваа извештајна година на меѓународен план, беше и учеството на Народниот правобранител на 12-тата Меѓународна конференција на Омбудсманите која се одржа во Баку, Азербејџан. На Конференцијата се дебатираше за улогата на Националните институции за човекови права во обезбедувањето на правата на жените и мерките и активностите кои се преземаат за промоција, почитување и остварување на принципите на еднаквост и рамноправност меѓу половите.

Во организација на Институтот за културна дипломатија од Берлин и Врховниот суд на Црна Гора, во Цетиње, Црна Гора се одржа Симпозиум на тема „Интердисциплинарна анализа за улогата на Меѓународното право во промоција на човековите права,“ на кој учествуваше и народниот правобранител со свое излагање на тема „Меѓународното право, човековите права и нивната заштита во Република Македонија“.

Соработка на европско ниво

На покана на Европската мрежа на Национални институции за човекови права, Народниот правобранител како нејзин член, учествуваше на средбата која се одржа во Виена, Австрија во организација на Агенцијата за фундаментални права, Европската мрежа за еднаквост и недискриминација и Европската мрежа на Национални институции за човекови права. Целта на средбата беше подобрување на постоечките начини на комуникација, подобрување на соработката на Националните институции за човекови права, како и размена на искуствата

и добрите практики во промоција и заштита на човековите права и слободи.

Своето активно учество и залажба во соработката, размената на искуства и практики со своите сродни институции, Народниот правобранител го потврди и со својата активна партиципација на Академијата за човекови права и слободи во Будимпешта, во организација на Европската мрежа на Национални институции за човекови права.

Народниот правобранител и оваа извештајна година зема активно учество на семинарот организиран од страна на Европска комисија против расизмот и нетолеранцијата, на кој тема беше улогата на специфичните тела во поддршка на единиците на локалната самоуправа во борбата против расизмот и нетолеранцијата, кој се одржа во Стразбур, Франција.

Во 2014 година, Народниот правобранител на покана на Комесарот за фундаментални права на Република Унгарија, престојуваше во дводневна посета на канцеларијата на Комесарот во Будимпешта, со цел размена на информации и јакнење на билатералната соработка.

Во чест на 25-годишнината од донесувањето на Конвенцијата за правата на детето, во Минск, Белорусија се одржа Конференција на тема „Зажакнување на националните системи за заштита на децата и заштита на децата од запоставување, злоупотреба, насилство и експлоатација“, на која Народниот правобранител зема учество. На Конференцијата, инаку организирана од страна на Обединетите Нации главен фокус беше обезбедување на дијалог помеѓу владините институции и останатите партнерски институции и нивниот придонес во заштитата и обезбедувањето на развој на националните системи за заштита на децата.

Исто така, Народниот правобранител учествуваше на семинар и оствари студиска посета во Варшава, Република Полска. Тема на семинарот беше улогата и механизмите за заштитата на правата на детето во рамките на државите од Вишеградската група (Полска, Чешка, Словачка и Унгарија) и земјите од Западен Балкан и Турција, со посебен акцент на размената на искуства на Националните институции за заштита на правата на детето. На семинарот стана збор и за влијанието на Омбудсманот за деца во унапредување на правата на детето, како и промоцијата и почитувањето на трите водечки принципи на Конвенцијата за правата на децата на Обединетите Нации.

Во делот, јакнење на капацитетите и меѓународна соработка беа остварени две студиски посети во Австрија и Хрватска, организирани со поддршка на Инструментот за техничка помош и размена на информации на Европската комисија – TAIEH. Овие посети беа со цел размена на искуства и добри практики во делот на установи за лица со посебни потреби, положбата на жените во места на лишување од слобода, како и стандардите во психијатриските установи.

Соработка на регионално ниво

Во организација на Централно европската иницијатива (ЦЕИ), Советот за регионална соработка и Европската Унија во Љубљана, Словенија се одржа состанок на омбудсманите, на кој беше договорено унапредување на понатамошната соработка, а омбудсманите усвоија и заедничка изјава на која ги повикаа властите од своите земји да покажат поголема грижа, сензибилност и доследност во решавањето на прашањата од областа на економските и социјалните права на граѓаните.

Со помош на Инструментот за техничка помош и размена на информации на Европската комисија – TAIEH, Народниот правобранител учествуваше на Регионална работилница на тема „Улогата на Народниот правобранител во ЕУ интегративните процеси“ која се одржа во Тирана, Албанија, каде беше дискутирано за понатамошната соработка на омбудсманите од регионот, како и за потребата од заеднички активности на конкретни теми кои ќе придонесат кон зголемена заштита на човековите слободи и права.

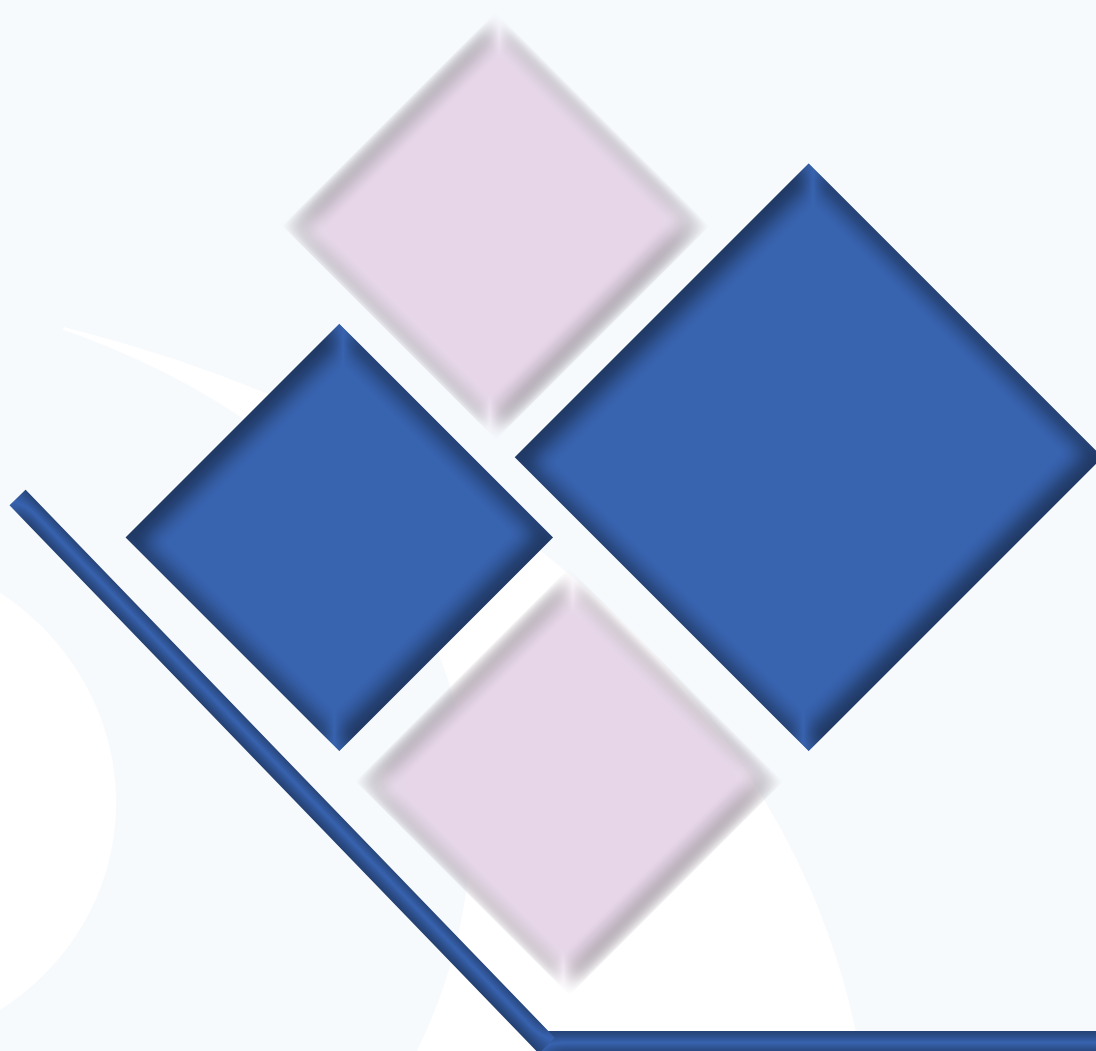
Соработката на Народниот правобранител со Омбудсманот на Република Турција продолжи и оваа година. Имено, во Анкара, Турција се одржа Вториот интернационален

Симпозиум на Омбудсман институциите од повеќе земји од Европа. Целта на симпозиумот беше преку размена на искуства да се подобри соработката на омбудсман институциите, за поефективна и поквалитетна заштита на слободите и правата на граѓаните.

Редовната соработка и средбите на Народниот правобранител во делот на заштита на детските права во рамки на Мрежата на Омбудсмани за деца на Југоисточна Европа (CRONSEE) и оваа година беа одбележани преку активното учество на тематски состанок и Конференција, кои се одржаа во Белград. На Конференцијата се разговараше за социјалната и економска криза и нејзиното влијание на услугите и сервисите на децата во државите од најблиското опкружување.

Во делот на регионална соработка, Народниот правобранител зема учество и на Конференцијата на Омбудсман институциите за заштита на правата на децата, која се одржа во Сараево, каде се разгледуваа стандардите поставени од страна на Комитетот за заштита на правата на децата на Обединетите нации, добрите практики на институциите, како и можноста за поголемо вклучување на граѓанските организации на ова поле.

Во рамките на регионалните активности забележано беше и учеството на Националниот Превентивен механизам на ОПКАТ ФОРУМ-от на Југоисточна Европа кој се одржа во Белград. Истовремено, Националниот превентивен механизам продолжи со своето активно учество во мрежата на НПМ од Југоисточна Европа преку присуство на редовната средба одржана во Љубљана, Словенија.

СТАТИСТИЧКИ ПОДАТОЦИ

Во извештајната година Народниот правобранител постапуваше по вкупно 4.995 претставки од кои во извештајниот период беа примени 4.249 од 4.331 подносителите, а останатите 746 беа пренесени од претходната година.

И во 2014 г. најголем број претставки 3.239 беа примени лично од подносителите во канцелариите на Народниот правобранител, потоа по пошта 499, по електронска пошта 265, преку веб-страницата 132, по телефонско јавување 81, по телефакс 6, а 27 се формирани по сопствена иницијатива.

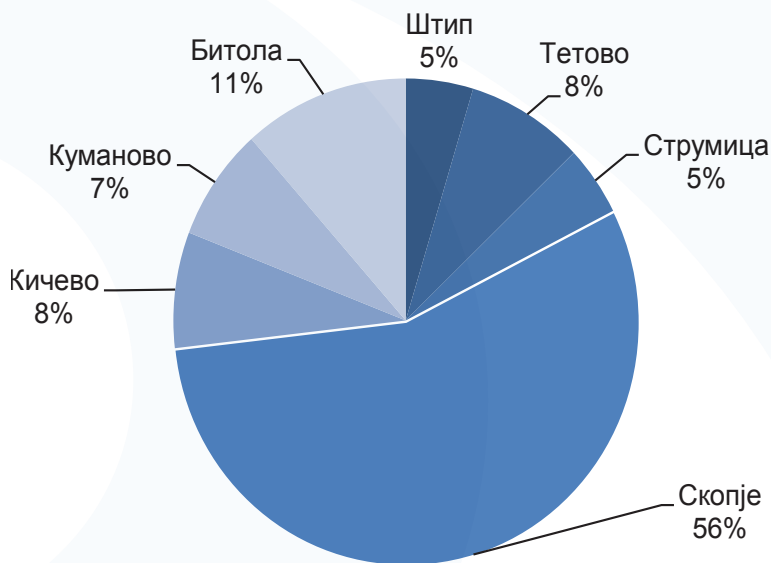
Преглед бр.1

ПРЕГЛЕД НА ПРИМЕНИ ПРЕТСТАВКИ														
	2008		2009		2010		2011		2012		2013		2014	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Недискриминација и соодветна и правична застапеност	21	0,69	20	0,55	16	0,4	42	0,99	32	0,74	51	1,35	66	1,55
Полициски овластувања	236	7,81	252	6,94	238	5,89	179	4,21	220	5,06	177	4,68	173	4,07
Граѓански состојби и други внатрешни работи	132	4,37	154	4,24	169	4,18	126	2,96	156	3,59	97	2,57	85	2
Правосудство	883	29,22	744	20,48	757	18,72	732	17,2	710	16,34	732	19,37	901	21,2
Социјална заштита	115	3,81	95	2,62	140	3,46	193	4,53	240	5,52	206	5,45	279	6,57
Работни односи	253	8,37	389	10,71	365	9,03	412	9,68	306	7,04	246	6,51	299	7,04
Станбени односи	34	1,13	57	1,57	89	2,2	65	1,53	57	1,31	76	2,01	36	0,85
Здравствена заштита	69	2,28	72	1,98	93	2,3	115	2,7	166	3,82	128	3,39	125	2,94
Пензиско и инвалидско осигурување	180	5,96	181	4,98	159	3,93	237	5,57	241	5,55	224	5,93	221	5,2
Образование, наука, култура и спорт	39	1,29	49	1,35	48	1,19	45	1,06	35	0,81	34	0,9	21	0,49
Права на децата	145	4,8	157	4,32	111	2,75	144	3,38	161	3,7	116	3,07	124	2,92
Урбанизам и градба	162	5,36	170	4,68	170	4,2	146	3,43	155	3,57	140	3,7	168	3,95
Животна средина	15	0,5	21	0,58	20	0,49	26	0,61	35	0,81	20	0,53	26	0,61
Финансии	48	1,59	50	1,38	71	1,76	101	2,37	130	2,99	106	2,8	407	9,58
Имотно-правни односи	317	10,49	361	9,94	401	9,92	360	8,46	272	6,26	261	6,9	239	5,62
Потрошувачки права	147	4,86	277	7,63	553	13,68	673	15,81	948	21,81	646	17,09	486	11,44
Казнено-поправни и воспитно-поправни			347	9,55	395	9,77	352	5,27	278	6,4	247	6,53	274	6,45
Лица со посебни потреби									10	0,23	10	0,26	11	0,26
Попис							12	0,28	3	0,07				
Избирачки права							90	2,11			42	1,11	78	1,84
Друго	226	7,48	236	6,5	248	6,13	206	4,84	191	4,39	221	5,85	230	5,41
ВКУПНО:	3022	100	3632	100	4043	100	4256	100	4346	100	3780	100	4249	100

Во 2014 година во канцеларијата на Народниот правобранител во Скопје, како и во канцелариите во Битола, Кичево, Тетово, Куманово, Штип и Струмица на разговор беа примени околу 8.000 граѓани. Голем број граѓани кои беа примени на разговор беа советувани за правната можност за остварување на нивните права. Дел од граѓаните иако се запознати дека Народниот правобранител не е надлежен да постапува, поради нивната лоша материјална положба, сепак се обраќаат кај Народниот правобранител.

Имајќи ја предвид оваа состојба, Народниот правобранител го задржува својот став од минатата година и препорачува зајакнување на системот за бесплатна правна помош.

Слика бр.1

Оваа извештајна година канцеларијата на Народниот правобранител во Скопје постапуваше по 2.365 претставки, канцеларијата во Битола по 490, во Тетово по 347, во Куманово по 329, во Кичево по 321, во Штип по 199 и во Струмица по 198 претставки.

Од вкупно 4249 примени претставки во 2014 година, најголем број од нив 1691 или 39,80% се однесуваат на повреда на правата од страна на јавните служби и установи, 1474 или 34,69% се однесуваат на повреда на правата од страна на централната власт, во 346 претставки или 8,14% се повредени правата од страна на локалната власт, во 307 претставки или 7,22% се повредени правата од страна на правните лица, во 61 претставка или 1,44% имаше повреда на правата, како од централната, така и од локалната власт, а во 370 претставки или 8,71% подносителите се жалат на повреда на правата од други субјекти.

Графикон бр.1

Во извештајната година од вкупниот број 4.258 граѓани-подносител, 1767 или 41,50% не се изјасниле за нивната етничка припадност, а 2491 или 58,50% се изјасниле. Најголем број од граѓаните-подносител, кои се изјасниле за својата етничка припадност се Македонци 1569 или 36,85%; 620 или 14,56% се припадници на албанската етничка заедница; 166 или 3,90% се припадници на ромската етничка заедница; 80 или 1,88% се припадници на турската етничка заедница; 50 или 1,17% се Срби; 28 или 0,66% се Бошњаци; 13 или 0,31% се Власи; 21 или 0,49% се припадници на другите етнички заедници, а најмал број претставки, односно 9 или 0,21% се поднесени од Македонци-Муслими.

Преглед бр.2

ПРЕГЛЕД НА ПОДНОСИТЕЛИ НА ПРЕТСТАВКИ СПОРЕД ЕТНИЧКА ПРИПАДНОСТ ПО ОБЛАСТИ

ОБЛАСТ	Примени претставки во 2014	Анонимни	Број на формирани предмети по сопствена иницијатива	Организација (Здружение)	Број на подносител	ЕТНИЧКА ПРИПАДНОСТ									
						Македонци	Албанци	Срби	Роми	Македонци-Муслими	Бошњаци	Власи	Турци	Не ја декларирале етничката припадност	Други
Недискриминација и соодветна и правична застапеност	66		2	7	64	4	6	2	13		1		2	35	1
Полициски овластувања	173	1	1	1	174	54	27	5	19		1		6	61	1
Граѓански состојби и други внатрешни работи	85				86	20	38	2	3				2	21	
Правосудство	901	2		2	918	362	138	5	25	1	6	1	28	347	5
Социјална сигурност и заштита	279		2	1	278	71	92	5	42	2	4		5	55	2
Работни односи	299	3	2		324	101	36	4	3	1	2	1	3	173	
Станбени односи	36				37	10	1	1	3					22	
Здравствена заштита	125		1	2	122	57	11	1	12		1	2	2	35	1
Пензиско и инвалидско осигурување	221				223	108	37	3	3		2		1	67	2
Образование, наука, култура и спорт	21		1		20	8	1		1					10	
Права на децата	124		4	7	113	20	14		7		3			69	
Урбанизам и градба	168			3	175	90	18	1	3			2		60	1
Животна средина	26		1		25	12	5		1				2	5	
Финансии	407		1		409	244	63	11	4	1	5		5	76	
Имотно-правни односи	239			2	247	90	20		1		1	4	12	119	
Потрошувачки права	486			1	486	201	56	6	18	1		2	1	199	2
Казнено-поправни и воспитно-поправни домови	274		9	1	306	31	24		4		2		6	238	1
Лица со посебни потреби	11			1	10	3	2	1						4	
Избирачки права	78		3	1	68	6	3		1	1			1	56	
Друго	230			11	238	77	28	3	3	2		1	4	115	5
ВКУПНО:	4249	6	27	40	4258	1569	620	50	166	9	28	13	80	1767	21

Според местото на живеење на подносителите на претставките, најголем број претставки се од Скопје, односно 1.655, потоа следат претставки на подносителите од: Битола, Куманово, Тетово, Кичево, Струмица, Штип, Охрид и од останатите поголеми урбани средини, како и од други држави. Може да се забележи дека најбројни се подносителите на претставките кои живеат во местата каде се наоѓаат и подрачните канцеларии на Народниот правобранител.

Преглед бр.3

ПРЕГЛЕД НА ПРИМЕНИ ПРЕТСТАВКИ ПО ГРАДОВИ И ДРЖАВИ НА СТРАНСКИ ПОДНОСИТЕЛИ					
Град	2013 год.	2014 год.	Град/Држава	2013 год.	2014 год.
Берово	10	17	Охрид	89	108
Битола	421	414	Пехчево	4	15
Богданци	6	6	Прилеп	88	91
Валандово	3		Пробиштип	14	19
Велес	62	68	Радовиш	31	21
Виница	12	13	Ресен	4	12
Дебар	22	18	Скопје	1574	1655
Делчево	10	9	Струга	52	51
Демир Хисар	13	19	Струмица	99	166
Демир Капија	-		Свети Николе	13	19
Дојран	-	2	Тетово	204	339
Гевгелија	31	45	Штип	112	149
Гостивар	66	69	Албанија	1	
Злетово	1	1	Босна и Херцеговина	-	1
Кавадарци	38	36	Бугарија	2	
Кичево	190	189	Германија	-	1
Кочани	36	51	Романија	1	
Кратово	8	10	Србија	2	2
Крива Паланка	26	29	Франција	1	
Крушево	13	11	Црна Гора	1	
Куманово	267	340	Турција	-	
Македонска Каменица	3	3	Хрватска	-	1
Македонски Брод	13	18	Шведска	-	1
Маврово	2	4	Швајцарија	1	
Неготино	21	33	Не е избран град или држава	213	193
ВКУПНО:				3780	4249

Податоци по области

Најголем број претставки беа примени од областа на: правосудството 901 или 21,20%; потрошувачките права (комунални и други надоместоци) 486 или 11,43%; од финансиите и финансиското работење 407 или 5,58%; од работните односи 299 или 7,04%; социјалната заштита 279, односно 6,57%; од казнено-поправните и воспитно-поправните установи 274 или 6,45%; од имотно-правната област 239 или 5,62%; пензиското и инвалидското осигурување 221 или 5,20%; од областа на заштитата на правата при полициски овластувања 173 или 4,07%; урбанизам и градба 168 или 3,95%; здравствената заштита 125 или 2,94%; заштитата на правата на децата 124 или 2,92%; граѓанските состојби и други внатрешни

работи 85 или 2,00%; избирачки права 78 или 1,84%; недискриминацијата и соодветната и правична застапеност 66 или 1,55%; станбените односи 36 или 0,85%; животната средина 26 или 0,61%; образованието, науката, културата и спортот 21 или 0,49%; лица со посебни потреби 11 или 0,26%; како и од други области за кои беа примени 230 или 5,41% претставки.

Преглед бр.4

ПРЕГЛЕД НА ПРИМЕНИ, РЕШЕНИ И ПРЕТСТАВКИ ОСТАНАТИ ВО РАБОТА ОД 01.01. ДО 31.12.2014 ПО ОБЛАСТИ																	
ОБЛАСТИ	Примени во 2014 година	Број на подносителите	Останати од претходната година	ВКУПНО во работа	Анонимни	Предмети по сопствена иницијатива	Со одлука за запирање или непокрнување постапка	Решени на друг начин	Начин на решавање				Информации до министри	Информации до Влада	Информации до други органи и организации со јавни овластувања	Вкупно завршени постапки	Предмети останати во работа
									Констатирани повреди								
									Дадени мислења, сугестии, препораки	Постапено по интервенција на НП	Преземени сите законски дејствија од НП	Непостапено по интервенција на НП					
Недискриминација и соодветна и правична застапеност	66	64	17	83		2	28	3	25	14	7	4	1	1		52	31
Полициски овластувања	173	174	45	218	1	1	124	6	37	25	10	2	5			166	52
Граѓански состојби и други внатрешни работи	85	86	53	138			61	3	36	25	2	9	1			91	47
Правосудство	901	918	123	1024	2		713	8	156	149	6	1	1		2	878	146
Социјална заштита	279	278	40	319		2	168	1	62	61		1	1			230	89
Работни односи	299	324	66	365	3	2	204	3	76	53		23	34		2	263	102
Станбени односи	36	37	18	54			31		13	11	2					44	10
Здравствена заштита	125	124	51	176		1	69	3	53	42	6	5	2		4	120	56
Пензиско и инвалидско осигурување	221	223	39	260			122	2	99	86	5	8				215	45
Образование, наука, култура и спорт	21	20	3	24		1	15		7	7						22	2
Права на децата	124	120	12	136		4	66	2	39	33	1	5	5		3	102	34
Урбанизам и градба	168	175	48	216			124	6	51	40	6	5			1	176	40
Животна средина	26	25	2	28		1	18		8	8						26	2
Финансии	407	409	20	427		1	116	4	265	253	2	10				375	52
Имотно-правни односи	239	247	42	281			136	4	102	91	4	7			2	235	46
Потрошувачки права	486	486	82	568			359	4	127	113	7	7			1	483	85
Казнено-поправни и воспитно-поправни домови	274	297	31	305		9	212	6	51	42	5	4	1		1	265	40
Лица со посебни потреби	11	11	3	14			4	1	6	6			3			11	3
Избирачки права	78	75		78		3	51	14	13	8	5					78	
Друго	230	238	51	281			177	2	52	47	4	1				230	51
ВКУПНО:	4249	4331	746	4995	6	27	2798	72	1278	1114	72	92	54	1	16	4062	933

Во 2014 година бројот на поплаки на граѓаните од областа на финансиите и финансиското работење беше значително зголемен. Зголемен беше и бројот на поплаки на граѓаните од социјалната сигурност и социјална заштита во споредба со претходната извештајна година, а континуирано секоја година се зголемува и бројот на граѓаните кои се жалеа на правосудството. Оваа извештајна година беше намален бројот на граѓаните кои бараа заштита како потрошувачи.

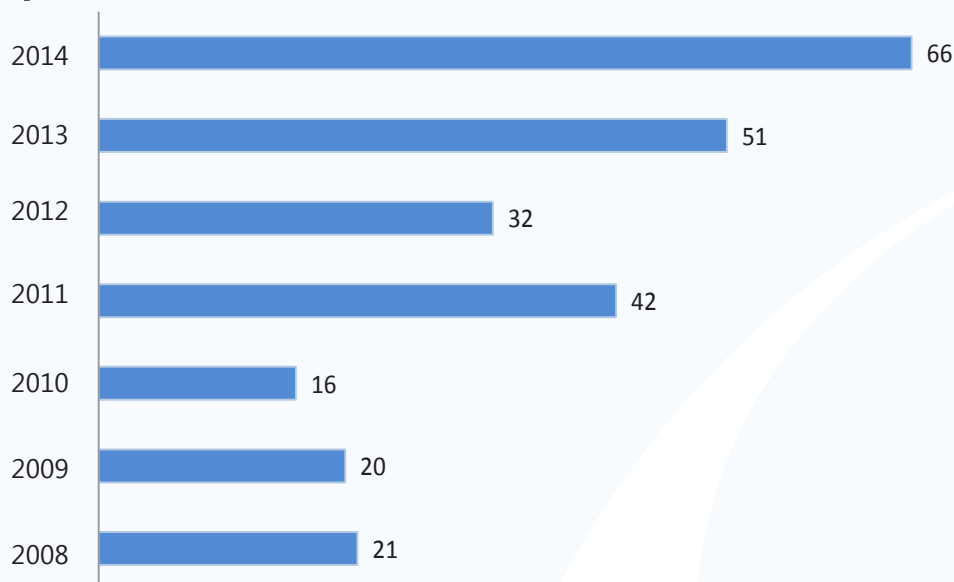
Графикон бр.2

Во извештајната година во делот на недискриминацијата и соодветната и правичната застапеност беа примени 66 претставки, односно 15 повеќе од минатата година. Најголем број од овие претставки, односно 31 се однесуваа на дискриминација по етничка припадност. Од нив во 25 случаи Народниот правобранител констатираше повреда, по што достави укажувања и препораки до надлежните органи. Во 14 случаи беа прифатени укажувањата

и препораките на Народниот правобранител, во 7 случаи беа преземени сите законски можности, а за четири случаи се чека одговор.

Графикон бр.3

Од вкупно 124 претставки примени од областа на правата на децата 41 или 33,07% се однесуваат на права на детето за остварување на лични односи и непосредни контакти со родителот со кого не живее, 18 или 5,17% се однесуваат на права на детето во семејството, 17 или 14,52% на социјална заштита, 14 или 11,29% на повреда на права во воспитно-образовни установи, 7 или 5,65% на семејното и друг вид насилство врз децата, 4 или 3,23% на права во воспитни и други установи 2 или 1,61% на здравствената заштита на деца, и 21 или 16,94% на други права на децата. Народниот правобранител констатира дека и оваа извештајна година продолжуваат повредите на правата на децата во повеќе сфери, а особено се повредуваат правата на детето во семејството.

Графикон бр.4

Постапување

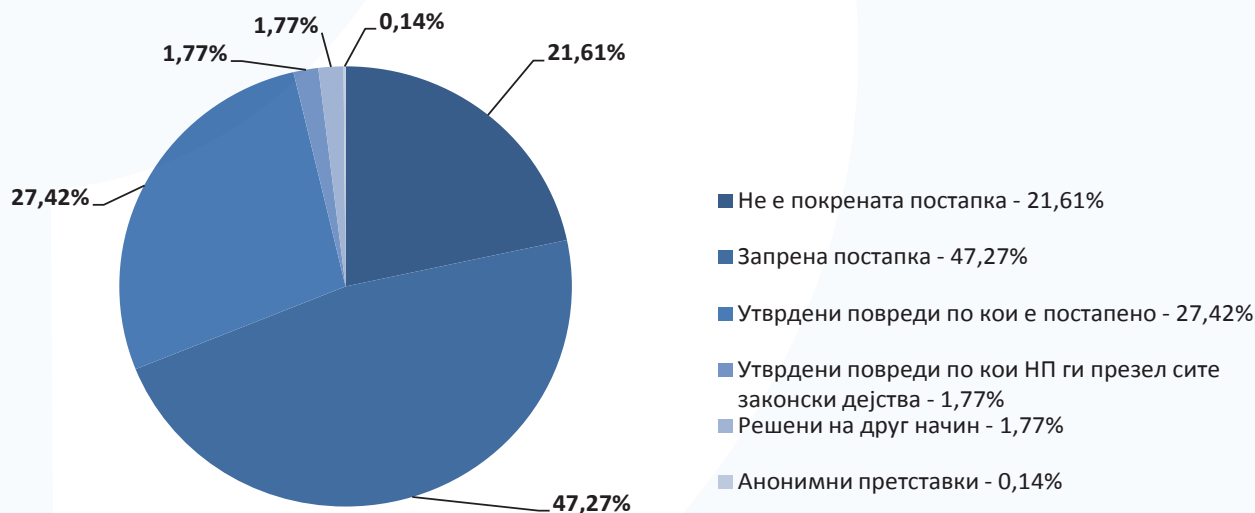
Од вкупно 4.995 претставки постапката е завршена по 4.062 или во 81,32% случаи, додека по 933 или 18,68% претставки постапката е во тек. (Слика бр.2)

Слика бр.2

Од завршените постапки по 4.062 претставки, по 878 претставки или во 21,61% случаи не е покрената постапка, по 1.920 предмети или во 47,27% случаи постапката е запрена, во 1.114 или 27,42% претставки Народниот правобранител констатира повреди на човековите слободи и права и неговите интервенции беа прифатени. Во 72 или 1,77% случаи Народниот правобранител ги презеде сите законски дејства, 72 или 1,77% предмети решени се на друг начин, а 6 или 0,14% претставки беа анонимни. (Слика бр.3)

Слика бр.3

Народниот правобранител во 2014 година од вкупно 4.995 претставки постапуваше по 4.117 или 82,42%, а по 878 или 17,58% претставки не покрена постапка. Поради ваквиот број на претставки по кои не е покрената постапка, Народниот правобранител цени дека се уште има граѓани кои недоволно ги знаат законските можности на институцијата, заради

што смета дека има потреба за промоција на човековите слободи и права и на институцијата Народен правобранител, со цел граѓаните да се информираат за нивните права, начинот на заштита на истите, како и за надлежностите на Народниот правобранител. (Слика бр.4)

Слика бр.4

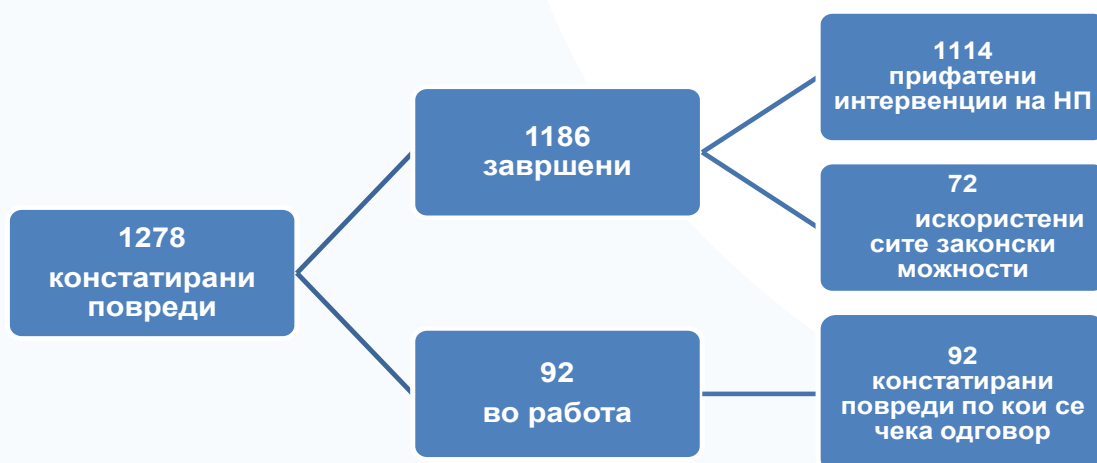

Од вкупно 4.117 претставки по кои Народниот правобранител покренала постапка, 3.184 или 77,34% се завршени, а по 933 претставки или за 22,66% случаи постапката е сè уште во тек.

Народниот правобранител и оваа извештајна година континуирано, на секои три месеци доставуваше информации до Владата на Република Македонија за бројот и видот на доставените барања од Народниот правобранител до телата на Владата и до органите во состав на министерствата. Народниот правобранител останува на констатацијата дека и натаму треба да се работи на подобрување на квалитетот на соработката.

Констатирани повреди и преземени мерки

Од вкупниот број предмети по кои Народниот правобранител постапуваше, во 1278 случаи беа констатирани повреди на човековите слободи и права на граѓаните. Од нив во 1114 случаи (87,17%) органите на државната управа, другите органи и организациите со јавни овластувања ги прифатија интервенциите на Народниот правобранител, во 92 случаи (7,20%) постапката е сè уште во тек, а во 72 (5,63%) случаи (по констатирана повреда и доставена препорака која не беше прифатена, беа преземени други дејствија во вид на информации и посебни извештаи) Народниот правобранител ги исцрпи сите законски можности.

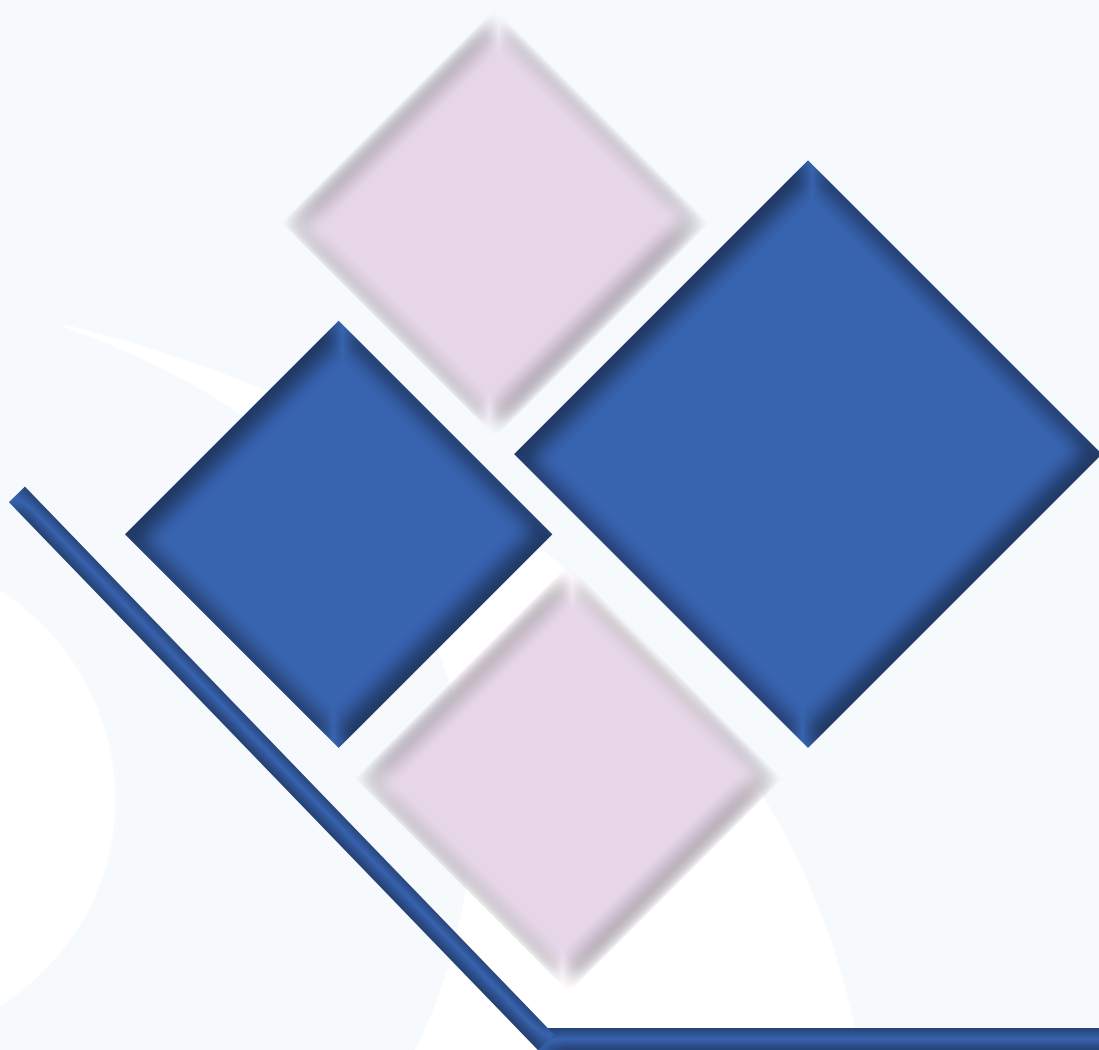

Најголем број констатирани повреди во 2014 година беа од областа на финансиите и финансиското работење 265 или 20,74%, од кои во 253 или 95,47% случаи беше постапено по интервенциите на Народниот правобранител. Потоа следат претставките од областа на правосудството, по кои се констатирани повреди во 156 случаи или 12,21%, од кои во 149 случаи или 95,51% беа прифатени интервенциите на Народниот правобранител. Во областа потрошувачки права беа констатирани 127 или 9,94% повреди, од кои во 113 случаи или 88,98% органите и организациите со јавни овластувања постапија по интервенција на Народниот правобранител. Во претставките од имотно-правните односи, констатирани се повреди во 102 случаи или 7,98%, од кои во 91 случаи или 89,22% беа прифатени интервенциите на Народниот правобранител, потоа во претставките од пензиското и инвалидското осигурување итн.

Слика бр.5

Органи кои во најголем број не постапиле по укажањата, сугестиите, препораките, мислењата и другите интервенции на Народниот правобранител се Министерството за внатрешни работи, единици на локалната самоуправа, Казнено-поправни и Воспитно – поправни установи, Државната комисија за одлучување во управна постапка и постапка од работен однос во втор степен, Министерството за финансии, Министерството за здравство, Фондот за здравствено осигурување, итн.

ЗА ИНСТИТУЦИЈАТА

Организација и начин на работа

Народниот правобранител е орган на Републиката, кој според Уставот ги штити уставните и законските права на граѓаните што им се повредени од органите на државната управа и од други органи и организации што имаат јавни овластувања. Народниот правобранител посветува особено внимание за заштитата на начелата на недискриминација и соодветна и правична застапеност, тој воедно е и Национален превентивен механизам. Изборот и неговиот мандат се уставна категорија.

Организацијата на работата на Народниот правобранител е утврдена во Законот за народниот правобранител и другите подзаконски акти што тој ги донесува.

Седиштето на Народниот правобранител е во Скопје, а има и подрачни канцеларии во: Битола, Кичево, Куманово, Струмица, Тетово и Штип.

Во 2014 година беше одбележан и јубилејот 10 години од функционирањето на подрачните канцеларии, при што, меѓу другото беа истакнати и потребите за подобрување на начинот на работење.

Кадровска (не)екипираност

Извештајната година ја одбележа функционирање на централната канцеларија на Народниот правобранител со само еден наместо четири заменици, поради неможноста за усогласување. И оваа извештајна година продолжи трендот на намалување, односно слабеење на кадровските капацитети на институцијата поради неможноста за пополнување на упразнетите работни места, кое придонесува за перманентно намалување на бројот на вработените припадници на македонската националност.

Квалификациона, родова и етничка структура на вработените:

	ПРИПАДНОСТ НА ЗАЕДНИЦА								вкупно вработени
	Македонци	Албанци	Турци	Роми	Срби	Власи	Бошњаци	Други	
Избрани или именувани лица	3	3		1		1			8
Раководни работни места	16	4			1	1	1		23
Нераководни работни места	12	24	1	2	2	1	1	1	44
Вкупно:	31	31	1	3	3	3	2	1	75

	СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ										Вкупно
	Вработени по пол		Високо образование		Вишо образование		Средно образование		Основно образование		
	М	Ж	М	Ж	М	Ж	М	Ж	М	Ж	
Избрани или именувани лица	5	3	5	3							8
Раководни работни места	11	12	11	12							23
Нераководни работни места	14	30	8	24			6	6			44
Вкупно:	30	45	24	39			6	6			75

Институцијата функционира во услови на непополнети работни места. Упразнетите работни места Народниот правобранител не може да ги пополнува, поради тоа што почнувајќи од 2011 година, од Министерството за финансии упорно не му се дава согласност

за пополнување на упразнетите работни места. Темелната вредност на уставниот поредок, соодветната и правична застапеност на граѓаните кои припаѓаат на сите заедници во органите на државната власт и другите јавни институции на сите нивоа, што Народниот правобранител согласно Уставот на Република Македонија треба да ја штити е нарушена во самата Институција. Ова се должи на финансиската зависност на Институцијата од Министерството за финансии. Со натамошното игнорирање на ова прашање кое во повеќе наврати е поставено до соодветните инстанции, се отежнува и постигнувањето на паралела помеѓу квалитетот и ефикасноста во работата. Апелирам и очекувам во наредниот период овој проблем да биде надминат.

Средства за работа

Извор на средства за работа на Народен правобранител е Буџетот на Република Македонија. Од вкупно одобрените средства за Народен правобранител и потпрограмата за Националниот превентивен механизам (НПМ)- 71.356.000,00 МКД.

Одобрените средства не се доволни и претставуваат проблем за квалитетно извршување на функцијата. Имено, се забележува одредено неоправдано фиксирање на износите на одредени ставки, на кои без оглед на издржаноста на образложението за оправданоста на бараните средства - никогаш не се добива согласност. Тоа во огромна мера ја ограничува работата на институцијата на полето на промоција на човековите права и слободи, што е дел од нејзиниот мандат. Искуството покажува дека секој потфат кој го имала институцијата до сега на полето на промоција бил овозможен благодарение на помошта на надворешни соработници и донатори како Мисијата на ОБСЕ во Скопје, Европската комисија TAIEH, амбасадата на Кралството Холандија во Република Македонија и други, но никогаш со буџетска поткрепа.

Што се однесува до буџетот на Националниот превентивен механизам и неговата финансиска независност, согласно Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура на ОН, таа, исто како и финансиската независност на институцијата е формално задоволена. Народниот правобранител со години не може да го екипира тимот за превенција од тортура, поради зависноста од Министерството за финансии, со што не може да се исполнат утврдените меѓународни стандарди и принципи за функционирање на тимот за превенција.

пот ставки	опис	НП буџет 2014	НПМ буџет 2014	НП реализација 2014	НПМ реализација 2014	Остаток
401	Основни плати	35.549.000,00		33.238.916,00		2.310.084,0
402	Придонеси за социјално осигурување	13.067.000,00		12.293.501,00		773.499,0
40	Плати и надоместоци	48.616.000,00		45.532.417,00		3.083.583,0
420	Патни и дневни расходи	700.000,0	30.000,0	592.460,0	29.990	107.550,0
421	Комунални услуги	5.515.000,0	50.000,0	4.878.244,0	46.799	639.957,0
423	Материјали и алати	900.000,0	10.000,0	871.570,0	10.000	28.430,0
424	Поправка и тековно одржување	1.132.000,0		900.731,0		231.269,0
425	Договорни услуги	12.428.022,0	400.000,0	12.410.015,0	399.851	18.156,0
426	Други тековни расходи	700.000,0	15.000,0	559.417,0	14.939	140.644,0
42	Стоки и услуги	21.375.022,0	505.000,0	20.212.437,0	501.579	1.166.006,0
464	Разни трансфери	80.000,0		57.014,0		22.986,0
465	Исплати по извршни исправи	131.978,0		131.978,0		0,0
480	Купување на опрема и машини	330.000,0		26.990,0		303.010,0
485	Вложувања и нефинансиски средства	318.000,0		317.524,0		476,0
48	Вкупно за капитални расходи	648.000,0		344.514,0	0,0	303.486,0
	Вкупно	70.851.000,0	505.000,0	66.278.360,0	501.579	4.576.061,0
	Вкупно	71.356.000,0		66.779.939,0		

**Република Македонија
Народен правобранител**

ул: „Македонија“ бр.19, 1000 Скопје, Македонија
тел: +389 2 3129335, ФАКС: +389 2 3129359
e-mail: contact@ombudsman.mk
www.ombudsman.mk